

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON ve SİNEMA
ANABİLİM DALI**

**KIRMIZI ODA DİZİSİNİN RUH HALİ VE DİZİYE YÖNELİK BİR ALIMLAMA
ÇALIŞMASI**

Doktora Tezi

Zeynep Büker

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA
ANABİLİM DALI**

**KIRMIZI ODA DİZİSİNİN RUH HALİ VE DİZİYE YÖNELİK BİR ALIMLAMA
ÇALIŞMASI**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel

Zeynep Büker

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SINEMA ANABİLİM DALI**

**KIRMIZI ODA DİZİSİNİN RUH HALİ VE DİZİYE YÖNELİK BİR
ALIMLAMA ÇALIŞMASI**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. Sevgi Can YAĞCI AKSEL
- 2- Prof. Dr. S. Ruken ÖZTÜRK
- 3- Prof. Dr. Derya HASTA
- 4- Prof. Dr. Cem YAŞIN
- 5- Doç. Dr. Önder M. ÖZDEM

Tez Savunması Tarihi: 13.02.2025

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel danışmanlığında hazırladığım “Kırmızı Oda Dizisinin Ruh Hali ve Diziye Yönelik Bir Alımlama Çalışması” adlı doktora tezimdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 12.3.2025

Zeynep Büker

ÖNSÖZ

Doktora ders aşamasını tamamlayarak yeterliliği geçmem ve tezin yazılarak bitmiş hale gelmesi oldukça uzun bir zaman aldı. Yolun birçok bölümünde beni yolculuktan geri bırakan etkenler oldu. Bunlar yaşamın ve Türkiye'nin gerçekleri idi. Bu dönemde benim yolculuğu tamamen bırakmamamda etkili olan ve bu tezin ortaya çıkmasını birlikte sağladık diyebileceğim kişiler oldu. Bunların başlıcası olan tez danışmanım Prof. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel'e bu yolculukta elimi tuttuğu ve benden ve benim yapabileceklerimden asla vazgeçmediği için teşekkür ederim. Tez İzleme Komitesi'nde bulunan Prof. Dr. Semire Ruken Öztürk beni tez konusunun belirlenmesi aşamasından son düzeltmelere kadar hep yanımda oldu ve yapıcı desteğini esirgemedi, Prof. Dr. Derya Hasta bakış açısı, yapıcı görüşleri ve sabrıyla bana yol gösterdi. Tez jürimin değerli üyeleri Prof. Dr. Cem Yaşın ve Doç. Dr. Önder M. Özdem değerli katkılarıyla tezin şekillenmesinde ve son aşamasına gelmesinde titiz okumaları ve önerileriyle büyük bir emek verdiler.

Tezin ortaya çıkması elbette en son üründü. Ancak sürecin tamamında ders aşamasında veya ders dışı zamanlarda kendilerinden bilgi öğrenme, bakış açımı geliştirme, eleştirel düşünme becerisi kazanma şansına eriştiğim Doç. Dr. Engin Sarı, Prof. Dr. Mutlu Binark, Doç. Dr. Sevilay Çelenk Özen, Prof. Dr. Oğuzhan Taş, Doç. Dr. Burcu Sümer'e süreçteki varlıkları ve öğrenmeye katkı sundukları için teşekkür ederim. Prof. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel ve Prof. Dr. Semire Ruken Öztürk bu süreçte de yine vardılar. Doktora dönemi ders aşamasında yoğun olarak görüştüğümüz ve sonrasındaki aşamalarda her zaman yüz yüze bir araya gelemesek de varlıkları ve destekleriyle bir arada olduğumuzu bana hep hissettiren Dr. Selda Tunç Subaşı, Dr. Deniz Yeşil ve Beyza Tokgöz'e teşekkür ederim. Sürecin başlarında kuzenim Dr. Öğr. Gör Erkan Büker motive edici ve fikir verici desteklerini sundu, kendisine teşekkür ederim.

Bu uzun sürecin getirdiği zorlukların başlıcalarından olan görüşme yapacağım izleyicilere ulaşma konusunda, tezin düzeltmeleri ve son okumaları sırasında ve sürecin genelinde destek teklifinde bulunan herkese teşekkür ederim. Bu konuda Pınar Özcan, Seda İmamoğlu, Ceylan Tunca, Zeynep Ülfeti, Alaz Erdost, Türküler Erdost, Derya Ercan, Figen Yazar, Birol Susam’a özellikle teşekkür etmek isterim. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nda (UNFPA) geçmişte veya mevcut durumda birlikte çalıştığım mesai arkadaşlarım bu uzun sürecin – bilerek ya da bilmeden - destekleyicileri oldular ve bazı durumlarda yaptığımız öğlen sohbetleri ile aklıma çağrışımaların gelmesine sebep oldular☺. “Mahalle” arkadaşlarım moral yükseltici aktivite önerileriyle bu sürecin özellikle son aşamalarının parçası oldular, Aslıhan Yıldız bu aşamada tezin son okumasına destek verdi.

Akademik sürecin ve öğrenmenin sadece bir kariyer değil, yaşıım, nerede bulunduğum veya ne yaptığım gibi değişkenlerden bağımsız bir yaşam biçimi olduğunu; araştırma ve öğrenme merakı ve ilerleme isteğinin, koşullardan bağımsız, yıllarca hatta ömür boyu sürebileceğini bana gösteren annem Prof. Dr. Seçil Büker ve babam Prof. Dr. Semih Büker’e özellikle teşekkür etmek isterim. Bu bakış açısı, karşılaştığım her yeni soruya duyduğum merakı ve akademik yolculuğumun sınırlarını genişletme isteğimi her zaman besledi.

Önsöz’ün bu son bölümünde isimlerini tek tek sayamayacağım ve görüşmelerimde bulunan izleyici ve uzman grubuna ve araştırmada izleyici olarak yer almasalar da bana yaptıkları sohbetler sırasında çok şey söylemiş olan tüm izleyicilere teşekkür ederim. Kendileri tezin kendisinin ortaya çıkmasına önayak olarak seçmiş olduğum konu ve yöntem konusuna döndüğümde “iyi ki yapmışım” dememe sebep oldular. Metnin esas sözünü onlar söyledi. Anlatıyı kuran masa başındakiler değil, onu izleyenlerdi, bu nedenle son sözü onlara bırakmak isterim.

Görsel anlatıları mümkün kılan tüm sinema ve televizyon
emekçilerine..

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BEYAZ PERDEDE PSİKOLOJİK İÇERİK VE TEMSİLLER

1.1. Psikolojik İçerikli ve Psikoterapi İçeren Yapıtlara İlişkin Kısa Bir Tarihsel Değerlendirme.....	14
1.2.Beyaz Perdede Psikolojik İçerikler ve Psikoterapinin Temsili.....	24
1.3. Türkiye’de Beyaz Perdede Psikolojik İçeriklerin ve Psikoterapinin Varlığına Tarihsel Bir Bakış.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYONDA PSİKOLOJİK İÇERİK VE TEMSİLLER

2.1. Psikolojik Bozukluklar ve Psikoterapi Temalı TV Dizilerinin Tarihine Kısa Bir Bakış	36
2.2 Psikolojik İçeriklere Yoğunlaşan Diziler ve Psikoterapinin TV Dizilerindeki Temsili.....	38
2.3 Yerli Dizi Tarihinde Tematik Yönelimlerin Tarihçesi.....	42
2.4 Yerli Dizilerde Psikolojik İçerikler ve Psikoterapinin Varlığı: Öne Çıkan İçerikler	51
2.4.1 Ekranlarda Gülseren Budayıcıoğlu Yoğunlaşması	56
2.4.2 Dijital Platform Dizilerinde Psikolojik İçerikler ve Psikoterapi.....	60

2.4.3 Pandemi Zamanında Türkiye’de Dizi Sektörü ve Dönemin Psikolojik İçerikleri.....	62
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIRMIZI ODA

3.1. <i>Kırmızı Oda</i> Dizisi.....	72
3.2. <i>Kırmızı Oda</i> ’daki Kırmızı Oda.....	77
3.3. <i>Kırmızı Oda</i> ’da Mizansenler.....	80
3.4. <i>Kırmızı Oda</i> ’da Temalar	81
3.5. <i>Kırmızı Oda</i> ’da Karakterler	83
3.5.1. Psikiyatrist Manolya karakteri	84
3.5.2. Manolya Psikiyatri Merkezi’nin Diğer Psikiyatristleri.....	87
3.5.3. Manolya Psikiyatri Merkezi’nin Danışanları.....	88
3.5.4. Bir Dizi Karakteri Olarak Gülseren Budayıcıoğlu	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIMCILARIN *KIRMIZI ODA*’YI ALIMLAMASI

4.1 Araştırma Yöntemi.....	91
4.2. Araştırmanın Katılımcı Profili	94
4.3. Dizilerin İşlevleri ve <i>Kırmızı Oda</i> : Farklılıklar ve Kesişmeler.....	95
4.3.1 Güvenilir ve Bilindik Sığınaklar: Eski Diziler.....	101
4.4 <i>Kırmızı Oda</i> ’dan Haberdar Olma Çeşitliliği ve Diziyi İzleme Nedenleri ..	103
4.4.1 Aile/Arkadaş/Eş/Dost Tavsiyeleri: Sosyalleşme, Etkileşim, İletişim Kanalları.....	104
4.4.2 Pandemi: Toplumsal Arka Alan ile Birlikte Diziler	106
4.5. <i>Kırmızı Oda</i> ’yı İzleme Sıklığı/Devamlılığı.....	110
4.6. <i>Kırmızı Oda</i> ’yı İzleme Pratikleri.....	114

4.7 <i>Kırmızı Oda</i>'daki Temalara İlişkin Görüşler	118
4.7.1 Dizinin Temalarına İlişkin Görüşler: Kategorik Olarak "Psikolojik İçerikli" Dizi Saptaması ve Bir Akım Öncüsü Olarak <i>Kırmızı Oda</i>	119
4.7.2 Gündelik Yaşamın, Toplumsal Arka Alanın Temsili: Şükür.....	126
4.7.3 Şiddet Hep Var: Şiddetin Alımlanması.....	129
4.8 <i>Kırmızı Oda</i>'daki Karakterlere İlişkin Görüşler.....	140
4.9. Oyuncular ve Oyunculüğün Önemi: Sonsuz Güven ve Yakınlık.....	142
4.10 <i>Kırmızı Oda</i>'daki Gerçek Hayat Hikâyeleri ve Dizinin Gerçekçiliği.....	144
4.10.1. Gündelik Yaşamın ve Toplumsal Art Alanın Gerçekçiliği.....	145
4.10.2. Psikolojik Olguların, Mesleklerin, Hastalıkların Temsili	149
4.11. Eleştirel Saptamalar, Tartışmalar	153
4.11.1. <i>Kırmızı Oda</i> : Gerçek Hayat Hikâyelerine Dayanması ile İlgili Etik Tartışmalar	153
4. 11.2. Psikolojik Danışma Süreci ile İlgili Risk Yaratıcı Durumlar.....	156
4. 11.3. <i>Kırmızı Oda</i> 'nın Tanıtım ve Pazarlama Stratejisine Yönelik Eleştiriler	160
4. 11.4. <i>Kırmızı Oda</i> 'ya ve Genel Olarak Dizilere ilişkin Yorumlar	162
4.12. İzleyicilerde Öne Çıkan Davranış, Düşünce ve Duygular.....	166
4. 12.1. Çağrışımlar: İyi/Kötü Duygular, Bir Dert Ortağı Olarak Dizi.....	166
4.12.2. Gerçeklikten Geriye Kalan Farkındalık: Psikolojik Bozukluk ve Danışma İhtiyacı	170
4.13. Alımlamadaki Farklılıklar	175
SONUÇ	182
KAYNAKÇA.....	
ÖZET	192
ABSTRACT.....	194

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Senaryo Danışmanlığını Gülseren Budayıcıoğlu'nun Yaptığı Diziler	56
Tablo 2. 2020 Yılında Yayına Giren Diziler.....	66
Tablo 3. Araştırmada Yer Alan İzleyici Profili.....	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Pandemi: Toplumsal arka alan ile birlikte diziler	106
Şekil 2. İzleyici grupları	114
Şekil 3. <i>Kırmızı Oda</i> 'da ele alınan temalar	119
Şekil 4. <i>Kırmızı Oda</i> 'da yer alan karakterler ve psikolojik süreçler	125
Şekil 5. Kadına yönelik şiddete bakış açısı	137
Şekil 6. <i>Kırmızı Oda</i> 'da gerçek yaşam hikâyelerinin seçilmesi durumu.....	155
Şekil 7. Dizinin yarattığı etkiler	158
Şekil 8. İzleyici üzerindeki duygusal etkileri	169

GİRİŞ

Hiçbir gazete okumayan, yegâne enformasyon kaynağı olarak ruhları ve bedenleriyle televizyona bağlanmış olan insanların oranının çok yüksek olduğu bilinmektedir. Televizyon nüfusun çok büyük bir bölümünün beyinlerinin oluşturulmasında bir tür fiili tekele sahiptir (Bourdieu 2019, s. 25).

Televizyon diğer insanları ayrıntılı biçimde incelenmeleri için çok yakına getirir [...] Ancak camdan bir ekranın ardından, açılmayan bir pencereden görünüp kaybolurlar (Esslin 2001, s. 43).

Televizyonun gündelik hayatımızdaki yeri, izleyiciler için ne ifade ettiği ve izleyicinin yaşamını nasıl doldurduğu uzun yıllardan beri tartışılan bir konudur. Toplumsal arka alanın hızla değişmesi; internet teknolojisi ve dijital imkânların ortaya çıkmasıyla da televizyonun izleyici için taşıdığı anlamın araştırılması gereği bitmemiştir. Bunun yerine yeni bağlamsallıklar ve başka iletişim araçlarıyla etkileşimi ölçüsünde biçim değiştirerek sürmüştür. Mutlu'ya göre, icadıyla birlikte gündelik yaşamın bir parçası haline gelen, hızla yaygınlaşan, küresel ve yerel bağlamda dev bir endüstri halini almış olan zamanının yeni, günümüzün geleneksel medya aracı televizyon, yitirmediği popülerliğini bir anlamda izleyiciyle “zihinsel” bir ilişki kurmasına (Mutlu, 1991, s. 11) borçludur. Sürekli yenilenen, siyasal ekonomik, sosyo-kültürel süreçlerle bir tarihsellik içinde dönuşen bu araç ve izleyicisi arasındaki etkileşimsel hal, -tüm sektörel bileşenleriyle- onu anlama ve onun üzerine düşünme çabalarını da güncel tutmaktadır.

Siyasal sistemlerden toplumsal gelişmelere toplumdan topluma, zamandan zamana farklılık gösteren değişkenlerin izlerini takip etmenin yalnızca araç ve içeriğiyle ilgili değil, toplumun ve söz konusu dönemin dinamikleriyle ilgili de veri sunduğu bilinmektedir. Gerbner'e göre televizyon,-izleseniz de izlemesiniz de- banyo yaparken vergisini ödediğiniz, ezici çoğunluğun düğmeyi kapatmadığı bir dünyada mesajı o kutudan almasanız bile başka insanlardan illaki alacağınız “yeni” bir devlet dinidir. Bu “yeni” ifadesi, geleneksel-yeni medya

ilişkisinde olduğu gibi, sürekli güncellendiğinden, her zaman üzerine düşünmeyi gerektirir (akt. Postman, 1994, s. 153).

Televizyonun popülerliği, elbette içeriğiyle ve bu içerikte büyük bir yer tutan, günümüzde dev bir endüstri haline gelmiş olan dizi sektörüyle doğrudan ilişkilidir. Köklerini 1930'lara, Amerikan radyolarındaki *soap operalar*a dayandırabileceğimiz, 1950'den itibaren ilk örneklerini televizyon ekranlarında göreceğimiz dizilerin dünyada dolaşıma giren örnekleri Türkiye'ye 1980'lerden itibaren *Köle İsauro*, *Virginia*, *Küçük Hanım* gibi Brezilya serialleriyle gelmiş (Mutlu, 1991, s. 290), ilk yerli uyarlama ise 1975 yılında TRT'de yayımlanan *Aşk-ı Memnu* olmuştur. Farklı formatlarla dizi izleme pratiklerini hayatına bir rutin olarak ekleyen izleyici bu tarihlerden itibaren, Türkiye'de yaşanan toplumsal dönüşümlerden, darbelerden, ekonomik süreçlerden, teknik-estetik gelişme ve yönelimlerden etkilenen beyaz cam içerikleriyle diziler/dramalar aracılığıyla da yoğun biçimde karşı karşıya kalmıştır.

Televizyon dizileri; edebi anlatıları, tiyatro ya da sinema içeriğini andıran ancak onlardan farklı olarak izleyiciye, kendi ortamında, özel alanı içinde bir anlamlandırma olanağı ve alımlama şansı sunan, erken evrede radyodan aşına olduğumuz “arkası yarın”ları görselleştiren, uzun kurmaca filmlerden farklı olarak, bir devamlılığa ya da tanıdık karakterlerin yeni maceralar peşinde tekrar tekrar görünmelerine dayalı, standart süreler (sezonlar, bölümler) halinde planlanan içeriklere sahip özel bir formattır. Bu dramatik içeriklerin alıcısı olan TV izleyicisi, okur gibi “bilgiyi aklında tutarak resmin tamamını zihninde kurmak zorunda değildir, onu imge halinde, daha hızlı bir duygusal tepkiyle algılayan”dır (Esslin, 2001, s. 28). Sunulan görsel içerik izleyicinin gündelik yaşamındaki görsel deneyimlerle daha kolay ve doğal bir bağ kurmasını sağlar. Görsellik, izlenenlerin algılanmasının ve anlaşılmasının kolay hale gelmesinde etkin bir faktördür. İçerikler, Postman'ın vurguladığı gibi (1994, s. 15), metinle izleyici arasında metaforik bir konuşmayı olanaklı kılar. Bir anlayış, oluş, davranış örneğini dolaşıma sokar. Postman'a göre (1994, s. 15)

“belli bir kültürün insanların teknik ve teknolojilerle birbirine mesaj iletmelerini sağlayan bir kültürel konuşma başlatır”. Televizyon hikâye anlatan merkezi bir sistemdir. Televizyon izlemek izleyicilerin hayat tarzlarını hem biçimlendirir hem de bu yaşamlarının parçası olur. Televizyon bireyi televizyonun kendisinin yarattığı bir sentetik bir dünyaya bağlar (Gerbner, Gross, Morgan & Signorielli, 2014, s. 282-289). Tüm televizyon içerikleri için geçerli olduğu ifade edilebilecek bu bağlanma hali dizilerde daha örtük biçimde yerleşmiş ve görünenden fazlasını içeren bir niteliktedir. Bundan dolayı bu içerikler daha derin çözümlemelerle ortaya çıkarılmayı beklemektedirler. Bunun ilk akla gelen nedenlerinden biri olarak, dizilerde konu alınan öykülerin sosyal etkileşim içindeki insanlar olması, gündelik yaşamı temsil etmesi ve oradan beslenmesidir. İzleyicinin izleyerek dâhil ve/veya tanık olduğu öyküdeki kahramanlara ve olay örgüsüne, Esslin’in de dediği gibi (2001, s. 33), yönelmesi, tüm bunlardan bir izlenim, bir deneyim edinmesi doğaldır.

Duygusal etkiye sahip her bir imge, bir araya gelmiş bir “bilgi kompleksi” dir ve elbette bu bilgi unsurları her zaman izleyici tarafından fark edilmez (Esslin, 2001, s. 33). Ancak bu içerikler bir şekilde alınırlar. Esslin bu mesajlar aktarılırken, izleyicinin, kahramanların mahrem dünyalarına girmesinin çok doğal olduğunu söyler. Bu durum yakın çekim tekniğinin olanaklarıyla sağlanır. “İnsana doğrudan dokunabilecek” mesafedeki yakın çekimle karakterlerin kurmacadaki işlevine özel bir önem atfeder (Esslin, 2001, s. 42). İzleyiciler, karakterler aracılığıyla mahrem olana, merak edilene, teşhir edilene, bunlara ilişkin olay akışlarına dahil olur (Esslin, 2001, s. 39), bilinçli ya da bilinç dışı süreçlerle, duygusal yüklerin transferine bir şekilde maruz kalır. Bu iddialardan hareketle, izleyicilerin dizilerle süregelen etkileşimsel ilişkisinin her dönem merak uyandırdığı vurgulanabilir. Bu merak duygusu, şüphesiz dizi karakterleri aracılığıyla pekişir. Onlar görsel imgeleri, duygu dünyaları, eylemleri ve maruz kaldıklarıyla, dizilerin temel taşıyıcılarıdır.

Türü ne olursa olsun doğrudan insan psikolojisinin farklı görünümüne anlatı stratejisi olarak yer vermemiş olan bir dramadan, diziden söz edilemez. Bir gerçeklik temsiliyle insan psikolojisinin kendisini doğrudan merkeze konumlandıran, psikolojik süreçleri, psikoloji alanının konularını, ruh hallerini, psikolojik sorunları, psikolojik süreçleri ve aktörlerini, psikolojik görüşme ya da psikoterapi süreçlerinin kendisini doğrudan ele alan, konuya özdeşünümselelikle yaklaşan dizilerde, söz konusu temsil çok daha belirgin ve iddialıdır. Bu dizilerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde güçlü yargılar, ruh sağlığına ilişkin tanımlar ve sorunlarla ilgili, çözüm sunmaya yeltenen, gerçekliği tartışmalı reçeteler iletme potansiyeli bulunmaktadır. Daha da ileri götürecek olursak, Postman'ın, "televizyon kitapları yasaklamaz, onların yerine geçer" (Postman, 1994, s. 154) önermesini, dizilere ve psikolojik içeriği doğrudan konu edinen yapımlara uyarlayabiliriz. Böylece araştırmanın konusunun nasıl belirlendiği ve sınırlandırıldığına ilişkin sürecin betimlenmesine geçebilir ve sorularımızı sıralayabiliriz. Psikolojik içeriğe sahip dizilerde gösterilenler gerçek hayattaki vakaların, hekimlerin, terapistlerin, terapi süreçlerinin yerine geçme ya da onların bir temsili olmayı vaat etme iddiasına ya da gücüne sahip midir? İzleyici bu iki paralel dünyadaki nüansların ne kadar farkındadır? Bundan bir fayda ya da zarar görme olasılığı söz konusu mudur? Bu tartışmalar ekseninde şekillenen, "psikolojik içeriğe sahip ve psikoterapi içeren diziler" ekseninde varlık bulan tez konumun, şu aşamalarla şekillendiği ifade edilebilir:

Uzun süredir devam ettiğim ve ders aşamasını uzun süre önce bitirmiş olduğum tez çalışmam kapsamında başka bir tez konusuyla yola çıkmıştım. Pandemi gibi tarihsel bir olgu ve süreçteki kişisel deneyimim bir kırılmaya yol açtı. Tez konumun yeniden belirlenmesine yön verdi. Çünkü ekranlarda o süreçte tüm dünya televizyonlarında olduğu gibi Türkiye'de de popülerlik kazanan psikolojik temalar içeren diziler öne çıktı. Yakın çevremde popülerlik kazandı ve kamusal tartışmalarda sıkça anılır oldu. Böylece benim için yeni bir araştırma nesnesi ortaya çıktı.

Bu karara varmamda psikoloji lisans mezunu olmam, o sıralar yoğun olarak iş gündemimin de psikolojik ilkyardım, ruh sağlığı hizmeti gibi konulara dokunuyor olması, bu konuların dizilerde de ana tema olarak işleniyor oluşu ve elbette art alanda pandemi döneminin getirdiği izolasyon ve yaşam koşullarının, televizyon izleme alışkanlıklarımı belli bir süre için de olsa dönüştürmesi, “yeni normal” tabiriyle hayatımızda iz bırakan o günlerin kişisel olarak beni de beyaz camla daha yakın ve yoğun bir ilişkiye maruz bırakması gerekçeler olarak sıralanabilir. Böylece mesleki formasyonum ve o dönemdeki deneyimim, zaten izlemekte olduğum diziler üzerine bir çalışma yapma isteğimi pekiştirdi ve bu fikir, içinde bulunduğum ortam ve koşullarda daha uygulanabilir bir çalışma olarak şekillendi. Bu, beni izleyici olarak potansiyel nesnesi olduğum bir araştırmada bir anda araştırmacı konumuna getirdi. Dizi ve izleyicisi; toplumsal süreçler ve televizyon (o dönemin öne çıkan toplumsal kırılması olarak pandemi ve insan), medya ve psikoloji, kurmaca içerik ve gerçeklik temsili gibi diyolojik ikiliklerin, hem kendi içlerinde hem de birbiriyle kaçınılmaz bağları ilgi odağıma yerleşti.

Bu bağlamda bu çalışmada yalnızca, "psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren diziler" olarak tanımlanan yapımlar ele alındı. Her ne kadar birçok dizide karakterlerin içsel dünyalarına dair analizler bulunabilse de bu tür dizilerde, psikolojik içerikler ve psikoterapi süreçleri sadece destekleyici bir unsur olmaktan öteye geçerek hikâyenin temelini oluşturmaktadır. Genellikle psikolog ve psikiyatrist karakterleriyle danışan ilişkilerine odaklanan söz konusu diziler, karakterlerin psikolojik durumlarını ve bu süreçlerin bireysel ya da toplumsal etkilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Dramatik anlatıyı terapiye ilişkin unsurlarla birleştirmektedir. Ayrıca, bu diziler, duygunun kendisini doğrudan büyüteç altına aldığından, izleyicilerin özdeşleşme, empati, öfke, şaşkınlık veya yadırgama gibi duyguları daha yoğun bir şekilde deneyimlemelerine ya da bu duygularla ilgili farkındalık geliştirmelerine olanak sunmaktadır.

Televizyon ekranlarından önce beyaz perdede, edebiyat eserlerinde de yer bulan, Türkiye’den önce Amerikan ve Avrupa yapımı içeriklerde ekranlarda giderek öne çıkan ve artık hemen her mecrada da sevilen türler olarak varlık gösteren psikoloji içerikli diziler, pandemi döneminde ekranlarda oldukça yoğun biçimde yer tutmuştur. Pandemi döneminde, ülkemizde 4 Eylül 2020 tarihinde yayına giren *Kırmızı Oda*¹ hem yüksek izlenme oranlarıyla hem de üzerine yürütülen tartışmalarla gündelik hayattaki sohbetlerden hakkında yazılanlara değin birçok mecrada karşımıza çıktı. Böylece kendi dizi izleme pratiğim, *Kırmızı Oda* izleyicisi olarak ben ve oto-etnografinin ham bir hali diyebileceğim sorgulamalarımın yola çıkarak, bu diziyi araştırmamın merkezine aldığım söylenebilir.

Süreç içinde elbette, psikolojiyi konu edinen film ve dizilerin tarihçesinden, dizinin formatına, konuların işlenişine, terapi, terapist, vaka temsillerine, alımlama açısından dizinin yüksek izlenme oranlarına, beğeninin nedenlerine, pandemi sürecinin bu sorularına ilişkin etkinliğinin ne olduğuna varıncaya değin ekonomi, iletişim, psikoloji, toplum-tarih, dizi endüstrileri gibi birçok çalışma alanının kesişiminde bir zemin bulmaya çalışırken buna bir sınır getirmemin gerekliliği de karşımıza çıktı. Pandemi sürecinde özellikle Eylül 2020 ve Şubat 2022 tarihleri arasında bu temada oldukça fazla içeriğin dolaşıma girdiğini biliyoruz.² Ancak *Kırmızı Oda* hem bir öncül olarak hem de diğer dizilerdeki temaların hemen hepsini kendinde barındıran, etik tartışmalarla kamuoyunda da sıkça kendisinden söz ettiren diğer dizileri de tematik olarak temsil etme gücü taşıyan bir yapım olması nedeniyle seçilmiştir.

Kırmızı Oda’da ifade edilen etkileşimsel bağları da deşifre edebilmek amacıyla aşağıdaki araştırma soruları odağa alınmıştır:

¹ Onur Güvenatam dizinin yapımcılığını, Deniz Gürlek ve Melek Seven senaryosunu, farklı bölümlerde Cem Karcı, Benal Tairi, Ali Balcı ve Başak Soysal da dizinin yönetmenliğini üstlenmiştir.

² *Kırmızı Oda* (2020-2022) *Masumlar Apartmanı* (2020-2022) ve *Camdaki Kız* (2021-2023) dizileriyle dijital platformlarda yayınlanan *Bir Başkadır* (2020, Berkun Oya) ilk akla gelenler olarak sıralanabilir.

1. Televizyon ekranlarında belli tarihsel dönemeçlerin, toplumsal-siyasal-ekonomik kırılmaların dizi içeriklerinde de belli furyaları öne çıkardığı ön kabulünden hareketle, Pandemi sürecinde psikolojiyi doğrudan konu alan içeriklerin artması nasıl tartışılabilir?
2. Covid-19 pandemisi, psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin üretim, dolaşım sürecini nasıl etkilemiştir?
3. Covid-19 pandemisi sırasında *Kırmızı Oda* dizisine yönelik ilginin, pandeminin yarattığı toplumsal koşullarla nasıl şekillendiği izleyici açısından nasıl değerlendirilmektedir? Onlara göre bu bir maruz kalma mıdır, tercih edilen bir izleme pratiği midir?
4. Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren içerikler beyaz perdede ve televizyonda nasıl ele alınmıştır? Bir tarihçeden, bir furyadan söz edilebilir mi? Dizi türü özelinde psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin dünyada, özellikle de Batı dünyasındaki tarihsel seyri nasıldır?
5. İzlenme oranlarına bakarak ve dizi üzerinde yapılan tartışmalar ve izleyici yorumlarından böyle bir ilginin olduğu varsayılarak, Türkiye’de psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren diziler neden ilgi çekmiştir?
6. İzleyicinin bu dizileri izleme pratikleri nasıl çözümlenebilir (izleme motivasyonları, ne sıklıkta izledikleri, kiminle birlikte izledikleri, tamamını izleyip izlemedikleri vb.)
7. Diziler psikiyatrist/psikolog gibi ruhsal sağlıkla ilgili uzmanlara yönelik danışma isteğini artırmış mıdır?
8. *Kırmızı Oda* dizisi uzman/psikiyatristler tarafından nasıl alımlanmıştır? Özellikle dizi etrafında dönen etik tartışmalara dair, uzmanların meslektaşlarının ve danışanların temsillerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Görüldüğü gibi sorular, televizyon ve toplum ilişkisine, medya içeriği, izleyiciler, sektör çalışanları ve psikoloji alanında uzmanların görüşleri ekseninde yanıtlar aramaktadır.

Bu yanıtlar gönderici odaklı, içeriğe bakmayı gerektiren hem de dolaşıma giren içeriğin nasıl anlamlandırıldığını yorumlamama olanak sunacak bir metodoloji izlememin gerekli olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmanın literatüre dayalı gönderici odağı ve psikoloji teması etrafında şekillenen, kuramsal tartışmasıyla paralel olarak yürütülen saha çalışması, yaygın kanallardan birinde yayımlanan diziyi temel almış ve alıcı/izleyici odaklı, derinlemesine görüşme tekniğine dayalı bir yöntemle tasarlanmıştır. İzleyici çeşitliliğini niceliksel ve niteliksel açıdan temsil gücüne sahip bir gruba, etik kurul tarafından onaylanan sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerin temsil gücü tartışmaya açık olmakla birlikte, toplanan veriler, belirli kategoriler oluşturmak, çözümlemeler yapmak ve ileri düzey sorgulamalar ile araştırmalara zemin hazırlamak için yeterli görülmüştür.

Araştırmaya izleyiciler, psikiyatrist ve/veya psikologlardan oluşan uzmanlar dâhil edilmek istenmiştir. Araştırmanın başlangıcında hedeflendiği üzere 19 izleyici ile görüşülmüş ancak psikiyatrist/psikolog grubundan 4 kişi hedeflenmişken bu grup 2 kişi ile sınırlı kalmıştır. Senarist/yönetmen/yapımcı görüşlerini almak için medyada yer bulan, özellikle yapımcıyla yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Benzer şekilde, *Kırmızı Oda* ve diğer dizilerin senaryo danışmanı olan Gülseren Budayıcıoğlu ile çeşitli medya ortamlarında yapılan görüşmeler, çalışmam kapsamında değerlendirilecek önemli bir veri kaynağı olarak yer almakta olup, görüşmelerde doğrudan anılmasalar da, onlara yönelmek istediğim sorulara büyük ölçüde yanıt vererek çalışmanın sahasına katkı sundukları söylenebilir.

Söz konusu saha çalışması, araştırma sorularına da paralel olarak dizide ele alınan karakterlerin, danışan ve terapist kimliklerinin, vaka ve sorun tanımlarının, sunulan çözüm yollarının nasıl alımlandığına yönelik veri toplamayı hedeflemiş, toplanan verilerin gerçeklik temsili ve gerçeklikle ilişkisi hakkında neler söylediği doğrultusunda tartışılmıştır.

Bu bağlamda, izleyicilerin pandemi sürecinde TV izleme alışkanlıkları ve dizilerde ruhsal hastalıkların temsiline yönelik algıları incelenmiştir. Ayrıca, bu dizilerin izleyicilerde nasıl bir duygu, davranış ve tutum değişikliğine yol açtığı araştırılmıştır. Dizinin ele aldığı yan temalar arasında hangi unsurların belirgin olarak akılda kaldığı da değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyete yönelik şiddet, çocuk yaşta ve zorla evlendirilme, aile içi şiddet, taciz ve seks işçiliğine zorlanma gibi içeriklerin izleyici tarafından nasıl alımlandığı analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra, terapist ve danışana ilişkin bakış açısına veya terapiye gitme konusundaki fikir ve önyargılara bir katkı sağlayıp sağlamadığı tartışılmıştır. Psikolojik içerikli dizilerin, izleyicilerin kendi ruh sağlıklarını gözlemleme ve psikolojik sorunları olan bireylere karşı daha duyarlı olma konusunda toplumsal düzeyde olumlu etkiler yaratıp yaratmadığı ele alınmıştır. Ayrıca, tabu konuların tartışılmasına olanak tanıyıp tanımadığı ve belirli karakterlerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından klişeleşmiş, basmakalıp özelliklerle sunulup sunulmadığı incelenmiştir. Son olarak, bu sunumların izleyici tarafından nasıl algılandığı ve şiddetin romantize edilip edilmediği sorular üzerinden değerlendirilmiştir.

Bu noktada bireylerin kendilerini sınırlamadan anlatacakları bir ortamda ifade ettiklerini analiz etmeyi hedeflediğimi belirtmem önemlidir. Dolayısıyla niteliksel yöntemlerin seçilmesi, çalışma konusunun doğası gereği kaçınılmaz olmuştur. Pozitif bilimlerin sunduğu kesinlikten ziyade, toplumsal ve bireysel deneyimlerin zenginliğini ve çeşitliliğini yakalamak amacıyla niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Bu tartışma ve düşüncelerden yola çıkarak planladığım doktora tezimin ilk bölümünde, medyada, özellikle de kurmaca yapımlarda, psikolojik içerikten ne anladığımı açıklamak amacıyla bir kavramsal çerçeve sunulmuştur.

İkinci bölümde beyaz perde ve televizyonu merkeze alarak, diğer yaratıcı disiplinlerle ilişkilerini göz ardı etmeden, tarihsel ve betimleyici bir hat çizilmeye çalışılmıştır. Dünyada ve

tarihsel süreçte hem beyaz perde hem de televizyonda konunun nasıl ele alındığı araştırmanın kuramsal kısmındaki tartışmaların da zeminini oluşturmuştur.

Üçüncü bölümde, sahaya, *Kırmızı Oda* dizisine odaklanılmış ve diziye yönelik betimleyici bir analiz gerçekleştirilerek dizinin içeriği, temaları ve arka planı tartışılmıştır.

Dördüncü bölümde saha araştırmasına geçilmiş, dizinin izleyicide tetiklediği duygular, davranışlar ve tutumlar, dizinin içerdiği konular hakkındaki genel düşünceler ve etik tartışmalara ilişkin izleyicilerin görüşleri ve uzman görüşmeleri de dizinin alımlanma sürecine dair analizime katkı sunmuştur. Elde edilen bulgular, katılımcılarla yapılan görüşmelerden ortaya çıkan temalar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Tezin sonuç bölümünde ise, araştırmadan elde edilen bulgular, giriş bölümünde ortaya koyulan hedefler doğrultusunda çözümlenmiştir. Türkiye’de psikoloji içerikli dizilere olan ilgi, süreçler ve aktörlerin yorumlarına ilişkin çözümleme toplumsal bağlamda tartışılmıştır.

Araştırma sürecinin uzun sürmesi, psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin yanı sıra, muhafazakâr-laik çatışması, güçlü kadın hikâyelerini ele alan dizilerin ortaya çıkışına tanık olmamı sağlamıştır. Araştırma sırasında yapılan görüşmelerde bu yeni dizilerden de söz edilmesi, araştırmanın çeşitlenmesini ve akımların karşılıklı olarak ele alınabilmesine katkı sunmuştur. Bu konular tezin araştırma konuları arasına dâhil edilmemiş olsalar da derinlemesine görüşmelerin sunduğu esneklik doğrultusunda zaman zaman ele alınan konular arasına kaçınılmaz olarak girmiştir.

Tez araştırmamın konusunu oluşturan *Kırmızı Oda* dizisiyle ilgili olarak yazılan bilimsel tezler hakkında literatürü taradığımda, *Media Portrayal of the Self in In Treatment and Kırmızı Oda within the Context of Therapeutic Culture* (Sevinç, 2023) adlı yüksek lisans tezinde *In Treatment* ve *Kırmızı Oda* dizilerinde kendiliğin dizilerdeki tasviri üzerinde

durulduğu ve televizyon aracılığıyla terapötik etosun yayılması ve bunun bireylerin benlik algısını şekillendirmedeki rolünün araştırıldığı görülmüştür. *Türk Televizyon Dizilerinde Romandan Uyarlamalar: Kırmızı Oda* (Hoş, 2022) adlı yüksek lisans tezinde ise *Kırmızı Oda* bir roman uyarlaması olan incelenmiştir. Bu iki çalışma, Türk televizyon dizilerinde psikolojik içerikleri konu alan diziler ve terapi süreçlerinin nasıl işlendiği konusunda önemli örnekler sunmaktadır. Ancak, radyo, televizyon ve sinema alanında psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içerikli dizilere yönelik çalışmaların daha çok dizilerdeki temsillere ya da dizilerin etkilerine yoğunlaştığı, bu dizilerin alımlanmasına dair akademik tezin olmadığı söylenebilir. Psikolojik içerikli diziler ve *Kırmızı Oda* üzerine yayınlanan makale ve gazete yazıları da bu alandaki literatüre ve kavramsallaştırmaların oluşmasına katkıda bulunmuştur.³

³ Candan Koçak “Tele-klinik Dizilerde ‘Gerçekliğin’ Manipülasyonu: ‘Kırmızı Oda’” adlı makalesinde (2021) gerçek yaşam öykülerinin uyarlaması olan ve son yıllarda televizyonda sıklıkla yayımlanan dramatik dizi yapımlarını tele-klinik dizi olarak adlandırmış ve nitel araştırma yöntemleri kullanarak yürüttüğü çalışmada *Kırmızı Oda* dizisinde hangi kodlar aracılığıyla gerçeklik algısının yaratıldığı sorusuna odaklanmıştır. Hayriyem Zeynep Altan “Televizyondan Topluma Bir Öyküsel Terapi Girişimi: ‘Kırmızı Oda’” adlı konferans yazısında (2021) içerisinde bir psikiyatri merkezini ziyaret eden danışanların psikiyatriste anlattıkları öykülerin olduğu dizinin toplumsal bir dönüşüme katkı yaratıp yaratmadığını, izleyiciye ne vaatler sunduğunu ve özellikle kadın cinayetlerine odaklanan öyküleriyle bir dönüşüme işaret edip etmediğini sorgulamıştır. Zehra Çelenk “*Kırmızı Oda*’da Olan Ne, Olmayan Ne?” adlı elektronik gazete yazısında (2020) dizinin şiddeti ana tema edinmesini ve bunun sunduğu olanakları eksik yönleriyle de ele alarak irdelemiştir. Nükhet Sirman “Psikolojik Diziler Kadına Şiddeti Politik Olmaktan Çıkardı” adlı Özlem Sevgi taratından gerçekleştirilen söyleşi sırasında (2020) hem psikolojinin dizilerde bu kadar kullanılır olmasını hem de psikolojinin daha çok kadına yönelik şiddeti konu alan dizilerde kullanılıyor olmasını analiz etmiştir. Feridun Nizam “The Evaluation of the Perception of Psychological Counseling: Popular with Television Series, in the Context of Meta Fetishism: Sample of *Kırmızı Oda*” adlı makalesinde (2021) psikolojik danışma/psikoterapinin günümüz dizilerindeki yerini meta fetişizmi olgusuyla bağlantılandırarak *Kırmızı Oda* özelinde inceler. Gurur Cansu Pamukçu, Hacer Kurt ve Melih Sever “*Kırmızı Oda* Dizisi İzleyicilerinin Psikolojik Yardım Alma Tutumunun ve Sosyal Damgalanma Algılarının İncelenmesi” adlı makalelerinde (2022) *Kırmızı Oda* dizisini izleyen bireylerin profesyonel yardım alma tutumlarını ve sosyal damgalanma algılarını cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir gibi farklı değişkenler açısından nicel araştırma yöntemleri kullanarak incelemiştir. Merve Alçayır “Çağdaş Televizyon Anlatılarında Deliliğin Sunumu: *Kırmızı Oda* Dizisi Örneği” adlı makalesinde (2024) *Kırmızı Oda* dizisine odaklanarak yerli televizyon anlatılarında delilik temsillerinin çeşitlenip çeşitlenmediğini irdelemiştir.

Kırmızı Oda dizisine yönelik olarak yapılan tüm çalışmalar diziye odaklanarak mevcut araştırmanın kuramsal odağının oluşmasına ve söz konusu yerli televizyon dizilerinde psikolojik içeriklerin yorumlanmasına çok önemli katkılar getirmişlerdir. Bu çalışmaların katkılarına bu tez çalışması içerisinde değinilecektir. Bu çalışmaların sunduğu katkılara ek olarak ve bu çalışmalardan ayrılan bir şekilde, dizilerin izlenme pratikleri de göz önüne alınmıştır. İzleyicilerin yalnızca içeriği nasıl alımladıklarıyla sınırlı kalmadan, İçeriği kendi yaşamlarına aktarıp aktarmadıklarına ilişkin sorular da sorarak, bilgi almaya çalışılmıştır. Bu konulara değin saptamalar ve farkındalıkların çalışmayı özgün kıldığı düşünülmektedir. Her ne kadar çalışma *Kırmızı Oda* dizisi özelinde yürütülüyor olsa da psikolojik içerikli diziler ve hatta yerli diziler, belirli bir dönemin toplumsal arka planı göz önünde bulundurularak incelenebilmiştir. Alımlama çeşitliliğinin sunduğu olanakların öngörülmesiyle izleyici, uzman ve yapımcı⁴ taraflarının eş zamanlı değerlendirilmesi, bu çalışmanın önceki araştırmaları bütünlüleyici ve geliştirici bir yön taşımasını sağlamaktadır.

Psikoloji disiplini içerisinde dizileri araştırma konusu olarak ele alan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların medya ve davranış ilişkisine yöneldikleri ya da televizyon dizilerinin belli psikolojik kavramsallaştırmalar üzerinden incelendiği görülmektedir. Psikoloji disiplininin ana odağının dizi alımlaması olmaması beklenen bir durumdur.

Bu bağlamda iletişim bilimleri ve psikoloji disiplinlerinin araştırma yöntemlerindeki farklılıklara rağmen tez çalışmamda her ikisini de birlikte değerlendirme çabam, kuramsal literatürü ve sahayı bir arada değerlendirerek vardığım sonuçlar, çalışmanın ilişkisellik vurgusu, kanımca önem taşımaktadır. Bu çalışma, dizilerin disiplinlerarası bir perspektifle incelenmeye ne denli uygun olduğunu ortaya koyarken, aynı zamanda disiplinlerarası

⁴ Yapımcı ile derinlemesine görüşme yapılması hedeflenmiş ancak gerçekleştirilmemiştir. Yapımcıyla yapılan ve medyada yer alan görüşmelere yer verilerek araştırmanın bu boyutunun çalışmada yer alması sağlanmıştır.

işbirliklerinin 6nemini de bir çıktı olarak saptamama olarak tanımış ve bu alanda yapılacak gelecekteki çalışmalara bir 6n adım teşkil etmiştir.

BÖLÜM 1

BEYAZ PERDEDE PSİKOLOJİK İÇERİK VE TEMSİLLER

Psikolojik içeriklerin beyaz perdede nasıl temsil edildiği, izleyicilerin medya içeriklerine yönelik motivasyonlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, bu içeriklerin oluşturulmasında izleyici tepkilerini anlama çabasında öncü kuramlardan biri olarak kabul edilen Kullanımlar ve Doyumlar kuramında da belirtildiği gibi, izleyicilerin medya içeriklerini oyalanma, kaçış, kişisel ilişkiler, kişisel kimlik, gözetim altına alma, gündelik yaşamın dayattıklarından uzaklaşma ve rahatlama amacıyla izledikleri göz önünde bulundurulduğunda, yapımcıların da bu beklentiyi dikkate alarak içerik oluşturdukları söylenebilir. Aynı biçimde, edebiyatta çok okunan, çok satan, pazar değeri olan temaların, kültür endüstrisi kuramları eksenli bakıldığında, sinema ve televizyon sektörü için de “satış garantisi” sunması öngörüsü, bir motivasyon unsuru olarak değerlendirilebilir.

Film ya da dizi anlatıları, karakterlerin içsel çatışmalarını ve dünyalarını, psikolojik durumlarını ve verdikleri psikolojik mücadeleyi gözler önüne serer. Bu gibi anlatılar bazen bireysel mücadele olarak bazen kişiler arası ilişkiler düzeyinde yansıtılır. Bazen toplumsal bağlam ile birlikte ele alınırlar ya da toplumun kendisi ile olan mücadele olarak görülürler. Bu duruma çeşitli derecelerde dünya üzerinde üretilmiş hemen hemen her dizi veya filmde rastlanabilir. Ancak bu çalışmada ele alınacak filmler çeşitli kaynaklar, izleyici görüşleri, araştırmacının kendi tanımlamaları neticesinde psikolojik durum ve varsa bozuklukları ve psikolojik sağaltım sürecinin kendisini konu edinen filmler olacaktır.

1.1. Psikolojik İçerikli ve Psikoterapi İçeren Yapıtlara İlişkin Kısa Bir Tarihsel Değerlendirme

Sinemada psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi sahneleri içeren yapımlar sinemanın ilk günlerinden itibaren ilgi çekici bir konu olmuştur. Sessiz filmlerden başlayarak

günümüz sinemasına kadar psikolojik içerikler ve psikoterapi sahneleri; psikolojik bozukluklar, delilik, psikiyatrist ve hasta temsilleri ile bir şekilde sinemaya konu olmuştur. Konu olma hali ve temsiliyet zaman içinde -bekleneceği gibi- değişimler geçirmiştir. Sinemada psikolojik içerikleri konu alan karakterler, sahneler, senaryolar ve anlatı yapıları birçok farklı tekniğin kullanılması ve zaman içinde geçirdiği değişim ile çok yönlü bir olgu haline gelmiştir.

20. yüzyılın başlarına dönülürse, bu dönemde psikolojik durumlar genellikle abartılı, melodramatik performanslarla gösterilmiş ve o dönemin ruhsal sağlık anlayışı bu şekilde yansıtılmıştır. Kültegin Ögel sinemanın psikolojik içerik ile ilgili ilk bağlantısını değişik hastaların betimlendiği dönemle anlatır. Buna örnek olarak 1899'daki *Manyak Berber* (Maniac Barber, yönetmeni bilinmiyor), 1904'teki *Kaçak Çılgın* (The Escaped Lunatic, Wallace McCutcheon) ve *Manyak Kovalamacası* (Maniac Chase, Edwin S. Porter), 1905'teki *Kleptomanyak* (The Kleptemoniac, Edwin S. Porter) 1909'daki çocuk katili *Çılgın Aşçı* (Maniac Cook, D. W. Griffith) filmini bu türün öncüleri olarak belirtir. Ögel'e (1990) göre erken dönemdeki bu film bir psikotik rahatsızlığa sahip kişinin bir çocuğu fırında yakarak öldürdüğü bir korku filmi stereotipidir. *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (John S. Robertson, 1920) gibi filmler psikolojik dönüşüm merceğinden insan doğasının ikiliğini keşfeder. *Dr. Caligari'nin Muayenehanesi* (Das Cabinet des Dr. Caligari, Robert Wiene, 1920) deliliği ana tema olarak ele alır. Janet Bergstrom *Dr. Caligari'nin Muayenehanesi* filminde abartılı set tasarımları, kostümler ve makyaj ile toplumun temel istikrarsızlığının -bu topluma ait karakterlerin yansıttığı şekilde- aşırı bir örnekle sunulduğunu söyler. Filmdeki karakterler, psikolojik derinlikten yoksundur ancak bu psikolojik boyutun olmadığı anlamına gelmez. Psikolojik boyut bir anlamda dışsallaştırılmıştır. Bergstrom, ekspresyonizm (dışavurumculuk) akımıyla eşleşen bu durumda temsilin iki farklı yöne doğru ilerlediğini söyler: İlk yaklaşımda karakter gelişimi ön planda değildir ancak klişeleşmiş ve gelenekselleşmiş bir temsil biçimi kullanılır. İkinci yaklaşımda ise psikolojik derinliğe vurgu yapılır, hikâyelerdeki duygusal çatışmalar ve bu

çatışmalarla ortaya çıkan dramatik olaylar öne çıkar (Bergstorm'dan aktaran Kaplan, 1990, s.165). Kültegin Ögel de *Dr. Caligari'nin Muayenehanesi* filminde dünyayı hasta üzerinden görmeye dair bir çaba olduğunu söyler.

Birch, 1920'leri takiben başlayan bu gotik korku filmleri döneminde deliliğin biçimsel olarak görünür oluşunun dil ve bazı özel efektler ile pekiştirildiğini belirtir. Bu filmlerdeki insanın fiziksel olarak görüntüsü bozulur. Burada, karakterler tarihte daha önce de olduğu gibi hayvani veya tuhaf olan bir şeye dönüşür (Birch, 2002).

1930'lar ve 1940'lar, psikanalizin yükselişi ve psikolojiye olan artan ilginin etkisiyle daha farklı betimlemelere yönelir. Pam Cook'un (1985) belirttiği üzere Alfred Hitchcock birçok filminde, insan davranışının ister cinsel ister politik bağlamda olsun yırtıcı yönlerini araştırmak için dedektif veya casus türünü bir araç olarak kullanır. "Hollywood Freud"unu aşmayı hedefleyen psikanalitik kavramları kullanarak, Hitchcock'un eserlerinin, bakma dürtüsünün (*voyeurism*) ve görme arzusunun (*scopophilia*) manipüle edildiği bir sinemayı örneklediği, böylece "erkek bakışının" (yazar, karakterler ve izleyicilerin bakış açısı) baskın hale geldiği, bu durumun da Hollywood sinemasında kadınların ikincil konumunu gündeme getirdiği öne sürülür. Yine Cook, Hitchcock'un filmlerinde, izleyicinin sıklıkla, anlatıyla çözülebilecek ya da çözölemeyebilecek bir endişe durumunda tutulduğunu belirtir. Bu "endişe mizanseni", özellikle karakterler arasındaki cinsel ilişkilerde olmak üzere, birçok düzeyde işlenir (Cook, 1985, s.401). Hitchcock'un *Öldüren Hatıralar* (Spellbound, 1945) ve *Sapık* (Psycho, 1960) gibi filmleri, ruhsal hastalıklarla mücadele eden karmaşık karakterler yaratır. *Öldüren Hatıralar*'ın konusu psikiyatri ve psikanaliz üzerine kuruludur ve Costanc adlı psikiyatristin çevresinde olaylar gelişir. Korku filmlerinin klasik yapısında çözümü gereken bir sorun olur ve merkezdeki karakter de bu sorunun kendisidir. Damjanovic ve arkadaşları filmde Hitchcock'un izleyicilere psikanalitik içgörüler sunmak istediğini ve rüyalara dair bakış açısı sağlamak istediğini belirtir (Damjanović, Vuković, Jovanović & Jašović-Gašić , 2009). *Sapık* filminde de delilikle ilgili

yeni bir karakter stereotipi yaratılır. Film, bir sekreter olan Marion Crane (Janet Leigh) ve yalnız yaşayan bir motel sahibi Norman Bates (Anthony Perkins) arasındaki karşılaşmayı anlatır. Filmde Marion karakteri zamansız ölür çünkü Marion, Büker’e göre izleyicinin kişiliğinin bir bölümüdür ve bölünmüş kişilikler sergilemek kaçınılmazdır. Kişiliğin değişik yönleri filmdeki kişilere yansımıştır ve filmin kahramanı bir anlamda izleyicidir (Büker, 2000, s. 27).

1940 ve 1950’li yıllardan itibaren sanat sineması terimiyle adlandırılan ve *Roma Açık şehir* (Roma Citta Aperta, Roberto Rossellini, 1945), *Nefes Nefese* (A bout de Souffle, Jean-Luc Godard, 1960) gibi filmlerle temsil edilen dönem kendisini gösterir (Cook, 1985, s. 83). Bu dönem aynı zamanda ruhsal sağlıkla ilgili kurumların anlatıldığı filmlerin başlangıcı da olur. *Yılanlar ukuru* (The Snake Pitt, Anatole Litvak, 1948) ruhsal hastalığı ana tema olarak ele alan ilk filmlerden biridir. Film, tartışmalı tedavi yöntemlerine ve devlet hastanesindeki kalabalık koşullara dikkat çeker (Tett, 2006).

1960’lar ve 1970’ler, psikolojik içerikli filmler açısından bir dönüm noktası olur. 1962 yılında Ken Kesey’e ait *One Flew Over the Cuckoo’s Nest* (*Guguk Kuşu* adı ile bilinen filmin kitabı) basılır ve tiyatro oyunu olarak da sahnelenmeye başlar. *Guguk Kuşu* 1976 yılında Milos Forman tarafından filme çekilir.⁵ Psikiyatrinin toplumu uyuma çekme ve ehlileştirme amacıyla kullanılmasını konu alan film “kötü psikiyatrist” stereotipinin de ötesine giderek genel olarak psikiyatrinin kendisini sorgulamanın merkezine alır. Birch’e göre *Guguk Kuşu* sadece 1970’lerde popüler olduğu üzere otoriteye başkaldırmış özgürlük arayışı olarak değil, baş karakter olan McMurphy’nin delilik halini canlandırması ve psikiyatri sistemine karşı gelmesiyle  ne çıkar. Buna göre buradaki sembol bir kahramandır. Ayrıca kitabın filme

⁵ Filmin başrollerinde Jack Nicholson ve Louise Fletcher bulunmaktadır. Film, bir akıl hastanesine gelen yeni bir hastanın üzerinden hastanenin baş hemşiresinin kurduğu iktidarla olan ilişkilerini konu almaktadır. 1976 yılında 9 dalda Oscar’a aday gösterilmiş ve Jack Nicholson en iyi erkek oyuncu; Louise Fletcher en iyi kadın oyuncu; Milos Forman en iyi yönetmen ödüllerini almış; film ise en iyi film ve en iyi uyarlama dallarında Oscar almıştır.

çekilmesi 15 yıl sonra, 1975'te Vietnam sonrası dönemde “savaşma seviş” yaklaşımının hâkim olduğu, baskıcı hükümet söylemlerinden kurtularak özgürlük arayışının olduğu bir dönemde gerçekleşir (Birch, 2002, s. 83). Bu dönemin karşı kültür hareketi, yönetmenleri toplumsal normları ve tıbbi kurumların otoritesini sorgulamaya teşvik ederek, ruhsal bozuklukları olan bireylerin daha insani temsil edilmesine yol açar.

Birch'ün belirttiği üzere 1971 yılında çekilen *Aile Yaşamı* (Family Life, Ken Loach) filminde ruhsal bozukluk bir orta sınıf ailesinde mevcuttur. Hikâyede Janice adında bir genç kadın vardır ve ebeveynleri ile sorunlu ilişkisi onu ruhsal durum açısından dezavantajlı yapar. Filmde, Janice'in evli değilken hamile kalması ile aile gerilimleri başlar. Artan gerilimler ile Janice hastaneye yatar ve Dr Donaldson'dan psikoterapi alır. Filmde terapötik oturumlar anne ve babanın değerlerine yer vererek bunları problemlerin kaynağı olarak sunar (Birch, 2002, s. 125).

1980'lerde, 1970'lerde başlayan psikolojik bozukluğu olanlara bakıştaki değişim, onların daha insani bir şekilde temsil edilmesiyle devam eder. Psikoterapi sahneleri bu yıllarda da beyaz perdede yer almaya devam eder. *Sıradan İnsanlar* (Ordinary People, Robert Redford, 1980) filmi, Jarrett Ailesi'nin büyük oğlunun bir kazada ölmesinin ardından hayatta kalan diğer oğullarının intihar girişiminde bulunmasını, psikiyatrist Dr. Tyrone Berger ile görüşmelerini ve bu süreçlere eşlik eden aile içi ve kişiler arası ilişkilerdeki gerilimleri ele alır. *Komediler Kralı* (The King of Comedy, Martin Scorsese, 1982) filminde eğlence endüstrisi ele alınırken kişilerin tükenmişlik, obsesyon gibi psikolojik durumları ve bunların iniş çıkışlılığı analiz edilir. *Kahvaltı Kulübü* (The Breakfast Club, John Hughes, 1985) filminde Illinois'de bir lisede öğrenim gören ve gözaltına alınan beş öğrencinin yaşadığı sorunlara odaklanılır. Beş genç birbirlerinden farklıdır ancak birbirlerine benzer sorunları vardır ve bunların çoğu ebeveynlerle ilişkiler, çocukluk dönemi travmaları ve akran ilişkilerindeki gerilimler ile tetiklenir.

1990'lara gelindiğinde *Kuzuların Sessizliği* (The Silence of the Lambs, Jonathan Demme, 1991) filminde Akademiden mezun olmuş genç FBI ajanı Clarice Starling (Jodie Foster), kurbanlarının derilerini yüzen sapık bir katilin elinden bir kadını kurtarmaya çalışır. Clarice, katile ulaşmak için eski bir psikiyatrist olan ünlü Doktor Hannibal Lecter ile yakınlaşır. Lecter'dan bilgi alması için önce onun güvenini kazanması gerekmektedir. Gabbard ve Gabbard filmdeki Hannibal karakterinin inanılmaz zekâ ve kurnazlığına dikkat çeker. Hannibal Lecter, kötülüğün somutlaşmış bir hali olmasına karşın, aynı zamanda Clarice Starling karakterinin psikolojik çatışmalarına tanı koyabilen bir klinisyendir (Gabbard, G. O., & Gabbard, K., 2001, s. 244 ve 499).

Cain'i Yetiştirmek (Raising Cain, Brian de Palma, 1992) filminde de Dr. Hannibal Lecter'in kötülüğüyle yarışabilecek bir psikiyatrist vardır. Filmdeki psikiyatrist çoğul kişilik bozukluğu yaratabilmek için oğluna işkence eden acımasız bir babadır (Gabbard, G. O., & Gabbard, K., 2001, s. 238)

1995 yılında çekilen *Melek Bebeğim* (Angel Baby, Michael Rymer) filmi, Harry (John Lynch) ve Kate (Jacqueline McKenzie) karakterlerinin ikisinin de şizofren olması ve bu iki karakterin birbirlerine âşık olmaları, birlikte yaşamaları ve Kate'in hamile kalması, yaşadıkları ruhsal sorunlar ve Harry'nin işini kaybetmesi üzerinedir. Bu olaylar trajediye doğru ilerleyen bir dramatik form oluşturur. Birch, *Aile Yaşamı* ve *Melek Bebeğim* filmlerindeki terapi sahnelerini birbiriyle karşılaştırır. Her ikisinde de terapi sahneleri fonksiyoneldir. *Angel Baby* filminde terapi sahneleri aracılığıyla izleyiciler Kate karakterini tanır. Kate'in rehabilitasyon merkezine yerleşmesi ile, kişilerin ruhsal bozukluklara çare aradığı ve böylece psikoterapinin öne çıktığı görülür (Birch, 2002). Birch'e göre anlatı boyunca, Harry ve Kate'in şizofreniden muzdarip olma durumu ve kendilerini hastanelik edecek şekilde kötüleşmelerine yer verilir. Harry fısıldayan sesler duyar, onunla konuşan görülmeyen kişiler vardır. Harry karakteri psikolojik bozukluğa sahip bir kişi olarak tehlikeli gibi sunulmaz, bunun yerine işkence çekiyor

oluşuyla temsil edilir. Harry karakteri bu haliyle tehditkâr değildir ya da ruhsal bozukluk izleyiciye bir tehdit olarak sunulmamaktadır. Şizofreni korkutuculuk klişesi ile değil, bir kişinin öznelliğinin sergilenmesi ile sunulur (Birch, 2002, s. 145).

Yağmur Adam (Rain Man, Barry Levinson, 1988) filminde Charley Babbet (Tom Cruise) ve Raymond Babbet (Dustin Hoffman) karakterleri babalarının ölümünün vesile olmasıyla yıllar sonra buluşmuş iki kardeşdir. Raymond otistiktir ve Charley spor araba satıcısıdır. Aileden kalan mirasının peşinden giderken Charley kardeşi ile kurduğu bağ ile paranın her şey olmadığını ve kardeşiyle kurduğu ilişkinin daha önemli olduğunu fark eder. Gösterime girdiği dönemde film oldukça ilgi görmüş ve otizmin gündeme gelmesini de sağlamıştır. Otizmin doğru temsil edilip edilmediği ile ilgili tartışmaların ötesinde Grey'e göre filmde otizmi olan bireyin matematik yeteneklerinin kötüye kullanılması ile bir istismar söz konusu olmuş ve hem otizm yanlış temsil edilmiş hem de uzun süreli bir kalıpyargının devam etmesine istemeden katalizör olunmuştur (Grey, 2020).

Birch'e göre *Yağmur Adam*, *Melek Bebeğim* ve *Aile Yaşamı* filmlerinin üçü de korku türü dâhil olmak üzere sinemada ruhsal bozukluk temsilindeki stereotipleri bozmaktadır. Terapötik sahnelerdeki estetik ve açıklamalı söylemler, ruhsal bozukluklara dair algılarımızı yeniden şekillendirerek aile, anlatı ve kimlik tanımlarını farklı bir perspektiften ele almamıza neden olmaktadır. Terapi sahneleri izleyiciye ruhsal bozukluklarla ilgili bilgi vermektedir. *Melek Bebeğim* ve *Aile Yaşamı* ruhsal bozukluklarla ilgili bilgi sağlar ve ayrıca karakterleri incelemeye almıştır. Yine yazara göre her üç filmde de karakterlerin aile ortamında ele alınması içinde bulunan şartların kültürel bağlamda değerlendirilmesini sağlamıştır. Üç filmde de hiçbir karakter tehlikeli olarak resmedilmemiştir. *Rain Man*'de Raymond karakteri otizmi ile esrarengiz bir görüntü sunmuş ve bu izleyiciye hayran kalınacak bir aura olarak dönmüştür. Bu haliyle söz konusu filmler bir korku filmi gibi değildir, bunun yerine karakter derinliği ve dâhilik vardır (Birch, 2002, s. 322).

Katil Doğanlar (Natural Born Killer, Oliver Stone, 1994) ilmi iki katilin hikâyesini anlatırken şiddet ve öldürme içgüdüsüne yoğunlaşmıştır. *Yedi* (Seven, David Fincher, 1995), Hristiyanlığın yedi ölümcül günahını işleyenleri kendi vahşi yöntemleriyle cezalandıran bir seri katilin hikâyesini anlatmıştır. Gerilim türünde değerlendirilen bu filmde Brad Pitt, seri katilin peşindeki Dedektif David Mills karakterini canlandırmıştır.

Trainspotting (Danny Boyle, 1996) eroin bağımlısı gençlerin yaşamına eğilir. Cook'a göre Edinburgh'de geçen ve şehrin karanlık yüzünü su üzerine çıkaran bu film bir yandan ironi içerirken bir yandan yeraltındaki uyuşturucu dünyasındaki karşı-kültüre değinir (1985).

Anlat Bakalım (Analyze This, Harold Ramis, 1999) filminde bir mafya babası olan Paul Vitti (Robert de Niro) bir psikiyatrist olan Ben Sobel (Billy Crystal) ile görüşme yapar. Aynı filmin 2002 yılında aynı yönetmen ve oyuncu kadrosu ile devam filmi olan *Anlatamadım mı?* (Analyze That, Harold Ramis, 2002) beyaz perdede yerini almıştır. Bu filmlerde psikiyatrik görüşme süreci mizahi bir dille anlatılmaktadır. Yüzyılın başındaki psikolojik bozukluk temsilinin tehlikelilik ve dışlama ile birlikte ele alındığı düşünüldüğünde ruhsal bozukluk ve psikoterapi sürecinin mizahi bir dille ele alınması ilginçtir.

Amerikan Güzeli (American Beauty, Sam Mendes, 1999) filmi, orta sınıf bir Amerikan ailesinin yaşadığı psikolojik krizleri, baba karakterinin 16 yaşındaki kızının arkadaşı Angelina'ya olan cinsel ilgisi üzerinden işlemektedir. *Amerikan Güzeli* filmine yönelik yaptığı çalışmasında Sertalp, Kimmel'e dayanarak erkekliğin toplumsal, kültürel ve tarihsel koşulların bir ürünü olduğunu belirtir. Baba karakteri kimliğini kapitalist ekonomik düzen içerisindeki başarıları ve sahip oldukları üzerinden inşa eden kentli iş insanı profilini temsil eden bir piyasa erkeği olarak başarılı olmak için devamlı tüketime başvurması gerekir (Sertalp, 2015, s. 63). Böylece, yaşadığı topluma ayak uydurmaya çalışırken onun tarafından dışlanan bir birey haline gelmiştir (Sertalp, 2015, s. 87). Filmde, psikolojik sorun ve krizler çağa ve filmin adından da anlaşılacağı gibi Amerikan yaşam tarzına referans verilerek ele alınır.

Amerikan Sapığı (American Psycho, Mary Harron, 2000) Bret Easyon Ellis'in aynı isimli romanından uyarlanan ve erkeklerin özgüvensizlikten türettikleri davranışlara eğilen bir psikolojik gerilim filmidir. *28 Gün* (28 Days, Betty Thomas, 2000) filminde içki bağımlılığı nedeniyle terapi gören bir kadının hikâyesini anlatır. *Bir Rüya için Ağıt* (Requiem for a Dream, Darren Aronofsky, 2000) uyuşturucu bağımlısı bir gencin televizyon bağımlısı annesiyle olan ilişkisine yoğunlaşır.

Akıl Defteri (Memento, Christopher Nolan, 2000) kısa süreli hafıza kaybı olan bir adamın karısını öldüreni bulma çabasını anlatır. Karakter, hayatını buna adamıştır. *Dövüş Klübü* (Fight Club, David Fincher, 1999) filmi kafası karışık genç bir erkeğin kronik uykusuzluk sorunu çekmesinden sonra kanserli hastaların terapi grubuna katılmasıyla gelişen ve erkeklik krizi üzerinden devam eden olayları anlatır.

Hannibal (Ridley Scott, 2001) filmi, Thomas Harris'in 1999 yılında yayımlanan romanından uyarlanmış bir Amerikan psikolojik korku ve gerilim filmidir. Film, *Kuzuların Sessizliği* filminin devamı niteliğindedir ve FBI Özel Ajanı Clarice Starling'in, seri katil Hannibal Lecter'ı hayatta kalan kurbanı Mason Verger tarafından yakalanmadan önce ele geçirmeye çalışmasını konu alır.

Akıl Oyunları (A Beautiful Mind, Ron Howard, 2001) ve *Umut Işığım* (Silver Linings Playbook, David O. Russell, 2012) gibi filmler, bireylerin yaşamlarını ve ilişkilerini etkileyen ruhsal hastalıkları daha doğru ve şefkatli bir şekilde tasvir ederek ruhsal bozukluklarla yaşamının deneyimlerine odaklanır.

Melankoli 'de (Melancholia, Lars Von Trier, 2011) depresyon filmin ana kahramanı gibidir. Pahl'a göre filmde her karakter hem bir türün temsili hem de bireysel olarak işlenmiş bir kişiliktir. Bu filmde, dünyanın sonu, acıların son bulması açısından hoş karşılanan bir sondur. Pahl filmdeki depresyonun kendisinin Kierkegaardvari bir endişeyi temsil ettiğini söyler (2012).

Siyah Kuğu (Black Swan, Darren Aronofsky, 2010) filminde ise, ana karakterin psikolojik bozukluklarla mücadelesi, balerin olarak yaşadığı deneyimlerle anlatılır ve balerinin mesleki olarak sahip olduğu hırs nedeniyle gerçeklik ile halüsinasyon arasındaki sınır bulanıklaşır. *Zindan Adası* (Shutter Island, Martin Scorsese) filminde iki federal mareşalin bir akıl hastanesinden kaçan bir katilin peşine düşmesi hikâyesi vardır.

İlerleyen yıllarda beyaz perdede yerini alan *Joker* (Todd Phillips, 2019) filminde başarısız bir palyaçonun toplum tarafından dışlanması ile yaşadığı travmalar sonucu deliliğe sürüklenmesi karanlık bir atmosferde anlatılır. *Zindan Adası* filminde olduğu gibi toplum tarafından dışlanan ve yalnızlaştırılan bir birey vardır.

Görüldüğü gibi, psikolojik temaları işleyen ve psikoterapi sahneleri barındıran filmler, sessiz sinema döneminden günümüze kadar ruhsal bozukluklar, delilik, psikiyatrist ve hasta temsilleri üzerinden farklı dönemlerde farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır. 20. yüzyılın başlarında psikolojik içerikler genellikle abartılı, karikatürize ve aşırı uçlarda iken, 1930’lar ve 1940’larda psikanalizin yükselişiyle birlikte sinemada bu eğilim kırılmaya ve daha çok yönlü karakter temsilleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. 1940’lı ve 1950’li yıllarda toplumsal sorunları ele alan sanat sinemasının etkisiyle psikolojik temalar daha gerçekçi bir anlatımla işlenmeye başlanmış, 1960’lar ve 1970’lerin toplumsal ve kültürel dönüşümleriyle birlikte psikiyatrinin otoritesi sorgulanmış ve psikolojik bozukluğu olan bireyler daha insani bir bakış açısıyla ele alınmıştır. 1980’lerden itibaren ise ruhsal bozukluklar, daha çeşitli ve çok katmanlı bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır.⁶

⁶ Bu bölümdeki tarihçe oluşturulurken kişisel bilgiler ve kaynaklardan gelen bilgilerin yanı sıra alımlama araştırması sırasında izleyicilerin adını andıkları filmlere değinilmesi sağlanmıştır.

1.2. Beyaz Perdede Psikolojik İçerikler ve Psikoterapinin Temsili

Sinemada sıkça ele alınan psikolojik bozukluklar arasında şizofreni, depresyon, anksiyete bozuklukları, kişilik bozuklukları sayılabilir. Psikolojik durumdaki gelgitli hallerin veya psikolojik bozukluğun var olup olmadığının ilk olarak karakterler aracılığıyla anlaşıldığı söylenebilir. Karakterler genellikle anlatının odak noktasıdır ve onların ruhsal sağlık mücadeleleri, olay örgüsünü şekillendirir. Sander L. Gilman bireylerin kendi benliklerinin çözülme ve çöküş korkusu taşıdığını ve bu korkunun dış dünyaya yansıtılarak somutlaştığını söyler. Korkunun kaynağı bir "öteki"ne sabitlendiğinde, bireyin kendi çöküş korkusu azalır. Batı'nın özellikle şizofreni gibi belirsiz durumlara bakış açısını yönlendiren şey de aslında bu çöküş korkusundan kaynaklanan "öteki"ne sabitlenme halidir. Buna göre, toplumun psikolojik durumları nasıl gördüğü, bu hastalık temsillerini incelemenin temel nedenidir (Gilman, 1988, s.1-15). Bu bağlamda, psikolojik bozuklukların toplum tarafından nasıl algılandığı, sinemada bu tür temaların ve karakterlerin nasıl şekillendiği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Bu araştırma kapsamında kullanılan kaynakça, dünya sinemasını kapsayacak şekilde genişletilmemiştir çünkü bu tür bir çerçeve araştırmanın kapsamını aşmaktadır. Bunun yerine, daha dar bir çerçeve tercih edilmiştir. Seçki, hem araştırmacının değerlendirmeleriyle hem de görüşmecilerin de bu filmleri tarihsel bağlamda öne çıkan yapıtlar olarak değerlendirmeleriyle uyumludur. Bu doğrultuda, psikolojik bozukluklar veya durumların kişiler arası ilişkilerdeki dinamiklerle ve arka plandaki toplumsal ortamla nasıl şekillendiği üzerine odaklanan Hollywood ve Batı sineması örnekleri öne çıkmıştır. Bu filmlerde psikolojik bozukluk veya durumlara kişiler arası ilişkilerdeki dinamikler, arka plandaki toplumsal ortam eşlik eder. Halüsinasyonlar, sanrılar ve paranoya, bunları deneyimleyen karakterler aracılığıyla betimlenir. Yukarıdaki bölümde ele alınan *Sıradan İnsanlar*, *Yağmur Adam*, *Amerikan Güzeli*, *Akıl Defteri*, *28 Gün*, *Akıl Oyunları*, *Siyah Kuğu* ve *Umut Işığım* gibi filmlerde daha çok bireysel sorunlar, sisteme uyum sağlama zorlukları, rekabet ve başarı, ekonomik olarak ayakta durabilme çabaları

sonucu oluşan psikolojik rahatsızlıklar ele alınmıştır. *Hannibal* ve *Seven* gibi filmler psikolojik bozuklukların ya da psikiyatristlerin tehlikeli, kötü veya sevimsiz şekilde gösterildiği örneklerdir.

Glen O. Gabbard ve Krin Gabbard⁷ *Psikiyatri ve Sinema* (2001) adlı çalışmalarında psikiyatri ve sinema ilişkisini Amerika Birleşik Devletleri'ndeki psikiyatri tarihi ve sinema mitolojisinin ilişkisi üzerinden kurarlar. Bu doğrultuda Gabbard ve Gabbard için beyaz perdedeki psikiyatrist temsili de psikolojik içerikli filmler tarihçesinde dönüm noktası yaratacak ögelerden birisidir. Psikiyatristlerin idealize edildikleri 1950'lerin sonunu ve 1960'ların başındaki dönemi altın ağ olarak tanımlayarak bu dönemden öncesini ve sonrasını ayrı dönemler olarak ele alırlar. Bu durumda, sinema ve psikiyatri ilişkisini toplamda üç bölüme ayırarak incelerler. Buna göre, altın ağ haricindeki dönemlerde psikiyatristler olumsuz stereotipleri temsil eder.

Gabbard ve Gabbard, Mitchell Leisen'in *Ryalı Kadın* (Lady in the Dark, 1944) filminden yola çıkarak Amerikan sinemasındaki psikiyatri tarihi içerisinde psikiyatristin rolü ile ilgili değişmeyen klişeleri "kişiliksiz, yüzsüz psikiyatrist, olay akışını hızlandıran egemen ideolojinin sözcüsü psikiyatrist ve çocukluk dönemi travmasını yeniden canlandırarak çarpıcı bir tedaviyi başarıyla sağlama yeteneğine sahip psikiyatrist" olarak tanımlarlar (2001, s. 44).

Gabbard ve Gabbard, ayrıca psikiyatristlerin filmlerde araç olarak kullanıldığına dikkat ekerler. Psikiyatriste danışmak film örgüsünü bir sonuca bağlamak için, film içerisindeki sırların açığa çıkarılmasında ya da filmin çatışma noktalarının yalınlaştırılmasında araç olabilir. Örneğin Arthur Hiller'ın *Hastane* (The Hospital, 1971) filminin ilk dakikalarında

⁷ Glen O. Gabbard bir tıp doktorudur. Menninger Kliniği, Karl Menninger Fakültesi'nde Bessie Walker Callaway psikanaliz ve eğitim profesörüdür. Krin Gabbard felsefe doktorudur. Stony Brook'taki State University of New York'ta film, edebiyat ve kültürel araştırmalar dersleri verir. Yazarlarla ilgili bilgiler birinci baskısı Eylül 2001'de Okuyan Us Yayın tarafından yapılan *Psikiyatri ve Sinema* adlı yazarların kendi eserlerinin yazar tanıtım sayfasından alınmıştır.

psikiyatrist sahnede görünür ve bir daha film boyunca gözükmez. Böylece izleyici George C. Scott'un depresyonda olduğunu ve intiharı düşündüğünü daha filmin başında anlar (Gabbard & Gabbard, 2001, s. 43).

Stephen Harper'a göre, birçok filmde ruhsal bozukluk toplumsal yabancılaşma ya da politik başkaldırının sembolü olarak sunulur. *Donnie Darko* (Richard Kelly, 2001) filminde ruhsal bozukluğu olduğu düşünülen bir ergenle ilgili olarak öğretmenleri onun anti-sosyal olduğunu düşünürken toplumun kısıtlayıcı bakış açısı vurgulanır. Benzer şekilde, *Gothika* (Mathieu Kassovitz, 2004) filminde ruhsal bozukluk bir psikiyatri hastanesinde patriyarkal hegemonyaya karşı duran feminist başkaldırının sembolü haline gelir. Harper söz konusu filmlerin sanatsal değerlerinin ne olduğu tartışmasının dışında, ruhsal bozuklukları doğru veya yanlış yansıtma durumunda olmadıklarını, bunun yerine psikolojik durumların politik ve toplumsal bir başkaldırının ifadesi olduğunu vurgular. Martin Scorsese'nin *Taksi Şoförü* (Taxi Driver, 1977) filminde, ana karakterin uyguladığı psikotik şiddet yaşamda bir gelir elde etmek için harcanan çaba çerçevesinde sunulur. Filmde, ruhsal bozukluk damgalanmaz, tersine toplumsal yabancılaşmanın psikolojik sonuçları tartışmaya açılır. Harper, damgalama karşıtı söylemin medyada ruhsal hastalıklarla şiddet arasındaki ilişkiye dair yanlış temsillere karşı çıkarken, bazı araştırmaların bu iki olgu arasında gerçekten bir bağlantı olduğunu gösterdiğini belirtir ancak, bu bağlantının yalnızca bireysel psikopatolojiyle değil, aynı zamanda toplumsal ve yapısal faktörlerle de ilgili olduğunu öne sürer. Harper, eleştirmenlerin medya imgelerini değerlendirirken sadece “doğruluk” ve “yanlışlık” ikiliğine odaklanmaması gerektiğini, bunun yerine medya formu, anlatı yapısı ve sosyal işlev gibi unsurları da göz önünde bulundurmaları gerektiğini vurgular. Ayrıca, şiddetin sadece bireysel değil, toplumsal ve politik bir fenomen olarak da ele alınması gerektiğini belirtir (Harper, 2005).

Böylece psikolojik durum temsillerinin yer aldığı filmlerde çeşitli psikolojik bozukluklar, psikolojik durumdaki değişimler, terapi süreçleri, terapist ve danışanların hikâyeleriyle öne çıkmış olur. Psikolojik durumların temsili toplumsal bağlamına göre durumdan duruma, zamandan zamana farklılaşmıştır. Karakterler aracılığıyla psikolojik durumların öne çıkışı ve terapist/psikiyatrist/psikolog ve danışan kullanımı, içsel çatışmalar, damgalama ve baskı şeklinde dışa vuran çatışmalar, ruhsal hallerin kişiler arası ilişkilere yansımaları ve aile içi dinamikler gibi konular sinema içerikleri ve temsiller arasında kendisine yer bulmuştur.

1.3. Türkiye’de Beyaz Perdede Psikolojik İçeriklerin ve Psikoterapinin Varlığına Tarihsel Bir Bakış

Türk sineması, ülkenin toplumsal, kültürel ve psikolojik manzaralarını derinlemesine yansıtır. Türk sinemasında ruhsal bozuklukların temsili, 20. yüzyılın ilk dönemlerine kadar uzanır. Özellikle 1950’ler ve 1960’larda ortaya çıkan Yeşilçam dönemi, filmlerde psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaların gelişimi için önemli bir dönemdir. Bu dönemde Türk filmleri, çoğunlukla ruhsal hastalıkları melodramatik bir şekilde ele alarak, delilik, travma ve psikolojik çöküş gibi temalara odaklanır. Bu erken dönem filmler, genellikle ruh sağlığı konusundaki sınırlı anlayışı yansıtarak, ruhsal bozukluğu olan karakterleri melodram karakterleri, trajik figürler ya da kötü kişiler olarak resmeder.

Erken dönem Türk sineması da dâhil olmak üzere Türk sinemasında yoğun, abartılı ve dikkat çeken bir ruhsal durum hali melodramlar aracılığıyla ele alınır. Melodramların melez bir tür olarak devam ettiği, günümüz sinemasında ve hatta televizyon dizilerinde melodram unsurlarının bulunduğu farklı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Akbulut’a göre melodram temelde romantik anlatıya sahip kalıp komedi, polisiye, macera, kara film gibi tür filmlerine eklemlenmiş ve onları düzenleyen bir kod halini almıştır (2008). Bir tür olarak

melodramın bir diğer tanımlayıcı özelliği ise duygusal yoğunluk ve aşırılıktır. Melodramatik kodlar acı, ağlama, aşırı duygusallık, aksiyon, mutlu son ve ahlak vurgusudur (Erdoğan, 2009).

Türk sinemasındaki melodram unsurları Türkiye’de televizyon dizi tarihçesi ve temsilini izlerken etkilerini görebileceğimiz, melez ve evrimleşmiş bir yapıya sahiptir. Bu sebeple, başlıca melodram kodlarını ortaya koymak televizyon dizi tarihçesi açısından da önem taşır.

Erken dönem filmlerde, ruhsal bozukluğu olan karakterler genellikle kötüler ya da trajik figürler olarak betimlenip, ruhsal hastalıkları izleyicilerde ya korku ya da acıma duygusu uyandıran bir araç olarak kullanılmıştır. Ali Karadoğan ve Semire Ruken Öztürk’ün 2022’de gerçekleştirdiği *Türkiye’de Sinema Sansürünün Tarihi – 1 (1932-1988)* çalışmalarında hastalığın bir sansür nedeni olarak ele alındığı filmler belirtilmiştir (s. 435). Sansür kategorisi olarak akıl hastası grubunda *Lorel-Hardi İstanbul’da*⁸ adlı senaryodaki akıl hastanesi sahnelerinde akıl hastalarının gülünç yönlerinin istismar edilmeden ve detaya gidilmeden temsil edilmesi istenmiştir. Verem gibi ruhsal olmayan hastalıklar da filmlerin sansüre takılmasına yol açmıştır. Bunlar gibi ruhsal bozukluk ya da diğer hastalıklara uygulanan sansür nedeniyle özellikle erken dönem için daha az karmaşık yapıya sahip, iyi-kötü, gülünç olan-olmayan ikiliğinde ruhsal hallere rastlandığı ve bu karakter ve sahneler de belli bir sansürün uygulanarak gösterime girdikleri söylenebilir.

Psikiyatriste başvuran sinema karakterlerinden çok önce filmlerde *Sevmekten Korkuyorum*’da (Nejat Saydam, 1968) makinist Ali (Murat Soydan) kadınları öldürme dürtüsüyle başa çıkmaya çalışır. Ancak Ali tedaviyi kabul ettiği için katil olmaz. Aynı filmde Basri (Reha Yurdakul) trenin altında kalarak ölen nişanlısı Ayşegül’ü sayıklar. Basri tedavinin

⁸ Seyfi Havaeri’nin senaryosuyla 1963 yılında gündeme gelmiştir.

gerekli olduğunun farkında değildir. Filmde ruhsal açıdan sağlıklı olan Serap ile Sami doktora güvenirler. Umutlar boşa çıkmaz. Ali seviştiği kadınları öldürmekten vazgeçer.⁹

1980'ler, Türk sinemasında ruhsal bozuklukların temsili konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1980 askeri darbesi sonrası yaşanan politik ve toplumsal çalkantılar, toplumdaki karanlık konuları ve politik baskının psikolojik etkilerini keşfeden filmlerde artışa yol açmıştır. Yılmaz Güney'in yazıp Şerif Gören'in yönettiği *Yol* (1982) filmi, hapis deneyiminin psikolojik etkilerini inceler.

Türkiye'de sinema tarihinde uluslararası örneklerde olduğu gibi psikiyatrist / danışan terapi sahnelerinin yer aldığı örneklere daha az rastlanırken içerisinde yabancılaşma, yalnızlık, ötekileştirme, kişiler arası ilişkilere dair sorunlar gibi unsurlara yönelen psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaların yer aldığı filmlerin daha çok sayıda olduğu görülür. Bunlara ilk olarak 1986 yılında Ümit Ünal'ın senaryosu ile Halit Refiğ'in yönettiği ve başrollerinde Müjde Ar, Haldun Ergüvenç ve Tomris Oğuzalp'in yer aldığı *Teyzem* filmi sayılabilir.

1990'lar ve 2000'ler, Türk sinemasının gelişimini sürdürdüğü ve Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz ve Reha Erdem gibi yönetmenlerin psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaları daha derinlemesine ele aldığı bir dönemdir. Bu yönetmenler, genellikle varoluşsal krizler yaşayan karakterlere odaklanarak kahramanlarının içsel mücadelelerini aktarmak için ince, detaylı ve karmaşık anlatı yapıları kullanmışlardır. Zeki Demirkubuz'un *Masumiyet* (1997) ve Nuri Bilge Ceylan'ın *Bir Zamanlar Anadolu'da* (2011) gibi filmleri, psikolojik içerikle daha kolay empati kurulabilen temsiller sunarlar. Ayrıca temsiller gerçekçidir.

Çağdaş Türk sineması daha gerçekçi temsillere doğru bir kayma göstermiş; depresyon, anksiyete, şizofreni gibi geniş bir yelpazede karakterlerin psikolojik çözümlemelerini konu

⁹ Seçil Bükür ve Şeyma Balcı. (Sinema Trenleri Çok Sevdii, basılmamış kitap).

edinmiştir. Bu karakterler, genellikle çok boyutlu bireyler olarak gösterilir ve ruhsal bozuklukları, kimliklerinin sadece bir yönü olarak ele alınır. Kişiler arası ilişkiler bir tarafın iyi, diğer tarafın kötü olduğu eski örneklerle göre daha fazla boyut kazanır. Psikolojik gelgitleri, karakterlerin içsel sorgulamalarını göstermek için görsel ve işitsel unsurlar kullanılır. Örneğin, Nuri Bilge Ceylan'ın *Kış Uykusu* (2014) filminde, yavaş tempo ve uzun çekimler, depresyonla mücadele eden kahramanın içsel mücadelesini yansıtarak, bir içe dönüklük ve melankoli hissi yaratır.

Soğuk (Uğur Yücel, 2014) filminde demiryolu çalışanı olan Balabey'in yaşamından bir kesite tanık olunur. Yol çavuşu Balabey (Cenk Medet Alibeyoğlu) de ilacını içmeyi bırakır, horozlarını satar, pavyona gitmeye başlar ve gönlünü kaptırdığı İrina'nın (Valeria Skorokhodova) gidişini engellemek için köprüye dinamit yerleştirir. Filmde, Balabey'in duygusal olarak İrina'nın etkisinde kaldığı görülür.¹⁰

Türkiye sinemasında psikiyatrist/psikolog danışan ilişkisi barındırmayan ancak içerisindeki psikolojik öğeler ve psikolojik durumu belirgin şekilde farklı sayılabilecek karakterlerin yer aldığı filmler arasında *Teyzem* (Halit Refiğ, 1986), *Anayurt Otel*i (Ömer Kavur, 1987), *Cazibe Hanım'ın Gündüz Düşleri* (İrfan Tözüm, 1992), *İtiraf* (2001, Zeki Dumurkubuz), *Mustafa Hakkında Her Şey* (Çağan Irmak, 2003), *Korkuyorum Anne* (2004, Reha Erdem), *Üç Maymun* (2008, Nuri Bilge Ceylan) sayılabilir. Eren Yüksel'in belirttiği gibi 2000'ler Türkiye sinemasında mazoşizm, melankoli, sadomazoşizm ve travma gibi farklı psikanalitik kavramlar erkeklik temsili olarak açığa çıkar (2013, s. 235). Yüksel'in belirttiği üzere *İtiraf*, *Mustafa Hakkında Her Şey* ve *Üç Maymun* filmlerinde psikolojik semptomlar erkeğin kadınlar üzerindeki kontrol kaybına işaret etmek için ortaya çıkar. Bu filmlerde erkek karakterler halüsinasyonlar görürler, ağlama ya da yalvarma gibi davranışlar gösterirler (s. 198).

¹⁰ Seçil Büker ve Şeyma Balcı. (Sinema Trenleri Çok Sevd, basılmamış kitap).

Cem Gençoğlu, 2019 yılında tamamladığı “Türk Sinemasında Psikolojik Danışma/Psikoterapi Algısı” adlı araştırmasında Türk sinemasına psikolojik danışma/psikoterapi algısının nasıl olduğu sorusuna cevap aramış ve bu amaç doğrultusunda filmlerde ruh sağlığı profesyonellerinin nasıl betimlendiğini ve psikolojik danışma/psikoterapi olgusuna ilişkin nasıl bir toplumsal algının yansıtıldığını incelemiştir (2019, s. 2203-2224). Gençoğlu’nun araştırmasının ölçüt örneklem kriteri¹¹ “filmin içeriğinde ruh sağlığı profesyonellerine meslekleri ile ilişkili olarak yer verilmesi” olarak belirlenir. Araştırmanın örnekleminin oluşturulmasında sinemayla profesyonel manada ilgilenen Türk Dili ve Edebiyatı, Psikoloji, Felsefe ve Sosyoloji alanlarında 6 uzmana içeriğinde ruh sağlığı profesyoneli [Psikiyatrist, Psikolog, Psikolojik Danışman (Rehber Öğretmen), Sosyal Hizmet Uzmanı Psikiyatri hemşiresi] bulunan Türk filmlerinin listesini yapmaları istenir. Uzmanlar tarafından önerilen 18 film incelenir, araştırma için ölçüt örneklem kriterini karşılayan CD, DVD, internet ortamında ulaşılabilen 16 film belirlenir. Bu 16 film şunlardır: *Bir Çember Kırılırken* (Oğuz Yalçın, 1987), *Med-Cezir Manzaraları* (Mahinur Ergun, 1989), *Garip Bir Koleksiyoncu* (Nurettin Özel, 1991), *Kaçıklık Diploması* (Tunç Başaran, 1998), *Asmalı Konak: Hayat* (Çağan Irmak & Abdullah Oğuz, 2003), *Hababam Sınıfı Merhaba* (Kartal Tibet, 2004), *Beyza’nın Kadınları* (Mustafa Altıoklar, 2006), *Gen* (Togan Gökbakar, 2006), *Sınav* (Ömer Faruk Sorak, 2006), *Sıfır Dediğimde* (Gökhan Yorgancıgil, 2007), *Recep İvedik 3* (Togan Gökbakar, 2010), *Kurtuluş Son Durak* (Yusuf Pirhasan, 2012), *Koltuk* (Meltem Parlak, 2013), *Mavi Dalga* (Zeynep Dadak & Merve Kayan, 2014), *Tereddüt* (Yeşim Ustaoglu, 2016), *Görevimiz Tatil* (Murat Şeker, 2018). Araştırma bulgularına göre *Med-Cezir Manzaraları*, *Asmalı Konak: Hayat*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Beyza’nın Kadınları* ve *Görevimiz Tatil* filmlerinde yabancılaşma, yurtdışında eğitim almış ruh sağlığı profesyonelleriyle temsil edilir.

¹¹ Araştırmacı, “ölçüt örneklem” yöntemiyle araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bir veya bir dizi ölçütün örneklem seçiminde kullanılması kastetmektedir.

Örnekleme alınan Türk filmlerinde ruh sağığı profesyonellerinin yetkinliğı ve mesleki becerileri incelendiğinde bu konuda profesyonellere dair olumsuz vurguların karşımıza çıktığı belirtilir. *Asmalı Konak: Hayat* filminde Seymen, ruh sağığı profesyoneline “Meraklısın doktor... Dedikodu yapıp para kazanıyorsun” şeklindeki diyalogu ile mesleğe ilişkin tutumunu ortaya koyar. Profesyonel yeterlilik düzeyi yüksek bir görüntü sergiler ancak danışanın yakınıyla sohbet ederken “Benim de birileri ile konuşmaya ihtiyacım var. Tanıdığın iyi bir psikolog var mı?” diye sorarak kendi sorunlarına dair çözüm üretmediğı açıklar. *Tereddüt* filminde, kendi sorunları ile yüzleşmesini danışanın sorunlarıyla yüzleşmesi üzerinden gerçekleştirebilen bir ruh sağığı profesyoneli söz konusudur. Makalede ele alındığı şekli ile profesyonelin kendisinin psikolog tavsiyesi sormasının kendi sorunlarına çözüm üretememek olarak algılanması, danışanların kendi sorunları üzerinden profesyonellerin kendi sorunlarıyla yüzleşmesi gibi durumların olumsuzluk olarak sunulması da ayrı bir tartışma konusunun başlangıcı olabilir. Gençoğlu’nun makalesinde incelenen Türk filmlerinde, psikolojik sorunlara ve psikolojik sorunları olan bireylere yönelik damgalama eğilimi görülür. *Med-Cezir Manzaraları* filminde Zeynep taksi şoförünün, “Çatlak kadın!” hakaretine maruz kalır. *Bir Garip Koleksiyoncu* filminde Beşir’i ailesi, “Bu adam deli değil de nedir?” şeklinde damgalar. *Kaçıklık Diploması* filminde Nur hakkında polisler, “Allah kimseyi akıldan yoksun etmesin, belki de İstanbul’un trafiğinde çıldırmıştır kadıncağız kim bilir?” şeklinde konuşur. *Beyza’nın Kadınları* filminde polisler, profesyonelin katile ilişkin yapmış olduğu tanılama karşısında, “Deli yani, hapishane yerine tımarhaneye gidecek öyle mi?” derken, alaycı-indirgemeci damgalama eğilimlerini ve psikolojik rahatsızlıklara karşı tutumlarını sergilerler (Gençoğlu, 2019, s. 2215-2216). Bir diğer sorun olarak bazı filmlerde ruh sağığı profesyonellerinin hangi alanlardan mezun oldukları tartışmalıdır. Örneğin *Kurtuluş Son Durak* filminde profesyonel, mesleğini psikolog olarak ifade ederken, komşuları onun bitirdiğı okulla ilgili kesin bilgiye sahip değillerdir: “Sosyoloji mi psikoloji mi ne okumuş?” derler (Gençoğlu, 2019, s. 2219).

Ancak filmlerin genelinde ruh sağlığı profesyonelleri çoğunlukla psikiyatrist olarak vurgulanır. Gençoğlu'nun değerlendirmesine göre sonuç olarak filmlerde ruh sağlığı profesyonelleri topluma yabancılaşmış ve mesleki yetkinlikleri düşük bireyler olarak görülür. Gençoğlu bu durumun Hollywood sinemasında da rastlanan bir özellik olduğunu belirtir. Türkiye'de yapılan araştırmalar psikolojik yardım almak isteyen bireylerin damgalanma kaygısı taşıdığına işaret ederken bu bulgu Gabbard'ın iddialarını destekler. Gabbard'a göre toplumda psikoterapi nasıl algılanıyorsa sinemada da o şekilde algılanır. Ancak Hollywood 1970'li yıllardan sonra ruhsal bozuklukları daha gerçekçi biçimde ele almaya başlamışken Türkiye sinemasına bu durumun yansımaları daha geç olmuştur (Gençoğlu, 2019, s. 2219-2221).

Türk sinemasında 2000'li yıllar sonrasında daha gerçekçi kimliklerin yer almasını Dinvar Pekşen de 2000'li yıllar ncesi Türk sinemasına ilişkin olarak yaptığı çalışmada ele almıştır. Buna göre, 2000'den önceki dönemde Türk sinemasındaki karakterlerin pek çoğu birey olamamış, kendi gerçekliğini temsil etme şansı bulamamıştır. Dinvar Pekşen bu dönemde beyaz perdede yansıtılan kimliklerin olabildiğince insani zaafılardan, zayıflıklardan ve insana içkin tutarsızlıklardan uzak çizildiğini düşünür. 2000'li yıllar ile birlikte ise g, kan davası, erken yaşta evlilikler, faili meşhul cinayetler gibi toplumsal olaylar ve bunlara bağlı kimlikler sinemanın gerçek meselesi haline gelmeye başlar. Bir anlamda Dinvar Pekşen'in deyişi ile Türk sineması kendi coğrafyasının yerel kodlarıyla ilgilenmeye, gündelik sorunları ve kimlikleri gerçekçi biçimde temsil etmeye başlamıştır. Bu nedenle 2000 sonrası Türk sineması "yeni" olarak adlandırılmaktadır (Dinvar Pekşen, 2023, s. 396-397).

Türkiye'de beyaz perdedeki psikolojik içerik tarihçesinde, yerli yapımların yabancı örneklerle göre başlangıçta daha dar bir yelpaze içerisinde kaldığı görülür. Ancak ağdaş Türk sinemasında bu tür temsiller gelişir. Temsillere aprazlama unsurlar katılır. Karakterler artık melodram kişisi olmaktan ıkarap toplumsal bağamları içinde yer almaya başlarlar. Böylece psikolojik temsiller de değişir. İçsel ve varoluş sorgulamalarının yer aldığı filmlerle Batı'ya

göre daha geç karşılaşılır. Önceki dönemlerde namus, töre, kadına yönelik şiddet, kırdan kente göç gibi Türkiye gerçekliklerinin tema olarak ele alındığı yapımlara daha çok rastlanır. Bu bakış açısı ruhsal bozukluk veya farklı ruhsal hallere, “normal” olmayana olan bakış açısının değişmesi ile bağlantılı olabilir. Günümüze gelindiğinde içsel sorgulamaları ve varoluşsal sıkıntıları olan karakterlerin, derinlemesine ele alındığı filmlerle karşılaşmak olanaklıdır. Günümüz sinemasındaki bu filmlerde karakterlerin “iyi” ve “kötü” insan olma hali yerine modern yaşam mücadelesinde birey olma hali ve yaşam mücadelesi içerisindeki bireyin psikolojik değişkenliği, geçişleri ve derinliği daha yoğunluklu olarak ele alınır.

Televizyon, beyaz perde gibi diğer iletişim ve sanat araçlarıyla etkileşim içinde gelişen bir olgudur. Psikolojik içerikler ve psikoterapiye ilişkin temsiller ile televizyonun tarihsel ilişkisi, bir sonraki bölümde ele alınacaktır. Bu bağlamda, televizyonun tarihçesi ayrı bir başlık altında incelenmese de, evlerde yer almaya başladığı dönemden günümüze kadar uzanan gelişiminin dizilerin genel tarihçesi üzerinde olduğu kadar, psikolojik içerikli ve psikoterapi temalı diziler üzerinde de önemli bir etkisi olduğu açıktır. Bu tarihsel bağlam, söz konusu dizilerin biçimlenişinde ve izleyiciyle kurduğu ilişkide kritik bir rol oynamaktadır

BÖLÜM 2

TELEVİZYONDA PSİKOLOJİK İÇERİK VE TEMSİLLER

Erol Mutlu, televizyonun kendisinden önceki sanat ve iletişim araçlarından önemli ölçüde etkilendiğini belirtir. Ona göre televizyon, hem radyo ve tiyatrodan esintiler taşımakta hem de sinemanın ekran ve anlatı özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır (Mutlu, 1991, s. 43). Raymond Williams ise televizyon dizi ve serilerinin köklerinin yalnızca sinema ve radyoda olmadığını, daha da geriye giderek bu köklerin 18. ve 19. yüzyılın sonlarında popülerleşen serileştirilmiş romanlara dayandığını ifade eder (1990, s. 49). Bu çok katmanlı tarihsel ilişki, roman, tiyatro, sinema ve televizyon arasındaki sürekli bir etkileşimi ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, temaların ve konuların birbirinden beslenmesi, sanat ve iletişim araçlarının karşılıklı bir alışveriş içinde olduğunu göstermektedir. Özellikle diziler, bu etkileşim ağında başka sanat ve iletişim araçlarından en çok etkilenen format olarak öne çıkmaktadır. Ancak Williams, “Dramanın günlük yaşamın asli bir parçası olması, gelişmiş sanayi toplumlarının kendine özgü niteliklerinden biridir; bu durum daha önceki benzerlerinden nicelik düzeyinde öylesine ileridedir ki, temel bir nitelik değişikliği sayılabilir,” diyerek dramatik anlatıların modern toplumlarda farklı bir işlev kazandığını belirtir (Williams, 1990, s. 49).

Sinema tarihinde olduğu gibi, televizyon dizilerinde de psikolojik içerikler farklı olma hali ile kendisini gösterir. Farklı olma durumu karakterlerin saldırgan, gülünç, depresif, takıntılı olma gibi farklı ruh halleriyle gösterilir. Sinema tarihinde olduğu gibi psikolojik içeriklerin televizyon dizilerinde yer alma durumu toplumsal bağlama göre değişmiştir. Her iki sektörün iç içe geçen yapısı ve içerik, uyarlama, oyuncu kullanımı gibi konularda ortaklaştığı düşünülürse her iki sektörde psikolojik içerik temsilinin birbirine paralel olması beklenen bir durumdur.

Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi sahneleri içeren dizilerde terapistler, terapi seansları, bu seanslara başvuran danışanlar veya ruh sağlığı sorunları yaşayan karakterler

sıkça görülür. Psikolojik içeriğe sahip yapım tanımlamasında psikoterapi seanslarının yer alma sıklığı da belirleyici bir unsurdur. Bazı yapımların ana teması psikoterapi seansları sırasındaki görüşmelerdir. Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerde, karakterler genellikle belirli ruhsal gelgitler veya belirgin ruh sağlığı sorunlarını geçici veya kalıcı olarak yaşayabilir. Bu karakterler dizinin merkezinde yer alıp hikâyenin ana temasını oluşturabileceği gibi hikâyede yan unsur olarak da yer alabilir. Bu dizilerde, karakterler genellikle ciddi içsel çatışmalar yaşar ve bu çatışmalar, dizinin dramatik yapısını oluşturur. Dramatik bağlama içsel çatışmaların kişiler arası ilişkilere yansımış hali de dâhil olur. Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerde karakterlerin rüyaları, bilinçaltı düşünceleri, fantezileri de sıkça kullanılmaktadır. Geriye dönüşler sıklıkla kullanılır, karakterler geçmişi sıklıkla hatırlarlar.

Türkiye bağlamında ise yerli diziler, “Batı yaşamsal törelerini sahiplenme arzusunu ifade eden bir medeniyet projesi,” çerçevesinde şekillenmiştir (Göle, 1991, s. 131). Türkiye’deki dizi yapımlarının, Batı kültürel dinamiklerini takip ederken kendi yerel özellikleriyle biçimlenen bir serüven izlediği görülmektedir. Bu serüvenin, yerli dizilerin kendi biçimlerini nasıl oluşturduğunu ve tezimizin esas konusunu oluşturan 2020 sonrası psikolojik içerikli dizilere nasıl bir zemin hazırladığını anlamak açısından kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu sürece ilişkin ayrıntılı inceleme, bu bölümde ele alınacaktır.

2.1. Psikolojik Bozukluklar ve Psikoterapi Temalı TV Dizilerinin Tarihine Kısa Bir Bakış

Beyaz perdede olduğu gibi televizyon dizilerinde psikolojik içeriklerin ve psikoterapinin ele alınış tarihçesi farklı ruhsal sağlık algısının nasıl evrildiğine dair bakış açısı sunar. Dizilerin hikâye anlatımında güçlü bir araç haline gelmesi ile pek çok farklı düzeyde psikolojik içeriğe sahip yapım da görünür hale gelir. Doğrudan psikoterapi ve psikolog/psikiyatriste başvuran danışan bulunduran diziler de bulunur. Bu çalışma kapsamında

oluşturulan tarihçe beyaz perdede olduğu gibi araştırmanın kendi sınırlılıklarından dolayı Batı dünyasındaki temsil tarihçesine yoğunlaşmıştır.

Televizyon dizilerindeki psikolojik içerikler özellikle son birkaç on yılda önemli ölçüde evrim geçirmiştir. Televizyonun erken dönemlerinde, özellikle 1950'ler ve 1960'larda, ruh hastalıkları genellikle basit bir şekilde ele alınmıştır. Ruhsal bozuklukları olan karakterler sıklıkla ya kötü karakterler ya da trajik figürler olarak gösterilmiş, bu da klişeleri pekiştirmiş ve damgalamayı körüklemiştir. Bu dönemdeki erken örnekler, ruhsal bozuklukların bir çatışma yaratmak veya suç davranışını açıklamak için bir araç olarak kullanıldığı suç dramaları ve pembe dizilerdir.

1970'ler ve 1980'ler, toplumsal değişimlerin ve ruhsal sağlık konusundaki farkındalığın artmasının etkisiyle psikolojik bozuklukların daha farklı şekillerde temsil edilmeye başladığı bir döneme işaret eder. Bu dönemde, ruhsal hastalıkları daha derin ve duyarlı bir şekilde ele alan diziler ortaya çıkmaya başlar. *St. Elsewhere* (1982-1988) gibi televizyon dizileri, ruhsal sağlık konularını daha ciddi ve gerçekçi bir şekilde ele almaya başlar, farklı psikolojik sorunlarla mücadele eden karakterler sunar.

1990'lar ve 2000'lerde, televizyonun giderek daha çeşitli ve küreselleşmiş hale gelmesiyle, ruhsal hastalıkların temsilinde daha da ileri bir evrim yaşanır. Bu dönemde, *The Sopranos* (1999-2007) ve *Six Feet Under* (2001-2005) gibi psikolojik içerikli dizilerin ve *ER* (1994-2009), *House* (2004-2012) ve *Grey's Anatomy* (2005-...) gibi tıbbi dizilerin yükselişi ve geniş kitlelere ulaşması dikkati çeker. Özge zdemir (2020) *Sopranos* dizisindeki Tony Soprano'nun terapisti olan Dr. Jennifer Melfi'nin mesleği en başarılı şekilde temsil eden kurgusal karakterlerden birisi olarak uzmanlar tarafından değerlendirildiğini belirtir.

2010'lar ve sonrasında, televizyon dizilerinde ruhsal hallerin temsili daha da gelişmiş ve çeşitli hale gelir; toplumsal anlayışın ruhsal sağlık konusundaki artan farkındalığını yansıtır. *Mr. Robot* (2015-2019) ve *BoJack Horseman* (2014-2020) gibi diziler, bağımlılık, depresyon

ve diğerk psikolojik durumlarla m¼cadele eden karakterleri derinlemesine işler ve bir ¼l¼de mizah i¼eren hallerini sunar. ¼zge ¼zdemir (2020) *Wanderlust* (2018’de Netflix’de 6 b¼l¼mden oluşarak yayınlanmıştır), *Homecoming* (2018-2020) ve *Big Little Lies* (2017) gibi dizilerde terapi seanslarının yer aldığını ve ¼nemli rol oynadığını s¼yler.

In Treatment (2018-2021) dizisi Paul Weston isimli bir psikoterapistin danışanlarıyla uyguladığı seansları ele alır. Caroline Bainbridge *In Treatment* dizisinin olduk¼a a¼ık bir şekilde i¼inde yaşadığımız “terapi k¼lt¼r¼” ya da “terap¼tik k¼lt¼r” olarak tanımlandığına dair tartışmaları yansıtmak i¼in bir fırsat sunduğunu belirtir. Dizide yer alan psikoterapi seansları duyguların yaşamlarımızı şekillendirmede merkezi bir rol oynadığı bir d¼nyada terap¼tik alışverişe duyduğumuz merakı harekete ge¼irir (Bainbridge, 2012, s. 153-154).

Televizyon dizilerindeki psikolojik i¼eriklerin toplumsal değişimler ve ruhsal sağlık konusundaki farkındalık konusundaki değişimler ile beyaz perdedeki psikolojik i¼eriklerde g¼r¼len değişikliklerle etkileşim halinde bir seyir izlediğini s¼ylemek yanlış olmayacaktır. Ele alınan ¼rneklerde g¼r¼leceğı ¼zere 2000’li yıllar sonrasında psikoterapinin doğrudan merkeze alındığı ¼rneklerde artma olmuştur. Ayrıca terapist temsili de daha ger¼ek¼i şekilde ele alınmıştır.

2.2 Psikolojik İ¼eriklere Yoğunlaşan Diziler ve Psikoterapinin TV Dizilerindeki Temsili

Televizyon dizileri farklı psikolojik durumların temsilini, bireylerin ruhsal hallerini ve deneyimlerini yansıtan bir anlatı s¼recidir. Bu temsiller, karakterlerin derinlemesine işlenmesi, sahnelerin atmosferi, senaryonun yapısı ve diğerk anlatım unsurlarının bir araya gelmesiyle, bir başka deyişle, bi¼imsel unsurları kullanarak yapılan hik¼ye anlatıcılığı ile şekillenir.

Psikolojik bozukluğu olan karakterlerin temsili, zaman i¼erisinde tek boyutlu klişelerden daha karmaşık temsillere doğru kaymıştır. Erken d¼nem dizilerde, ruhsal

rahatsızlığı olan karakterler genellikle tehlikeli, saldırgan veya acınası olarak gösterilerek olumsuz klişeler pekiştirilir. Genel olarak özetlenecek olursa çağdaş televizyon dizilerinin bu karakterleri çok boyutlu bireyler olarak gösterme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu karakterlerin ruhsal rahatsızlıkları kimliklerinin sadece bir yönü haline gelir. Ancak bu konuda dünya çapında düz bir çizgide ilerleyen bir tarihçenin olduğunu söylemek mümkün değildir ve bu konunun derinlemesine incelenmesi de ayrı bir araştırmanın yapılması gerekir. Ayrıca dizi sektörünün kendi ekonomisi ve ülkenin kendi toplumsal ve siyasal arka planı ve sağlık sektörünü işleyişi bu tarihçenin yönünü belirler.

Televizyon dizilerinde karakterlerin düşüncelerini ve duygularını yansıtmak için diyaloglar, monologlar ve anlatı yapısı, oyunculukla ilgili detaylar, görsellik, kurgu, ses ve müzik gibi unsurlar kullanılır. Ancak bu kullanım beyaz perdedeki temsilden farklıdır. Bu durumda beyaz perdedeki psikolojik içeriğin derinleştiği ölçüde bir psikolojik yoğunlaşma dizilerde olmayabilir. Böylece dizilerdeki psikolojik içeriğin akılda kalırlığı psikiyatrist/psikolog ve danışan ve psikoterapi varlığına indirgenebilir. Bazı dizilerde senaryo, bir karakterin ruhsal rahatsızlığı ile ilişkili düzensiz düşünce süreçlerini yansıtmak için parçalı veya doğrusal olmayan hikâye anlatımını kullanabilir. Diğerlerinde diyaloglar, psikolojik bozukluk etrafındaki toplumsal damgalamayı ortaya koyabilir ve psikolojik rahatsızlıkları olan bireylerin karşılaştığı zorlukları vurgulayabilir. Örneğin, *The Sopranos* dizisi, Tony Soprano ile psikiyatri Dr. Melfi arasındaki terapi seanslarını kullanarak anksiyete, depresyon ve travmanın etkileri gibi konuları ele alır. Başka bir dizide, karakterin sıklıkla geçmişe yönelik düşüncelere dalması geriye dönüşler ile anlatılır ve müzik de bu geçmişe dönme hali ile sinerji oluşturacak biçimde kullanılır. Geleceğe takılı kalma, kaygılanma gibi psikolojik durumlardaki yoğunlaşma oyunculuk, müzik, tekrarlayan diyaloglar, rüyalar gibi akla gelebilecek birden çok farklı unsur ile anlatılabilir. “Nasıl anlatılıyor” olduğuna bakılmaksızın bu dizilerin akılda kalan tarafı psikolojik unsurlardır. Karakterler psikolojik içeriğin taşıyıcısıdır.

Markowitz (2013) ruhsal bozuklukların film ve televizyon için her zaman tematik bir kaynak olarak yer aldığını ve bu medya araçları ile ruhsal bozuklukların yeniden şekillendiğini söyler. Bunun bir örneği olarak *Homeland* dizisini verir. *Homeland* dizisinde CIA Ajanı Carrie Mathison'un (Claire Danes) psikolojik bir bozukluğu vardır. *Homeland*'in ama temaları İslamcılık, terör, vatanseverlikken Markowitz gerçek dramının Carrie karakterinde yattığını söyler. Carrie Mathison gençtir ve birçok iyi özelliğe sahiptir ancak aynı zamanda üst düzey bir El-Kaide teröristi olan Abu Nazir'in yakalanmasına aşırı şekilde odaklanmıştır. *Homeland* dizisi İsrail televizyonunda yayınlanan *Hatufim*¹² adlı bir diziden uyarlamadır. Ancak dizinin İsrail sürümünde psikolojik bozukluğa sahip bir ana karakter yoktur. Yazarın da belirttiği gibi dizinin yapımcıları Howard Grodon ve Alex Gansa bu durumu Markowitz'e attıkları bir eposta ile şu şekilde açıklamışlardır:

Homeland bir psikolojik polisiyedir: tüm tarafların güvende olmadığı bir kedi ve fare oyunu istedik... Carrie'yi bipolar yapmak onu güneşe yakın olacak şekilde uçarı olduğu ve yoğun yükselme ve alçalmaları yaşadığı ya da daha yaşama bağlı ve zeminde olduğu anları deneyimlemeye elverişli yaptı. Hepimiz yaşamımızın bir döneminde bu seçimleri yapmak zorunda kalıyoruz.

Markowitz'e göre mistik bir kahraman olarak Carrie'ye megalomanya, paranoya ve delüzyon içeren ruhsal bozukluk vermek bu kahramanı yeni bir gerçekliğe taşımıştır. Bu yeni gerçeklikte terörist olan aslında olmayabilir de ABD'ye saldırı olabilir de olmayabilir de. *Homeland* bu anlamda absürttür ama dizinin izlenilirliği yüksektir. Carrie'nin misyonuna devam mı edeceği yoksa aklını mı kaçıracağı bir soru işareti olarak kalır ancak sezon finalinde ikincisi gerçekleşir ve Carrie işsiz, gözden düşmüş ve deli olarak kalır. Markowitz makalesinde psikolojik bozukluğa sahip olmanın yarattığı damgalanma potansiyelini ve bunun iş dünyası ile ilişkisini sorgular. Marrowitz'e göre Carrie karakterinin her şeyin ötesinde CIA tarafından

¹² ABD'de *Prisoners of War* adıyla Hebrew dilinde yayınlanmıştır.

kabullenilerek geri dönmesi “televizyon dünyasında bile” gerçeğin ötesindedir (Markowitz, 2013).

Televizyon dizilerinde ruhsal bozukluğu olan bireylere yönelik damgalayıcı ve ayrımcı tutumların varlığı çeşitli araştırmalar tarafından doğrulanmıştır. Bu dizilerdeki temsiller, genellikle ruhsal bozukluğu olan karakterleri tehlikeli, öngörülemez veya zayıf olarak sunarak olumsuz algıları pekiştirmektedir. Yapılan araştırmalarda bu damgalayıcı tutumların, ruhsal bozukluğa sahip bireylerin diğer ötekileştirilmiş kimlikleriyle nasıl kesiştiği de incelenmiştir. Kadın karakterler, ruhsal bozuklukları nedeniyle daha zayıf, kırılgan veya kontrol edilemez olarak gösterilir. Bu, kadınlara yönelik genel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile birleşerek, onların daha savunmasız, bağımlı veya başka olumsuz özelliklerle eşleştirilerek algılanmasına neden olabilmektedir.

Siyah veya etnik azınlık gruplarından olan karakterlerin ruhsal bozuklukları, genellikle şiddetle ilişkilendirilerek temsil edilir; bu durum da bu grupların daha fazla damgalanması riskine yol açar. Bu temsiller, ırksal önyargılarla birleşerek, bu bireylerin toplumdan dışlanmasına katkıda bulunmaktadır. Benzer şekilde, LGBTQ+ bireyler, televizyon dizilerinde ruhsal bozuklukları olan karakterler olarak gösterildiğinde, bu durum, cinsel yönelimleri nedeniyle zaten maruz kaldıkları ayrımcılığa ek bir yük getirebilir. Böylece, televizyon dizilerindeki temsillerin sadece ruhsal bozukluğu olan bireylere yönelik damgalayıcı tutumları pekiştirmekle kalmaması, aynı zamanda bu bireylerin diğer ötekileştirilmiş kimlikleri üzerinden de kesişimsel bir ayrımcılığa maruz kalmaları riski oluşmaktadır.

Psikolojik içerikleri ve psikoterapi temalarını ele alan yapımların televizyonda nasıl işlendiği, bu yapımların özellikle Batı dünyasındaki tarihsel gelişimi bu bölümde incelenmiştir. Bu inceleme, psikolojik içeriklerin ve psikoterapi unsurlarının dönüşümünü anlamaya yönelik bir temel sunmaktadır. Tarihsel bağlam, psikolojik temalı yapımların yalnızca bireysel hikâyelere odaklanmadığını, aynı zamanda kültürel ve sosyal dinamiklerle de şekillendiğini

göstermektedir. Bir sonraki alt bölümde, aynı tema Türkiye bağlamında ele alınacak ve yerel yapımların Batı'daki örneklerle nasıl bir ilişki kurduğu, benzer ya da farklı temaları nasıl işlediği incelenecektir. Bu karşılaştırmalı yaklaşım, tezin konusu olan 2020 sonrası psikolojik içerikli dizilerin tarihsel bir arka planı nasıl devam ettirdiğini ya da nasıl bir yeniden yorumlama sunduğunu anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Böylelikle, dünya sinemasında ve televizyon dizilerinde şekillenen psikolojik temaların, Türkiye bağlamında nasıl yeniden üretildiği ya da dönüştürüldüğüne dair kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır.

2.3 Yerli Dizi Tarihinde Tematik Yönelimlerin Tarihçesi

Türkiye yerli dizi sektörünün başladığı andan itibaren yerli dizi tarihçesi içerisinde farklı tematik yoğunlaşmalar da oluşmaya başlamıştır. Bu tematik yoğunlaşmalar, ilk başlarda daha sınırlı bir çerçevede ele alınırken, özellikle 2000'li yıllardan itibaren çeşitlenmiş ve derinleşmiştir. Başlangıçta aile ilişkileri, mahalle ilişkileri ve aşk gibi konular üzerine kurulu diziler ön plandayken, zamanla sosyal sorunlar, toplumsal değişim, tarihsel olaylar ve psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temalar gibi daha karmaşık ve geniş yelpazede temalar işlenmeye başlamıştır. Son yıllarda ise, özellikle psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temalar etrafında yoğunlaşan dizilerin sayısında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Tüm bunlara aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak değinilecektir.

Türkiye'de yayına giren ilk kanal devlet kanalı olan TRT'dir ve ilk yayına başladığı sıralarda birçok kişi için TRT televizyon teriminin eş anlamlısı haline gelir. TRT 1 Mayıs 1964 yılında çıkan yasa ile kurulmuştur ancak ilk yayınına 1968'de başlar. Mutlu'ya göre nüfusun eğitim ve öğretiminde televizyon görüntü unsuru sayesinde radyoya oranla daha etkili olması beklenen bir araçtır. "Nihayetinde göstere göstere öğretmek, yazıya ya da sözle öğretmekten daha etkili bir yoldur" (Mutlu, 2005, s. 76). Yağcı Aksel'e göre TRT ile hayata geçirilen televizyon deneyimi kalkınmaya katkı sunmak amacıyla ortaya çıkan, kültür ve aydınlanma

lklerini taşıyan, özerk ve iktidar güdümünde olmayan bir kitle iletişim aracıdır (2011, s. 16). Yağcı Aksel’in sunduğu tarihçeye göre bu tarafsızlık durumu 1970’lerin ortamı ile değişmeye başlar. Bu yıllarda hayatla ilgili kararlar siyasi egemen sınıfların denetimine bırakılır ve böylece televizyonun tarafsızlığı da tartışma dışı kalır. Bilsel’in belirttiğine göre 1971 yılında Anayasa’da yapılan değişiklik ile TRT’ye özerklik tanıyan 121. madde yeniden düzenlenir ve özerklik ifadesinin yerini “tarafsız kamu tüzel kişiliği” ifadesi alır (Bilsel, 2023, s. 79). Yağcı Aksel bu yıllarda televizyonun dar gelirliye evde vakit geçirme imkânı sunması ile sinema alanındaki aktörlerde sinemanın tercih edilmemesi ile ilgili bir üzüntü yaratığını belirtir. Bu üzüntüyü gidermek için ekranda sevilen yabancı dizilerin yerli film eşitlemeleri çekilmeye başlar. Böylece sinema ve televizyon arasındaki hem iş birliğinin ilk adımları oluşurken aynı zamanda iki endüstri arasındaki kavga da başlar. Uyarlama dizilerin ilk rnekleri Hulki Sanar yönetimindeki *Uzay Yolu* ve *Pembe Panter*, Kayhan Volkan yönetimindeki *Tatlı Cadı*’dır (Yağcı Aksel, 2011, s. 16-17).

Günümüzden yaklaşık 50 yıl önce, 1974 yılında TRT genel müdürü olan İsmail Cem Türk edebiyatının önemli eserlerini televizyona uyarlatmayı düşünür ve *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*, *Tütün Zamanı* ve *Unutulanlar* gibi yapıtlar diziye aktarılır (Bilsel, 2023, s. 88). Yağcı Aksel’in aktardığı gibi, 1970’lerin başında Halit Refiğ, Lütfi Akad ve Metin Erksan gibi önde gelen film yönetmenleri dizi çekmeleri için TRT tarafından davet alır. İlk olarak Halit Refiğ, Halit Ziya Uşaklıgil’in aynı isimli eserinden 1975 yılında *Aşk-ı Memnu* dizisini uyarlar. Klasik Türk romanlarının dizi uyarlamalarının yapılması yaygınlaşır. Yerli diziler gün geçtikçe izleyiciyi kendisine daha fazla bağlar ve günümüzdeki reyting/izlenme oranı kavramının kökeni sayılabilecek okur mektupları aracılığıyla, izleyicilerin dizilere yönelik talepleri iletilir (Yağcı Aksel, 2011, s. 18-19). Bu yıllarda TRT’de Hollywood sineması, haberler, müzik şovları ve filmlere de yer verilir. Yine aynı yıllarda bazı uyarlama yapımlara da Türk televizyonunda yer verilir. Bunlar arasında *Anna Karenina*, *All Police*, *Arsne Lupin* ve *Jacques* gibi bazı Fransız

yapımlarından uyarlanan BBC dramaları sayılabilir. 1980’lerde *Cesur ve Güzel, Köle Isaura* gibi ithal dizilerin de uyarlaması yapılmıştır (Özbulduk Kılıç, 2022, s. 22).

Yağcı Aksel’in belirttiği gibi 1980’lere askeri darbenin izleri damga vurur ve TRT yayıncılığı sansür ve baskılardan payını alır. Aynı zamanda Başbakan Turgut Özal ile birlikte serbest piyasa açılımları ve kapitalist paradigmaya yöneliş ile birlikte televizyon içerikleri ve yayın akışı da değişime uğrar. Pazar koşulları muhalefet baskısı riskini yaşamadan hareket etme imkânı sağlar. Bu dönemde yerli yapımlarda milliyetçi-muhafazakâr öğeler görülürken, Batı’dan alınan yayın sayısında artış olur. 1970’lerdeki edebiyat uyarlamalarının yerini yeni arayışlar alır (Aksel, 2011, s. 20-21). Çaplı’nın belirttiği üzere bu gelişmeler sadece Türkiye’ye özgü değişiklikler değildir. 1980’lerden itibaren Amerika Birleşik Devletleri’nde kurallar gevşemeye başlar ve bu eğilimler Avrupa’ya da yansımaya başlar (Çaplı, 2001, s. 34-35). Yaylalı’nın Steemers’dan aktardığı üzere bu dönemde serbest pazar ideolojisinin desteklediği görüşler ve yayıncılık sektöründe artan rekabet kamu hizmeti yayıncılığını zayıflatmıştır (Yaylalı, 2010). Akyol’un belirttiğine göre 1980’li yıllarda televizyon yayınları ülke nüfusunun %91’ine, kapsama alanı olarak da %80’ine ulaşır. Bu arada 1 Temmuz 1984 yılında renkli yayına geçilmiş ve 1986 yılında TRT2, 1989’da 3. Kanal ve TRT-GAP, 1990 yılında yurt dışına yayın yapan TRT-INT yayın hayatına başlamıştır (Akyol, 2012, s. 17-18).

Avrupa ve Avrupa’nın takibindeki Türkiye’nin 1980 ve devamındaki yıllarda kamu hizmeti yayıncılığının özel kanallarla rekabet etme gücü içerisine girdiği söylenebilir. Çaplı, kamu hizmeti veren yayıncıların özel kanallarla rekabet haline girebilmek için yeni radyo ve televizyon kanallarını yayına soktuklarını belirtir. Bu durum ise kamu hizmeti veren yayıncıların bütçelerinin gittikçe sarsılmasına sebep olur (2001, 2010, s. 36). Yaylalı’dan devam edilirse, kamu hizmeti yayıncılarının yaşadığı mali zorluklar ortam yapımların artmasına, dış yapımlara eğilinmesine, “içerikleri uluslararası yayın pazarında dolaşıma

sokabilmek için girişimlerde bulunulmasına ve genel olarak kamu hizmeti yayıncılarını kazanç peşinde koşan özel girişimcilerin dilini konuşmaya zorlamıştır” (Yaylalı, 2010, s. 52).

Türkiye’de 1990 yılında ilk özel televizyon kanalı olarak yayına giren STAR 1¹³ ile medya sektöründe oluşan rekabetin arttığı söylenebilir. STAR TV’nin yayın hayatına girişi sonrasında birçok özel televizyon kanalı yayın hayatına başlar. Bunlardan bazılarını Show TV (1991), Kanal 6 (1992), ATV (1993), Kanal D (1993) Samanyolu (1993), TGRT (1993), Cine5 (1993) olarak belirtilebilir. Kanal sayısının artmasıyla edebiyat uyarlaması ve yabancı dizi uyarlaması yapımların ekranlarda görülme oranı da artar. 1990 yılında Türkiye’nin ilk özel kanalı olarak STAR 1 yayın hayatına başlar. Ayfer Tunç’a göre ekrana rekabetin girmesi ile birlikte yerli dizi sektörü yetmişli yıllara göre gündelik yaşamda taşıdığı anlamı değiştirerek, ekrandan taşar ve gündelik hayatı istila eder hale gelir (2010, s. 29).

Sevilay Çelenk özellikle özel televizyon yayıncılığının ilk yıllarında altyapı yetersizliği ve endüstriyel koşulların itmesi ile ithal dizilerin ekranlarda yer aldığını ancak 1993 ve 1994’ü takiben yerli yapımların yayınlanma oranının arttığını belirtir (2005). Özkent, bu eğilimin günümüzde arttığını belirtir; yabancı diziler ana kanallarda reyting alamamaktadır (2017, s. 475).

1980’li yıllarda ilk yayınlanış tarihi 1986 olan ve TRT 2’de yayınlanan *Perihan Abla* dizisi izleyicilerin ilgisini çekmiştir. 1989 yılında yayımlanmaya başlayan *Bizimkiler* dizisi yerli dizilere olan ilgiyi arttırmıştır (Bilsel, 2023, s. 93). *Bizimkiler* dizisi 1989’da yayım hayatına girip 15 sezon boyunca kesintisiz yayınlanarak 459. Bölümü ile son bulmuştur. 1989-1994 arasında TRT1’de, 1994-1999 yılları arasında Star TV’de, 1999-2002 yılları arasında Show TV’de ve 2002 yılında tekrar Star TV’de yayımlanmıştır. Yapımcılığını Bugay Film ve

¹³ 1990 yılında Türkiye’nin ilk özel televizyonu ile Magic Box / Star 1 yayın hayatına başlamıştır. Daha sonra sırasıyla Star 1, InterStar ve Star TV adlarıyla yayın hayatına devam etmiştir. 2009’dan itibaren HD yayın yapmaktadır.

Ar Ajans'ın, senaristliğini Umur Bugay'ın, yönetmenliğini 454 bölüm boyunca Yalçın Yelence'nin yaptığı dizi haftada bir yayımlanmış ve bir bölümü yaklaşık 50-60 dakika sürmüştür. Feride Çiçekoglu Türkiye'de yayınlanan diziler arasında en uzun süre yayınlanan dizilerden birisi olan *Bizimkiler*'in ataerkil aile yapısını savunduğunu, aile reisinin erkek olduğu, kadınların ev kadını olduğu bir profil sunulduğunu ve merkez-periferi, ast-üst ilişkileri açısından da var olan yapıyı savunduğunu belirtir. *Bizimkiler* ruhunu devam ettiren *Süper Baba* (1993-1997), *İkinci Bahar* (1999-2001), *Canım Ailem* (2008-2010) yine ataerkil yapıya küçük rötuşlar yaparak geleneksel değerleri korurlar (Çiçekoglu, 2010, s. 52).

2000'li yıllarda zenginle fakir aşkı melodramları, durum komedileri, töre temalı diziler ağırlık kazanır. Töre temalı dizilerde güçlü toprak sahiplerinin etrafında dönen aşk entrikaları ve aile ilişkileri yer alır, mekân olarak konaklar vardır (Özbulduk Kılıç, 2022, s. 23). Özellikle 2000'li yılların sonuna doğru İslami değerleri vurgulayan, dini referanslara başvuran, ailenin, yardımlaşma, dayanışma ve huzurun önemine vurgu yapan melodram türündeki diziler artmıştır ve bu dizilerdeki yoksul ve alt sınıfa ait kahramanlar göze çarpar (Özsoy, 2015, s. 238). Ancak bu dönemde *Yeditepe İstanbul* (2001), *Çemberimde Gül Oya* (2004), *Hatırla Sevgili* (2006) gibi diziler ile siyasi temalara da yoğunlaşılır (Çelenk, 2010). Bu dönemlerin dikkat çekici bir gelişmesi de yerli dizi sürelerinin uzamasıdır. Sevilay Çelenk'in deyişiyle “90'ların sonu ve 2000'li yıllarda- muhtemel ki Türkiye ile karşılaştırılabilecek nitelikteki ülkelerin hiçbirinde- görülmemiş bir dizi fenomeninin doğuşuna tanık olundu” (2010, s.21). Çelenk sayıca artan ve ekranları kaplayan dizilerin bu dönemde sürelerinin arttığını ve bir saatlik özetlerin de esas bölümler öncesinde yer alarak dizi izlemenin akşam eğlencesi ve evde zaman geçirmenin en önemli biçimi haline geldiğini vurgular. Bilsel'in belirttiği üzere 2000 yılında haftada yaklaşık 36 dizi yayımlanırken 2008'de 57, 2010 yılında 47, 2016 yılında 159 dizi sayısına ulaşılmıştır (2023, s. 94).

2002 yılında yayımlanan *Ekmek Teknesi*, 2007 yılında yayımlanan *Elveda Rumeli*, 2006-2008 yılları arasında yayımlanan *Hatırla Sevgili*, 2005 tarihinde yayımlanan *Gümüş*, 2006-2008 yılları arasında yayımlanan *Köprü* ilgi gören başlıca dizilerdir.

Bilsel'in belirttiği üzere 2011-2014 yılları arasında yayınlanan *Muhteşem Yüzyıl* dizisi en çok izlenen dizilerden birisi olmuştur. *Muhteşem Yüzyıl*'ın yayınlanmasını takip eden yıllarda *Diriliş Ertuğrul* (2017-2021), *Payitaht Abdülhamit* (2017-2021), 2019 yılında başlayıp yayım hayatına devam eden *Kuruluş Osman* ve *Alparslan Büyük Selçuklu* (2020-2021), 2011 ile başlayıp takip eden yıllarda ağırlık kazanan tarih konulu akımlara örnek olarak verilmiştir (Bilsel, 2023, s. 95). Aydan Özsoy'a göre tarih teması popüler kültürün bir uzantısı olarak piyasalaşmaktadır. Dizi, film, tarih programı ve belgeseli olarak her alanda artış gösteren tarih teması kâr getiren, ticari bir metaya dönüşmüştür (2015, s. 237).

Diziler tematik olarak belli alt türlere ayrılırlar. Bu alt türler avukat, polis, dedektif, gazeteci ve doktor dizileri olarak gruplanabilir (Bilsel, 2023, s. 98). Türkiye'de ve dünyada film ve dizilerde tür ve temalarını inceleyen çalışmalar türlerin melezliğine değinir. Zeynep Özarıslan ve Aylin Berna Zamandar Başıoğlu sabit gibi görünen türlerde de karmaşık bir tür birleşimi olduğunu söylerler. Yazarlara göre sinemadaki tür kavramı ile ilgili son yaklaşımlar türlerin geçişkenliğine ve melez türlere dikkat çeker (2022, s.181).

Işkın Özbulduk Kılıç da 2010-2020 arasındaki dönemde Türkiye'de dizi temaları ve dizi içeriklerini incelerken dizilerin genel olarak romantik-drama ve melodram, pembe dizi ve telenovela özelliklerini barındırırken bir taraftan da bunlardan farklılaşarak melez tür oluşturduklarına değinir. Böylece Türk dizilerinin 1990'lı 2000'li yıllarda şekillenerek başlı başına bir tür haline geldiğini düşünür (2022, s. 23). Bir diğer deyişle, "Türk Dizisi" bir tür haline gelmiştir. Buna göre yaptığı incelemesinde romantik dram, polisiye, komedi aile, sitcom, aksiyon-suç, komedi gençlik, romantik komedi, dram aile ve dram gençlik gibi türlere göre bir kategorileştirme yapar. İncelemesinde, 2010'larda kitap ve film uyarlamalarının dizi olarak

izleyici karşısına çıkmaya devam ettiğini; aile, aşk, intikam ve sır gibi temaların öne çıktığını yazar (Özbulduk Kılıç, 2022, s. 40). Aydan Özsoy yabancı yayın kuruluşları ile olan etkileşim sonucunda yabancı tür ve formatların taklit edilmesiyle yerli yapımların melez bir görünüme kavuştuğunu söyler. Türler birbirleri ile kesişirken alt türler oluşur ve var olan türler de zaman içinde değişime uğrar (Özsoy, 2011, s. 129).

Bu dönemde, dijital platformlarda daha yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmiş ve bu yeni yaklaşım Intermedya tarafından *New Generation Turkish Series* olarak isimlendirilmiştir. Özbulduk Kılıç, yapımcılar ve televizyon yöneticilerinin dizi içeriklerinin yayınlanmasına karar verirken öncelikle Türk dizisi niteliklerini içermesi hususuna, sonrasında dizinin yayınlanacağı mecraaya bakıldığını belirtmiştir. Bu ortamda dijital içerikler yeniliklerin denenmesine daha uygundur. Buna göre; “Televizyon kanalları için üretilen dizilerde daha önce tutan işlere benzer işler yapmak, başka ülkelerce sevilen içerikleri uyarlamak, okuyucular tarafından beğenilen ve nitelikleri uygun olan romanları uyarlamak ve piyasada yapılan işlerle rekabet edebilmek için rakiplerin yaptıkları dizilere benzer işler yapmak gibi stratejilere göre hareket edilmektedir” (Özbulduk Kılıç, 2022, s. 40). Bu ifadenin çağrıştırdığına göre, belli dönemlerde farklı kanallarda yayınlanan dizilerin birbirine benzer temaları işleyerek bir nevi akım oluşturma hali daha önce yayınlanan benzer yapımın tutmuş olmasından ve rakibin yaptığına benzer iş yapma isteğinden kaynaklanmış olabilir. Bu durumda, iletişim araştırmaları ve bu çalışmanın da konusu olduğu üzere belli bir dönemde akım olmuş yapımları ilk ateşleyen programın neden ve nasıl tuttuğu ve bu ilk ortaya çıkan programın izleyiciler tarafından nasıl alımlandığı tartışmaya değer bir konudur.

Özsoy (2022, s. 241), yerli dizi tarihi içerisinde öne çıkan çatışmaların sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken olduğunu ama son yıllarda bu çatışma türlerinde de değişim olduğunu belirtmiştir. Çatışma konumları son yıllarda kimlikler üzerinden kurulan karşıtlıklar ve farklılıklardır. Özsoy’a göre toplumda marjinal olarak nitelendirilebilecek kişiler farklı

kimlikleri içinde özellikle dijital platformlarda yerlerini almaya başlamıştır. Özsoy bunlara örnek olarak Netflix'te yayınlanan *Bir Başkadır* ve *Uysallar* dizilerini; 2020'de TV8'de yayınlanan *Kırmızı Oda* ve TRT1'deki *Masumlar Apartmanı*'nı, 2021'de Kanal D'de gösterilen *Camdaki Kız* dizilerini verir. Özsoy'un söz konusu makalesinin 2022 yılında yayınlandığı düşünülürse, takip eden dönemde kimlikler üzerinden kurulan karşıtlık ve farklılıkların tema olarak ele alınmasının dikkat çekici bir derecede arttığı söylenebilir. Bunlara örnek olarak ilk bölümü 2022'de yayınlanan *Kızılıcak Şerbeti* dizisi ile 2023'te yayınlanan *Ömer ve Kızıl Goncalar* dizileri gösterilebilir. Platformlar söz konusu olduğunda 2022 yılında Netflix'de ilk sezonu yayınlanan *Kuş Uçuşu* dizisi de örnek verilebilir.

Dizilerin işledikleri temalar ve içeriklerinin dizilerin izlenirliği üzerine etkisinin olduğu ve endüstrinin devamını sağlamakta rol oynadıkları iletişim araştırmalarınca kabul edilen bir görüştür. Tematik yönelimler açısından dikkat çekici bir gelişme, Sevilay Çelenk tarafından *Çemberimde Gül Oya* ve *Hatırla Sevgili* dizilerinin, Türkiye'nin yakın tarihindeki siyasi olayları merkeze alarak geçmişe dönüşü başarılı bir şekilde sağladığı ve bu başarının, Türk edebiyatının önemli romanlarının yeniden televizyona uyarlanmasına zemin hazırladığı şeklinde belirtilmiştir. Çelenk, Reşat Nuri Güntekin'in romanından uyarlanan *Yaprak Dökümü* (2006-2010), Orhan Kemal'in romanından uyarlanan *Hanımın Çiftliği* (2009-2011) ve daha önce Halit Ziya Uşaklıgil'in romanından uyarlanan *Aşk-ı Memnu*'yu bu çerçeveye alır (2010, s. 22). Dizi temalarının belirlenmesinde yalnızca geçmişe dönüş ve edebi uyarlamalar değil, aynı zamanda yayın mecraları ve ticari stratejiler de önemli bir rol oynamaktadır. Özbulduk Kılıç'ın Türkiye'de 2010-2020 dizi temalarına dair araştırmasında belirttiği üzere Türk dizilerinin temalarının ve türlerinin seçimine karar verilirken dizilerin yayınlanacağı mecra ve ticari stratejiler olarak iki farklı etken vardır. Temaların seçiminde, dizinin dijital platformlarda mı yoksa ana akım televizyonlarda mı yayınlanacağı etkili olur. Ayrıca, dizinin yurt dışına ihraç edilme potansiyeli ve diğer yapımlarla rekabet edebilirliği de tema seçiminde belirleyici

faktörler arasındadır. Dizilerin ihracat potansiyeli, temalarının ve türlerinin şekillenmesinde önemli bir unsur olarak öne çıkar. Eğer dizi ana akım medyada yayınlanacaksa, hangi kanalda, hangi gün ve saatte ekrana geleceği de temanın belirlenmesinde rol oynar. (Özbulduk Kılıç, 2022, s. 37-39).

Belli dönemlerde oluşan temasal ortaklıklar hangi temaların ne kadar süre ile devam ettiği konusunda geçmişe bakınca bir fikir verir. Aynı zamanda, yayınlanmasına izin verilmeyen, yayından kaldırılan ya da bir akım haline getirilmesine izin verilmeyen temaların varlığı da hangi tür ve temanın nasıl devam etmesi gerektiğini sektöre yön vererek belirleyen unsurlardan birisi olarak görülebilir. Feride Çiçekoğlu, Yeşilçam geleneğini sürdüren aile/mahalle dizilerinin Rum, Ermeni ve Yahudiler gibi azınlıklar, Kürtler ya da Türk kimliğinin dışına düşen ötekiler ile ilgili olarak tüm kanalların ağız birliğine varmış gibi bu yapıya uymadığı düşünülen karakter ve unsurları bünyelerine almadıklarını belirtir. Örneğin Türkiye televizyon tarihinde teması ile ilginç bir istisna oluşturan *Şehnaz Tango* dizisi Türk aile yapısına ters düştüğü gerekçesi ile yayından kaldırılmıştır. Dizinin Türk aile yapısına ters düşme durumu boşanmış ve çalışan bir kadın olan iki çocuklu Şehnaz karakterinin var olma mücadelesinden ve başka birisine âşık olup ondan hamile kalmasından kaynaklanır (Çiçekoğlu, 2010, s. 53).

Sonuç olarak, Türk dizilerinin tarihsel gelişimi, başlangıçtaki sınırlı tematik çerçeveden çıkıp geniş bir çeşitlilikle melez bir yapıya bürünmüştür. Bu dönüşüm, aşk, aile, toplumsal sorunlar, tarihsel olaylar gibi konularla birlikte psikolojik içerikler ve psikoterapi temalarının da dizi içeriklerinde yer bulmasını sağlamıştır. Ancak *Kırmızı Oda* gibi dizilerde görülen psikolojik yoğunlaşma, bu tür yapımları net bir şekilde adlandırma konusunda bir zorluk yaratmaktadır. Bu diziler, psikolojik içeriklerini genellikle bir psikoterapi görüşmesi eşliğinde sunarken, Türk dizilerinin geleneksel konuları olan aşk, şiddet, intikam gibi unsurları da harmanlamakta ve bir yandan farklı kimliklere de belli bir ölçüde yer vermektedir.

Bununla birlikte, 2020’li yıllarla birlikte artan bu tür dizilerin belirli bir akım olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağı bir merak uyandırmıştır. Ancak, bu tematik yoğunlaşmanın bir tür oluşturduğu söylenemez. Aksine, yukarıda yapılan kuramsal tartışma çerçevesinde Türk dizilerinin başlı başına bir tür haline geldiği ve küresel rekabet içinde günün gereksinimlerine uygun temalar seçtiği ifade edilebilir. Bu bağlamda, psikolojik içerikli diziler de Türk dizilerinin özgün melez yapısının bir yansıması olarak ele alınmalı, herhangi bir net alt tür ya da akım kategorisine zorlanmadan ilgili dönemin arka planının gerektirdiği tematik çeşitlilik içinde değerlendirilmelidir.

2.4 Yerli Dizilerde Psikolojik İçerikler ve Psikoterapinin Varlığı: Öne Çıkan İçerikler

Türk televizyon tarihine bakıldığında, dizilerin toplumsal dönüşümlerle paralel şekilde değişim gösterdiği görülmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren bireyin iç dünyasına odaklanan, psikolojik çözümleme içeren ve psikoterapi sahnelerine yer veren diziler dikkat çekmeye başlamıştır. Toplumda ruh sağlığına yönelik farkındalığın artması ve bireysel hikâyelerin daha fazla ilgi görmesi, yapımcıları ve senaristleri psikolojik içerikli diziler üretmeye yöneltmiştir. Bal ve Parlayandemir, Türkiye’de hem sosyal medyada hem de televizyon dramalarında psikolojiye yoğun bir ilgi olduğunu söylemişlerdir (2023, s. 1408). Geçer, Akgül, Göktaş ve Bal’a göre Türkiye’de izleyici uzun yıllara dayanan dizi izleme deneyimiyle artık daha "içe dönük" hikâyeler arayışına girmektedir (2023, s. 969). Yerli dizilerde psikolojik temaların nasıl işlendiği ve psikoterapi sahnelerinin nasıl kullanıldığı, Türkiye’nin kültürel dinamikleri çerçevesinde ele alınması gereken önemli bir konudur.

Türkiye televizyon dizileri tarihinde, insan psikolojisi ve psikolojik özelliklerin temsili genellikle karakterlerin belirgin kişilik özellikleri veya aşırılıkları üzerinden yapılmıştır. Durum komedileri ve uzun soluklu aile dizileri bu tür temsillerin en sık görüldüğü yapımlar arasında

yer almıştır. 1980'ler ve 1990'lar boyunca popülerlik kazanan *Perihan Abla* ve *Bizimkiler* gibi dizilerde, farklı psikolojik özelliklere sahip karakterler ön plana çıkmıştır. *Perihan Abla* dizisinde sıcak bir mahalle atmosferi içinde çeşitli karakterler vardır ve bu karakterler insan psikolojisinin farklı yönlerini gözler önüne sermiştir. Örneğin, aşırı titiz, aşırı hassas kişilerdir bu kişiler. İçlerinde aşırı dominant olanlar da vardır. *Perihan Abla* dizisindeki Meraklı Melahat (Tuluğ Çizgen) karakteri tüm gün camda oturup mahallede halkını gözetlemektedir. Başkalarının hayatına fazla müdahil olur, flörtöz bir karakterdir ve taşkın hareketleri vardır. Günümüzde bile “Meraklı Melahat” teriminin gündelik hayatta kullanılıyor olmasının kaynağıdır. Bu karakterler, hem izleyicilerin diziyle empati kurmasını sağlamış hem de onların günlük yaşamlarındaki benzer durumlarla ilişki kurmalarını kolaylaştırmışlardır. Yine uzun yıllar boyunca sürmüş olan *Bizimkiler*, bir apartman hayatını ve orada yaşayan farklı karakterleri merkezine almıştır. Bu dizide de insan psikolojisinin çeşitli yönleri sıkça işlenmiştir. Örneğin, Sabri Bey gibi aşırı titiz ve kuralcı karakterler, Şükrü Bey gibi sürekli iş kaygısı içinde olan bireyler, Yavuz Bey gibi aşırı dominant kişiler izleyiciye sunulmuştur. *Bizimkiler* dizisindeki Cemil karakteri (Uğurtan Sayner), “sarhoş” bir karakterdir ve evde oturur, tek işi mahallede olup biteni karısına iletmektir, sürekli olarak, “Benim adım Cemil” der ama aslında korkaktır. Karısından gizli bira içer ve karısından korkar. Türkiye’nin toplumsal ve kültürel bağlamında bu tür karakterlerin varlığı, izleyicilerin günlük yaşamda sıkça karşılaştıkları birey tiplerini ekranlara taşımıştır. Her iki dizide de karakterler mizahi bir dille ele alınmıştır. Psikolojik özelliklerin abartılı bir biçimde temsil edildiği de dikkat çekmektedir. İnsan psikolojisinin dizilerdeki temsili aile dizileri ile sınırlı değildir. *Behzat Ç* ve *Ezel* gibi polisiye ve suç temalı dizilerde, tarihi bir dönemi ele alan *Muhteşem Yüzyıl*’da, *Atiye* ve *Şahsiyet* gibi dijital platform dizilerinde de karakterlerin psikolojik durumlarına ve derinlemesine yer verilir. Dizideki konuya göre karakterler psikolojik sorunlarıyla, aile geçmişlerinin travmalarıyla, kişiler arası ilişkilerdeki çatışmalarla mücadele ederler.

Belirtildiği gibi, 2000'ler ve sonrasında ruhsal bozukluklar ve psikolojik derinliğin işlendiği dizi sayısında ve karakterlerin iç çatışması ve kişiler arası ilişkilerdeki karmaşıklıklar gibi konular daha ayrıntılı ele alınmaya başlanmıştır. Aynı dönemlerde Türkiye'de dizilerin tematik çeşitliliği ve derinliği, yalnızca yerel izleyici kitlesiyle sınırlı kalmamış, uluslararası arenada da büyük ilgi görmüştür. Bu dönemde, Türkiye'de üretilen diziler giderek artan bir şekilde yurt dışına ihraç edilmeye başlanmış ve dünya genelinde geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Özellikle Orta Doğu, Balkanlar ve Latin Amerika gibi bölgelerde büyük yankı uyandırmış ve Türk dizilerinin uluslararasılaşma süreci hızlanmıştır.

2002 tarihinde TRT 1'de yayımlanmaya başlayan *En Son Babalar Duyar* dizisinde baba karakteri, geleneksel otorite figürünü temsil eder. Bu karakter, aile içindeki en güçlü ve söz sahibi kişi olarak görülür. Babanın otoritesi, ailenin diğer üyeleri üzerinde baskı kurar ve onların davranışlarını şekillendirir. Baba karakterinin bu otoriter tavrı, izleyicilere toplumsal yapıdaki güç dinamiklerini ve bireylerin bu dinamikler karşısındaki psikolojik tepkilerini gösterir. Dizide baba karakteri, çoğu zaman aile üyeleri tarafından sonradan haberdar edilen veya dışlanan bir figür olarak karşımıza çıkar. Bu durum, baba ve diğer aile üyeleri arasındaki iletişim kopukluğunu ve güvensizliği temsil eder. Bu tür iletişim problemleri, izleyicilere aile içi ilişkilerin karmaşıklığını ve bireylerin bu durumla nasıl başa çıktıklarını gösterir. Aslında baba karakteri, toplumsal beklentiler ve kendi içsel psikolojik durumları arasında sıkışmış bir figürdür. Geleneksel olarak, baba figürü ailesini korumak, ekonomik olarak desteklemek ve rehberlik etmekle yükümlüdür. Bu beklentiler, babanın üzerinde büyük bir baskı oluşturur ve onun psikolojik durumunu etkiler. Dizide babanın bu baskılar altında nasıl bir psikolojik mücadele verdiği ve bu durumun aile içindeki diğer bireyler üzerindeki etkileri işlenir. Ayrıca toplumsal değişimlerin baba karakteri üzerindeki etkisi de ele alınır. Modernleşme ve toplumsal normların değişmesiyle birlikte, baba figürü de bu değişimlere ayak uydurmak zorunda kalır.

*Behzat Ç. Bir Ankara Polisiyesi*¹⁴ dizisi, Türkiye televizyon dizileri arasında hem karakter derinliği hem de toplumsal eleştirileriyle öne çıkan yapımlardan birisidir. Dizi, bir cinayet bürosunda görevli polislerin hayatını ve Ankara'nın karanlık sokaklarında işlenen suçları merkeze alır. Başkarakter olarak *Behzat Ç.* (Erdal Beşikçioğlu) güçlü ve otoriter bir erkek figürü olarak karşımıza çıkar. Ancak bu güç, duygusal ve ruhsal bir karmaşıklıkla ve duygusallığın öne çıkışıyla iç içe geçmiştir. Behzat Ç.'nin erkekliğinde toplumun beklentileri ve bireysel kırılganlıklar arasındaki çatışma temsil edilir. Behzat Ç.'nin güçlü ve otoriter duruşunun altında, kızının ölümü, geçmişte yaşadığı travmalar ve mesleğinin getirdiği stresten kaynaklı duygusal bir kırılganlık vardır. Bu durum izleyiciye güçlü olan ve mesleğini iyi bir şekilde icra eden kişilerin de duygusal kırılganlıkları olabileceği mesajını verir. Bu hali ile dizi yukarıdaki bölümlerde ele alınan Amerikan yapımı *Homeland* dizisindeki Carrie Mathison (Claire Danes) adlı CIA ajanının bipolar bozuklukla olan mücadelelerini ve bir yandan ulusal güvenlikle ilgili görevlerini sürdürmesini hatırlatır. Hem mesleki hem de kişisel hayatında, duygusal bağlar kurmakta zorlanan Behzat Ç. izleyicilere erkeklik ve duygusal yakınlık arasındaki karmaşık ilişkiyi sunar. Behzat Ç. adaleti sağlama konusunda kendi yöntemlerini kullanırken, sık sık mesleki ve kişisel ahlaki çatışmalarla karşı karşıya kalır. Bu durum, izleyicilere iktidarın nasıl kullanılacağı ve adaletin nasıl sağlanacağı konusunda sorular yöneltir. Behzat Ç.'nin en büyük travmalarından biri, kızının ölümüyle yüzleşmesidir. Bu travma, onun psikolojik durumunu ve hayatının geri kalanını şekillendirir. İzleyiciler, bu travmanın Behzat Ç.'nin davranışlarına ve kararlarına nasıl yansıdığını izlerken, travma ve yasın psikolojik etkilerini de düşünür.

¹⁴ *Behzat Ç. Bir Ankara Polisiyesi*, 2010-2013 yılları arasında Star TV'de, 2019 yılında ise Blu TV'de yayımlanan, Emrah Serbes'in *Her Temas İz Bırakır* romanından esinlenerek hazırlanmış televizyon ve internet dizisidir. Farklı sezonlarda Serdar Akar, Doğan Ümit Karaca, Zekeriya Kurtuluş, Mustafa Altıoklar, Sadullah Şentürk dizinin yönetmenliğini üstlenmiştir. Emrah Serbes, Ercan Mehmet Erdem, Birol Tezcan dizinin senaristliğini farklı bölümlerde üstlenmiştir.

2010’u takip eden dönemde psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaları daha doğrudan ele alan diziler ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin, *Fatmagül’ün Suçu Ne* (2010-2012) dizisinde tecavüze uğrayan Fatmagül (Beren Saat) karakterinin yaşantıları daha çok boyutlu şekilde ele alınmış, söz konusu durum melodramatik öğelerle değil travmayı aşma sırasında Fatmagül’ün verdiği mücadelenin kadın mücadelesine bağlanmasıyla ilerlemiştir.

2014 yılında *Ruhumun Aynası* adlı yönetmenliğini Bülent İşbilen, senaristliğini Zehra Çelenk’in yaptığı dizi FOX’da yayınlanmaya başlamış ve 7 bölüm boyunca devam etmiştir. Dizide Elçin Olcay isimli bir psikiyatrist yaşadığı mahallede yeni bir muayenehane açmaya karar verir. Ancak mahalleli ile Elçin birbirine zıttır ve bu zıtlık çeşitli maceraların yaşanmasına yol açar. Dizi, psikolog ve terapist karakterleri aracılığıyla ruhsal bozuklukları ve tedavi süreçlerini ele alır. Dizide, geçmişte yaşadıkları travmalar nedeniyle psikolojik sorunlar yaşayan danışanlar yer alır. Bu karakterlerin yaşadığı travmalar, psikolojik etkiler ve tedavi süreçleri, dizinin ana temasını oluşturur.

Sağlık ve tıp temalı diziler, bazı durumlarda psikolojik unsurlarla bağlantılı olarak, bazı durumlarda ise bu unsurları sağlık boyutunun dışında ele alarak sunulur. Ancak bu diziler, 2017 ve sonraki yıllara kadar televizyon dizi tarihinde hatırdan kalıcı bir tarihçe oluşturmazlar. 2009 yılı sonlarına doğru Show TV’de yapımcılığını Ay Yapım, yönetmenliğini Uluç Bayraktar’ın yaptığı *Ezel* dizisi yayınlanır ve 2 sezon yayında kalır. Dizi Alexandre Dumas’ın *Monte Kristo Kontu* adlı romanından uyarlamadır. Dizide, bir baba-oğul ilişkisi öne çıkar. 18 yaşındayken arkadaşlarının kurduğu bir tuzak yüzünden hapse düşen Ömer karakterinin hapiste Ramiz Dayı ile tanışması ve Ramiz Dayının Ömer’i başka bir yüz ve kimlik ile değiştirerek zengin bir işadamına dönüşmesini sağlaması anlatılır. Okan Ormanlı “Son Dönem Türk Dizilerinde Psikolojik Öğeler: ‘Ezel’ Dizisi Örneği” (2010) adlı makalesinde dizide yaratılan çok boyutlu karakterler için psikolojiden yararlanıldığını söyler. Ormanlı, dizideki Ramiz, Ali, Cengiz, Eysan karakterlerinin kendi içlerinde yaşadıkları çelişkilerden ve dizideki geriye dönüşlerden

söz eder. Buna göre, göre klasik anlatı yapısının dışına çıkan bu geriye dönüşlerle kişisel bilinçaltı ve kolektif bilinçdışı kavramlarına gönderme yapılır (Ormanlı, 2010, s. 203).

Türk televizyon dizilerinde psikolojik bozuklukların temsilini şekillendiren ana unsurlardan biri psikolojik bozukluğu olan karakterin merkezde olmasıdır. Erken dönem dizilerinde bu karakterler genellikle tek boyutlu ve klişeleşmiş bir şekilde gösterilir. Ancak, çağdaş diziler bu karakterleri daha karmaşık bireyler olarak ele alır. Örneğin, *Masumlar Apartmanı* dizisinde Han karakteri çöp biriktirir ve zaman zaman saldırganlaşır. Ancak Han'ın hem karşılaştığı zorluklar hem de insani yönü vurgulanır. Han âşık olur, ablalarıyla ve ailesiyle ilgilenir ve aile şirketini yönetir. Oysa iç dünyası çok karmaşıktır. Son yıllarda, Türkiye'de televizyon dizileri, psikolojik sağlık konusundaki toplumsal farkındalığın artmasından dolayı çok boyutlu karakterleri ele alırlar. Günümüz dizileri, *Masumlar Apartmanı* (2020-2022) ve *Camdaki Kız* (2021-2023) gibi, obsesif-kompulsif bozukluk (OKB), travma ve depresyon gibi çeşitli psikolojik bozuklukları derinlemesine ele almakta, bu bozuklukları daha derin bir şekilde çocukluk dönemi ile olan bağlantılarıyla ve kuşaklar arası geçişleri de vurgulayarak gösterir.

2.4.1 Ekranlarda Gülseren Budayıcıoğlu Yoğunlaşması

2017'yi takip eden yıllarda bir psikiyatrist doktor olan Gülseren Budayıcıoğlu'nun eserlerinden uyarlanan diziler temalarındaki psikolojik öğeler ile ön plana çıkar. Gülseren Budayıcıoğlu eserlerinden uyarlanan diziler, uyarlandıkları eserler ve yıllarıyla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Senaryo Danışmanlığını Gülseren Budayıcıoğlu'nun Yaptığı Diziler

Yayın yılı	Kanal	Yapım şirketi	Dizinin Adı	Uyarlanan Gülseren Budayıcıoğlu eseri	Senaryo
2017-2019	Star TV	O3 Medya (Onur Güvenatam yapımçı)	İstanbul Gelin	Hayata Dön	Deniz Akçay Katıksız – Armağan Gülşahin
2019-2021	TV8	OGM Pictures	Doğduğun Ev Kaderindir	Camdaki Kız	Eylem Canpolat / Seray Şahiner / Selcan Özgür /

					Berrin Tekdemir / Firuze Engin
2020-2022	TV8	OGM Pictures	<i>Kırmızı Oda</i>	Madalyonun İçi	Deniz Gürlek & Melek Seven
2020-2022	TRT1	OGM Pictures	<i>Masumlar Apartmanı</i>	Madalyonun İçi	Deniz Madanoğlu, Rana Mamatlıoğlu
2021-Halen	Kanal D	OGM Pictures	Camdaki Kız	Camdaki Kız	Seda Altaylı Yurgutlu, Yeşim Aslan
2022	STAR	OGM Pictures	Yalı Çapkını	-	Mehmet Barış Günger
2022	STAR	OGM Pictures	Çöp Adam	-	Melek Gençoğlu, Su Ersöz
2023	Netflix	OGM Pictures	Terzi	Hayata Dön	Rana Mamatlıoğlu, Bekir Baran Sıtkı
2023-2024	Star TV	OGM Pictures	Sakla Beni	-	Armağan Gülşahin (1), Elif başaran (1-3), Fuat Mete (3-4), Nergis Otluoğlu Akoğlu (4-26)
2023	Star TV	OGM Pictures	Yüz Yıllık Mucize	-	Nuran Evren Şit
2024	Star TV	OGM Pictures	Yan Oda	-	

Tabloda görüleceği gibi Gülseren Budayıcıoğlu'nun proje tasarımcısı olarak yer aldığı belirtilen *Yalı Çapkını*, *Çöp Adam*, *Sakla Beni*, *Yüz Yıllık Mucize*, *Yan Oda* dizileri uyarlama yapıtlar değildir. Bu diziler dışında tabloda yer alan tüm dizilerin hikâyesi Gülseren Budayıcıoğlu'nun kitaplarından uyarlamadır.

Gülseren Budayıcıoğlu hikâyelerinden uyarlanan dizilerde bizzat psikiyatrist ve danışan karakterlerinin diyaloglarından oluşan sahneler yer aldığı gibi bazı dizilerde bu diyaloga yer verilmez. Örneğin *İstanbul Gelin* dizisinde dizinin yirmi yedinci bölümü ile psikiyatrist ve danışan diyalogu başlar. Toplamda 61 bölüm olarak TV8 kanalında ekrana gelen *Kırmızı Oda* dizisinin tamamı Manolya Psikiyatri Merkezinde geçer. Dizide Manolya Psikiyatri Merkezi'nin kurucusu olan bir psikiyatrist farklı danışanlarına danışmanlık sağlar. Her

bölümün başına üç ya da dört kişinin sorunlarını Manolya Psikiyatri Merkezi'nde psikiyatrist ile paylaşıldığını görürüz.

2020 sonrası yayımlanan bu dizilerde psikolojik bozukluklar genellikle belirli sahneler aracılığıyla karakterlerin psikolojik durumunu görselleştirir. Bu sahneler, karakterlerin içsel deneyimlerini yansıtmak için görsel ve işitsel teknikler kullanır. Sıklıkla geriye dönüşler ve müzik kullanılır. Müzik seçiminde 1990 sonrası Türk pop müziği şarkıları yoğunlukla kullanılır. Yakın ve ağır çekimler psikolojik içeriğin odağındaki karaktere yönelir.

Psikolojik bozuklukların tematik keşfi genellikle daha geniş sosyal, kültürel ve politik meselelerle kesişir. Bu dönemdeki diziler sıkça travma, aile dinamikleri ve toplumsal beklentiler gibi temaları ele alır, bunları psikolojik bozukluklarla ilişkilendirir. Örneğin, *Masumlar Apartmanı* dizisi çocukluk travmasının yetişkin ruhsal sağlığı üzerindeki etkisini keşfederken, *Camdaki Kız* ve *Yalı Çapkını* dizileri toplumsal baskıların ruhsal iyilik hali üzerindeki etkilerini inceler. Karakterlerin psikolojik rahatsızlıkları ile ilgili olarak senaryoda yapılan tartışmalar, toplumsal tutumları açığa çıkarabilir ve izleyicinin anlayışını etkileyebilir. *Kırmızı Oda* dizisinde, diyaloglar sıklıkla terapi sürecinin etrafında döner ve çeşitli psikolojik durumlar detaylı bir şekilde ele alınır. Aslında bu dönem dizilerin tamamında geçmiş çocukluk yaşantılarının, kişilerin daha sonra yetişkinlik dönemlerini nasıl etkilediği gösterilir. Karakterleri daha yaşlı kuşak etkilemiştir. Örneğin *Masumlar Apartmanı* dizisinde Safiye, Gülben ve Han kardeşler üzerinde annelerinin etkisini görürken dizinin bölümleri ilerledikçe bu kardeşlerin annelerini de kendi annesinin etkilediğini anlarız. Açıkcası üç kardeşin mevcut ruhsal durumlarının kaynağı anneannedir.

Karakterlerin titiz, baskıcı, alıngan olma gibi belirgin ruhsal yönünün abartılı bir şekilde alındığı komedi veya aile dizilerinden ya da *Behzat Ç* gibi ölen kızının yasını derinden yaşadığı sırada güçlü durma ve ahlaklı olma karmaşası yaşayan ama aynı zamanda gerektiğinde şiddet uygulayan bir yapıya sahip olan bir karakteri temsil eden çizgi 2020'lere gelindiğinde

çocukluk yaşantısının önemini izleyicinin gözüne en çarpıcı haliyle sokar. 2020’lerde artık şiddetin nedeninin, aşırı titizliğin hatta şiddet gören kişi olmanın sebebinin çocukluğumuzdan kaynaklandığını öğreniriz. Özellikle *Kırmızı Oda* dizisinde uzman/psikiyatriste başvuran danışanı, uzman geçmişe dönerek çözümler. Danışanın geçmiş yaşamından görüntüler sunulur.

Gülseren Budayıcıoğlu’nun senaryo danışmanlığını yaptığı dizilerin dışında, bu araştırmamızın tez çalışması olarak sürdürüldüğü 2023-2024 televizyon sezonu itibarıyla yayında olan ve izlenme oranlarıyla dikkat çeken *Bahar* dizisi, ana karakterleri arasında doktorları barındırmakta ve ana mekân olarak hastaneyi merkeze almaktadır. Benzer şekilde, *Kızıl Goncalar* dizisinde ana karakterlerden biri psikiyatristtir ve sıklıkla çalıştığı hastanede sahnelenmektedir. Psikolojik içeriğin, melodramatik unsurlar barındırmasına rağmen, dijital platformlarda¹⁵ nasıl bir dönüşüm geçirdiği aşağıdaki bölümde ele alınacaktır.

¹⁵ Sarı ve Türker’in belirttiği gibi internetin yaygınlaşmasıyla birlikte televizyonlar canlı yayınlarını eş zamanlı olarak internet ortamına taşımışlar ve izleyicilerin yayınları web sayfaları ya da Youtube gibi ortamlardan izlemelerini böylece sağlamışlardır. Bu durum, izleyiciye içerik seçme anlamında bir özgürlük sağlamış ve medya yöneticileri de bu özgürlük isteğine cevap vermek için dijital platformları üretmişlerdir. Dijital platformlar kişinin daha önce izlediğine benzer önerilerde bulunma, çoklu dil-altıyazı seçeneklerini sunma, reklamsız izleme şansı verme gibi özellikleri izleyiciye sağlarlar (Sarı ve Türker, 2021, s.61).

Şenyüz’in belirttiği gibi, 2010’ları takiben dizi yapım şirketleri dijital platformlar için de içerik üretmeye başlamıştır. Yapımcılığını Kanal D’nin üstlendiği ve 2017’de BluTV’de yayınlanan *Masum* dizisi Türkiye’nin ilk internet dizisi olmuştur. Ay Yapım’ın yapımcılığını üstlendiği *Phi-Fi* 2017’de ve *Şahsiyet* dizileri üretilmiştir. Daha önce televizyon için hazırlanan *Behzat Ç: Bir Ankara Polisiyesi* 2019’da Blutv’ye satılmıştır (Şenyüz, 2022, s.45).

Özbulduk Kılıç’a göre dijital platformlarda televizyon dizilerinden daha farklı içerikler üretilir. Bunun nedeni bu platformlarda seyirci yapısının farklı olmasıdır. Ana akım televizyonlarda reyting yakalamak için olabildiğince çok kişiye hitap edecek yapımlar yapmak amaçlanırken dijital platformlarda daha geniş bir kitleye ulaşmak hedef olmaktan çıkarak daha yenilikçi olmak hedef haline gelir. Dijital platformların esas amaçlarından birisi kendilerini ayıracak içerikler üretmek olarak adlandırılabilir (Özbulduk Kılıç, 2022, s.38).

Dijital platformların yaygınlaşması izleme pratiklerini de değiştirmiştir. Şenyüz’ün belirttiği gibi genelde aile etkinliği olarak kabul edilen bu izleme etkinliği dijital platformların ortaya çıkışıyla değişir. Her an her yerde izlenebilir olmalarıyla dijital platformlar eşzamanlı izlenebilir olmaktan çıkar. Hatta dizilerin bir sonraki bölümünü bekleme gibi bir izleme pratiği de ortadan kalkarak bir seferde birden fazla bölümün arka arkaya izlendiği bir pratik oluşur. Bu Bilge Şenyüz’ün Sidneye Matrix’ten aktararak belirttiği üzere binge-watching olarak da adlandırılan ve tıknırcasına yemeye dayalı *fast food* kültürüne gönderme yapan bir kavramdır. Yine Şenyüz’ün Adem Seyir’den aktardığına göre kavramın Türkçeleştirilmesi için “aralıksız izleme, duraksız izleme, aşırı izleme, seri izleme, tıknırmalı izleme, tıknırcasına izleme, topyekûn izleme, maraton izleme, dizi maratonu, aşırı seyretme, bindirmeli seyir” gibi öneriler getirilmiştir (Şenyüz, 2022, s. 49-50).

2.4.2 Dijital Platform Dizilerinde Psikolojik İçerikler ve Psikoterapi

Türkiye’de dijital platformlardaki dizilerde psikolojik unsurların yer almasının başlıca örneklerinden birisi *Şahsiyet* dizisidir. *Şahsiyet*, Ay Yapım yapımcılığında yönetmenliğini Onur Saylak’ın yaptığı ve Mart 2018’de puhutv’de yayınlanan 12 bölümlük bir dizidir. Dizide, İstanbul Beyoğlu’nda yaşayan Agâh Beyoğlu Alzheimer hastalığı tanısı aldıktan sonra seri cinayetler işlemeye başlar. Agâh karakterindeki bellek süreçleri ve kişilikte ortaya çıkan değişimler dizi boyunca ele alınır.

Türkiye’de dijital platformlara psikiyatrist/psikolog ve danışan görüşmesinin girmesinden önce psikiyatristin kendisi girmiştir. Çok satan *Fi-Çi-Pi* kitap üçlemesinden Nüket Bıçakçı tarafından senaryolaştırılan ve puhutv’de 2 sezon 22 bölüm halinde yayınlanan *Fi* Dizisinin yönetmenliğini Mert Baykal ve yapımcılığını Ay Yapım yapar. Dizi 2017 ve 2018 yıllarında yayınlanır. Dizi bir üniversitede akademisyen olan psikiyatrist Can Manay’ın (Ozan Güven) genç balerin Duru’ya (Serenay Sarıkaya) duyduğu saplantılı tutku üzerinden ilerler. Bu tutku karşısında Can Manay’ın önündeki engellerden birisi Duru’nun sevgilisi Deniz’in (Mehmet Günsür) varlığıdır. Can Manay televizyonda Vizyon Terapi adlı bir program yapar. Dizinin ilerleyen bölümlerinde bir dönem akıl hastanesinde yatmış olduğu ortaya çıkar. Yasemin Özkent’e göre Can Manay bu itirafı yaparken tüm bunların akıl hastalıklarının ve ruhsal travmaların açıkça konuşulması için proje olduğunu söyler: “Zamanın hastalığı ne kanser ne kalp ne de kolesteroldür. Zamanımızın en yaygın hastalığı ruhsal hastalıklardır. İnsanlar kalp krizi geçirdikleri zaman bunu kimseden saklamazlar, ama ruhsal krizlerini herkesten saklarlar. Belki bu program sayesinde insanlar ruhundaki krizleri görüp anlatmaya cesaret ederler.” Deniz buna karşılık şunu belirtir: “Peki farkındalık yarattık da ne oldu? Yani insanlarımız çocukluk travmalarını anladılar ve bunları tedavi etmek için bir şey mi yaptılar? Ya da Freud ve Jung milyon mu sattı? Erkeklerimiz farkındalık sahibi oldular da şiddet mi azaldı? Aslında yaptığımız 7. Senfoniye kapı zili yapmaktan başka bir şey değil. Ben, popüler olmak bu anlamda

istemiyorum. Zaten kimsenin para verip de bilet almasını bekleyecek bir zamanda değiliz”. *Fi*’de insanların nevrotik hallerinin televizyonda ortaya konmasının sağaltıcı ve farkındalık yaratıcı olduğu Can Manay karakteri aracılığıyla belirtilirken Deniz karakterinin bakış açısına göre bu ortaya konuş bir yarar getirmeyecektir (Özkent, 2019, s. 267-268).

Türkiye’de dijital platformlarda yayınlanan ve tema ve içeriğinde psikolojik unsur ve psikiyatrik danışma sahnelerinin yer aldığı ve yayına çıktıktan sonra üzerinde çok konuşulan bir dizi de yapımcılığını Krek Filmin yaptığı ve Netflix’te 12 Kasım 2020’de gösterime giren *Bir Başkadır* dizisidir. *Bir Başkadır* 8 bölümden oluşur. Dizide birbirinden farklı hayatlar yaşıyor gibi görünen bir grup insanın hayatlarının beklenmedik şekilde kesişmesi anlatılır. Dizin sinemanın diline yakın bir dille olup biteni anlatması ve minimalist yapısı izleyici sayısının artmasına engel olmamıştır. Zehra İpşiroğlu dizinin gördüğü ilgi ve yarattığı tartışmayı incelerken dizinin yayına girdiği dönem itibariyle COVID-19 pandemisinin ortaya çıkışı ile insanların *Bir Başkadır*’a duyduğu ilgiyi şu cümleler ile sorgular: “Nasıl oluyor da dizi yine de bu kadar tartışma yarattı? Belki de çoğu kimse Koronayla birlikte iyice bunalıma girdiği için bu dizide kendine seslenecek bir şeyler bulmuş olabilir” (İpşiroğlu, 2020). İpşiroğlu diziye olan ilgi ve ardından sosyal medyada oluşan tartışmaları da şu şekilde değerlendirir:

Kısaca toparlayacak olursam, şunları söyleyebilirim. Psikolojik dizilere ilgi günden güne artıyor, bu diziyi de bu kategoride görebiliriz belki. Öylesine bunalımlı bir ortamdayız ki kendi içimize dönmeyi tercih ediyoruz. Ama dünyaya sadece kendi sığ bakışımızdan bakarsak olduğumuz yerde sayar ya da kendi bunalımımız içinde eriyip gideriz. Bu dizideki karakterler de birbirlerini ötekileştirerek ya da yapay kutuplaşmalar yaratarak tam tamına bunu yapıyorlar. Eksik olan: Farkındalıkları.[...] Diziyi çözümlemek çabası gösteren birkaç olumlu istisnanın dışında çoğunlukla olumsuz bir şeyler hissettim tartışmalarda, karalama, saldırganlık, bir ayrıntıya takılıp yüz bin anlamsız şey söyleme, dil cambazlığı, ego gösterisi, laf salatası, bilgiçlik her şey vardı. Kimi kez tartışmaların yüzeyselliğini bir rakı sofrasındaki atışmalara benzettim. Korona nedeniyle bir araya gelemeyen insanlar arasındaki *small talk* bu sefer sosyal medyaya taşınıyor.

İpşiroğlu’nun hem dizinin izlenme ve alımlanması hem de dizi üzerine sosyal medyada oluşan tartışmayı COVID-19 pandemisi ile bağlantılandığı görülür. İpşiroğlu’nun dizinin içerdiği psikolojik unsurların kendileri de dizideki karakterlerden farklı durumda olmayan izleyici için benzerlik teşkil ettiğinden izleyicinin ilgisini çekmiş olduğunu düşündüğü açıktır.

2023 yılında yapımcılığını OGM Pictures'un yaptığı *Terzi* isimli bir Gülseren Budayıcıoğlu dizisi Netflix'te yayına girer. Bu dijital platformda yayınlanan ilk Gülseren Budayıcıoğlu uyarlaması olur. Dizinin senaryosu Rana Mamatlıoğlu ve Bekir Baran Sıtkı'ya aittir. *Terzi* dizisinde Dimitri (Salih Bademci) karakteri akli dengesi yerinde olmayan babasını herkesten gizlemektedir. Peyami (Çağatay Ulusoy) ise büyükbabasından devraldığı terzilik yeteneği ile bu mesleği uygulamaktadır. Çocukluk arkadaşı olan Peyami ve Dimitri'nin hayatı bir şekilde istismara uğrayan bir kadın olan Esvet'ten (Şifanur Gül) etkilenmeleriyle değişir. *Terzi* dizisi televizyon dizilerinden farklı olarak kısa bölümler halinde yayınlanır. Diğer Gülseren Budayıcıoğlu dizilerinde olduğu gibi istismar, depresyon, gizli aile sırları ve şiddet temaları vardır. Ancak dijital platform dizilerinin kendi kodları da olay örgüsü ve çekim tekniklerine yedirilmiştir. Dizinin ilk saniyeleri bir cinsellik sahnesi ile başlar. Karakterlerin çelişkileri daha derindir, ağır çekim, yakın çekim ve geçmişe dönüşler diğer televizyon dizilerinde olduğu gibi kullanılmamıştır.

Dijital platformların hedef izleyici kitlesi ve içerisinde olduğu pazar dinamiği ile farklı bir temsil yapısı kullandığı, melodramatik unsurlara bu dizilerde daha az rastlandığı görülmektedir. Dönem itibarıyla zaten erken dönem Türk dizileri ile dijital platformun karşılaştırılması mümkün olmadığı için karşılaştırmanın yapıldığı 2020 yılı ve sonrası için bile bu fark göze çarpmaktadır. 2020 yılı itibarıyla yaşantımızda yer eden COVID-19 pandemisi ve onun televizyon ve dijital platform dizilerinin oluşma ve izlenme süreci ile bağlantısı son dönem Türk dizi akımları ve bunların gelişimini anlamak açısından önem taşımaktadır.

2.4.3 Pandemi Zamanında Türkiye'de Dizi Sektörü ve Dönemin Psikolojik İçerikleri

11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (Covid-19 pandemisi) ilan edilmiştir. Mart 2020'nin başlarında Avrupa'da ve Türkiye'de Covid-19 pandemisinin gündelik yaşamdaki etkileri hissedilir hale gelmiştir. 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk

tespit edilen Covid-19 vakası Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Bu tarihi takiben spor müsabakalarının seyircisiz oynanması, bazı özel ve vakıf hastanelerinin pandemi hastanesi ilan edilmesi, okulların tatil edilmesi ve sokağa çıkma yasakları dâhil olmak üzere pek çok önlem alınmaya başlanmıştır. Mayıs 2020 tarihinden itibaren bir normalleşme sürecine gidilmiş ve “kontrollü sosyal hayat” olarak isimlendirilen bir dönem başlamıştır. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca¹⁶ kontrollü sosyal hayatı “riskli ortamlardan uzak durmak, günlük hayatımızı ise riski minimize edecek şekilde düzenlemek” olarak tanımlamıştır. Bakan, “Kontrollü sosyal hayatın başarıyla uygulanması, toplumsal organizasyonun diğer tarafı diyeceğimiz kurumların katkılarına, alacakları tedbirlere bağlıdır” diyerek yürütülmesi gereken tedbirleri belirtmiştir. Ayrıca Sağlık Bakanı katıldığı Bilim Kurulu toplantısının ardından yaptığı açıklamada “normale dönüş” ifadesi yerine kullanılması gerekenin yeni hayatın normalleri olduğunu belirtmiştir. Bakan, “Bugüne kadar her ne kadar ‘normale dönüş’ ifadesi yer yer kullanılsa da esasında normale dönmüyoruz, ‘yeni hayatın normalleri’ni oluşturuyoruz. Bu hayatın normali eskisinden farklı olacak. Bence tüm yeni gelişmelere esas teşkil edecek ana fikir de budur” diyerek Covid-19 pandemisi ve sonrasında geçilen sürecin hiçbir zaman eskisi gibi olmayacağını belirtmiştir.¹⁷

Covid-19 pandemisi ile başlayan sürecin sağlık, ekonomi, eğitim, turizm, toplumsal ve gündelik yaşam gibi alanlara etkisi kaçınılmazdır. Esnafların darboğaza sürüklenmesi, iflas etmeleri ve gelir kaybı yaşamaları sıradanlaşmıştır. Elif Kara, krizin etkilerinin bazı çalışan grupları üzerinde diğerlerinden daha fazla etkileri olduğunu vurgulamıştır. Küçük işletmelerde işveren olan ve kendi hesabına çalışanlar, kayıt dışı ekonomide istahdam olanlar ve geçici işçi statüsünde olanlar (mevsimlik çalışan veya sözleşmesi bir seneden daha az olanlar) pandemiden

¹⁶ Dr. Fahrettin Koca bahsedilen dönemin Sağlık Bakanıdır ve 2 Temmuz 2024'teki istifasına kadar Sağlık Bakanı olarak görev yapmıştır.

¹⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-yeni-donem-kontrollu-sosyal-hayattir/1831309>

gelir ve iş kayıpları nedeniyle daha fazla etkilenmiştir. Kara, Covid-19 pandemisi sonrasında yaygınlaşan evden çalışma oranları ile ilgili olarak Mart 2020 ayının ortalarından Nisan ayının başına kadar olan süreçte evden çalışma olanağı bulan çalışanların oranında dünya genelinde %39 oranında artış olduğunu Brenan'dan aktararak belirtmiştir (Kara, 2020). Ancak tüm işlerin evden yapılması mümkün değildir, özellikle nakliye ve depolama, inşaat, perakende, ticaret, orman, balıkçılık, yiyecek hizmetleri gibi sektörlerin evden yapılabilirliği çok düşüktür. Kara, Aytun ve Özgüzel'den aktararak Türkiye için de evden çalışma oranının eğitim düzeyi, kayıtlı çalışma ve hane halkı gelir düzeyi arttıkça yükseldiği belirtilmiştir. Kas gücüne dayalı ve ağır iş yükü olan sektörlerde ise bu oran düşmektedir (2020). Covid-19 sürecini pekiştirdiği eşitsizlik hali ile ilgili olarak, Onur Dursun (2022, s. 327), Covid-19 pandemisinin toplumun her alanında kendisini hissettirdiğini ve sınıflar arası mücadelenin pandemi sırasında iyice belirgin hale geldiğini belirtmiştir. Dursun, Foucault'nun 16. yüzyıldan itibaren gözetleme ya da kapatma mekanizmasının temelinde savaşımlardan sonra yoksul düşen halkın yer aldığını söylediğini hatırlatmıştır. Dursun'a göre günümüzdeki pandemi ise aksine işçileri hasta olabilme ihtimallerini düşünmeden sokağa salarken, üst sınıfların evde durabilmesini adeta kutsamıştır (2022, s. 327).

Covid-19 pandemisi böyle bir ekonomik ve toplumsal bir arka plan oluştururken, bu dönemde bireylerin medyayı kullanma isteklerinin arttığı da araştırmalarca kanıtlanmıştır. Özsoy, Zeki Karataş'ın gerçekleştirdiği araştırmada 520 katılımcının %59,1'inin sosyal medyayı kullanma isteğinin, %75,8'inin haber takip etme isteğinin arttığını belirtmiştir. Yine Özsoy'un aktardığı üzere Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği'nin yaptığı araştırmaya göre televizyon izleme süresi %23 oranında artmıştır (Özsoy, 2022, s.242). Ürün Yıldırım Önk de pandemi döneminde televizyonun tahtını sağlamlaştırdığını belirtir (Yıldırım Önk, 2024, s. 68).

Dizi çekimlerinin pandemiye olan etkisi ise pandeminin ilk ortaya çıktığı zaman olan Mart 2020 ve sonrasındaki yaklaşık 3 aya damga vurmuştur. 2019-2020 dizi sezonunda bu nedenle %23'lük bir daralma yaşanmıştır. 2020 -2021 sezonu ise bir önceki sezona göre %51'lik bir artış sağlanmıştır (Okur, 2021). Burada, aşılama sürecinin başlaması ve yeni yaşam normallerine alışma gibi birçok nedenden ötürü dizi çekim sürecinin de bir anlamda pandemi öncesine dönüş yapmış olabileceği söylenebilir ancak televizyon ve dizilere olan yoğun talebin de bu dönüşün gerçekleşmiş olmasına katkı sağlamış olması olasıdır. Özsoy'un aktarımı ile Inter Medya şirketinden Ahmet Ziyalar bu görüşü doğrulayacak şekilde aşağıdaki aktarımı yapar:

“...Pandeminin olumlu etkisi oldu. Pandemi döneminde, pandemi öncesiyle orantıladığımızda, yaptığımız sözleşme adedi sayısı arttı. Çünkü içeriğe olan talep arttı. Fakat rakamsal olarak gelirlere baktığımızda pandemi öncesiyle aynı seviyedeyiz çünkü salgın tüm ülkeleri ekonomik anlamda sarstı. Fiyatlarda düşüşler gerçekleşti yani içeriğe olan talep arttı ama bu içeriğin değeri pandemi döneminde düştü” (Özsoy, 2022, s. 243).

Bu sonucu ile birlikte düşününce Covid-19 pandemisi yerli dizi sektörüne ilk başlarda bir panik yaşatmış ancak sonrasında adeta sektörün hızla toparlanmasına yol açmıştır. Özsoy, bu süreçte sektörün önde gelenleri ile yaptığı görüşmelerde kanal, şirket ve çalışanların stratejiler geliştirdiğini gözlemlemiştir. Bu dönemde, bireysel olarak başlayan çözüm arayışları sektörel ortaklıkların oluşmasına ve korsanla mücadele gibi konularda iş birliği yapılmasına yol açmıştır. Dizi-yorum ve analiz, bireysel video paylaşım siteleri ile seyirci bir tür özgürleşme yaşamıştır (Özsoy, 2022).

2020 sonbahar mevsimi pandeminin dizilere olan yansıması için bir başlangıç kabul edilirse¹⁸ televizyon kanalları ve dijital platformlarda yayınlanan dizilerin başlıcaları¹⁹ şunlar olmuştur:²⁰

Tablo 2. 2020 Yılında Yayına Giren Diziler²¹

Yıl	Dizi Adı	Kanal/Platform m	Yönetmen	Yapımcı	Tür/Konu
2020	<i>Alev Alev</i>	Show TV	Ahmet Katıksız	Ay Yapım	Fransız yapımı <i>Le Bazar de la Charité</i> dizisinden uyarlanmıştır.
2020	<i>Gönül Dağı</i>	TRT1	Yahya Samancı	Köprü Film	Dizi, yazar Mustafa Çiftçi'nin gün yüzüne çıkmamış, Anadolu halkının yaşamını konu alan bozkır öykülerinden uyarlanmıştır.
2020	<i>Kefaret</i>	FOX	Mesude Erarslan	25 Film	Senaryosunu Mahinur Ergun'un kaleme aldığı, başrollerini Nurgül Yeşilçay, Mert Fırat ve Yurdaer Okur'un paylaştığı dram türündeki Türk yapımı televizyon dizisi.
2020	<i>Kırmızı Oda</i>	TV8	Cem Karcı Benal Tairi Ali Balcı Başak Soysal	Onur Güvenatam	Gülseren Budayıcıoğlu'nun 2004 yılında yayımlanan <i>Madalyonun İçi</i> adlı kitabından uyarlanmıştır.
2020	<i>Masumlar Apartmanı</i>	TRT1	Çağrı Vila Lostuvalı Ender Mıhlar Çiğdem Bozali	OGM Pictures	Dizi, Gülseren Budayıcıoğlu'nun 2004 yılında yayımlanan <i>Madalyonun İçi</i> romanının "Çöp Apartman" bölümünden uyarlanmıştır.
2020	<i>Menajerim i Ara</i>	STAR TV	Ali Bilgin Deniz Çelebi Dikilitaş	Ay Yapım	Fransız yapımı <i>Dix pour cent</i> dizisinden uyarlanmıştır.

¹⁸ Burada, Mart 2020'yi takip eden süreçte 2021 sonbaharında başlayan dizilerin yapım fikrinin oluştuğu varsayılmaktadır.

¹⁹ 20 bölümün üstünde yayınlanan dizilere yer verilmiştir. 2020 yılında 38 dizinin başladığı görülürken 20 bölüm üzerinde ekranda kalmaya başaran dizi sayısı 13'tür.

²⁰ 2019 yılında 17 dizi, 2020 yılında 16 dizi, 2021 yılında 21 dizi, 2022 yılında 22 dizi yayındadır. (Kaynak: TİAK)

²¹ Tabloyu yaparken Wikipedia'dan yararlanmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:2020%27de_ba%C5%9Flayan_T%C3%BCrk_televizyon_dizileri

2020	<i>Ramo</i>	SHOW TV	Çağatay Tosun	BKM	Adana Çukurova’da bir ailenin yasadışı işlerine bakan Ramo’nun başkaldırı öyküsüdür.
2020	<i>Sadakatsiz</i>	Kanal D	Neslihan Yeşilyurt, Benal Tairi	Medyapım	İngiliz yapımı <i>Doctor Foster</i> dizisinden uyarlamadır. Evli bir doktorun kocası tarafından aldatılması ve sonrasında gelişen olayları konu alır.
2020	<i>Sen Çal Kapımı</i>	FOX	Ender Mıhlar Yusuf Pirhasan Altan Dönmez	MF Yapım	Hikâyesini Ayşe Üner Kutlu’nun ait olduğu, dram ve romantik komedi türündeki, Türk yapımı televizyon dizisi.
2020	<i>Tövbeler Olsun</i>	TRT1	Serdar Akar Şafak Bal	Milim Sanat	İşinde başarılı ancak fazlasıyla pinti olan mücevher imalatçısı ve aynı zamanda Horanta Holding’in yöneticisi Namzet Horanta’nın, pinti bir kişilikten cömertliğe dönecek olan hikâyesini konu almaktadır.
2020	<i>Türkan Hanım’ın Konağı</i>	TRT1			Hem televizyon dizisi hem de televizyon programı olan Türkan Hanım’ın Konağı, aile konularını ve yemek tariflerini konu almaktadır. Her hafta örnek bir konu işlenmektedir.
2020	<i>Uyanış: Büyük Selçuklu</i>	TRT1	Sedat İnci	Akli Film	Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nun devlet yapısını, siyasi olaylarını, savaşlarını ve Sultan Melikşah’ın hayatını ele almaktadır.
2020	<i>Zümrüdüanka</i>	FOX	Cemal Şan Serhan Şahin Volkan Kocatürk	Pastel Film	Senaryosu ise Eylem Canpolat tarafından kaleme alınan dram türündeki Türk televizyon dizisi.

Aşağıda 2020 ve 2021 yıllarında yayına başlayan dizilerin reyting sıralaması verilmektedir:

1. *Teşkilat* (TRT1, 2021) 14 bölümde 13,59
2. *Masumlar Apartmanı* (TRT1, 2020) 37 bölümde 13,03
3. *Kuruluş Osman* (ATV, 2019) 37 bölümde 11,72

4. *Sadakatsiz* (Kanal D, 2020) 31 bölümde 11,32
5. *Uyanış Büyük Selçuklu* (TRT1, 2020) 34 bölümde 10,35
6. *Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz* (ATV, 2015) 34 bölümde 9,89
7. *Bir Zamanlar Çukurova* (ATV, 2018) 39 bölümde 9,86
8. *Kırmızı Oda* (TV8, 2020) 42 bölümde 9,47
9. *Gönül Dağı* (TRT1, 2020) 30 bölümde 9,40
10. *Camdaki Kız* (Kanal D, 2021) 9 bölümde 9,39

Yukarıda belirtilen dizilerden *Teşkilat*, *Kuruluş Osman*, *Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz*, *Bir Zamanlar Çukurova*, *Camdaki Kız* 2020 yılı dışındaki yıllarda ilk defa yayınlanmışlardır. Bu durumda 2020 yılında ilk defa yayınlanan dizilerden *Masumlar Apartmanı*, *Sadakatsiz*, *Uyanış Büyük Selçuklu*, *Kırmızı Oda*, *Gönül Dağı*'nın ilk 10 sıralamasında olduğu görülmektedir. 2021 yılında ilk defa yayınlanan *Camdaki Kız* dizisi de 2020-2021 yılları arasındaki reyting ölçümlerinde ilk 10 içerisinde yerini alır.²² Bu durumda, 2020 ve 2021 yılları arasını kapsayan dönemde televizyonlarda yayınlanan yerli diziler arasında ilk 10'a giren diziler arasında 2020 yılında yayına başlayanlar temel alınınca ilk başı *Masumlar Apartmanı* dizisinin çektiği görülür. Yamaç Okur yeni başlayan dizilerin istatistiklerine dair yaptığı araştırma sonucunda listenin başında *Masumlar Apartmanı*'nin bulunduğu dikkat çeker. Okur'un belirttiğine göre dizi ilk bölümünde 4,08 oranında reyting alırken, ikinci bölümünde 10,45 almış ve dolayısıyla % 156'lık bir sıçrayış gerçekleştirmiştir. *Gönül Dağı* dizisi de 2. Bölümü ile %44'lük bir sıçrayış gerçekleştirirken *Camdaki Kız* ve *Kırmızı Oda* dizileri de %43'lük artış göstermişlerdir (Okur, 2021). Bir anlamda önceki sezonlarda olduğu gibi pandemi ile birlikte de tarihi dizilere olan bir eğilim söz konusu iken bu tercihe bir de psikolojik içeriklerin olduğu diziler eklenmiştir.

²² 14 Ağustos 2021 tarihinde yapılan değerlendirmeden yola çıkmıştır.
<https://yamacokur.wordpress.com/2021/08/14/2020-2021-turkiye-tv-dizi-sezonu-genel-degerlendirme/>

Belirtildiği gibi, 2021 yılı reyting listelerinde yerini alan *Masumlar Apartmanı*, *Kırmızı Oda* ve *Camdaki Kız* dizileri gerçek hikâyelerden yola çıkmışlardır ve bu diziler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de ele alınacaklar. Özellikle *Kırmızı Oda* dizisi gerçek hikâyelerden yola çıkan psikoterapi öykülerini konu almaktadır ve bir sonraki bölümde bu durum ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ekonomik ve toplumsal yaşamın durma noktasına geldiği bir düzen içerisinde, dizilerin gerçek hikâyelerden yola çıkmaları ilginçtir. Özsoy (2022, 249), psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaların pandemi döneminde ortaya çıkmış olmasını sektörün alt tür, yeni türler ve anlatım biçimleri arayışının bir sonucu olduğunu vurgular:

Salgın döneminde farklı kimliklerimiz içinde yaşadığımız deneyimler; karşılaşmalar, krizler, sürprizler, şaşkınlıklar bugün üzerinde yeniden düşünmemiz gereken bir gerçeği işaret etmektedir: İnsanın varoluşsal kaygıları içinde anlam arayışının değişmeyeceği gerçeğini. Bu arayışta bulunduğu ve sığındığı yollar, araçlar ve mecralar zaman içinde değişse bile insanın yaşadıklarını anlatma, aktarma ihtiyacı değişmemektedir, en çok da öykü anlatma isteği (Özsoy, 2022, s. 249).

İnsanın değişmeyen anlatma ve anlam bulma ihtiyacı pandemi döneminde artarak devam etmiş ve televizyon dizisi üretme ve izleme eylemine dönüşmüştür.

2022 yılı için “Hootsuite” ve “We are social” platformlarının yayınladıkları rapora göre Türkiye’de günlük televizyon izleme süresi 3 saattir. Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi (TİAK) araştırmasına göre Türkiye’de Nisan ayında kişi başı ortalama 6 saat televizyon izleme süresi ile rekor kırılmıştır (Bilsel, 2023, s. 25). Yine aynı rapora göre 2022 yılında Türkiye nüfusunun %94’ü mobil cihazlar üzerinden internet kullanmaktadır ve mobil cihazlarda geçirilen süre 4 saat 16 dakikadır. İnternette televizyon izleyenlerin oranı ise %94’tür (Bilsel, 2023, s. 25). Bir anlamda internetin ve teknolojilerin varlığı televizyonu yeniden üretmektedir. Dijital teknolojilerin kullanımı ile televizyon içerikleri tekrar tekrar izlenme şansı bulmakta, izleme biçimleri de çeşitlenmektedir. Yıldırım Önk’ün deyişiyle, “Öldü dendiğinde küllerinden doğan ve hala izler kitlenin favorisi olmayı başaran televizyonun ekosistemi hem onu beslemekte hem de ondan beslenmektedir” (2024, s. 78).

Pandemi sürecinin getirdiği zorluklar ve belirsizliklen insanların ruhsal sağlıklarına daha fazla önem vermelerine yol açmıştır. Medya ve eğence sektörünün de psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaları işlemeyi seçtiği söylenebilir. Bu dönemde üretilen ve izlenen psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren diziler, pandemi sonrası dönemin yeni normalleri arasında yerini alarak izleyicilere bir anlamda duygusal bir destek mekanizması sunmuştur. Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin aynı ivme ile devam edip etmediğinin araştırılması ise bu akımın ne kadar pandemi süreci ile bağlantılı olup olmadığı ile ilgili fikir verecektir.

Pandemi sürecinin ardından, 2020 sonbahar döneminde yayın hayatına başlayan *Kırmızı Oda* dizisi, gerçek bir psikiyatrist odasından derlendiği ifade edilen öyküleri ekrana taşımış ve aynı zamanda bir kitap uyarlaması olarak değerlendirilebilecek bir yapım olarak dikkat çekmiştir. Söz konusu dizinin içerik ve tematik analizi, bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

BÖLÜM 3

KIRMIZI ODA

Depresyon ve anksiyete bozuklukları tıbbi hastalıkların en sık görülenleri arasındadır (Karamustafalıoğlu ve Yumrukçal, 2011, s. 65). DSM-IV bozukluklarının yaşam boyu yaygınlığını ve başlangıç yaşı dağılımlarını tahmin etmek amacıyla yapılan bir araştırmada yaşam boyu yaygınlık tahminlerinde anksiyete bozuklukları %28,8; duygudurum bozuklukları %20,8; dürtü kontrol bozuklukları %24,8; madde kullanım bozuklukları %14,6; herhangi bir bozukluk %46,4 olarak sıralanmıştır (American Psychiatric Association, 2000). Orhan Öztürk organizmanın başedemeyeceği kadar ağır stres durumları yaşadığında kişide ağır bunalımlar olabileceğini ve bunun travma sonrası stres bozukluğu olarak adlandırılabilceğini söyler. Çocukluk döneminde yaşanmış travmatik olayların travma sonrası stres bozukluğuna yatkınlık sağladığına ilişkin yayınların olduğu Öztürk tarafından belirtilir (1997, s. 288).

Kırmızı Oda dizisinde işlenen hikâyeler de bu çerçeveye büyük ölçüde uymaktadır. Dizide, psikoterapi sürecine başvuran karakterlerin geçmişlerinde şiddet, istismar, ihmal ve zorla evlendirme gibi travmatik yaşantılar öne çıkmaktadır. Bu durum, sosyal ve kültürel bağlamın psikolojik sorunların doğasını nasıl şekillendirdiğini gösteren bir noktadır.

Bireylerin yaşadıkları travmalar yalnızca kişisel deneyimlerle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapı, değerler ve normlar tarafından da belirlenir. Örneğin, sosyokültürel bağlamın psikopatolojiyi nasıl şekillendirdiğine dair ekolojik sistemler teorisi (Bronfenbrenner, 1979), bireyin yalnızca içsel faktörlerle değil, içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel bağlamla birlikte ele alınması gerektiğini öne sürer. Türkiye gibi toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olduğu ve aile dinamiklerinin güçlü olduğu toplumlarda, psikoterapi süreçlerinde şiddet, istismar ve erken yaşta evlilik gibi temaların ön planda olması kaçınılmazdır. *Kırmızı Oda*, bireysel travmaların toplumun genel dinamikleriyle nasıl iç içe geçtiğini yansıtan bir anlatım

sunarak, Türkiye’de sıklıkla rastlanabilecek bazı psikolojik yaşantıları dramatik bir çerçevede yeniden üretmektedir.

3.1. *Kırmızı Oda* Dizisi

Kırmızı Oda yapımcılığını Onur Güvenatam’ın üstlendiği ve Gülseren Budayıcıoğlu’nun *Madalyonun İçi* adlı kitabından uyarlanan ve 4 Eylül 2020’de TV8’de yayınlanmaya başlayan yerli bir yapımdır. Uyarlanmış olduğu *Madalyonun İçi* kitabı psikiyatrist Gülseren Budayıcıoğlu’nun psikiyatrik görüşmelerine dayanarak yazdığı kısa hikâyeleri içermektedir. Dizinin senaryo danışmanları ve hikâyesinde Psikiyatrist Gülseren Budayıcıoğlu, Klinik Psikolog Ayşenur Güngör, Psikolog Pınar Daldikler ve Yağmur Artukmaç’ın ismi geçmektedir. *Kırmızı Oda* dizisi içerisindeki hikâyeler de bu kitaptaki hikâyelere dayanmaktadır. Dizinin senaristliğini ve yönetmenliğini bölümlere göre farklı isimler üstlenmiştir.²³

Ana karakterlerden Doktor Manolya Yadigaroglu’yu (Psikiyatrist Doktor) Binnur Kaya, Doktor Piraye Artun’u Tülin Özen, Doktor Ayşe Gölge’yi Meriç Aral, Doktor Deniz Saner’i Burak Sevinç, Sekreter Tuna’yı Gülçin Kültür Şahin canlandırmıştır. Dizide Manolya Psikiyatri Merkezi’ne danışan olarak başvuran karakterler, yaklaşık 1-10. bölümler arasında konuk oyuncu olarak yer almış olup, bu oyuncular arasında Evrim Alasya, Salih Bademci, Melisa Sözen, Sezin Akbaşoğulları, Aslıhan Gürbüz, Uğur Yücel, Erkan Petekkaya, Merve Dizdar, Nihal Yalçın, Ayta Sözeri, Gökhan Özoğuz ve Derya Alabora gibi sahne ve müzik dünyasından isimler yer almaktadır. Dizide 45, 46, 50, 51, 57, 59, 61, 65, 66, 70 ve 71. bölümlerde yer alan Merve Dizdar *Masumlar Apartmanı* dizisinin ana karakterlerinden birisi olan Gülben’i

²³ Dizi boyunca bir bölümün birden fazla senaristi olan bölümler olduğu için senarist isimleri karşılığında aynı sayılar yer alabilmektedir: 1-20. bölümler arasında Banu Kiremitçi Bozkurt, 21-42. bölümler arasında Verda Pars, 43-61. bölümlerde Deniz Gürlek, 43-55. bölümlerde Melek Seven, 43. bölümde Ayşenur Güngör ve Pınar Daldikler, 53-61. bölümlerde: Mehmet Barış Günger’in ismi vardır. Dizinin yönetmen koltuğunda 1-32. bölümler arasında Cem Karcı, 29-42. bölümler arasında Benal Tairi, 34-42. bölümler arasında Ali Balcı ve 43-61. bölümler arasında Başak Soysal yer almıştır.

canlandırmaktadır. Gülben karakteri *Kırmızı Oda* dizisinde Manolya Psikiyatri Merkezi'ne gelerek psikiyatrist Doktor Manolya Yadigaroglu'dan danışmanlık alır. Yine konuk oyuncu kadrosunda yer alan Aslıhan Gürbüz *Masumlar Apartmanı* dizisinin 2. sezonunda Han karakterinin sevgilisi olarak ana karakterlerden birisi olarak yer alır.

Gülseren Budayıcıoğlu, *Madalyonun İçi* kitabında önsözde “Bu Kitabı Neden Yazdım?” bölümünde psikiyatri mesleğinden edindiği birikimi okuyucularla paylaşmayı hedeflediğini belirtir (2003). Yazarın ifadesiyle:

Madem bu işi yaparken hem insanlara bir şeyler vermeye çalışıp hem de onlardan çok şey öğrendim, öyleyse bunu, merak eden ve bu konuya ilgi duyan herkesle paylaşmalıyım. Hele Türkiye gibi bu konuya aç, duyguları çok güçlü, ateş gibi insanların yaşadığı bir ülkede birinin bunu yapması, kendi insanından bazı kesitleri onlara tanıtmayı gerekiyor. Bu kadar büyük ve uzun süren bir ekonomik krize rağmen insanlar yaşamak için gerekli ihtiyaçlarından vazgeçip psikiyatlara koşuyorsa ülkemizde böyle bir kitaba olan ihtiyacın su götürmez bir gerçek olduğu ortadadır (Budayıcıoğlu, 2003, s. 19).

Budayıcıoğlu, kendi ifadelerinden de anlaşıldığı gibi psikiyatrist olarak yer aldığı görüşmelerdeki insan çeşitliliği ve duygu durumlarının bir şekilde açığa çıkması gereğine inanır. Bunu söylerken Dr. Irvin Yalom²⁴ örneğini verir ve onun hastalarıyla olan psikoterapi seanslarını yazması ile okuyucuların ondan çok şey öğrenmiş olduğunu hatırlatır. Gülseren Budayıcıoğlu'nun kitaplarından uyarlanan ve senaryo danışmanlığını kendisinin yaptığı dizilere 2.3.3 bölümünde yer verilmiştir.

Madalyonun İçi 2003 yılında Gülseren Budayıcıoğlu tarafından yazılmış ve Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Hoş'un (2022) özetlediği şekilde *Madalyonun İçi* romanında 38 ayrı bölümde 16 ana karakterin hikâyesi anlatılır ve bu karakterlerden 5 tanesinin öyküsü de *Kırmızı Oda* dizisine aktarılmıştır. *Kırmızı Oda* dizisinde öyküsü işlenen Boncuk karakteri kitapta 2 sayfalık bir bölümde işlenirken dizide 14 ve 23. bölümler arasında yer alır. Boncuk'un romandaki ismi Emine'dir ve Hoş, kitapta Emine'nin kulağına gelen seslerle bütün cemaatin Emine'ye, “Kocandan başka bir Müslüman kişiye seni vereceğiz,” dediğini

²⁴ Amerikalı psikiyatrist ve psikoterapisttir. Psikoterapi öykülerinden yola çıkarak yazdığı romanları ve birçok dile çevrilmiş yapıtları vardır.

söyleyerek kitap ve dizi arasındaki farklılığa dikkat çeker. Hoş'a göre bu iki sayfalık kısım senaryo aşamasında genişletilmiş ve romandaki bu kısma dramatik unsurlar eklenmiştir (2022, s. 79). *Kırmızı Oda* dizisinde bulunan Sadi karakterinin öyküsü de *Madalyonun İçi* kitabında Çöp Apartmanı-3. kısımda yer alır ancak kitapta dizide olduğu gibi geçmişe ait diyaloglar bulunmaz (Hoş, 2022, s. 80). Dizide yer alan Zafer ve Nihal karakterleri kitapta bulunan *Binbir Gece Masalı* öyküsünde ele alınmıştır ve bu öykü kitabın farklı bölümlerinde ardışık olmayan bir şekilde 4 kere yer almıştır. *Madalyonun İçi* kitabında, öyküler tıpkı dizilerdeki gibi kaldığı yerden devam eder. Ancak kitap içerisindeki 38 bölümde öyküler ardışık olarak sıralanmamıştır. Örneğin, ilk öykü *Cinini Çıkardım-1* iken, ikinci öykü *İnternette Aşk Başkadır*dır. Bunu, *Çöp Apartmanı-1* takip eder ve kitabın dördüncü bölümü olarak *Cinini Çıkardım-2* yer alır. Bu özelliğiyle kitap adeta bir diziyi çağrıştırmaktadır. Koçak da *Kırmızı Oda* dizisinin kitaba göre farklılık gösterdiğini söyler. Dizide yönetmenin bir sahneden diğerine geçme, zamanda geçişler yapma ya da dramatik anlatıyı çeşitlendirme gibi esneklikleri vardır (Koçak: 2021, s. 30). *Madalyonun İçi* yedi kez basılmıştır.²⁵ Kitabın televizyon anlatısının özelliklerini kullanarak, hem yazara hem de konuya olan ilgiyi pekiştirmesi ve bu iki yapıma sinerji yaratarak ilgi düzeyini artırması mümkün olabilir. Bu araştırma kapsamında merak edilen ve cevabı aranacak sorulardan birisi olarak daha ileriye gidilerek sorulacak bir soru bu sinerjilerin psikiyatrik/psikolojik danışmaya olan ilgiyi artırıp arttırmayacağıdır.

Manolya Psikiyatri Merkezi'nde çalışanların birbirleriyle ilişkileri ve kendi geçmiş ve güncel yaşamlarından kesitlere de zaman zaman yer verilir. Danışan görüşmeleri her danışanın öyküsü bir sonuca varana kadar çeşitli bölümlerde devam eder. Örneğin Meliha karakterinin hikâyesi 7 bölüm sürmüşken, Boncuk karakterinin hikâyesi 10 bölüm ile sonuca ulaşmıştır. Bazı karakterler dizide belli bölümlerde yer aldıktan sonra uzun süre dizide görünmezler sonra tekrar görünürler. Dizideki Manolya Psikiyatri Merkezi'nin kurucusu ve psikiyatristi

²⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Madalyonun_%C4%B0%C3%A7i

karakterini Binnur Kaya canlandırır. Merkezin birden fazla odası vardır ve sekreter, mutfak işlerinden görevli kişiler gibi çalışanları bulunur. Dizinin 30. bölümüne kadar Manolya Hanım dışında görüşme yapan psikolog ve danışmanlar da dizide bulunur ancak 30. bölümden sonra bu karakterlerin diziden ayrıldıkları görülür. Manolya hanım kırmızı bir oda içerisinde danışanlarıyla görüşür.

Kırmızı Oda dizisinin ana temalarını psikiyatrist karaktere başvuran danışanların hikâyeleri belirler. Bu hikâyeler kliniğe başvuran, gerçek hayattaki terapi seanslarına konu olan temalardan esinlenilerek, çoğunlukla çocuk ve erken yaşta evlilik, kadına yönelik şiddet, çocuğa yönelik şiddet, çocuğun okulu bırakma riski ile karşı karşıya kalması, yoksulluk, seks işçiliğine sürüklenme, ensest ilişki ve taciz, ebeveyn kaybı ve çeşitli sebeplerle çocuğun sokak yaşamına ve illegal dünyaya sürüklenmesi, eşler arası geçimsizlik, ailede önemli sağlık sorunlarıyla karşılaşılması, aile içi farklı geçim sorunları, ihanet, halüsinasyon ve sanrılar dahil olmak üzere çeşitli psikolojik rahatsızlıklar yaşayan kişilerin hikâyeleri gibi konulardan oluşmaktadır. Bu hikâyeler 5-10 bölüm arasında değişen şekilde sonuca ulaşır. Candan Koçak, dizideki karakterlerin özellikle çocukluklarında ağır olaylar yaşayan kişiler olduklarını ancak dizinin bölümleri boyunca sadece bir karakterin hikâyesinin intiharla sonuçlanmasının dikkat çekici olduğunu belirtir (2021, s. 32). Dizinin tüm bölümlerindeki karakterlere bakıldığında, karakterlerin birisi hariç, tümü iyileşir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin isimleri sayıldığında Gülseren Budayıcıoğlu dizilerinden bahsedildiği ve Gülseren Budayıcıoğlu'nun bu dizilerde senaryo danışmanı olarak yer aldığı bilindiği ve mesleki olarak Gülseren Budayıcıoğlu'nun kim olduğunun bilindiği görülmüştür. Gülseren Budayıcıoğlu'nun varlığı sebebiyle kimi izleyiciler bu tür dizilere derin bir güven duyarken, kimileri ise bu tür yapımlara mesafeli durmaktadır. Bu durum, otorite olarak görülen uzman figürünün toplumsal algı ve değerler üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir

gözlem kaynağı sunmuştur. Belirtilen otorite uzman figürünün dizideki uzman/psikiyatrist karakteri ile özdeşlik kurma için zemin hazırladığı açıktır. Gerçek hayatta diziye senaryo danışmanlığı yapan psikiyatrist uzmanın (Gülseren Budayıcıoğlu) hem de dizinin bir karakteri olan uzman/psikiyatristin (Manolya Yorgancıoğlu) benzer etkiyi gerçek hayatta ve dizinin senaryosu doğrultusunda dizi içerisinde yaptığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, bir takım izleyici uzman/otorite figürüne güven duyarak diziyi onun varlığı ile izlemeyi seçerken Manolya Yorgancıoğlu karakteri de danışanları tarafından otorite olarak görülerek takdir toplamaktadır. Hatta Manolya Yorgancıoğlu'yu oynayan Binnur Kaya'nın da oyunculuğunun gördüğü takdir anlamında belli bir otoriteyi temsil ettiği söylenebilir.

Belirtildiği gibi, toplumun bir bölümü Budayıcıoğlu'nun mesleki kimliğini ve kariyerini bilir. Bu durum, bazı izleyicilerin Budayıcıoğlu'nun varlığı nedeniyle bu dizilere derin bir güven duymasına yol açar. Bazıları ise diziye sadece merak nedeniyle ilgi duyar. Bu bağlamda dizi, uzman figürünün toplumsal algı ve değerler üzerindeki etkisini anlamak, bu tür yapımların izleyici üzerindeki etkisini araştırmak için dikkate değer bir alan sunmaktadır. Özellikle, dizilerde yer alan uzman/psikiyatrist karakterlerin, gerçek hayatta otorite olarak görülen danışman figürlerle özdeşleşme eğilimi taşıyıp taşımadığı ve bunun izleyicilerin algısında nasıl bir rol oynadığı araştırılmaya değerdir. Bu durum, uzman figürünün hem kurmaca hem de gerçeklik boyutunda toplumsal algıyı nasıl etkilediğini anlamak için bir fırsat sunmaktadır.

Kırmızı Oda dizisi 4 Eylül 2020'den başlayarak 18 Şubat 2022 tarihinde yayınlanan 61. bölümü ile sona ermiştir. Dizinin yayınlanmaya başladığı tarihten sonraki yaklaşık ikinci ayna denk gelen 20 Kasım 2020 reyting ölçümünde *Kırmızı Oda*, *Arka Sokaklar*'dan sonra Total grubunda 2. sırada gelmiştir.²⁶ 7-13 Mart 2021 haftasında ABC1 20 + rating grubunda 1. sıradadır. 30 Mayıs-5 Haziran haftasında yayınlanan sezon final ABC 20 + grubunda yine 1.

²⁶ <https://www.cnnturk.com/magazin/rejting-sonuclari-20-kasim-cuma-kirmizi-oda-ramo-babil-ve-paytiaht-rejtingleri>

sıradadır.²⁷ 17 Eylül 2021 tarihinde 2. sezon bölümlerinin yayınlanmaya başlaması ile *Kırmızı Oda* reytinglerinde bir düşme yaşanır ve dizinin sezon sonunun bitişini beklemeden erken sonlanacağı yönünde haberler çıkar.²⁸ Sonunda gerçekten 18 Şubat gibi sezon ortası sayılabilecek bir tarihte dizi finalini yapar.

3.2. *Kırmızı Oda*'daki Kırmızı Oda

Dizide Doktor/Psikiyatrist Manolya'nın kendisine başvuran danışanlara danışmanlık sağladığı alan Manolya Psikiyatri Merkezi içerisindeki kırmızı renklerle döşenmiş görüşme odasıdır. Dizinin adı bu odadan gelmektedir. Dizide Manolya Psikiyatri merkezi 2 katlı bir yapıdır, dizinin 30. bölümüne kadar yer alan diğer psikiyatristlerin ve misafir kabul edilen giriş bölümünü ve yemek yeme alanını görürüz. Ancak merkeze ait en sık gördüğümüz yer doktor/psikiyatrist Manolya'nın görüşmelerini gerçekleştirdiği kırmızı odadır. Kırmızı oda kırmızı perdelerle döşenmiştir. Doktor/psikiyatrist Manolya'nın masası ve oturduğu büyük bir kırmızı koltuk ve karşı tarafında danışanların oturduğu 2 kırmızı sandalye ve bir sehpa bulunur. Doktor/psikiyatrist Manolya'nın oturduğu bölümün arka tarafında büyük beyaz bir kitaplık ve ansiklopedi cildine sahip ansiklopedi/kitaplar bulunur. Ansiklopedi ve kitaplar kişiselleşmiş ve seçilmiş olma fikrini vermekten çok dekor olarak kitaplığa eklenmiş hissini vermektedir. Odada bulunan kitaplar kalın ciltleri, tek renkli ve seri halinde dizilmiş halleri ile daha çok bir hâkim ya da avukatın kitaplığını anımsatır. Roland Barthes kültürel göstergelerin nasıl anlam taşıdığını ve bu göstergelerin toplumsal anlam yapılarını nasıl oluşturduğunu tartışırken kavramın farklı formlar aracılığıyla tekrarının mitleri çözümleme olanağı sunduğunu söyler. Örneğin, bir bütün kitap bir kavramın göstereni olabilir (Barthes,1997, s.117-119). Bir psikiyatristin odasında bulunan ciltli kitaplarda bilir kişi ve otorite, bilimsel bilginin gücü ve

²⁷ <https://yamacokur.wordpress.com/2021/08/14/2020-2021-turkiye-tv-dizi-sezonu-genel-degerlendirme/>

²⁸ <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/kirmizi-oda-final-yapacak-iddiasi-reyting-savasina-yenildi-1891876>

entelektüel birikime işaret ediyor olabilir. Odanın duvarları da kırmızıdır. Masanın üzerinde mumlar, kırmızı ışığı olan bir lamba, kırmızı bir saat, süs eşyaları ve çeşitli objeler görürüz. Kitaplığın boş raflarında ve kitapların önünde de süs eşyaları, dünya küresi, biblolar gibi objeler vardır. Yerde kırmızı bir halı vardır. Bakış açımız Doktor/Psikiyatrist Manolya'nın karşısına denk gelecek şekilde iken sağ tarafta bir komodin ve üzerinde kırmızı seramikten bir nar görürüz. Yine aynı bölümde, kapının yanında bir ayna asılıdır. Ayna danışanların karşı tarafına denk gelmesi ile onlara kendi kendilerini hatırlatmaya, kendi iç yönlerini göstermeye çalışır gibidir, narlar ise görüntünün tek olduğu ama derinlerde pek çok farklı içsel sürecin olduğuna işaret eder gibidir. Gülseren Budayıcıoğlu, kendi odasındaki, *Kırmızı Oda* dizisindeki kırmızı oda olarak da yorumlanabilecek odasındaki obje fazlalığını şu cümlelerle açıklar: “Muayenehanemin her yanı değişik masa lambaları ve abajurlarla doludur. Bu kırmızı, romantik, duygu dolu odada hastalarım ilk beş dakikadan sonra kendilerini hayatın tüm baskılarından kurtulmuş, özgür, yargısız, tarafsız, sevgi ve huzur dolu bir havuzun sıcak sularında hissederek” (Budayıcıoğlu, 2003, s. 25).

Bekleme odasında da kırmızı renk egemendir. Kırmızı tonlarda bir halı ve kırmızı lambalar vardır. Kırmızı büyük bir koltuk ve yanlarında iki yeşil koltuk vardır. Bekleme odasından yukarı çıkan merdiven kırmızı halıyla kaplıdır. Dizinin ilk bölümü, dizideki ilk danışanı olarak yer alan Meliha karakterinin intihar etmek üzereyken kızı tarafından bulunması ile başlar ve sahnenin üzerine tanıtma yazıları çıkar. *Kırmızı Oda* yazısı ile dizinin adını da belirtmesi üzerine görüntü kırmızı odaya, Doktor/Psikiyatrist Manolya'nın görüşme yaptığı odaya yönelir; ilk gördüklerimiz doktor/psikiyatristin mezuniyet ve uzmanlık belgeleri olur. Bir yandan jeneriğin kalan bölümleri akarken doktorun masasındaki bardaklara, doktorun ellerine, kırmızı ruj sürdüğü yüzüne ve son olarak Meliha karakterinin kızı ve doktoru aynı çerçevede karşı karşıya gösteren görüntüye geçilir ve arkadaki kitaplığı görürüz.

Kırmızı Oda dizisindeki kırmızı odada iç mekân düzenlemesi oldukça şatafatlı döşenmiş bir psikiyatri merkezi ile karşı karşıya olduğumuz izlenimini verir. Odanın çok aydınlık olduğu söylenemez, kırmızı renk ve lambalardan yansıyan kırmızı ışığın odaya hafif loş bir izlenim verdiği söylenebilir. Ancak balkon camlarını kaplayan kırmızı perdelerin açılması ile odaya ışık girmektedir. Genelde çok sade bir ortamın olduğu söylenemez.

Dizide psikiyatrist-danışan görüşmelerinin yapıldığı odanın kırmızı olarak döşenmesinin ve diziye *Kırmızı Oda* adı verilmesinin özel bir anlamı olduğu düşünülebilir. En basit çağrışımı ile kırmızı renk çok çarpıcıdır ve hemen dikkat çeker. Kırmızının, bilinçaltı, aşk, cinsellik ve şiddet ile ilgili güçlü göndermeler içerdiği söylenebilir. Elliot ve Maier'e göre kırmızı renk, psikoloji ve nörobilim alanlarında güçlü bir sembolizm taşır. Renk teorisine göre kırmızı, insan beyninde dikkat çekici ve uyarıcı bir etki yaratır. Bu etkinin bir nedeni, kırmızının tarihsel ve evrimsel bağlamda tehlike, uyarı ve aynı zamanda tutku ve cinsellik ile ilişkilendirilmiş olmasıdır (Elliot & Maier, 2012). Carl Jung'un analitik psikolojisinde de renklerin sembolik anlamları vardır. Jung, kırmızının yaşam gücünü, enerjiyi ve aynı zamanda içsel çatışmaları temsil ettiğini belirtir. (Jung, 1964). Dizideki kırmızı oda, karakterlerin bilinçaltındaki cinsel arzuları ve dürtüleri temsil edebilir.

Ruken Öztürk, Ingmar Bergman'ın yönetmenliğini yaptığı *Çılgınlık ve Fısıltılar* (1972) filmiyle ilgili olarak Bergman'ın her şeyi kırmızı tasarladığını aktarır. Çılgınlık ve fısıltılar açıkçası beden bittiğinde kırmızı da solar ve bu da şiddetin bittiği anlamına gelir. “Kırmızı yalnızca gerçeğe düş arasına çizilen bir sınır değil, bir yandan da gerçeği düşle karıştıran ve filme şiddeti bulaştıran bir renktir” (Öztürk, 2000, s. 192). Bergman'ın izini sürmüşçesine *Kırmızı Oda* dizisi de şiddeti konu edinir ve bir anlamda diziye şiddeti bulaştıran renktir ve gerçeği düşle karıştırır.

Dizide kırmızı rengin seçimi, izleyicinin bilinçaltında güçlü bir etki yaratmayı ve sahnelerin dramatik etkisini arttırmayı hedefler. Ayrıca dizide, psikiyatrik görüşme

sahnelerinde, izleyicide kırmızının belirli çağrışımlar uyandıracakı düşünölerek, bu renk bilerek seçilmiş olabilir. İzleyicinin danışanla empati kurması bir diğeri olabilir. Tüm bunlar amaçlı olarak yapılmasa bile en basit ve akla gelir haliyle kırmızı renginin akılda kalıcılığı ve dikkat çekiciliğı yüksektir.

3.3. *Kırmızı Oda*'da Mizansenler

Bir önceki bölümde söz edildiğı üzere *Madalyonun İçi* kitabındaki bazı öyküler *Kırmızı Oda* dizisinde yer almaktadır. Ancak dizide temel olarak *flashback* (geriye dönüşler) daha fazladır. Psikiyatrist-danışan görüşmeleri sırasında sık sık danışanların hikâyelerinde *flashback* yapılarak geçmişten hatırladıkları sahneler yer verilmektedir. Bu sahneler arka planda müziğın kullanımı ile oldukça uzun tutulmaktadır. Lale Kabadayı'nın "ölü zaman" olarak adlandırıldığını bu durumlara örnek olarak karakterin oda boyunca yürümesini gösteren çekimler verilebilir. Kabadayı, Türkiye'de her hafta bir sinema filmine eşit uzunlukta çekilen dizilerde çekim sürelerinin uzunluğın, yayın saatinin uzatılmasına bir şekilde biçime hizmet ettiğini belirtir. Boş çekim olarak da adlandırılabilir bu çekimler sırasında yüz çekimleri uzun uzun verilir böylece seyircinin algılayışı güçlendirildiğı gibi zaman da doldurulmuş olmaktadır (Kabadayı, 2009). Yağcı Aksel'in vurguladığı üzere televizyon dizilerinin sürelerinin uzamasında amaç daha fazla reklam alabilmektir. Sektöre emek verenler bu sebeple Senaryo Yazarları Derneğı (Sender) ve SİNESEN'in öncülüğünde "Yerli Dizi Yersiz Uzun" sloganıyla dizi sürelerinin 45 dakikayı geçmemesi için çağrıda bulunmuşlardır (Yağcı Aksel, 2011, s.44). Sektöre emek verenleri isyan ettiren dizi süreleriyle Kabadayı'nın tanımladığı biçimiyle "ölü zaman" ya da boş çekimlerin *Kırmızı Oda* dizisinde de yer aldığı görölmektedir.

Hoş (2022) *Kırmızı Oda*'daki ışık kullanımının iki şekilde incelenebileceğini söyler. Bunların ilki kırmızı odada (terapi odasında) ve psikiyatri merkezinin genelinde kullanılan bir aydınlatmadır. Bu aydınlatma biçiminde nesneler görülebilir durumdadır. İkinci ışıklandırma

biçimi *flashback* sahnelerinde kullanılan özel ışık tekniğidir ve bu teknik daha çok dram, gerilim ve aksiyon içerir (s. 88). Bu haliyle *flashback* sahnelerinde dramatik anlatıyı pekiştiren unsurun müzik ve ışık gibi unsurların bir aradalığı olduğu söylenebilir. Bu haliyle *Madalyonun İç* kitabındaki öyküler ile bir görsel medya aracı olan televizyon dizisi arasındaki en temel farklardan birinin *flashback* sahneleri olduğu söylenebilir. Psikoterapi sürecinin kendisinin geçmiş yaşam anlatılarından beslenmiş olması görsel anlatım sürecinin tekniklerini kullanarak pekiştirilir.

Candan Koçak da gerçekliğin vurgulanması için makyaj ve kıyafetin dizideki önemine değinir ve bunların mizansen unsurlarından olduğunu belirtir. Bu görüşe göre, Koçak doğala yakın ve gerçekçi bir makyaj kullanımı olduğunu söyler. Yakın çekimlerin kullanılmasıyla bu doğal görünümün yarattığı etki artar ve bir anlamda izleyici de olaya dâhil olur (Koçak, 2021, s. 37).

Gerçek hikâyelerin yer aldığı bir kitaptan diziye uyarlanarak mizansen de olabildiğince doğal şekilde kullanan dizide hangi temaların kullanılması ile gerçeklik hissinin arttırılmış olduğuna aşağıdaki bölümde değinilecektir.

3.4. Kırmızı Oda'da Temalar

Kırmızı Oda dizisinde çeşitli temalar, birbiriyle ilişkili biçimde işlenerek izleyicilere bir psikolojik portre sunulur. Bu temalar danışanların Psikiyatrist Doktor Manolya'nın odasında anlattıkları konularda ortaya çıkar. Karakterlerin yaşadığı travmaların ve kişisel sorunların dizideki psikoterapi görüşmeleri ile ele alınışı danışanların yaşadığı sorunların iç içeliğini ve derinliğini gösterir. Şiddet ve şiddetin mağduru olarak kadınların çocukluk dönemi ve bu dönemde yaşanan istismar, yine çocukluk döneminde yaşanan olumsuz yaşantılar ve bunların yetişkin döneme olan etkisi, aile ilişkileri ve kişiler arası diğer ilişkiler dizinin ana temalarındandır.

Kırmızı Oda dizisinin başlıca ana teması ve bölümler boyunca ele alınan pek çok hikâyenin ortak noktası olarak görülebilecek alan şiddettir. Şiddet, ilişkilerde sıklıkla ortaya çıkan ve karakterlerin psikolojik durumlarını derinden etkileyen bir unsurdur. Şiddet teması, bireylerin romantik veya aile içi ilişkilerinde yaşadığı güç dengesizliklerini ve bu dengesizliklerin yol açtığı travmaları vurgular. Şiddetin ilişkilerde nasıl içselleştirildiği ve bunun bireylerin genel psikolojik durumlarına etkisi, dizinin önemli bir parçasıdır.

Şiddet, dizinin birçok yönüyle bağlantılı olan bir temadır ve travma ile derin bir ilişkiye sahiptir. Şiddet olayları, karakterlerin yaşadığı travmaların bir kaynağı olarak sunulur ve bu travmaların uzun vadeli etkileri anlatılır, analiz edilir. Şiddet teması, karakterlerin psikolojik ve duygusal sağlıklarını nasıl etkilediği ve travmanın nasıl kalıcı etkiler bırakabileceği konusunda bir anlayış sunar. Bu iç içe geçmişlik, şiddet ve travma arasındaki karmaşık ilişkiyi daha iyi kavrayabilmek için bir temel oluşturur.

Dizide aile içerisinde erkekten kadına yönelen şiddet, okula göndermeme, zorla evlendirme yoluyla uygulanan ve fiziksel şiddete varan şekliyle çocuğa yönelik şiddet, gece kulübü ve pavyon gibi ortamlarda kadına veya erkeğe yönelik şiddet gibi pek çok şiddet türü içerilmiştir.

Kırmızı Oda dizisi şu anlatım ile açılır ve bu anlatım tüm bölümler boyunca her bölümün başında yer alır.

Şiddet, çocuklukta öğrenilen ve daha sonra otomatik bir tepki haline gelen, artık insanoğluna hiç yakışmayan vahşi ve ilkel bir davranış biçimidir. Verilen ağır cezalar, bugüne kadar şiddeti dünyanın hiçbir yerinde durduramadı çünkü şiddet köklerini çocukluktan alır. En sık uygulanan biçimi ise psikolojik şiddet dediğimiz, çocuğun en yakınları tarafından aşağılanması, hor görülmesi, değersizleştirilmesi ve daha da önemlisi sevilmemesidir. Çocukken aldığımız yaraların sonraki hayatımızda bizi nerelere götürdüğünü izlerken biraz hüzünlensek de, şiddeti kökünden kurutmak üzere yola çıkalım ve hep birlikte şiddetin her türlüsüne ‘dur’ diyelim.

Bu metin büyük harflerle siyah metin üzerinde kırmızı yazı ile yukarıdan aşağıya doğru akış halinde bir dış ses eşliğinde yer alır. Metnin akışının ve dış sesin bitişini takiben bölüm başlar. Bir süre sesin eşlik etmediği görüntülerden sonra dizinin jeneriği yer alır ve Manolya hanımı oynayan Binnur Kaya’nın adıyla başlar ve diğerleriyle devam eder.

Kırmızı Oda dizisinde dizideki psikiyatrist uzmana başvuran danışan rolündeki karakterlerin uğradıkları şiddetin yetişkin hallerine olan etkisi vurgulanır. Örneğin evli bir kadının uğradığı şiddeti odada anlatır. Kadının eşinin de dizideki uzman/psikiyatrist ile görüştüğünü görürüz. Sonuçta şiddet uygulayan erkeğin de geçmişte babasından şiddet gördüğü, sevgi görmediği anlaşılır. Bu noktada danışan konumunda olan erkek bir sağaltımdan geçer, izleyici olarak onunla da empati kurulur ve eşine neden şiddet uyguluyor olduğu ile ilgili bir fikir oluşur. Ancak bu noktada şiddet uygulayan her erkeği ne düzeyde terapiye alabiliriz ya da bunun sınırları ne olur, terapi çerçevesini sadece evli insanlar ile sınırlayamayacağımıza göre hangi ilişki düzeyleri için şiddet hangi aşamada başlar, farklı cinsel yönelimlere sahip kişilerin uğradığı şiddeti nasıl ele alırız gibi pek çok soru akla gelir. Ayrıca şiddet sarmalını sadece şiddet uygulayanın sağaltımının sonlandırılamayacağı, toplumdaki pek çok farklı sektörde çalışanın (kolluk kuvvetleri, adli sektör, medya, eğitim, yerel yönetimler, karar alıcılar vb.) bu konuda sorumluluğunun olduğu ve mahalle baskısının neden bu noktada avantaja çevrilemediği gibi birçok ek soru da vardır. Her ne kadar toplumsal cinsiyete yönelik şiddet ve genel olarak şiddetin bir televizyon dizisi sırasında verilen mesajlar ve uyandırılan farkındalık ile çözülebilecek bir konu olması beklenmese de bir terapi odasının evlere taşınması ve işlenen konunun da şiddet olması ile bu konuda izleyicinin bunu nasıl alımladığı incelenmeye değer bir konudur. Bu nedenle, araştırmanın merak edilen konularından birisi de şiddetin nasıl alımlandığıdır.

3.5. *Kırmızı Oda*'da Karakterler

Kırmızı Oda'da, izleyici, karakterler psikiyatriste başvurdıklarında hikâyelerini öğrenir. Temel olarak 3 ana karakter kategorisi vardır. Bunların ilki Manolya Psikiyatri Merkezi'nde doktor olarak veya başka görevlerde çalışanlardır. İkincisi, Manolya Psikiyatri Merkezi'ne başvuran kadın, erkek veya çocuk danışanlardır. Bu danışanlar dizide doktor

psikiyatrist Manolya'ya başvurdıkları andaki hallerinin dışında, geriye dönüşlerin yapılması ile çocukluk halleri ile de görünürler. Bazı bölümlerde ilk kategoride yer alan Manolya Psikiyatri Merkezi'nin doktoru, merkezin dışındaki doktorlara danışan olarak başvururlar. Bu durumdaki bir karakter hem danışan hem psikiyatrist kimliğiyle görülmüş olur. Üçüncü kategori ise danışan karakterlerin hikâyelerinde yer alan diğer kişilerdir. Bu diğer kişiler genellikle danışanlar anlatmaya başladığında, geçmişe dönüşlerin görsel olarak canlandırılması ile görülür. Bazı durumlarda bu diğer kişiler de Manolya Psikiyatri Merkezi'ne gelir ve danışanın yakını olma kimlikleri danışan olma kimliğine dönüşür.

3.5.1. Psikiyatrist Manolya karakteri

Manolya Merkezinde kurucu psikiyatrist doktor karakterini Binnur Kaya canlandırmaktadır. Doktor/psikiyatrist Manolya sözüne güvenilen ve hastaların genelde danışmanlık sürecinin başında olumsuz hisler de taşıyalar, sonradan kendisini benimsedikleri, ona alıştıkları ve kendisine danışmaktan dolayı memnuniyet duydukları bir figürdür. Bazen danışanları doktor/psikiyatrist Manolya'ya getiren danışanların yakınlarıdır. Böyle durumlarda danışanlar başta pek istekli olmazlar ancak sonradan Manolya ile görüşmekten memnuniyet duyarlar.

Görüştüğü danışanların çoğu Manolya Psikiyatri Merkezi'ne gelmelerinin sebebi olan psikolojik rahatsızlığın kökenine iner ve bu rahatsızlıktan arınır. Manolya danışanlarını dinlerken, dizide onun iç sesine de yer verilir. Bal ve Parlayandemir'e göre bu iç sese yer verilmesi danışan ve danışanların hikâyeleri kadar terapistin kendi aktarımı ile de özdeşim kurmamızı hedefler. Araştırmacılara göre doktor/psikiyatristin duygulanımı en az danışan kadar yer kaplamaktadır (Bal ve Parlayandemir, 2023).

Masumlar Apartmanı dizisinde de doktor psikiyatrist olarak Manolya Yorgancıoğlu yer almaktadır. *Masumlar Apartmanı* dizisinde iki farklı şekilde psikiyatrist-danışan serileri oluşur. İlk seride dizinin ana karakterlerinden Han'ın (Birkan Sokullu) bir psikiyatrist ile görüştüğü

bölümler yer alır. Bu ilk seride psikiyatrist rolünde Seda Akman oynamaktadır. Bu seri 27. bölüm ve 31. bölüm arasında devam eder. Dizideki Anıl (Selim Can Yalçın) karakteri de aynı terapist ile görüşür. Anıl'ın, Han'ın terapi saatini belirten bir notu Han'a ulaştırması ile Han karakteri terapi sürecini sonlandırmayı tercih eder. Hasta bilgisi güvenliği olmadığı gerekçesi ile psikiyatristi de uyarır. Psikiyatrik görüşme serisinin bu ilk bölümü terapi sürecinin kısa sürede terkedilmesiyle başarısız olur. Dizideki ikinci psikiyatrist danışan serisi 51. bölüm ile başlar ve dizinin final yaptığı 71. bölüme kadar devam eder. Bu ikinci psikiyatrist danışan serisinde psikiyatrist karakterini *Kırmızı Oda* dizisinde olduğu gibi Binnur Kaya canlandırır. Görüşmeler *Kırmızı Oda* dizisindeki Manolya Psikiyatri Danışma Merkezi'ndeki aynı odada, yine aynı formatta yapılır. Bu ikinci psikiyatrist-danışan görüşme serisinde, görüşmelerin devamlılığı başarıyı getirir.

Terapistler sıklıkla hastaları için güçlü bir otorite figürü oluştururlar. Bu otorite, terapinin başarısı için önemli bir faktördür çünkü hastaların terapi sürecine güvenmelerini ve kendilerini terapötik ilişkiye açmalarını sağlar. Terapistin bu otoritesi, danışanların içsel dönüşüm ve iyileşme süreçlerini destekleyebilir. Özellikle zorlu duygusal veya ruhsal sorunlarla başa çıkmaya çalışan hastalar, terapistlerinin onlara yön gösteren bir figür olarak algılayarak ve iyileşmeyi beklerler. Yalom ve Leszcz, terapistin hastalarıyla derin bir bağlantı kurmasının, terapötik sürecin etkinliği üzerinde önemli bir rol oynadığını vurgular. Bu bağlantı, hastaların terapistlerine duygusal olarak güvenmelerini ve iç dünyalarını terapötik ortamda açabilmelerini sağlar. Terapistlerin güvenilirlikleri, içtenlikleri ve rehberlik rolleri, hastaların terapötik süreçteki ilerlemelerini büyük ölçüde etkileyebilir (Yalom & Leszcz, 1970).

Yalom ve Leszcz tarafından belirtilen çerçevede referans ele alınabilecek ve otorite olarak görülen terapist figürünün *Kırmızı Oda* dizisinde terapötik sürecin kendisinden mi kaynaklandığı yoksa dramatize edilen ve idealize edilen bir biçimde mi sunulduğu tartışmaya açıktır. Hayriyem Zeynep Altan, Doktor hanımın bir otorite olmanın dışında danışanlarına

“sınırsız şefkat” imgesi ile dokunduğunu söyler. Altan’a göre doktor, adeta sadece hastalarına yönelik değil, pandemi ile mücadele halinde olan ekran başındaki izleyiciler için de bir anadır. Altan, bu karakterin bir kahramanlık miti doğurup doğurmadığını sorar makalesinde (2021, s. 975). Zeynep Ekin Bal ve Gizem Parlayandemir, diğer Gülseren Budayıcıoğlu dizilerinde olduğu gibi *Kırmızı Oda*’da da travmatik anıların aile ilişkilerinde gömülü olması ile terapist temsilinin danışanlar için bir vekil anne görevinde olduğunu söyler (2023, s. 1422). Durumun idealize edilmesi ile gerçek hayattaki terapist-hasta ilişkilerinden farklı beklentiler oluşabileceği ve terapistlerin rolünü anlamada karışıklıklar yaşanabileceği düşünülebilir. Nükhet Sirman ise psikolojinin süper kahramanların yerini aldığını düşünmez. Sirman’a göre süper kahraman dizileri melodramlardır ve melodramlar hala gösterimdedir; bu melodramlarda karakterlerin psikolojik durumları zaten derinlikli ele alınmaz (2020).

Farklı görüşler doğrultusunda, doktor/psikiyatrist figürünün kahramanlaştırıldığı mı yoksa bir anne vekili olarak mı konumlandırıldığı tartışmasının odağında, psikiyatrist karakterinin izleyiciler tarafından nasıl alımlandığı önemli bir merak konusudur. Hayriyem Zeynep Altan bu konuda şöyle bir yorum yapar.: "Gülseren Budayıcıoğlu'nun kendisiyle yapılan röportajlardaki ciddi ve mesafeli mizacına ya da belki imajına karşın; Binnur Kaya olanca yumuşaklığıyla ve sevecenliğiyle izleyicisini kucaklar. Bir kurtarıcının, kahramanın tüm dertlerin, sorunların üstesinden geldiği kahramanlık miti mi iş başındadır? Superman" ya da 'Wonderwoman' yerine bir 'Şifacı Ana'. Bu şifacı ana imgesi altında, öyküdeki danışanlar üzerinden, ekranları başındaki vatandaşa iletilen mesajlar; gerçekten şiddete dair nesöylemektedir?" (Altan, 2021, s. 975). Binnur Kaya'nın oyunculuk performansı ile ve tüm dizi mizanseninin eşlik ettiği kurmaca bir temsil olduğu farkındalığıyla, bunun nasıl alımlandığı sorusuna odaklanılmalıdır. Bu alımlamaya ilerleyen bölümlerde değinilecektir.

3.5.2. Manolya Psikiyatri Merkezi'nin Diğer Psikiyatristleri

Manolya Psikiyatri Klinik Müdürü Murat karakteri 1 ve 2. bölümlerde, Doktor Ayşe Gölge 22. bölüme kadar, Doktor Piraye Artun ve Doktor Deniz Saner 30. bölüme kadar dizide yer almıştır.

Dizinin 30. bölümüne kadar Manolya psikiyatri merkezinde çalışan tüm psikiyatristlerin merkeze başvuran danışanlara verdiği danışmanlık süreci ve bu süreçteki hikâyelere yer verilir. Ancak 30. bölümden sonra ana psikiyatrist karakteri dışındaki karakterler diziden ayrılmıştır ve danışma süreçleri sadece ana karakter olan psikiyatrist doktor üzerinden ilerlemeye devam etmiştir. Belirtilen 30. bölüme kadar olan süreçte Manolya merkezindeki psikiyatristlerin birbirleriyle, kurucu psikiyatrist ile ve merkezin idari çalışanları ile iletişime girdikleri ve birbirlerini özel hayatlarına kattıkları sahneler tanık oluruz.²⁹ Doktor Ayşe Gölge karakteri Doktor Deniz Saner'e âşık olur. Doktor Piraye Altun kocası tarafından ihanete uğrar. Daha sonra Manolya Psikiyatri Merkezi'ndeki Doktor Deniz Saner ile ilişkiye girer ve birlikte küçük bir şehre taşınmaları ile dizi sürecinden bu karakterlerin ayrılması gerçekleşir. Doktor Deniz Saner çocuk terapistidir ve çocukların da dizide danışan olarak yer aldıklarını görürüz. Dizi senaryosunun Manolya Psikiyatri Merkezi'nde çalışan birden fazla psikiyatrist ile başlaması, sonra senaryo gereği merkezde gördüğümüz tek uzman/psikiyatristin ana karakter olan Manolya olması dikkate değerdir. Bunu, zaten tanırsallaştırılan psikiyatrist karakterinin iyice yegâne hale getirilişi olarak okumak olasılıklardan birisidir. Yan öykücüklerin dizinin izlenilirliğine olan katkısı, yan öyküler olmasının yapım anlamındaki maliyetleri gibi birçok etken senaryodaki bu değişikliğin nedeni olabilir. Ancak senaryonun neden böyle ilerlemiş olduğundan çok bu durumun yarattığı sonuca bakarsak uzman/psikiyatrist ana karakterinin zaten tanırsallaşmışken bu kimliğinin iyice belirginleştiği ve diğer psikiyatristler öyküde varken bile ana karakterin baskınlığının belirgin olduğu söylenebilir.

²⁹ https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Oda_karakterleri_listesi

Dizide yer alan toplamdaki 44 danışan rolündeki karakterden 36 tanesi psikiyatrist Doktor Manolya Yadigaroglu'ndan danışmanlık alır, 3 karakter Deniz Saner'den, 3 karakter Piraye Artun'dan, 2 karakter Ayşe Gölge'den danışmanlık alır. Deniz Saner ve Piraye Artun karakterlerinin 30. bölüm sonuna kadar devam ettiği göz önüne alınarak ilk 30 bölüm içerisinde danışan rolündeki karakterlerin hangi psikiyatrist karakterinden danışmanlık aldığına bakılırsa dizinin ilk 30 bölümü içerisinde yer alan toplamdaki 24 karakter içerisinde 3 karakter Deniz Saner'den, 3 karakter Piraye Artun'dan, 2 karakter Ayşe Gölge'den ve 16 karakter psikiyatrist doktor Manolya Yadigaroglu'ndan danışmanlık alır. Ana karakter ve Manolya Psikiyatri Merkezi kurucusu olan Manolya Yadigaroglu'ndan danışmanlık alan danışan sayısı Manolya Yadigaroglu dışındaki psikiyatristler dizide yer aldığına bile daha fazladır.

3.5.3.Manolya Psikiyatri Merkezi'nin Danışanları

Kırmızı Oda dizisinde kadın, erkek ve çocuklar danışan olarak yer alırlar. Karakterler bu bölümde tek tek ele alınmayacaktır³⁰ ancak taşıdıkları özelliklere göre değerlendirilince belli başlı karakter kategorileri oluştuğu söylenebilir:

- 1) Şiddet riski altında olan, şiddet gören kadınlar: Bu gruba girebilecek kadın karakterlerin yaşadıkları zorluklar şiddet sarmalı ile iç içe geçmiştir. Şiddet gören bir kadın ekonomik zorluklar, aile üyelerinden birisinin ya da birden fazlasının erken yaşta kaybı, erken yaşta evlendirilmeye zorlanma, eğitim hakkının ellerinden alınması gibi zorluklar yaşamaktadır.
- 2) Çocukluk yaşantıları sonucu zorluk yaşayan erkekler: Erkeklerin kimisi mafya lideri, kimisi bir aile babası, kimisi de evliliğinde sorun yaşayan hali vakti yerinde bir

³⁰ Hoş'un "Türk Televizyon Dizilerinde Romandan Uyarlamalar: *Kırmızı Oda*" adlı çalışmasında karakterler tek tek ele alınır. Asiye Bihter Sevinç "Media Portrayal of the Self in In Treatment and *Kırmızı Oda* within the Context of Therapeutic Culture" adlı yüksek lisans tezinde *In Treatment* ve *Kırmızı Oda* dizilerindeki karakterleri karşılaştırmalı olarak ele alır.

erkeklerdir. Ortak yönleri kendilerinin de çocukluklarında şiddet görmeleri, yalnızlaştırılmaları, aile üyelerinin birisini ya da birden fazlasını kaybetmeleridir.

- 3) Psikolojik bozukluğu ile tanımlanan karakterler: Bazı karakterler halüsinasyon görmeleri, hayali karakterle yaşamaları, yoğun paranoya ve hayali kurgular sonucu oluşan kaygılar yaşarlar.
- 4) Diğer karakter kategorileri, ilişki sorunu yaşayanlar, kendi kimliğini bulmaya çalışanlar, bağımlı yönleri olanlar gibi özetlenebilir. Tüm bu karakterlerin ortak noktası çocukluk yaşantıları ve bu yaşantıların yetişkin yaşamlarına olan etkisidir.

Dizinin genelinde karakterler ile ilgili olarak kıyafet, saç, davranış gibi unsurlarla izleyiciye fikir verilir (Koçak, 2021, s. 11). Dizinin sunduğu biçimi ile karakterlerin izleyicinin aklında nasıl kaldığı, daha çok hangi karakterin, hangi gerekçe ile akılda kaldığı ve sunulan karakterlerin izleyici için olabilecek diğer çağrışımları ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

3.5.4. Bir Dizi Karakteri Olarak Gülseren Budayıcıoğlu

Psikiyatrist Doktor Gülseren Budayıcıoğlu dizinin son bölümünde Manolya Psikiyatri merkezi sekreteri Tuna ve danışanlardan Ömer'in düğününe konuk olarak katılır. Doktor Manolya hanımın misafiri rolündedir. Bu sahneler, dizinin kurmaca dünyası ile gerçek dünya arasındaki sınırları bulanıklaştıran bir olay olarak değerlendirilebilir. Gerçeklik hissini arttıracak bir unsur olarak Dr. Gülseren Budayıcıoğlu, kendi kitabından uyarlanan dizide yer alarak gerçek rolünün kurmaca rol içinde yeniden kurgulanmasını sağlar. Dr. Gülseren Budayıcıoğlu'nun iki dünya arasındaki geçişkenliği söz konusudur. Bu durum, izleyicilere gerçek ve kurmaca arasındaki ilişkiyi daha somut bir şekilde sunar ve dizinin hikâyesinin gerçek olaylardan esinlendiğini pekiştirir.

İzleyicilerin, hikâyenin gerçek olaylara dayandığını ve Budayıcıoğlu'nun dizinin senaryo danışmanı olduğunu bilmeleri olasıdır. Onun dizide görünmesi, izleyicilerin dizinin anlattığı

hikâyelere olan inancını ve ilgisini artırabilir. Ayrıca Dr. Budayıcıoğlu'nun diziye katılımı ile izleyicilerle duygusal bağ kurulur. İzleyiciler, gerçek bir psikiyatristin diziye olan katkısını gördüklerinde, dizide anlatılan hikâyelerin gerçek yaşamlara dayandığını hatırlayıp bu hikâyelerin gerçek dünyadaki etkilerini daha derinden hissedebilirler. Bu durum, dizinin duygusal etkisini artırabilir.

Kırmızı Oda dizisi, önceki bölümde ele alınan yerli dizi tarihçesi bağlamında, 2000'lerden itibaren belirginleşen ve küreselleşen medya ortamının etkilerini taşıyan bir yapımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Batı medyasının etkileri hissedilen dizi, psikoterapiyi odağına almasıyla dikkat çekmektedir. Her ne kadar bu tercihin bilinçli bir strateji olup olmadığı net olmasa da pandeminin ilk ortaya çıktığı dönem olan 2020 sonbaharında yayın hayatına başlaması, diziye daha da ilgi çekici bir hale getirmiştir.

Dizinin merkezinde psikiyatrinin kendisi, psikiyatristler ve danışanlar yer almakta; hikâyeler ise gerçek hayattan esinlenmektedir. Ayrıca, senaryo danışmanlığını gerçek bir psikiyatristin üstlenmesi, yapımların hem profesyonel hem de tematik derinliğini artırmaktadır. Bu durum, diziye yalnızca bir hikâye anlatıcılığı örneği olmaktan öteye taşıyarak, psikiyatrinin danışanlara bakışı, dizinin ele aldığı temalara yaklaşımı, danışanların psikiyatriye dair algıları ve tüm bu unsurların toplumsal bağlamla ilişkisi gibi çok katmanlı bir yapı sunmaktadır.

Bu çok katmanlı yapı, farklı izleyici gruplarının diziye nasıl farklı şekillerde alımladığı ve bu alımlama çeşitliliğinin olası nedenleri açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu alımlama çeşitliliği ve buna yol açan faktörler bir sonraki bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

BÖLÜM 4

KATILIMCILARIN *KIRMIZI ODA*'YI ALIMLAMASI

Bu bölümde, katılımcıların *Kırmızı Oda* dizisini nasıl alımladıkları ve diziye izlerken ortaya çıkan alımlama çeşitlilikleri ele alınacaktır. Araştırmanın amacı, dizinin psikoterapi ve psikolojik temalarla olan bağlantılarını, izleyici gözünden nasıl şekillendiğini anlamaktır. Katılımcıların diziye izleme sebepleri, izleme sıklıkları, diziye ilişkin görüşleri ve karakterlere dair algıları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş olup, bu süreçte *Kırmızı Oda* dizisinin çeşitli kültürel, toplumsal ve bireysel etkilerini gözler önüne serilecektir. Ayrıca, dizinin ele aldığı psikolojik temalar ve toplumsal gerçekliklere dair yorumlar, izleyicilerin diziye olan yaklaşımını nasıl şekillendirdiği üzerine bir analiz sunulacaktır.

4.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, Kültürel Çalışmalar ekolünün televizyon izleme davranışı üzerinde çalışmalar yapmaya başlaması ile izleyici araştırmaları kapsamında geliştirilen alımlama yöntemi bu araştırma kapsamında kullanılmıştır. Genel anlamda televizyon metnlerinin çözümlemesi yapılırken metinle ilişki kuran bir izleyici olduğunu varsayan aktif izleyici yaklaşımını benimseyerek ilerlenmiştir. Bu süreci benimseyerek, görsel bir anlatı olarak yerli diziler özelinde izleyicinin televizyonla girdiği iletişime, yerli dizileri neden, nasıl, ne zaman izlediğine, izlediklerini nasıl alımladığına ve farklı izleyicilerin alımlama çeşitliliğine ve tüm bunların toplumsal arka plan ile olan ilişkisine odaklanılmıştır. Açık uçlu olarak yapılandırılan sorular ile izleyici, uzman/psikiyatrist ve psikolog görüşmeleri gerçekleştirilmiş ve yapılan görüşmeler deşifre edilerek analiz sürecine dâhil edilmiştir³¹.

³¹ Araştırma kapsamında izleyiciler ve uzmanlar ile yapılan görüşmelerde kullanılan sorular ve Etik Kurul'a yapılan başvuru Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu'nun 21/3/2022 tarih ve 96 karar sayısı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

2023-2024 yıllarında gerçekleşen görüşmeler sırasında, izleyiciler *Kırmızı Oda*'nın yanı sıra *Kızıl Goncalar*, *Kızılıcak Şerbeti* ve *Bahar* gibi güncel dizilere ilişkin görüşler de dile getirmiştir. Bu görüşlerin bazıları izleyiciler tarafından kendiliğinden belirtilmiş, bazıları ise araştırmacının yönlendirmesiyle ortaya çıkmıştır. Güncel dizilere dair verilen cevaplar, çalışmanın kapsamını aştığından genel analize dahil edilmemiş, ancak *Kırmızı Oda* ve psikoterapi içeren dizilere ilişkin araştırmayı destekler nitelikte olanlar değerlendirmeye alınmıştır.

Bu bağlamda, araştırma kapsamında 19 izleyici, 2 psikiyatrist ve 1 psikolog ile görüşülmüştür. Görüşmecilerin listesi, deşifre süreçlerine ilişkin deneyimlerden önce sunulmuştur. İzleyici kategorisinde görüşülen kişilerin, kadın, erkek ve farklı cinsel yönelimleri ifade eden kategorilerde olmasına, ayrıca farklı meslek ve yaş gruplarını içermesine özen gösterilmiştir. Araştırmada, çalışma alanının Ankara ile sınırlanması tercih edilmiştir. Bu tercih, kırsal bölgeler, küçük şehirler ve Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde yaşayan insanların görüşlerinin araştırmaya ek değişkenler katabileceği öngörüsüne dayanmaktadır. Örneğin, *Kırmızı Oda* dizisinin kadına yönelik şiddet veya çocuk yaşta evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde nasıl alımlandığının incelenmesi bir seçenek olarak düşünülmüştür. Ancak öncelikle, değişkenlerden arındırılmış bir şekilde metropolde yaşayan çeşitli bireylerin alımlama biçimlerine odaklanılmış ve demografik ile sosyo-ekonomik unsurlarla sınırlı bir araştırma yürütülmesi uygun bulunmuştur. Ayrıca, araştırmanın Ankara'da gerçekleştirilmesi, ikamet edilen yer olması nedeniyle yüz yüze görüşme yapma imkanı sunması açısından avantaj sağlamıştır.

Görüşmelerin temsil gücü tartışmaya açık olmakla birlikte izleyici ve uzmanlardan görüşler alınmıştır. Yapımcı ve yapın ekibindeki senarist ve yönetmen gibi kişilerin diziye dair perspektiflerini derinlemesine ele almak, ayrı bir araştırma konusu oluşturabilir. Bu kişilerin

görüşlerini dahil etmek, araştırmanın tematik bütünlüğünü ve izleyici alımlamasını ele alırken odaklanmak istenilen kitleyi bozma riski taşımıştır çünkü yapım sürecindeki profesyonellerin bakış açıları ile izleyicilerin alımlamaları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, yalnızca izleyicilerle yapılan görüşmeler üzerinden ilerlemek, araştırmanın kapsamını ve metodolojisini tutarlı ve odaklanmış tutabilmek daha anlamlı olmuştur. İzleyici kategorisinde görüşülen profesör unvanlı bir sosyal hizmet uzmanının görüşleri ise araştırmaya önemli katkı sağlamıştır. İzleyicilerle yapılan görüşmelerde, *Kırmızı Oda* dizisini izlemiş olma şartı aranmış ve gönüllü olanlara ulaşmak için bir çağrı metni hazırlanmıştır. Ayrıca, bazı kişiler araştırmadan söz ettiklerinde görüşmelere ilgi gösteren izleyiciler olmuştur. Araştırmaya özgü bir e-posta adresi edinilmiş ve hem notların tutulması hem de haberleşmeler bu adres üzerinden yürütülmüştür. Başlangıçta izleyici bulma konusunda zorluk yaşanacağı düşünülmüş ve süreç bu kaygıyı doğrular şekilde başlamış, ancak daha sonra hızlanmıştır. Görüşmeler tamamlandığında hâlâ görüşülebilecek izleyicilerin varlığı not edilmiştir.

Sadece bir uzman ve bir izleyiciyle yapılan görüşmeler çevrimiçi gerçekleşmiş, diğer tüm görüşmeler yüz yüze yürütülmüştür. Görüşmelerin süresi ortalama 40 dakika ile 1,5 saat arasında değişmiştir. Bir izleyici hariç, tüm görüşmeler izleyicinin rızası alınarak ses kaydıyla kaydedilmiş, ses kaydını tercih etmeyen kişinin görüşmesi ise notlar alınarak yürütülmüştür. Derinlemesine görüşme yöntemi, izleyicilerin tutumlarına ilişkin ayrıntılı bilgi almayı ve onların sesine daha fazla yer vermeyi sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Bu yöntemle, izleyicilerin dizilere ilişkin hızlı ve esnek kararlar alarak seçim yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, dizinin yayın tarihinden sonra saha araştırmasının yapılmış olmasına rağmen, izleyicilerin diziyle ilgili hatıralarının net ve izlenimlerinin güncel olduğu görülmüştür.

Uzman ve psikiyatristlerle yapılan görüşmelere kişisel çevre aracılığıyla ulaşılmıştır. Görüşmelerin biri çevrimiçi, diğeri yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Deşifre süreçleri *transkriptör*

aracıyla yapılmış, ardından ses kayıtları dinlenerek metinlerde düzenlemeler yapılmıştır. İlk görüşmelerden itibaren, deşifrelerin analiz sürecine başlangıç niteliği taşıdığı fark edilmiştir. Deşifre edilen metinler, analiz kategorilerine uygun şekilde işaretlenmiş ve ilgili yerlere taşınmıştır. Bu süreçte izleyicilerin ifadelerinden oluşan bir alıntı metinler derlemesi oluşturulmuştur. İlk aşamalarda kuramsal çerçeveye yapılan atıflar sınırlı kalmışsa da, süreç ilerledikçe bu çerçeve metni zenginleştirmiştir. Araştırma sürecinin uzun bir zaman dilimine yayılması, diziyle ilgili yazıların ve değerlendirmelerin incelenmesi ile izleyici görüşlerinin başka dizilere yönelmesi gibi durumlara olanak tanımıştır.

4.2. Araştırmanın Katılımcı Profili

Araştırmada yer alan izleyici profili cinsiyet, meslek ve öğrenim durumu, yaş kategorileri ile aşağıda sunulmuştur. İzleyici görüşmelerinden yapılan doğrudan alıntılarda aşağıda belirtilen kod haritasından yararlanılmıştır.

Tablo 3. Araştırmada Yer Alan İzleyici Profili

	Cinsiyet	Meslek	Öğrenim Durumu	Yaş	Kod
1	Erkek	Mühendis	Üniversite	45	E1
2	Kadın	Memur	Lise	55	K1
3	Kadın	Memur	Yüksekokul	60	K2
4	Erkek	Uluslararası kurum çalışanı	Yüksek Lisans	35	E2
5	Erkek	İşsiz	Üniversite	53	E3
6	Kadın	Şehir Plancısı	Üniversite	28	K3
7	Kadın	Temizlik Görevlisi	İlkokul	45	K4
8	Kadın	Özel sektör çalışanı	Üniversite	45	K5
9	Kadın	Özel sektör çalışanı	Üniversite	40	K6
10	Kadın	Emekli	Üniversite	55	K7
11	Kadın	Özel sektör (banka) çalışanı	Üniversite	45	K8
12	Kadın	Memur	Yüksekokul	45	K9

13	Kadın	Memur	Üniversite	45	0	K1
14	Erkek	Memur	Ön Lisans	50		E4
15	Erkek	Temizlik Görevlisi	Lise			E5
16	Kadın	Memur (uzman)	Üniversite	45	1	K1
17	Kadın	Uluslararası kurum çalışanı	Üniversite	45	2	K1
18	Kadın	Sosyal hizmet uzmanı	Doktora	60	3	K1
19	Kadın	Memur (uzman- şehir plancısı)	Üniversite	27	4	K1

İzleyici grubu için, araştırmaya katılım için *Kırmızı Oda* dizisini izlemiş olmak ön şart olarak sunulmuştur. Ancak bundan tamamını izlemiş olma ya da farklı bir sınır belirtilmemiştir. Bu nedenle diziyi izlemiş olup olmadığı sorulduğunda sadece izlendiği yönünde görüş bildiren ya da araştırma davet metnini görünce kendi kendine araştırmaya katılmak için başvuran izleyiciler araştırmaya dâhil edilmiştir.

4.3. Dizilerin İşlevleri ve *Kırmızı Oda*: Farklılıklar ve Kesişmeler

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin başlangıç aşamasında, *Kırmızı Oda* dizisine odaklanmadan önce, dizi izlemenin izleyicinin dünyasındaki yerini anlamaya yönelik bir sohbet bölümü gerçekleştirilmiştir. Bu sohbet sayesinde, izleyicilerin genellikle dizi izlemedikleri halde *Kırmızı Oda* ve benzeri psikolojik içerikli, psikoterapi temalı dizilere mi yöneldikleri, yoksa genel olarak dizileri yoğun bir şekilde mi takip ettikleri kısmen anlaşılır hale gelmiştir.

Özellikle çalışan kesimde dizileri günün yorgunluğunu atabilmek için, akşam işten eve gelince stres atma yolu olarak, işten uzaklaşmak için izlediğini söyleyen bir izleyici grubu olduğu görülmüştür. Bu grup genelde tüm dizileri bilmektedir. *Kırmızı Oda* dizisini izlemeyi

özellikle seçtiklerini belirtmişlerdir ancak genel görüşme içerisinde birçok diziden haberdar oldukları, birçok dizinin ilk bölümlerini izlemiş oldukları anlaşılmaktadır. Erol Mutlu'nun belirttiği gibi iletişim kuramları içerisinde yer alan kullanımlar ve doyumlar perspektifinde yapılan araştırmalarda televizyonun ağırlıklı olarak eğlenmek, rahatlamak, zaman öldürmek, dertlerden, tasalardan kaçmak için seyredildiği söylenmektedir. Mutlu'nun belirttiği üzere, televizyon bizi derinlikli düşünmemiz gereken başka şeylerden uzaklaştırmaktadır. Hatta izlediğimiz bir program üzerinde konuşsak bile bu uzun süreli bir sohbet olmaz, televizyon programının belleğimizdeki izi kısadır (Mutlu, 2005, s. 101). Mutlu bu kavramın tarihinin, Loe Lowenthal, film teorisi üzerinde yaptığı çalışmalarla Kracauer, kitle iletişim araştırmalarının önde gelen isimlerinden olan Merton ve Lazarsfeld ve onların kitle iletişim araçlarının uyuşturma etkisine işaret ettikleri çalışmalarından beslendiğini söyler (2005, s. 101). Buna göre bir kaçış olarak televizyon seyretme kavramının nedenlerinden birisi televizyonun toplumsal tutunum sağlamasıdır.

Son dönemde hangi dizilerin izlenmiş olduğu sorulduğunda *Muhteşem Yüzyıl*, *Ufak Tefek Cinayetler*, *Kırmızı Oda*, *Masumlar Apartmanı* belirtilmiştir. Dijital kanallarda izlenen diziler arasında *Bir Başkadır* ve bazı yabancı diziler de vardır. Genelde beyaz yakalı çalışanlar hem TV kanalları hem de Netflix ya da BBC dizi kanalı gibi kanalları izlediklerini ifade etmişlerdir. Netflix ve diğer dijital platformları hiçbir zaman kullanmamış ve kullanmayı da düşünmeyen bir izleyici kitlesi de mevcuttur. Araştırma kapsamında Ankara ilinde oturan ve çoğunluğu üniversite mezunu olan bir izleyici kitlesi içerisinde sadece üniversite mezunlarının ve çalışan kesimin dijital platform kullandığı görülmektedir.

Aşağıda alıntısı yapılan izleyicinin televizyon izleme pratiği, bireysel bir kaçış yöntemi olmanın ötesinde, sosyal bir bağlamda değerlendirilmesi gereken bir eylem olarak görülebilir.

Yani kendi kendime böyle bir film varmış demedim. Tavsiyeyle... Bak bu defa da böyle bir olay var. Bak bu var falan... böyle etraftan çok fazla izlendiğini görünce çok da kopuk kalmak istemiyorsunuz. Hani şey gibi gündemi takip etmek gibi bir mecburiyetim var öyle hissediyorum.

Yani herkes neden bahsediyor ya falan hani geri kalmamak mahiyetinde de kendimi ötelediğim izlediğim oldu yani ³².

Bu tür bir izleme alışkanlığı, kişinin işten ve stresten uzaklaşma arzusunu ifade etmekle birlikte, gündemi takip etme konusunda sosyal ortamından geri kalmak istememesi dizi izlemenin aynı zamanda bir sosyalleşme ve ortak kimlik kurma fonksiyonu olduğunu göstermektedir. İzleyici, televizyon dizileri üzerinden ortak deneyim paylaşarak, sosyal kimliklerini pekiştirmekte ve toplumsal bağlarını güçlendirmektedir. Bu durum, dizilerin izleyicilerin hayatındaki çok boyutlu etkisini ortaya koymaktadır.

Dizi izleme durumlarından bahsedilirken özel durumlara dikkat çekilmiştir. Çocuk büyütme sürecine atıfta bulunarak “8 yıldır fazla seyredemiyordum, malum sebeplerden...”³³ ya da “eve geliyoruz yemek faslı, ortalığı topla vb. sonra kızım ders çalışmaya başladığında izliyorum... kızımın okulundan dolayı sosyal faaliyetleri azaldığı için evdeyiz, izliyorum” gibi aile/özel yaşamının sağladığı müsaitlik sonrasında dizinin izlenebildiği ifade edilmektedir.

Bir izleyici için *Kırmızı Oda* dizisi izleyici ve annesi arasında iletişimin başlaması için bir gerekçe oluşturmakta ve dizi üzerinden bir sohbet başlamaktadır. Ancak dizinin işlediği temalar annesinin geçmişinde yaşadığı bazı olayları hatırlattığı için ortamda bir gerginliğe de sebep olmaktadır. Aşağıdaki bölüm aynı izleyiciden alıntılar ile devam etmektedir:

Ben ilk mesela bir dönem işte şantiyede çalışırken, yani çok şey gergin bir ortam, şantiye ortamı ya çok. Ya benim için hani. Bir de şey mizaçlı birisi olduğum için sakın. Şey. Herkes yalnız yiyordu, yani yemeğini. Hatta sürekli dışarıdan sipariş şey yapıyordu. Ben de kendime salata falan yapıyorsam yapıyordum. Sonra sıkıldım. Daha doğrusu şeyden sıkıldım. O iletişimsizlikten sıkıldım [...] Ondan sonra şey yapıyorsun gittikçe kendini törpülüyorsun, iletişim kurmaya çalışıyorsun. Kurallar getirdim ben de mesela. Yemekler birlikte yenecek. Mesela spor yapmıyorsan yemeği sen yapacaksın. Öyle öyle işte şey kurduk yani. Artık bir düzenimiz var ve dizinin hayatımızda böyle bir yeri var. İletişim kurduğumuz alanlar ve anlar bir kahvaltı, yemek. Bir de işte diziler ve haberler. Değil, o şey *Masumlar Apartmanı* ile *Kırmızı Oda* şeydi. Daha çok *Masumlar Apartmanı* izliyorduk. Ama *Kırmızı Oda* 'yı da izliyorduk.³⁴

³² K8

³³ Çocuk büyütme sürecine atıfta bulunuluyor.

³⁴ E3

Bu erkek izleyici sadece *Kırmızı Oda*'yı değil, pek çok diziyi ve haberleri annesi ile izlediğini belirtmiştir. Bu izleyici annesinin dizilerden daha çok beğendiklerini eş zamanlı olarak izlediğini, ikincil derecede beğendiği dizileri de tekrarlarından takip ettiğini söylemiştir. Bu izleyici için esas amaç annesinin yanında durmak ve onunla etkileşime girmektir. Hatta bazı durumlarda diziler annesi ile birbirlerine mesaj verme amacı için kullanılmıştır. Zaten iletişim kurabildikleri anların sadece yemek yeme ve dizi izleme anları olduğunu belirtmiştir. İzledikleri sahne ile ilgili olarak “bak gördün mü” gibi konuşmaların annesi ile arasında geçtiğini söylemiştir.

Morley, televizyonun aile üyeleri ve diğer toplumsal birimlerin birbirleriyle etkileşim sağlama yöntemlerinde bir rol oynadığını savunur. Morley'e göre televizyon etkileşimin vesilesidir ve etkileşimin gerçekleştiği bağlamı kurmak için kullanılmaktadır. Bir anlamda, sohbetlerin referans noktasını, zeminini ve malzemesini sağlar (Akt. Seaman, 2005). Yukarıdaki izleyici ifadesinde de Morley'i doğrulayan bir şekilde sohbetin referans noktasını, zeminini ve malzemesini haberler ve diziler oluşturmaktadır. Başka bir izleyici de dizileri izleme şeklinden bahsederken önce haberlerin izlendiğini arkasından dizilerin izlendiğini belirtilmiştir. Adeta böyle rutin bir sıralama vardır.

Evde yaptığım tek şey işten uzaklaşmak, stresten uzaklaşmak, televizyon izlemekle oluyor, ilk önce haberleri dinliyorum. Arkasından beni meşgul edecek, kafamı meşgul edecek, dağıtacak hangi diziler varsa ilgimi çeken onlara odaklanıyorum.³⁵

Haberlerin izlenmesi sonrasında dizi izleme rutininin haberlerin içeriğine olan bir ilgiyle olup olmadığı başka bir tartışmanın konusu olsa da televizyon haberlerinde sunulan grafik ve resimlerin, çoğunlukla programın dramatik yapısını ve çekiciliğini artırma suretiyle haber programının kendisini tanıtmaya yaradığı Griffin (1993) tarafından ifade edilmiştir. Böylece haber programı ve dizi arasında zamansal olarak ardışık olan bağlantının görsel metnin yapısı

³⁵ K11

anlamında da birbiri ile uyumlaştığı ve bunların yukarıda sayılan kaçış, sosyalleşme isteği gibi nedenlerle izleyicinin bu ikili rutini uyguladığı akla gelir.

Genelde yukarıda belirtildiği gibi kaçış için dizi izleyenlerin dizi izleme örüntülerinin *Kırmızı Oda*'ya denk gelince de kendisini tekrarladığı görülmüştür. Bu noktada diziyi izlemeye devam edip etmeme kararında tek bir dizinin kendi özelliklerinin izleyiciyi çekme konusunda önemi olduğu anlaşılmaktadır. Yerli dizi izlemediğini belirten ama *Kırmızı Oda* izlediğini söyleyen bir izleyici grubu da vardır. Televizyon ve televizyon dizilerinin aslında bir bilinçlendirme aygıtı olduğu görüşünde olan izleyiciler dizi izleme pratiklerine dair sorulan sorularda, “Ben aslında yerli dizi izlemem ama” diye bir başlangıç cümlesi ile cevap vermişlerdir. İzleyiciler arasında kent kökenli, üniversite mezunu, orta ve orta üstü sosyo-ekonomik düzeyde olanlar yerli dizi izlemediğini özellikle belirtmiştir. Bu grubun içerisinde yerli dizi olarak sadece *Kırmızı Oda*'yı izlediğini söyleyen bir kesim olsa da geçmişten günümüze takip ettikleri 4-5 tane dizi adı yine de görüşme boyunca geçmiştir. Genellikle yüksek izlenme oranlarına sahip olan ve ana akımda yer alan *Asmalı Konak*, *Muhteşem Yüzyıl* gibi diziler anılmıştır.

Bir izleyici genelde yerli dizi izlemediğini ama *Kırmızı Oda* dizisini daha farklı konumlandığı için bu diziyi izlemeye başladığını ifade ederken bir yandan da yerli dizi izlemiyor gibi görünmekle ilgili olarak etrafında nasıl bir izlenim bırakmış olabileceği ile ilgili kaygısını aşağıdaki gibi ifade eder:

Burada cümleler çok basit. Hah bakın. Bu da çok önemli biz Türkiye'de çok sık kelimelerle konuşuyoruz. Kelime dağarcığımız az. O yüzden de böyle. Hani nedir bizi sarsacak cümleler şeyimize gelmiyor, aklımıza gelmiyor ve yahut da o cümleleri gündelik hayatta kullanamıyoruz. O yüzden hani bunun kullanıldığı yerlere gitmek daha hoşuma gidiyor. Hatta mesela bazen utanıyorum açıkçası ya işte dizi izlemiyorum deyince acaba çok snob birisi mi falan gibi.³⁶

İzleyicinin sözleri fazla açıklamaya bile gerek kalmadan, yerli dizi izlemeyi daha eğitimsiz, kendini geliştirmemiş kitlelerin yaptığını ima etmektedir. Ayrıca dizi izlemiyorum

³⁶ K10

denilince *snob* olduğunun düşünülmesi gibi bir risk vardır. Pierre Bourdieu, Fransa televizyonu ile ilgili olarak 1950’lerde televizyonun tamamen kültürel olduğunu, belgeseller, klasik uyarlamaları, kültürel tartışmalar gibi yüksek kültürel statüde sayılabilecek hemen her ürünü etkileme gücünde olduğunu ve toplumun zevkini yükseltme gibi bir amaç taşıdığını belirtmektedir. 1990’lara gelindiğinde ise daha çok gözetlemecilik olarak adlandırılabilen bir duruma karşılık gelen yapımlara rastlandığını ifade eder. Bourdieu bu düşüncesi ile kastettiğinin televizyonun pedagojik olarak kullanılması gerektiği olmadığını vurgular (2006). Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmada da Bourdieu’nün 1950’li yıllar Fransız televizyonu tarifinde olduğu gibi, belirtilen izleyici televizyonun toplumun zevk ve farkındalığını arttırma amaçlı kullanılması gerektiğini ve toplumu eğitime gibi bir misyonu olduğunu düşünmekte ve dizi alımlamasını da bu bakış açısı ile yapmaktadır.

Dizileri takip ediyor olup olmama tartışması söz konusu alanda çalışan araştırmacıların “araştırmacı ve kuramcı” kimliğiyle bile yüzleştiği bir durumdur. Feyza Akınerdem ve Nükhet Sirman “Türkiye’nin Atmosferi ve Yerli Diziler Üzerine Diyalog” isimli sohbet metinde (2018) diziler üzerinde çalışıyor olma halinin bile toplumda gülüşmelere yol açtığından bahsederler. Feyza Akınerdem bu durumu şu ifadelerle belirtir:

Acaba insanlar kendilerini önemsiz ve güçsüz buldukları için mi kendi uğraşlarına bu kadar gülüyorlar? Kendi gündelik hayatlarının küçüklüğünü ve o küçüklük içinden dünyaya ne kadar az müdahale edebildiklerini bu kikirdeme ile ifşa etmiş oluyorlar. Kendilerini dünyaya müdahale edebilecek kadar önemseyenlerse dizi izlemiyor. Bu önemseyenlerin önemli bir kısmı da bizim tam ortasında durduğumuz akademiden çıkıyor. Bizim ortamımızda genelde diziler önemsiz ya da en fazla insanları gerçeklerden uzaklaştıran uyuşturucu olarak görülüyor. Bizse diziler önemli derken, dizileri Türkiye’nin durumuna söylenmiş bir söz olarak anlamaya çalışıyoruz. Hem Türkiye’nin şimdiki halini hem de geleceğinde nelerin mümkün olabileceğini anlamak için dizileri kullanıyoruz. Hangi sözün kapısı kapandı, hangi sözün kapısı açıldı, buna bakıyoruz. Dizilerin geçmişe, bugüne ve geleceğe böyle bir ışık tutma tarafı da var. Biz dizilerin hep ülke/memleket atmosferiyle alakası olduğunu düşünüyoruz.

Feyza Akınerdem’in sohbet metinde belirttiği görüşlerinden de yola çıkılırsa, bazı kişiler için üzerinde çalışmaya değer olmayan ve izlenmeyecek yapımlar olarak görülen diziler aslında hep ülke gerçekleri ile iç içedir. Dizileri küçümseme olarak adlandırılabilen bu bakış açısı, yapılan görüşmelerde bazı izleyiciler tarafından da dile getirilmiş ve bu görüşe sahip olanlar

dizilerin toplumu eğitme, gerçekleri gösterme, iyi oyuncular kullanma, iyi bir Türkçe sunma gibi özellikleri olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu görüşte olan kişiler genelde yabancı dizi izlediklerini söylemiştir. Ancak yine de yapılan görüşmeler sırasında dizi ismi vererek yabancı dizilerden bahseden kişi sayısı oldukça sınırlıdır. Akıllarında kalan psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizi veya film olup olmadığı sorulduğunda da yabancı yapım olarak akla gelen genelde filmler olmuştur.

Sonuç olarak, görüşülen izleyici grubu içerisinde dizi izlemeyen ama sadece *Kırmızı Oda*'yı izlediğini söyleyen bir izleyiciye rastlanmamıştır. Görüşülen izleyiciler arasında yerli dizi takip etmediğini ama *Kırmızı Oda*'nın dikkatlerini çektiğini söyleyen izleyiciler olmuştur ancak bu izleyicilerin de belli başlı dizi adlarını saydıkları görülmüştür. Duruma göre değişerek yalnız ya da aileyle izlendiği belirtilen televizyon dizilerinin genellikle işten eve gelince bir kaçış olarak ya da ailece otururken sosyalleşmeyi güçlendirici bir unsur olarak izlendiği anlaşılmıştır. Sadece *Kırmızı Oda*'yı izlediğini söyleyen bir izleyici olmasa da bazı izleyicilerin *Kırmızı Oda*'yı özellikle yapılmış bir tercih ile izlediği belirtilmiştir. Tüm dizileri başlarda bir “yoklayan” izleyici için ise *Kırmızı Oda*'yı izlemeye devam edip etmemek bir değişken haline gelmiştir. Bu devamlılığa ilerideki bölümlerde değinilecektir.

4.3.1 Güvenilir ve Bilindik Sığınaklar: Eski Diziler

İzleyicilerin çocukluktan itibaren izledikleri dizilerin neler olduğu sorulduğunda sıklıkla *Perihan Abla* ve *Bizimkiler* gibi eski TRT dizileri sıralanmıştır. Bu seçkinin yapılmasında görüşülen izleyici profilinin 40-60 yaş arasında olmasının etkisi olması muhtemeldir. Özel kanalların çıktığı döneme atıf yapan ve *Yalan Rüzgarı*, *Hayat Ağacı* gibi Amerikan soap operalarını belirten bir izleyici kitlesi de vardır. Ancak yine de, araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sırasında yabancı dizileri de anabilecekleri belirtildiği halde daha çok yerli dizilerin tüm kesimlerce anıldığı görülmektedir.

Geçmişteki dizilerden söz ederken aynı diziyi birden fazla kez izlediğini belirtenler olmuştur. Mesela *Canım Ailem*, *Muhteşem Yüzyıl* bu kapsamda belirtilenlerdendir. Sohni Kaur (2021), “Konfor izleme” terimini izleyiciyi hoş olmayan duygulardan veya durumlardan uzaklaştırarak bir güvenlik ve huzur hissi sağlayan filmler olarak tanımlar ve konfor filmleri ile ilgili bir araştırma yürütür. Kaur’a göre belirli bir tür veya sinemasal klişe bu filmleri tanımlamaz; izleyici neyin rahatlatıcı olduğuna kendisi karar verir. Konfor filmlerinin en tutarlı unsurlarından biri nostalji veya duygusallık uyandırmasıdır. Nostaljik filmler, izleyiciyi mutluluk veren bir döneme geri götürür (2021, s. 3). Kaur, 83 kişiyle yürüttüğü saha çalışmasında stres puanları arttıkça, katılımcıların seçtikleri filmlerin “daha eski” olduğunu gözlemlemiştir. Kaur, medya teorisi ve psikoloji literatüründeki araştırmaların, konfor filmlerinin nostalji, toplumsal cinsiyet ve medyanın genel rolü gibi çeşitli faktörlerin bir kombinasyonundan oluştuğunu söylemiştir (2021, s. 45-48). Kaur’un araştırmasından çıkarsanabileceği gibi, geçmişte yayınlanmış dizilerin yeniden izlenmesi ile izleyiciler dizideki hikâyeyi yeniden keşfetme ve karakterlerle yeniden bağ kurma fırsatı buluyor olabilirler. Bu süreç, izleyicilere hem tanıdık hem de güvenli bir deneyim sunar, çünkü daha önce izledikleri ve sevdikleri bir hikâyeyi yeniden yaşamaktadırlar. Özellikle pandemi zamanı gibi eve kapanılan bir dönemde geçmişte izleyip sevdikleri dizileri tekrar izlemenin izleyicinin güven ve aşinalık duygularını pekiştiriyor olması muhtemeldir.

Bu konfor izlemesi bakış açısı ile dizilerin ve *Kırmızı Oda*’nın izlenme durumuna bakıldığında dizinin gösterimde olduğu süreç ile araştırmanın saha kısmının yapıldığı dönem arasındaki 1-2 yıllık süre içerisinde diziyi tekrar izlediğini söyleyen bir izleyici olmamıştır. Ancak oyunculukla ilgili kısımda tartışılacağı gibi oyuncuyu bilme ve sevmenin izleyiciyi çok konforlu hissettiren ve diziyi seçmesine sebep olan bir unsur olduğu anlaşılmaktadır.

4.4 *Kırmızı Oda*'dan Haberdar Olma Çeşitliliği ve Diziyi İzleme Nedenleri

Araştırma kapsamında izleyicilerin *Kırmızı Oda*'yı nasıl duyduğu ve neden izlemeye başladığı da ele alınan konulardan birisidir. Ekrana gelmesi itibariyle pek çok tartışmanın odağında yer alan ve medyada da kendisinden söz edilen dizinin hangi motivasyonlarla izlenmeye başladığı ve bu motivasyonun diğer yerli diziler için de benzer sayılacak bir süreçle oluşup oluşmadığı merak konusudur. Zehra Çelenk 1 Ekim 2020 gibi bir tarihte (dizinin ilk bölümü 4 Eylül 2020'de yayınlanmışken) *Kırmızı Oda*'nın çok izlendiğini, çok tartışıldığını ve bu tartışmaya gerçek terapi hikâyeleri kullanılmasının, Gülseren Budayıcıoğlu'nun kariyer hikâyesinin, kişiliğinin, merkezinde çalışanların yaşadıklarının dâhil olduğunu belirtmiştir (2020). Mayk Şişman, Milliyet Gazetesi'nden yayımlanan, “*Kırmızı Oda*' dizisi neyi başardı?” adlı yazısında Türk dizilerinin gereksiz uzunluğu yüzünden birçok kişinin bu dizilere mesafeli olduğunu ama *Kırmızı Oda* dizisinin daha ilk bölümde izleyiciyi yakaladığını söylemiştir. Şişman'a göre dizi daha ilk bölümünün ilk kısmında şoke eden bir hayat hikâyesi sunmuştur ancak bunu da acıları sulandırmadan, ölçülü biçimde yapmaktadır (2020). Özdemir'in (2020) BBC Türkçe için kaleme aldığı “*Kırmızı Oda*: Psikologlar diziyi neden eleştiriyor?” adlı 15 Ekim 2020'de yayımlanan yazısında dizinin ilk bölümünün izlenme sayısının 10 milyona doğru gittiği belirtilmiştir ve klinik psikolog ve psikiyatristlerin dizi ile ilgili görüşleri anılmıştır. Dizinin daha ilk bölümü 4 Eylül 2020'de yayınlanmışken hakkında medyada bu kadar çok yazı, görüş ve sosyal medya mesajı paylaşılan dizinin diğer diziler gibi kaçış, aile içi sosyalleşme gibi dizi izleme nedenleriyle mi izleyiciyi çektiği, medya ve kamuoyunda dizi hakkında paylaşılanların mı dikkat çektiği yoksa psikolojik içeriğe sahip olması, oyuncularını gibi unsurların mı izleyiciyi diziden haberdar edip diziyi izlettirdiği merak konusudur.

4.4.1 Aile/Arkadaş/Eş/Dost Tavsiyeleri: Sosyalleşme, Etkileşim, İletişim Kanalları

Yerli dizi izlemediğini söyleyen kitle içerisinde dizileri yakın çevresinin önerisi üzerine izlediğini söyleyen hatta bu kesimin dizinin izlenmesi için neredeyse ısrara varan tavsiyeleri üzerine “ayıp olmasın” düşüncesiyle dizi izlediğini belirten bir kesim de vardır. Bu izleyiciler sanki tavsiye edilen dizi izlenmediği takdirde diziyi tavsiye eden kişiye ayıp olacakmış gibi bir tutum içine girmektedir. Etrafta konuşulan dizileri izlemezse kendisini gündemin dışında hissetme gibi bir duyguya kapılan izleyiciler de çoğunluktadır. Sanki diziler izleyiciler için haberleri takip etmek kadar güncelin yakalanmasını sağlayan bir araç işlevi görmektedir.

Bu kesimin tutumları İletişim kuramlarında yer alan İki Aşamalı Akış Modeli (*Two-Step Flow Model*) yaklaşımı ile açıklanabilir³⁷. Kanaat önderlerinin önerdikleri belli ki kabul görmektedir. Gerçekleştirilen görüşmeler ile birçok kişinin kendi çevresi içerisinde kamuoyu lideri sayılabilecek kişilerden duydukları dizileri izledikleri söylenebilir. Bazı durumlarda izleyiciler annelerinin diziyi tavsiye ettiğini söylemişlerdir. Bazı durumlarda da *Kırmızı Oda*’nın Gülseren Budayıcıoğlu dizisi olması nedeniyle izlendiği ortaya çıkmıştır. Bu durumda Gülseren Budayıcıoğlu’nun bir uzman olarak varlığı onun kanaat önderi olmasını sağlamaktadır.

Yaşının 25 olduğunu belirten ve şehir plancısı olarak bir kamu kurumunda çalışan bir izleyicinin farklı bir izleme pratiğinden söz ettiği görülmüştür. Bu izleyici öncelikle, genelde yerli dizileri izlemediğini belirtmiştir. *Kırmızı Oda* dizisi öncelikle psikolojik içerikli olduğu için ilgisini çekmiştir ve izleyicinin tanımıyla “izlemek için ayrı bir dikkat vermenin gerekli olmadığı, yemek yerken bile izlenebilecek bir dizi”dir. Bu izleyici bazı dizileri internet

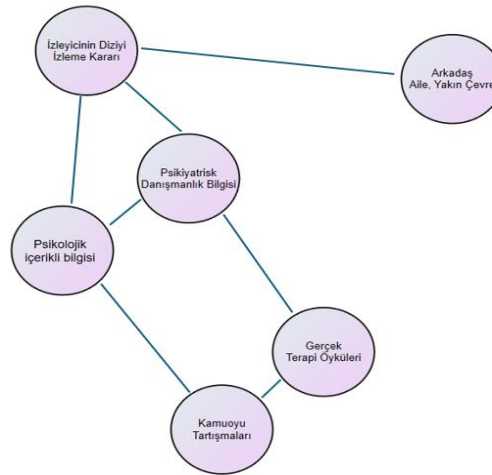
³⁷ Paul Lazarsfeld, Bernad Berelson ve Hazel gaudet tarafından 1940’larda geliştirilen yaklaşıma göre medya etkileri iki aşamalı bir süreçle gerçekleşir. İlk aşamada medya içerikleri toplumdaki kamuoyu lideri olarak adlandırılan kişilere ulaşır. Bu önderler medyayı aktif olarak takip eden ve bilgileri yorumlayarak başkalarına aktaran kişilerdir. Bu kişiler edindikleri bilgileri ve medya içeriklerini kendi sosyal çevrelerine aktarırlar. Toplumdaki diğer bireyler kamuoyu liderlerinin tavsiyelerine dayanarak medya içeriklerini benimser ve tüketir (Bourse & Yücel, 2012, s. 86)

üzerinden arkadaşlarıyla bağlantıya geçerek izlediğini söylemiştir. Sesli olarak bağlanıp, oradan ekranı paylaşarak dizileri aynı anda izlemektedirler. Böylece “sanki yan yanaymış gibi” olurlar. *Kırmızı Oda*’yı bu şekilde izleyip izlemediği sorulduğunda bu izleyici *Kırmızı Oda*’yı bu şekilde izlemediğini çünkü *Kırmızı Oda*’yı bu şekilde hiç kimsenin izlemeyeceğini düşündüğünü belirtmiştir. Çünkü izleyiciye göre Türk dizilerini izleyenler genelde sıkılır, dizilerde “çok fazla bıktıran dram falan” vardır. İzleyicinin yukarıda söz ettiği izleme şekliyle *Kırmızı Oda*’nın izlenmeyeceğinden kastı kendi akranı olan veya dizileri belirttiği şekilde izliyor olabilecek kişilerin *Kırmızı Oda* izliyor olmayacağıdır. Bu şekilde, izleyicinin aslında izlediği içerikleri başka kimlerin izliyor ve ne şekilde izliyor olabileceği ile ilgili bir fikri olduğu görülmüştür.

Jenkins’in “yakınsama” olarak adlandırdığı kavram içerik akışının birden fazla medya platformu arasında dolaştığı ve izleyicilerin istedikleri türde eğlence deneyimlerini bulmak için her yere gidebilme eğilimini ifade eder. Yakınsama, tüketicilerin yeni bilgiler edinmeye ve dağınık medya içerikleri arasında bağlantılar kurmaya teşvik edildiği bir kültürel değişimi temsil eder. İzleyiciler medya akışından aldıkları bilgi parçalarını toplayarak kişisel mitolojilerini oluşturmaya teşvik edilir ve bunları günlük hayatlarını anlamlandırmak için birer kaynak hâline getirirler. Herhangi bir konuda bireysel olarak herkesin bilebileceğinden daha fazla bilgi mevcut olduğu için de tüketiciler tükettikleri medya hakkında birbirleriyle konuşmaya daha fazla teşvik edilir. Bir diğer deyişle, yakınsama medya cihazları aracılığıyla gerçekleşmez, tüketicilerin beyinlerinde ve onların başkalarıyla etkileşimleri sayesinde gerçekleşir (Jenkins, 2006, s. 3-4). Bilsel’in belirttiği üzere yakınsama kültürü ile izleyiciler ağlar üzerinden iletişime geçerek paylaşılanı yeniden üretmeye fırsat vererek medya ve içeriklerini tüketme biçimimizi değiştirir (Bilsel, 2023, s. 18). İnternet ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile yukarıda izleyicinin dizileri internet üzerinden arkadaşları ile bağlantıya geçerek ekran paylaşımı ile birlikte izlediklerini söyledikleri durum yakınsama

kültürü ile benzerdir. Ancak izleyici *Kırmızı Oda* dizisini bu şekilde izlemediğini özellikle belirtmiştir.

Dizi hakkında kamuoyunda oluşan tartışmaların diziyi izlemeyi ne kadar teşvik ettiğine ilişkin olarak yapılan görüşmeler çerçevesinde belirgin bir bulgu edinilmemiştir. Genel olarak arkadaş, aile üyesi, yakın çevre tavsiyeleri daha kritik bir öneme sahiptir. Ancak izleyici diziyi izlemeye başlamadan önce psikolojik içerikli olduğuna dair bir ön bilgiye sahiptir ve gerçek hayatta psikiyatrist olan birisinin dizinin senaryo danışmanlığı yaptığından da haberdardır. Bir diğer deyişle, gerçek terapi öykülerinin olmasının hem izleyici hem de medya ve kamuoyunun dikkatini çekmiş olduğu görülmektedir. Böylece iki aşamalı akış modeli ile ifade edilen durum katmerlenir: izleyici hem kendi yakın çevresindeki kanaat önderi olarak gördüğü kişilerin seçimlerinden etkilenir hem de dizinin arkasında bir kanaat önderi olarak psikiyatrist/ uzman olduğunu bilmekten ve uzmanın diziyi taşıdığı hikâyelerin gerçek olmasından dolayı izlemeyi seçer.

Şekil 1. Pandemi: Toplumsal arka alan ile birlikte diziler

4.4.2 Pandemi: Toplumsal Arka Alan ile Birlikte Diziler

Dizinin COVID pandemisi ile eş zamanlı olması konusunda izleyicilerden aktarılan görüşler bu dönemde dizi izleme pratiğinin arttığı ve dolayısıyla etkisinin olmuş olabileceği

yönündedir. Ancak tersi şekilde o dönemin dizinin izlenmesine etkisinin olmadığını belirten izleyiciler de vardır. Bir izleyici COVID pandemisi döneminde çalıştığı kurum tarafından evden çalışmalarına izin verilmediğini ve bu nedenle kendisinde değersizlik ve yetersizlik hislerinin arttığını, o dönemde *Kırmızı Oda* dizisini izleyip, diziden etkileniyor olma halinin de içerisinde olduğu ruh hali ile bağlantılı olabileceğini söylemiştir. İzleyici pandemi dönemi sırasında gösterime girmiş ve tema olarak psikolojik içerikte olan dizilerin farkındadır ve bu dizileri takip etmiştir. Aşağıdaki alıntıda eğer pandemi olmasaydı kendisinin de daha “eğlenceli” diziler ya da programlar izleyebileceğini belirtmiştir. Mühendis olarak özel bir kurumda çalışan bu izleyiciye göre pandemi öncesinde tatile gitmek, dışarıda bir yerde arkadaşlarla görüşmek gibi aktivitelerin yerini psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren diziler almıştır.

Bu arada Netflix'te *Bir Başkadır* diye bir dizi. O da çok şeydi. Şu an onu da hatırladım yani. O aralar işte ya bu şey satıyordu sanırım. Ya da denk geldi bilmiyorum [...] bence herkes bir şekilde oralara eğildi yani ister istemez. Herkes bir kendi kendine kaldı [...] ve hani biz aslında belliydi işte onun öncesinde pandemi öncesinde işte hadi bir yere gidelim. Oturalım, müzik dinleyelim, bir şeyler içelim ya da hadi işte tatile gidelim işte nereye gitsek, yurt dışında nereye gitsek işte hafta sonu ne yapsak nasıl buluşsak hani çok da şey yapmıyormuşuz, hani hangisi esas bilmiyorum ama ister istemez böyle bir şey olunca tabii ki mesela bir depremin sonrasında bir şeylerden etkilenip işte ister istemez yardımcı olmak istemeniz gibi ya da bir katkımız olsun istemek gibi burada hani bakıyorum mesela 15 Temmuz oldu. Onun öncesinde yine bazı işte patlamalar oldu. Ondan sonra onlardan da hepimiz etkileniyoruz işte insanlar AVM'ye gitmemeye başlıyor ya da güvenli hissetmemeye başlıyor.³⁸

Başka bir izleyici de diziyi izleme ve pandeminin olması arasında bir bağlantı olup olmadığını sorulduğunda;

Tabii ki de var yani o an herkes evde bir şeyler izlemek istiyorsun. Hunharca bir sanal tüketim vardı. O dönem herkes evde. Müge Anlı patlama yaşadı çünkü herkes onu izliyor, televizyon izliyoruz, evimizdeyiz, birbirimizle vakit geçiriyoruz ve herkes sosyal medyada. Çünkü dışarı çıkıp sosyalleşemediğimiz için herkes oraya yoğunlaşmış durumda. Alternatif üretiyor falan ve böyle olduğu zaman da ne yapacaksın? Bir şeylere sarıyorsun, dizidir filmidir. Ve çok güzel bir dönemdi bence (güler)³⁹

³⁸ E1

³⁹ K14

Yine başka bir izleyici diziyi izlediği döneme atıfta bulunmuştur: “Şimdi okuyorsun, bazı kitaplar falan okuyorsun ama dediğim gibi bu bir de şey Covid dönemine denk geldi aslında yani ben onu söyleyeyim, Covid döneminde evde çok olduk. Dışarı çıkamamak çok oldu.” Yine bir izleyici evde 3 çocuğu olduğunu, eşinin de çalıştığını ve kendi işlerinin yoğun olduğunu belirterek devamlı pandemi döneminde dizi izlemeye daha çok vakit ayırabildiğini belirtmiştir.

Pandeminin diziyi izlemesini olumlu değil, olumsuz olarak etkilediğini belirten izleyiciler de olmuştur: “Pandemide moralsizken daha az izledim. İyice ruhum daralıyordu. Komedi olsa daha iyi oluyorum”⁴⁰

İzlerken aynı kanalda kalmadığını, bir yandan daha neşe verecek başka programları da tercih ettiğini belirten izleyiciler olmuştur. Temel olarak neşe veren yapımlara özel bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu durumu “zaten ülkemizde çok olumsuzluk olduğu için” cümlesiyle açıklayan ya da pandeminin olduğu döneme atıfta bulunarak açıklayan izleyiciler de çoğunluktadır.

Bu izleyicilerin görüşünü destekler biçimde medya içeriğinin pozitif olmasının medya içeriğinin stresi azaltmasına neden olup olmadığını araştıran Wolfers ve arkadaşları COVID-19 pandemisi sırasında medyanın bu başa çıkma süreçlerinde önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Wolfers ve arkadaşlarının yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre pozitif medya içeriği kullanımı, medya kullanıcılarının stresi azaltmasına ve davranışsal yönergelere uymasına yardımcı olmaktadır (Wolfers, vd., 2021).

Diziyi izlediği dönemde, sadece *Kırmızı Oda* izlediğini belirten bir izleyici, o dönem yaşadığı yalnızlık hissiyle dizi arasında paralellik kurmuştur. Bir yandan da yaşanan farklı ve uç hayatların kendisinde yarattığı şükretme halini özetlemiştir:

Yani karakterlerin hikâyelerinden etkilendim. Tabii. Hani Melisa Sözen'in hikâyesi aklıma geliyor. Tek başına da insan bir şeyleri başarabilir sonunda gibi bir çıkarım oradan da elde etmiştim sanıyorum ondan sonra. Yalnız kalmaktan korktuğum bir dönemdi benim de herhalde ondan sonra. Mesela şey hissettim, şimdi onu hatırlıyorum yani. İnsanlar ne kadar zorluklar

⁴⁰ K9

yaşayıp ne hayatlar yaşayıp başarılı oluyorlar ya da onların içinden çıkabiliyorlar. Başarılı olmak da şart değil ama yani hani? Onların içinden çıkabiliyorlar. Nelerin üstesinden geliyorlar? Kendi koşullarına şükretme gibi bir şey olmuştu hani ondan sonra. Kendi hayatıma şükretmek gibi bir şey olmuştu. Hem şükretmek hem de feyz almak yani hani. Ne kadar ağır şeylerin içinden insanlar çıkabilirler ve hani şey yapabilirler anlamında. İyileşebilirler anlamında.

Başka bir izleyici *Kırmızı Oda* dizisini dizinin senaryo danışmanı olan Gülseren Budayıcıoğlu'nun sahibi olduğu merkeze kendi yeğenini götürmüş oldukları için diziye aşına olduğunu ve diziyi izlemesinde de bu durumun etkili olduğunu belirtmiştir. Aynı izleyici diziden etkilenmiştir ve dizinin kendisinde çok iz bıraktığını belirtmiştir. Dizinin gösteriminin pandemi zamanına gelmesinin diziyi izlemelerinde etkili olduğunu vurgulamıştır.

Yani o kadar boşluktaydık ki o kadar yapacak hiçbir şeyimiz yoktu ki. Bir de yeni doğum yapmıştım. Öbürleri de küçüklerdi zaten. Polis sürekli sokaktaydı. Bunun çok etkisi oldu bize. Doğal olarak sürekli bir televizyon seyrediyorduk. Ben hayatım boyunca izlemediğim kadar televizyon izledim herhalde ya o dönemde. Çok televizyon sevmem⁴¹

Araştırma kapsamında görüşülen uzmanlar Covid pandemisi ve diziyi izleme arasında bu tarz bir ilişkilenemenin olduğuna yönelik bir gözlemlerinin olmadığını belirtmiştir. Ancak Covid pandemisi dâhil olmak üzere toplumsal düzeyde yaşanan tüm olaylar psikiyatrist ziyaretleri sayılarını ve içeriğini dönüştürmüştür. Bir psikiyatristin belirttiği üzere görüşmelerde *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı*ndaki karakterlere atıfta bulunmaktadır:

Görüşmede dizide bahseden olmuştur. ‘Hocam hani onlar şunlar bende de var’ diye. ‘Safiye gibi değilim hocam da işte’ bunlarda hani bu çok uç noktada olduğu için hani kendini yumuşatmak için kullananları hatırlıyorum. Sayısal bir veri veremem de [...] Hani bu dizinin o denli bir katkı yaptığını söyleyemem. Ama böyle bir motif gibi, espri gibi görüşmelerin içine işlenmiştir.⁴²

Sirman (2020) psikoloji konulu dizilerin gördüğü ilginin pandeminin beraber getirdiği izolasyon ve yalnızlaşma hali ve gelecek kaygısı ile ilgisi olup olmadığı sorulduğunda dizilerin gördüğü ilginin pandemi ile ilgisi olduğunu düşünmediğini belirtir. Bunun sebebi dizilerde asıl işlenenin özellikle erkek şiddetinin beraberinde getirdiği sorunlar olmasıdır. Öte yandan,

⁴¹ K2

⁴² U2

Sirman, afet zamanlarında insanların daha çok psikolojik destek aradıklarını da belirtir. Pandemi de kadınların destek mekanizmalarına ulaşmakta daha çok zorlandığı bir dönem olmuştur.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre pandeminin *Kırmızı Oda* dizisini izlemeye etkisini ortaya koyacak belirgin bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Bu sonucun oluşmasında dizinin gerçek psikoterapi hikâyelerinden yola çıkması, konusu, senaryo danışmanı gibi farklı faktörlerin izleyicinin ilgisini çekmesi sayılabilir. İzleyicinin diziye olan ilgisinin pandemi eş zamanlılığına bağlanmasının yanıltıcı bir analiz olacağı bellidir. Ancak belli bir dönemdeki dizileri sıklıkla izlemiş olmasını görüşmenin pek çok kısmında COVID pandemisi dönemi olduğunu belirterek açıklayan izleyiciler de varlıklarını sürdürmektedir. Ancak yine de derinlemesine görüşmeler sırasında içsel yaşantılar ile ilgili olarak verilen bilgilere bakarak dizinin alımlanmasında pandemi sırasında belirgin olan psikolojik durumun etkin olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, diziyi izleten pandeminin kendisi olmasa da izleyicilerin psikolojik bozukluk, yalnızlık, mağduriyet, zor yaşam şartları gibi durumlara olan tepki ve ilgilerinin o dönemde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

4.5. *Kırmızı Oda*'yı İzleme Sıklığı/Devamlılığı

Kırmızı Oda'yı izlemeyi bilinçli olarak seçip, diziyi sonuna kadar (ya da pek çok bölümünü) izleyenler psikolojik süreçlere ilgi duyduklarını, bu konuda kitap, film gibi diğer yayınları da takip ettiklerini söylemişlerdir. Bu izleyicilerin bir kısmı kendisi de bir psikolog/psikiyatristle görüşme yapmaktadır ya da geçmişte yapmıştır. Bazı durumlarda kendileri olmasa da yakın bir aile üyesinin psikolog/psikiyatriste başvurduğunu ifade etmişlerdir.

Kendi çevresinden duyarak diziyi izleyen izleyicilerden birisi hem dizi izleme pratiğine ilişkin olarak aşağıdaki ifadeleri kullanmış hem de tarif ettiği yerli dizi ortamı içerisinde neden *Kırmızı Oda*'yı izlemeyi seçtiğini anlatmıştır:

BBC izliyorum, onun bir dizi kanalı var. Şu an hatırlamıyorum. CNBCe yani. Çünkü orada diziler kısa ve o kadar içerik dolu ki. Yani o altta geçen şeyler işte şöyle izliyorum....Yani mesela BBC' deki diziler aman tanrım diyorum yani bunlar nasıl kelimeler? Ben de biliyorum bu kelimeler nasıl yan yana gelip de böyle cümleler kurabiliyor? Diğer taraftan mesela tesadüf işte bir Türk dizisi açıyoruz.... şimdi. Yani kendimi direkt şey gibi hissediyorum. Basit, eğitilebilir. Hani zihinsel özürsünüz ve sizin için şey hazırlanmış, dizi. Dolayısıyla da 'ay sen izlemezsın' yani öyle bir şey var algı. Çünkü o yerli dizilerde gerçekten hani kendimi aptal gibi hissediyorum ilk defa bu *Kırmızı Oda*'da bir dakika ya ne oluyor falan dedim. Çünkü ben de 7-8 yıl süren bir psikanalizden geçtiğim için hatta ondan öncesinde defalarca, doğru hekimi bulana kadar kaç tane psikoterapi aldığım için oraya bir aşinalığım var. Yani biliyorum orayı. Dolayısıyla bir dakika ya ne oluyor falan oldum çünkü hani Türkiye'de böyle olmaz ki ilk defa hani böyle kaliteli bir dizi?⁴³

Diziyi izleme sebepleri arasında kendi kişisel hikâyelerine atıfta bulunan izleyiciler olmuştur. Örneğin bir izleyici kendi psikoterapi alma sürecinin *Kırmızı Oda*'nın ortaya çıkışına paralel olması ile dizinin dikkatini çektiği belirtmiştir. Aynı kişi dizideki profil çeşitliliğinin ve toplumda sansasyon yaratabilecek birtakım figürlerin yer almasının kendisinin dikkatini çektiğini vurgulamıştır. Görüşülen bu kişi bu profillerin kendi çalışma alanına olan paralellğine de dikkat çekmiştir. Bu kişiler, öfke sorunu olan, panik atağı olan, seri tecavüz hikâyesi olan, çocukluğunda istismar mağduru olmuş kişilerdir. Bir izleyici bu profillere tanık olduğunu ve dizinin bir nevi kendi tanıklığının doğrulamasını yaptığını belirtmiştir. Diziyle ilgili olarak hissettiği bu yakınlık halini şu cümlelerle özetlemiştir:

“Yani bir tür hakkında çalıştığım alanla ilişkili bir başka kitap okumuş gibi oldum izleyince. O açıdan da bir attraction⁴⁴’ı vardı dizinin. Ama tabii yani diziyle alakalı birçok netameli konu da var”.

⁴³ K10

⁴⁴ Görüşülen kişi İngilizce bir sözcük olan attraction’ı kullanmıştır. Dizinin kendisini çektiğini, diziyi izleme isteği uyandığını kasteder.

Kendi hayat görüşü, toplumsal konulara duyduğu ilgiye temas eden izleyiciler olmuştur.

Bu izleyiciler dizinin hemen hemen tüm bölümlerini izlediklerini belirtmişlerdir:

Bir de toplumsal meselelere duyarlı bir kişiyim. Dolayısıyla toplumsal meseleler var. Çok atıf var. İşte sosyoekonomik hassasiyetler var. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet var. Çocuk yaşta, erken, zorla evlilikler var. İşte LGBT meselesi var. Seks işçiliği meselesi var. Bunları da prime-time'da ana akım televizyonlarda görmüyoruz. Dediğim gibi bütün defolarına rağmen bu kısımları bence şey faydalı, önemli...dizide toplumsal sorumluluk itibariyle odaklanması gereken neredeyse her grup vardı.⁴⁵

Diziyi izlemeyi bilinçli olarak seçip, sürekli takip eden izleyiciler arasında dizinin psikolojik içerikli olmasına, psikoterapi sahneleri içermesine ve dizinin ülke gerçeklerine de temas eden temalarına atıfta bulunanlar olmuştur. Bu izleyicilerin dizinin olumlu ve olumsuz taraflarına dair net tanımlamalar yaptığı gözlemlenmiştir.

Dizinin eleştirel bir bakış açısıyla seyredildiği ve içeriğindeki temalara ilgi duyulduğu durumlarda devamlı izlendiği görülmüştür. Diziden haberdar olduktan sonra izlemeye başlayanların bazıları ilk bölümleri izledikten sonra izlemeyi bıraktıklarını söylemişlerdir. Bu durumda diziyi izlemeye çok belirgin bir ilgi duyarak başlayan ancak sonra diziyi izlemeyi bırakan istisnai bir kesmin olduğu söylenebilir. Dizinin, başlarda ajite edici geldiğini ancak dizide gösterilen hayatların farklı olması sebebiyle ilgi çektiğini belirten kişiler de olmuştur. Ancak yine dizinin ajite edici olması sebebiyle izlemeye başladıktan sonra diziyi bıraktığını belirten kişiler de vardır. Sıkıldığı için diziyi bıraktığını söyleyen, içinin diziyi kaldırmadığını, dizinin kendisini fazla üzüntüye boğduğunu belirten izleyiciler de olmuştur. Bu şekilde dizinin kendisine iyi gelmediğini düşünenler sadece baştaki 5-6 bölümü izlemişlerdir. Erol Mutlu *değer pekiştirme* kavramının izleyicinin inandığı, benimsediği değerleri savunan bir programın o izleyici için taşıdığı cazibeyi ifade ettiğini söylemektedir. Mutlu'nun ifadesiyle izleyici "bugün etrafımızda hala bu programdaki gibi ailelerin bulunduğunu bilmek çok güzel doğrusu; bu program bana aile bağlarının önemini anımsatıyor; bu program aile hayatının nasıl olması, ne

⁴⁵ E2

olması gerektiğini örnekliyor” diye düşünmektedir (Mutlu, 2005, s. 98). Bu şekilde dizinin ilk bölümlerini izleyerek daha sonra izlemeyi bırakan izleyicilerin belki de Erol Mutlu’nın deyişi ile belli değerleri destekleyen, savunan programların o izleyici için cazibe oluşturmaları durumuna ters bir etkinin oluştuğu söylenebilir. *Kırmızı Oda* dizisinin yapımcısı olan Onur Güvenatam verdiği bir söyleşide dizilerde gösterilen olumsuz davranışın aslında olumsuz davranışın sonucunu görülür yaptığını düşünür (Güvenatam, 2024). Ancak Mutlu’nun değer pekiştirme olarak adlandırdığı durumun oluşması olumsuz davranışın gösterilmesi ile mümkün olmaz, dolayısıyla bazı izleyiciler için dizi cazibesini yitirir. Başka bir deyişle dizide gösterilen şiddet gibi olumsuzluklar izleyici için cazibe oluşturmaz. Lale Kabadayı da dizilerdeki geçicilik hissinin seyirciyi yeni hazlar peşinden gitmeye yönlendirdiğini ve belli bir tüketime götürdüğünü belirtir. Yeni hazları arayanlar benzer diziler arasından seçme / terk etme/ yeniden seçme özellikleri gösterebilir yani izleyicinin dizilere olan tavrı değişkendir. Seyircinin ilk gösterildiği haftalarda izlediği diziyi izlemeye devam etmesi için belirli bir beğeni düzeyinin oluşması ve sürmesi gerekir (Kabadayı, 2009, s. 145).

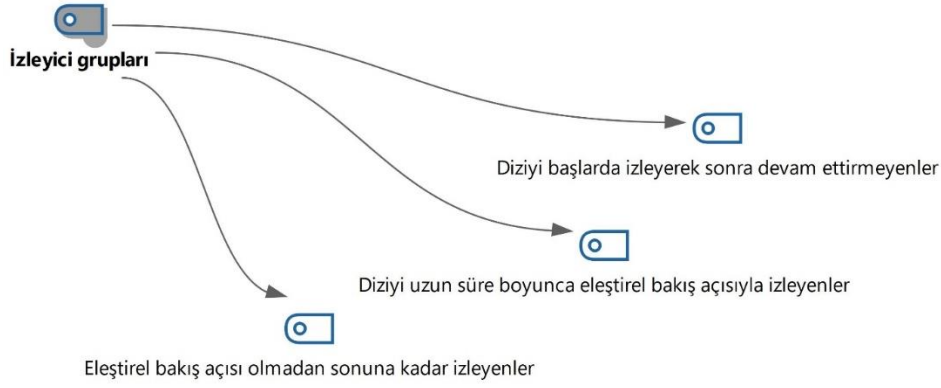
Diziyi kaçırmadan izleyen izleyiciler tarafından dizinin genelde gerçek zamanlı izlendiği ancak kaçırılan bölümlerinin sonradan youtube gibi ortamlarda izlendiği gözlemlenmiştir. Bir izleyici, kanalın diziyi tekrar gösterdiğini, kaçırdığı bölümleri izleyebildiğini belirtmiştir.

Dizinin psikolojik içerikli olması sebebiyle ilgisini çektiğini belirten ve görüşülen diğer izleyicilere göre daha genç olan bir izleyici bir noktadan sonra *Kırmızı Oda*’yı izlemenin kendisini sıkıldığını belirtmiştir:

Yani işte yani ilk yayınlandığı dönemde ben başladım. O zaman daha popüler değil bu kadar o zamandan bir başlayıp böyle bir sardı falan bir yere bir yerden sonra sıkıldı artık. Yani herkesin de artık çocukluk travması yani nedir falan oluyorsun. Artık her şey aynı şeye dönüyor. Hep aynı alt metinden devam ediyor. O beni sıkıldı artık o noktadan sonra.⁴⁶

⁴⁶ K14

İzleyiciler için, dizinin gerçek hikâyelere dayanması ve Gülseren Budayıcıoğlu isminin dizi ile eşleşmesinin dikkat çekici olduğu gözlemlenmiştir. İzleyici grupları arasında, dizinin izlenme seyri açısından i) diziyi başlarda izleyerek sonra devam ettirmeyenler, ii) diziyi uzun süre boyunca eleştirel bakış açısıyla izleyenler ve iii) eleştirel bakış açısı olmadan sonuna kadar izleyenler olarak üç ana kategori belirlenmiştir. Dizinin sonuna kadar izlenmesinden kasıt tüm bölümlerin izlenmesi olmasa da tüm bölümlerin izlenmiş olma ihtimaline yakın, izleyicinin kendi beyanı ile verdiği bir “dizinin tamamını izledim” ifadesi bulunmaktadır. Diziyi izleyen izleyiciler dizinin toplumda farkındalık yaratma işlevine inanmaktadır, ancak dizinin olumsuz yönlerini de dile getiren bir izleyici grubu da olmuştur.

Şekil 2. İzleyici grupları

4.6. *Kırmızı Oda*’yı İzleme Pratikleri

Doris Kolesch ve Hubert Knoblauch izleyici duygularının izleyicinin dikkatinin nesnesine ve izleyicinin kendisine yöneltilen kolektif duygular olarak anlaşılabilirliğini söylemişlerdir. Bu bakış açısına göre izleyicilerin dikkat odağı olan şeyle, birbirleriyle ve etkinliğin diğer yönleriyle nasıl bir ilişki kurdukları önemlidir. İzleyicinin duyguları yalnızca olan bitene bir tepki değildir çünkü seyirciler kendilerinden ve çevrelerinden de etkilenirler (2020, s. 287). Kolesch ve Knoblauch’un belirttikleri üzerine hem fiziksel ortamda tiyatro, maç vb izleyenler hem de kitle iletişim araçlarını izleyenler kolektif bir izleme edimini birlikte

gerçekleştirmektedir ve bu nedenle dikkatin odağı olan televizyonun gösterdikleri ile ilgili tepki verirken ve izlenenleri alımlarken çevrelerinden ve kendi kendilerinin deneyimlerinden de etkilenmektedirler. Arne Freya Zillich, ortak izleme (*co-viewing*) teriminin ilk önce ebeynlerin çocuklarıyla birlikte televizyon izleme ve içerik hakkında kendi yorumlarını sunmalarından çıktığını ancak günümüzde bunun herhangi bir grup tarafından yapılan ortak izlemeye dönüştüğünü söylemiştir. Zillich, araştırmacıların insanların neden ortak izlemeye yöneldiği ve izleme grubuna ne derece bağlı olduğu konusunda farklılıklarının olduğunu ancak izlemenin bağlamının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Buna göre, Banjo'nun içeriğin izlenme bağlamının izleyicilerin bir televizyon programına verdiği tepkiyi etkileyebileceğini söylediğini anımsatır (Zillich, 2020, s.135-136). Bu bakış açısı alımlama çeşitliliğinin değerlendirilmesinde dizilerin nasıl ve kimlerle izlendiği, izlenenler üzerine ne tür değerlendirmelerin izleyici tarafından yapıldığı ve bunların başkalarıyla nasıl paylaşıldığını bir değişken haline getirir.

Diziler evde aileyle, bir başkasıyla veya yalnız yaşama durumuna göre ailenin bir üyesiyle veya yalnız izlenmektedir. Anne ve babayla yaşıyorsa dizilerin genellikle aileyle seyredildiği belirtilmiştir. Ancak görüşülen izleyici evli ve çocuklu kadın ise ve evdeki eş veya çocuklar olduğunda kadın diziyi tek başına izlediğini, “Eşimin yüreği kaldırmadı bu dizileri” diyerek eşinin izlemediğini belirtmiştir. Diziyi eşiyile birlikte izlediğini belirten erkek ve kadın izleyiciler de mevcuttur. Bu izleyiciler genellikle çocuklardan fırsat kalırsa dizi izleyebildiklerini söylemiştir. Kendisinin de diziyi zor kaldırdığını ve bu nedenle fazla içselleştirmeden izlemek için kanal değiştirerek izlediğini, bir yandan pirinç ayıkladığını arada bir “Güldür Güldür”ü⁴⁷ açarak onu izlediğini belirtenler de olmuştur. Bu tarz bir yandan başka uğraş yaparak ya da başka kanalı da açarak izleyenler genel olarak dizi üzücü olduğu,

⁴⁷ BKM yapımı olan ve ilk sezonu FOX'da yayınlanan, 2. Sezondan sonra SHOW TV'de yayınlanan eğlence programı (https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCld%C3%BCr_G%C3%BCld%C3%BCr)

kendilerini sıkıldığı için bu şekilde izlediklerini belirtmişlerdir. Burada atf yapılan durum *Kırmızı Oda*'ya özgü değil, genel olarak tüm dizilerin üzücü bölümlerinde yapılan bir edimdir. Ancak *Kırmızı Oda*'da üzücü sahnelerin çokluğu nedeniyle kaçtıklarını söylemişlerdir. “Başka uğraş yaparak izleme” nedeni olarak ise, dizilerin tekrar gösterildiğini, aynı saatte başka bir dizi izlemek isterlerse onu seçtiklerini ifade etmişlerdir. Erol Mutlu'nun televizyon seyircisinin davranışındaki kaçış kavramıyla ilgili olarak açıkladığı gibi televizyon izleme sadece boş zaman aktivitesi olarak değil toplumsal rol için ayrılmış zamanın dışıyla da sınırlanmıştır. Açıkçası, birey televizyon seyirciliğini çalışma saatlerinin yanı sıra anne-babalık, karı-kocalık, dernek üyeliği vb. toplumsal rollerinden de uzaklaştığı sırada yapar. Televizyon kullanımı sınırsız, görev ve yükümlülük duygularından bağımsız özgür bir seçim meselesidir (Mutlu, 2005, p. 103). Evli ve çocuğu olan bir kadın izleyici görüşme boyunca 4 kez “zaplamak” sözcüğünü kullanmıştır. Televizyon izleme edimi sırasında yaptığı seçimleri özgür bir seçim olarak gördüğünü eklemiştir. Canının sıkıldığında güldürü programlarına döndüğünü belirtmiştir. Psikolojik içerikli dizileri izleyerek *Masumlar Apartmanı*'ndaki Safiye karakterinde olan el yıkama takıntısı gibi psikolojik rahatsızlıkları ve bu alanlarda danışmanlık veren uzman/doktorları öğrenme özgürlüğünü kazandığını söylemiştir. Aşağıdaki ifadesi ile izlediklerini içselleştirmeme yolunda bir çabası olduğunu vurgulamıştır:

Bunu da bu dizilerden sonra söylemeye başladım ya diyorum, bunu da diyorum. Bu da bir kimyasal yani bu da beynimizdeki bir kimyasalla ilgili demeye başladım. Yani bunun yerine konulduğu zaman çocuklarıyla ilgili çok sağlıklı ilişkiler yaşayabileceğini, eşiyle, karısıyla, kocasıyla her neyse, yani sonra ailesi ile arkadaşı, iş çevresiyle daha çok barışık olabileceğini söylemeye başladım... Şeyi bile söylemeye başladım. Hani doktorların hem sayfaları oluyor ya branşlarına git mesela kendin hani atıyorum. Diyelim ki el yıkamayla ilgilisin, Safiye'ninki gibi. Bununla ilgili bak bakalım hocaların çalışma alanlarına diyorum. Bir de böyle yönlendirmeye başladım. Hangi branş var? Bazı hastanelerde biliyorsun, bazı uzmanlık alanları branş istiyor ya bu branşta çalışmaları var mı? [...] Zapladığım şeylerin dışında bu da gelişti bende. Şöyle söyleyeyim, bizimkilerle ilgili. Hani dediğim gibi benim boş zamanım denk gelmiş en çok da biraz da dedim ki birisi diyor ki dersim var, o da sana birisi diyor ki ya şunu tamamlayacağım ya herkes odasına gidiyor. Şimdi tabi bana bu Covid döneminde yaşam alanı olarak salon kaldığı için televizyon orada olduğu için... Korkuyorum atıyorum, pirinç ayıklıyorum ama dediğim gibi oturup da ...kal gelip de durmadan... içselleştirmeden. Beni içine içselleştirmeden. Beni içine

çekmesine izin vermemek için bir şeyler yaptım.⁴⁸

Diziyi örgü örerek izlediğini belirten bir izleyici “belki de iyi gelen örgüydü” diyerek dizi izlemenin kendisinde iyi bir his bıraktığına atıfta bulunmuştur. Belki de iyi gelen örgüydü” ifadesi, örgü örmenin meditatif ve rahatlatıcı bir aktivite olarak algılandığını ve dizinin kendisinden ziyade bu aktivitenin izleyiciye iyi geldiğini vurgulamıştır. Bu durum, dizi izlemenin bu izleyici tarafından rahatlama ve stres atma yöntemi olarak da kullanılabileceğini göstermiştir. “Film izlerken dikkatli izlerim ama dizide o kadar değil,” diyerek film ve dizi izleme pratiğini birbirinde ayıran ya da farklı dizileri farklı şekilde izlediğini belirten izleyiciler de mevcuttur. Örneğin bir izleyici *Kırmızı Oda*’yı dikkat verilerek izlenmesi gereken bir dizi kategorisine almıştır. Film ve dizi izleme pratiğinin farklı olduğunu belirten izleyiciler, iki farklı medya türü arasındaki algı ve odaklanma farkları olduğunu belirtmişlerdir. Filmlerin genellikle daha yoğun bir dikkat gerektirdiği, dizilerin daha uzun süreye yayılmaları ve içerikleri nedeniyle daha az dikkatle izlenebildiği belirtilmiştir. Bu durumun dizileri izlerken başka işler yapmayı mümkün kıldığını dile getirmişlerdir. Özellikle beyaz yakalı olarak çalışan izleyicilerin tamamına yakını dizi üzerine iş yerlerinde, birlikte olunan diğer ortamlarda görüş paylaştıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, izleme deneyiminin sosyal bir boyut kazandığını göstermiştir. Bu, dizilerin sadece bireysel bir deneyim olmaktan çıkıp sosyal bir etkinlik haline geldiğine işaret etmiştir. İzleyicilerin az sayıda da olsa bir kısmı, dizileri izlerken anında geri bildirim alıp düşüncelerini anında paylaşmaktadırlar. Diziler üzerine iş yerlerinde ve diğer sosyal ortamlarda yapılan tartışmalar, dizilerin toplumsal sohbetlerin bir parçası haline geldiğini ve sosyal etkileşimlerde önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

Can Diker’in 29 yaş altı yaklaşık yüz kişilik bir öğrenci grubunu hedefleyerek gerçekleştirdiği araştırmada küreselleşme ile uyumlu ve kent kültürünün içinde bulunan bir toplumsal grubun dijital tüketim biçimlerinin verdiği imkânlar ile izleyicilerin durdurma veya

⁴⁸ K2

duraklatma gibi özellikleri kullandığı görülmüştür. Y kuşağı bireylerinin dikkatlerini toparlayabilmesi için kısa segmentler halinde içeriği tüketme isteklerinin tercih sebebi olduğu ortaya çıkmıştır (2019). Yukarıdaki bölümlerde 25 yaşında olduğu belirtilen izleyicinin dizi izleme biçimi Diker'in araştırmasındaki bulgularca saptanan izleme biçimlerine oldukça yakın görünmektedir. Bu benzerlikten, küreselleşme ile uyumlu ve kent kültürünün içinde bulunan belirli bir yaş grubunun ortak izleme özellikleri gösterdiği sonucu çıkarılabilir.

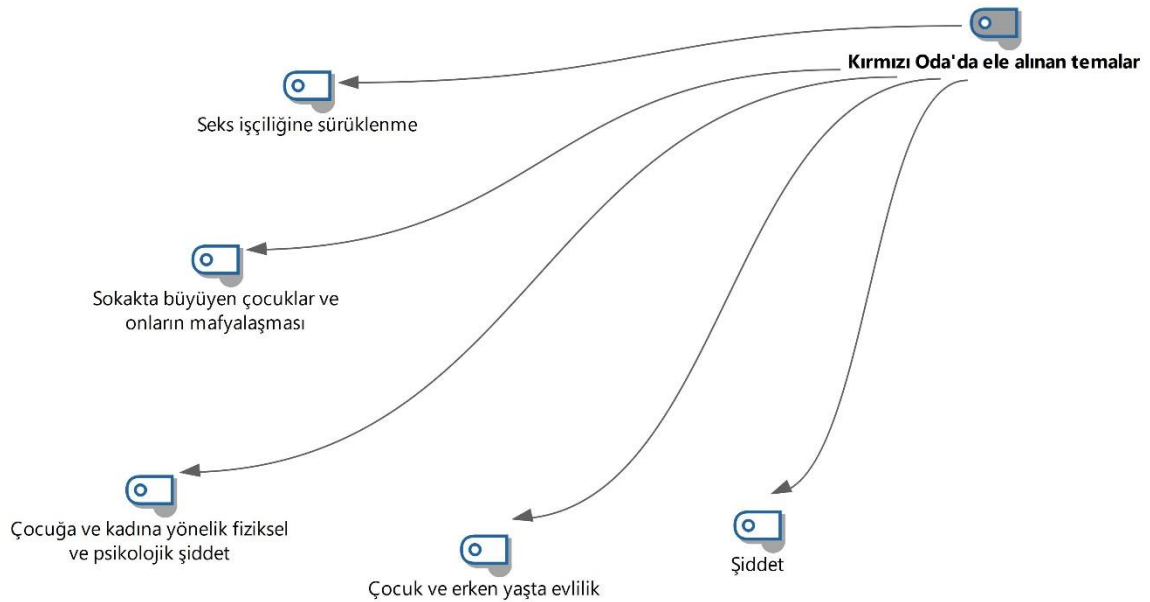
Araştırma kapsamına dâhil edilen izleyici örneklem grubuna bakıldığında, *Kırmızı Oda* dizisinin bir iki istinai durum dışında yayınlandığı zaman izlenildiğini göstermiştir. “İstinai durumlar” için sorumluluklar örnek gösterilmiştir. Dizi aileyle yaşıyorsa aile içinde izlenmekte ancak aile üyelerinin bir arada olma durumu her hane için geçerli olmamaktadır. Sadece annesiyle yaşadığını söyleyen tüm izleyicilerin diziyi annesiyle izlediği görülmüştür. Eş ve çocuklarından fırsat kaldığı kadar izlediğini söyleyen, eş ve çocuklarıyla izlemediğini söyleyen izleyiciler de olmuştur. Tek başına yaşayan izleyiciler ise dizi üzerine konuşma ve sohbet gerçekleştirmek istediklerinde bunu mesajlaşma yoluyla ya da dizinin yayınlanmasını takiben iş yeri gibi ortamlarda yaptıklarını anlatmışlardır. Dizinin baştan sona dikkat vererek izlendiği durumlar ile bir yandan başka bir uğraş yaparken izlerim denilen durumlar sayı olarak birbirine eşittir.

4.7 *Kırmızı Oda*'daki Temalara İlişkin Görüşler

Kırmızı Oda, belirtildiği üzere psikiyatrist ve danışan görüşmelerinden oluşmakta ve danışanların psikiyatriste açıldıkları hikâyelerdeki temalar ise dizinin içerdiği temaları oluşturmaktadır. Koçak'a göre (2021, s. 39), *Kırmızı Oda* dizisini her hafta takip eden izleyiciler ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular, izleyicinin özdeşim kurmasında en belirleyici unsurun ‘hikâye’ olduğunu göstermiştir. Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan iki psikiyatristin görüşüne göre de *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı* gibi dizilerin, psikolojik sağlık sorunları ve terapi pratiğini merkeze almalarıyla dikkat çekici

oldukları söylenebilir. Çelenk'e (2020) göre ise dizinin yapımcısı olan OGM Pictures zekice bir zamanlamayla hem toplumdaki psikolojik destek ihtiyacının hem de gerçek hikâye merakının farkına varıp arkasına Gülseren Budayıcıoğlu'yu alarak bu sektöre farklılık getirmiştir. Bu bölüm belirtildiği gibi dizinin psikolojik içerik ve psikoterapi içermesi, bölümlerde işlenen ve başlıcası şiddet olan diğer temaların mı yoksa dizinin gerçek bir hikâyeye dayanmasının mı izleyici için daha çekici bir neden olduğunu anlamaya yönelik bir girişimdir.

Aşağıda yer verilmiş olan Şekil 3'de dizilerde ele alınan temalar ilişkin bulguların analiz sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 3. *Kırmızı Oda*'da ele alınan temalar

4.7.1 Dizinin Temalarına İlişkin Görüşler: Kategorik Olarak "Psikolojik İçerikli" Dizi Saptaması ve Bir Akım Öncüsü Olarak *Kırmızı Oda*

Psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temalar ya da psikolog/psikiyatrist karakterinin ya da bu karakterlere başvuran kişilerin olduğu dizi veya filmler sorulduğunda ve soru çocukluktan başlayarak tüm hayatıyla sınırlandığında akla ilk gelenin yabancı filmler olduğu görülmüştür. *Guguk Kuşu*, *Kuzuların Sessizliği*, *Seven*, *Dexter*, *American Beauty*, 28

Gün gibi filmleri ve bu filmlerde oynayan karakter ve oyuncular (Seven, Hannibal karakteri⁴⁹ ve Anthony Hopkins) görüşülen kişilerce belirtilmiştir. Türkiye’de oynayan dizi ve filmlerden akıllarda kalan psikolojik içerik ya da psikoterapist/psikolog sorulduğunda akılda kalan psikolog/psikoterapist belirtilmemiş, belli bir döneme atıfta bulunan tema ve sahnelere yoğunlaşıldığı görülmüştür. Adeta izleyici *Kırmızı Oda*’ya kadar olan dönemdeki psikolojik içerikli veya görüşme sahnesi içeren yerli film ve dizileri yok saymaktadır. Görüşülenlerden birisi “80’lerde çekilen ve karakterlerin karşılıklı sustukları filmler” olarak aklında kalanı özetlemiştir. Bir başka kişi Yeşilçam filmlerinde psikiyatrist görmenin çok sınırlı olduğunu belirtmiş ve 80’lerin ortasından itibaren, 1980 darbesi sonrası dönemde kişilerin psikolojik süreçlerine yoğunlaşan ve psikolojik gerilim barındırdığı da söylenebilecek olan filmlere rastlandığını belirtmiştir. Bu türe örnek olarak *Anayurt Oteli* filmi belirtilmiştir. Bu filmlerin, ortak noktası “ağır ilerlemeleri” ve ruhsal bozuklukları olan karakterleri içermeleri olarak belirtilmiştir. Görüşülen kişilerden birisi çocukluğundaki dizileri⁵⁰ aile dizisi, tozpembe diziler olarak hatırladığını ve o dönemlerde psikiyatrist ve psikoloğa başvurmanın da yaygın olmadığını veya bu uzmanlarla görüşülse bile bunun gizli tutulduğunu söylemiştir. Dizi veya filmlerden akılda kalan bir psikiyatrist ve psikolog olmamasının nedenini böyle açıklamıştır.

Görüşmelerde sorulan soru “çocukluğunuzdan itibaren” dönem aralığı ile yöneltildiği için genelde “hatırlamıyorum”, “hafızam yetmiyor” gibi karşılıklar alınmış ve hafızalar zorlandığında verilen yanıtlar daha çok yabancı filmler üzerinden ya da 1980 sonrası yerli filmlerle ilgili olarak verilmiştir. Günümüze yaklaşan süreçte ise yerli diziler olarak *Kırmızı Oda* ile yakın zamanda gösterime giren *Masumlar Apartmanı*, *Camdaki Kız* ve Netflix’te yayınlanan *Bir Başkadır*’dan bahsedildiği gözlemlenmiştir. Bu bölümde özellikle üniversite mezunu ve beyaz yakalı çalışan kategorisinde yer alan kişilerin Gülseren Budayıcıoğlu

⁴⁹ Görüşme sırasında atıfta bulunulan 2001 yapımı, yönetmenliğini Ridley Scott’un yaptığı *Hannibal* filmidir. Görüşme sırasında filmde Lecter rolünden Anthony Hopkins’e atıfta bulunularak bahsedilmiştir.

⁵⁰ Görüşülen kişinin çocukluk olarak adlandırdığı dönem 1980’ler ve 1990 başlarını içermektedir.

dizilerine atıfta bulunduğu görülmüştür. Ancak yine Gülseren Budayıcıoğlu'nun senaryo danışmanlığını yaptığı *Doğduğun Ev Kaderindir* ve *İstanbul Gelin* daha az gündeme gelmiştir. Ancak *İstanbul Gelin*'den bahseden izleyiciler de olmuştur. Ancak daha az bahsedilen *Doğduğun Ev Kaderindir* ve *İstanbul Gelin* dizilerine yönelik olarak bu dizilerin de Gülseren Budayıcıoğlu dizisi olduğunun hatırlatılması üzerine bazı izleyiciler bunu bildiklerini belirtmişlerdir. Ancak ilk anda bu dizileri kendiliğinden söyleyen kişi sayısı çok daha azdır. Bu da, Gülseren Budayıcıoğlu isminin daha çok *Kırmızı Oda* sonrası belirginleştiğine işaret etmektedir. Sonraki dönemlerde gösterime giren *Yalıçapkını*'nın adı da bazı görüşmeler sırasında geçmektedir. Daha sonradan gösterime giren ve Gülseren Budayıcıoğlu hikâyelerinden senaryolaştırılan *Sakla Beni* ve *Yan Oda* ise yapılan son görüşmelerin zamanlamasıyla denk gelmiştir ancak bu dizilerin ismi herhangi bir izleyici tarafından anılmamıştır. Geçmişte çeşitli yerli dizilerde psikolog, psikiyatrist gibi uzmanlar ve psikolojik içerikleri konu alanlar içeren dizilerin bulunduğu tarihçe bölümünde vurgulanmıştır. Buna rağmen izleyicinin andığı dizilerin *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı*'na ve ilgili dönemdeki diğer dizilere yoğunlaşması bu dönemin bir “akım” ile ilişkilendirilebileceği savını güçlendirmektedir. Bu noktada dikkat çeken bir diğer husus, örneğin 2002-2019 yılları arasında, belirli aralıklarla yayınlanan *Çocuklar Duymasın* dizisinde bir psikiyatrist karakteri bulunmasına rağmen, “hatırladığınız bir psikiyatrist var mı?” sorusuna verilen yanıtlarda bu karakterin akılda kalmaması; buna karşılık, akım kapsamında ana teması ve karakterleri psikiyatrist/psikolog ya da psikolojik bozukluğa sahip bireyler olan dizilerin isimlerinin hatırlanıyor olmasıdır.

Sözü edilen konu *Kırmızı Oda* olsa bile genel bir “o dönemdeki diziler” algısıyla bir grup diziyeye atıfta bulunulmuştur. Genelde bu atıftan kastedilen *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı*'dır ancak bazı durumlarda da *Camdaki Kız* ve *Yalı Çapkını* da bu gruba dâhil olmuştur. Görüşme sırasında yöneltilen bazı sorularda soru *Kırmızı Oda*'ya ilişkin olarak

yöneltirse bile cevaptaki genel akış içerisinde *Masumlar Apartmanı* dizisindeki bir içeriğe yönelik cevap verilmiştir. Diziler birbiriyle karşılaştırılmaktadır, görüşme akışı içerisinde soru olarak sorulmasa bile neden birini değil öbürünü daha çok tercih ettiğini izleyici ayrıntılandırmaktadır. Sayılan diziler içerisinde bir diziden daha fazlasını (örneğin *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı*) izlemiş olan izleyiciler diziler arasındaki karakter geçişlerinin de farkındadır. Ancak bu geçişkenliği fark edecek bölüme gelmeden her iki diziden birisini izlemeyi bırakan izleyiciler de vardır. Aşağıdaki alıntıda görüldüğü gibi izleme pratikleri anlatılırken belli bir döneme atıfta bulunarak kategorileştirilen dizilerdeki diziler arası geçişkenliğine atıfta bulunmaktadır. Burada *spin-off* kavramıyla açıklanabilecek bir durum söz konusudur. *Spin-off* kavramı televizyon ve sinema endüstrilerinde ana eserden veya üründen türetilen yeni bir projeyi ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır (Aydemir, 2023, s. 232). Televizyon araştırmacısı Tim Brooks ve Earle Marsh Brooks ve Marsh, 1979'da yayımlanan *The Complete Directory to Prime Time Network and Cable TV Shows* adlı kitaplarında, bir televizyon dizisinden türeyen yan hikâyeler veya karakterler üzerine kurulu yeni dizileri tanımlamak için bu terimi kullanmışlardır (1979). Bir kamu kurumunda tekniker olarak çalışan bir kadın izleyicinin ifadeleri *spin-off* kavramına işaret etmektedir.

Sürekli şiddet vardı bu dizilerde. Şiddet filmlerini izlemiyorum. Özellikle tercih etmiyorum, seçmiyorum ama burada da bunlara baktım seyrediyorum. Ha 1-2 derken hani çok sürekli kalıp da televizyon karşısında oturan insan da değilim. Hani böyle işte işim varsa kalkıyorum gidiyorum, molalar veriyorum burada kalsın, zaplayım da duruyor da falan diye. Zaten dizilerin tekrarları olduğu için bir yerden yakalıyorsun. Bir de şeyler çok uzak değil, diziler de birbirleriyle örtüştü ya. Son dönemlerden bahsediyorum. Birbirleriyle örtüştüğü için şey yapıyorum. Yakalıyorum ucundan yakalıyorum, sağından solundan öyle yakalıyorum yani hani seyrediyorum ama genelde dizilere bakıyorum işte.⁵¹

Aynı izleyici devam eder:

Genel anlamda izlemişim yani merak etmişim o da beni de düşündürttü bu kadar dedim ya da bize böyle diziler mi pompalandı, o da var yani. Arka arkaya, çünkü halen şu anda bile bak halen dikkatimi çekiyor. Şu anda gerçek hayatta ha Yalı Çapkını var mesela onu da ben...ya ben şeyi kaldıramıyorum galiba. O dede rolü... Şimdi o var mesela Yalı Çapkını var işte. O dönemler arka

⁵¹ K2

arkaya veriliyor ya bir tane daha var neydi o Doğduğun Ev Kaderindir. Hep aynı hocanın aynı şeyleri. İç içe geçiyor. Kahramanlar gidip geldiler⁵²

Yukarıdaki alıntının sahibi olan izleyici hem *Yalı Çapkını* hem *Kırmızı Oda*'yı sonradan izleyemez olduğunu belirtmiştir. Bunu sebebini “belki de çok üst üste geldiler” diyerek zamansal olarak üst üste gelmelerine atıfta bulunarak açıklamıştır.

Gülseren Budayıcıoğlu'nun danışmanlığını yaptığı ve *Kırmızı Oda* ile benzer zamanlarda gösterilmiş diğer diziler görüşülen kişiler tarafından değerlendirilmiş ve bazı izleyiciler bu dizilerin özellikle kendilerine cazip gelmediğini belirtmişlerdir. Bu kişiler, belirtilen dönemde yoğunluklu olarak sadece *Kırmızı Oda*'yı izlediklerini belirtmişlerdir. Aynı dönemdeki *Masumlar Apartmanı* ve *Camdaki Kız* gibi diğer dizilerin izlenmeme gerekçesi görüşülen bir kişi tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

-... diğer mesela Budayıcıoğlu dizilerinde başta yani baş kısmı yani ilk giriş kısmı ve işte biraz gelişme kısmı ilginç geliyor ama sonra aynı patolojik karakterlerin devam etmesi biraz canımı sıktı ve şey yani hani bir şey vermiyor yani hep aynı konu çerçevesinde dönüyor işte. Ne bileyim Safiye karakteri temizlik yapıyor sürekli ve sıkıldım yani hani ama işte *Kırmızı Oda*'da belki daha ajite ve daha acıklı. Hani izlerken böyle şey oluyorsun çok üzülyyorsun falan ama orada yani başka farklı hikâyelerin mesela 3 farklı hikâyenin olması dizide benim daha ilgimi çekti yani. Aynı patolojik karakterin üzerinde dönmesinden sonra.⁵³

Aynı kişi psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin bir akım halinde olduğunu açıkça belirtmiştir. Ayrıca bu dizilerin belli bir dönemde yaygınlaşmasının pandeminin varlığı dışında bireyselleşmenin sonucu olarak da gerçekleştiğini düşünmektedir. İzleyiciye göre belli bir dönemde ağa dizileri ya da insanların birbirinin aldattığı diziler olmasının bir sebebi vardır:

Yani o sıra çok farklıydı. Yani mesela Asmalı Konak'ta işte yok evin görevlisi işte o mutfakta görevli kadından çocuğu var vesaire. Evet, Türkiye'de ya da Güneydoğu'da ya da Doğu Anadolu'da, -neyse bölge ayrımcılığı yapmayayım- bir yerlerde olabilecek bir hikâye. Ondan çocuğu var bilmem ne ama ötekisini seviyor falan filan hani onlar revaçtaydı. Tamam, belki de işte bu işte aşırı bireyselleşme sonrası belki de hani tek etkileyen şey pandemi değildir belki de bilmiyorum ama hani⁵⁴

⁵² K2

⁵³ K12

⁵⁴ E1

Psikiyatrist ve psikologlardan oluşan uzman görüşmelerinde uzmanların kendi mesleki alanlarına yakınlığı dolayısıyla *Masumlar Apartmanı* ve *Kırmızı Oda* dizilerinden haberdar oldukları ve dizilerin tamamını olmasa da bir bölümünü izledikleri ya da sosyal medyada önlerine düşen dizi fragman ve tanıtımlarından dizi hakkında fikir sahibi oldukları görülmüştür. Bu 2 dizi haricinde, psikolojik rahatsızlığı olan karakterleri, psikolog ve psikiyatristin kendisine ve psikolojik/psikiyatrik görüşme sürecine yer veren diziler olarak uzmanların haberdar oldukları ve ilgilerini çeken diziler arasında yabancı dizi olarak *In Treatment*⁵⁵ dizisinin adı geçmiştir.

Araştırmanın gerçekleştiği dönem ve dolayısıyla görüşmelerin yapıldığı dönem uzun bir sürece yayılınca, *Kırmızı Oda*'nın gösterimde olduğu zamanın ötesi de araştırmaya dâhil olmuştur. Böylece *Kızılıcak Şerbeti*, *Kızıl Goncalar* gibi başka bir akım olarak değerlendirilebilecek diziler de araştırma kapsamında adı geçen diziler halini almıştır. Görüşülen bir psikiyatrist dizilerde sıklıkla psikiyatristin yer alıyor olmasının dikkatini çektiğini belirtmiştir. Örneğin *Kızıl Goncalar*⁵⁶ dizisinde de ana karakterlerden birisi psikiyatristtir ve bu durum görüşülen psikiyatrist tarafından özellikle vurgulanmıştır.

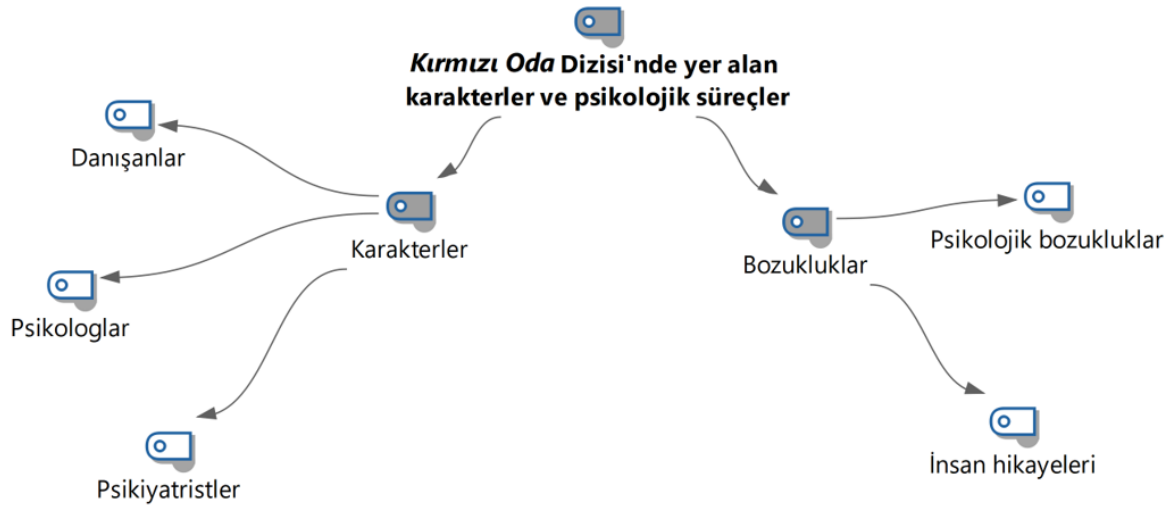
“This is not the therapy I saw on TV”: Media Representations, Psychology and the Change in Therapy Practices in Türkiye” adlı makalede ele alındığı gibi dijital platformlarda ya da geleneksel iletişim araçları olan televizyon kanallarındaki dizilere ilgi gösterilmesinin temel nedenlerinden biri, izleyicinin dizinin başkahramanıyla özdeşleşmesi ve/veya kendisini onun

⁵⁵ HBO kanalı için çekilen, Rodrigo Garcia tarafından yapımcılığı üstlenen ve BeTipul isimli Israil dizisinden uyarlanan Amerikan drama televizyon dizisidir. Dizide, Paul Weston isimli psikoterapistin danışanları ve kendisinin danışan olduğu psikoterapi seansları ele alınmaktadır.

⁵⁶ Yapımcılığını Gold Film'in üstlendiği ve ilk gösterimi 18 Aralık 2023'de yapılan yönetmenliğini Ömür Atay ve Özgür Sevimli'nin üstlendiği FOX/NOW kanalında yayınlanan *Kızıl Goncalar* dizisinden bahsedilmektedir. Dizide, Özcan Deniz'in canlandığı Levent Alkanlı karakteri bir psikiyatristtir ve tarikat kışkacındaki bir anne ve kızı yardım etmeye çalışır.

yerine koymasıdır (Geçer ve ark., 2023, s. 964). Diziler aracılığıyla yakışıklı ya da güzel karakterlere yakınlık hissetmek, kişiyi geçici bir hayal dünyasına taşır ve izleyici, bazen dizinin sonunu beklemeden hikâyeyi kendisiyle tamamlar (2023, s. 967). Bir yandan yazarlar makalede terapi sahnelerini izleyen bireylerin, bir tür ayna gibi kendilerini analiz etmeye başlayarak yaşadıklarını değerlendirebilir ve duygularıyla tanışabilir olduğunu belirtmişlerdir (Geçer ve ark., 2023). İzleyicilerin kategorik olarak *Kırmızı Oda* dizisi ile ilgilenmesi özdeşleşme ilişkisi kurmaktan çok ayna etkisi ile kendisiyle yüzleşme, kendisini dizide görme olma olarak tanımlanabilir.

Aşağıda yer verilmiş olan Şekil 4.'de dizide yer karakterler ve psikolojik süreçlere ilişkin bulguların analiz sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 4. *Kırmızı Oda*'da yer alan karakterler ve psikolojik süreçler

Özetlenirse, izleyicinin aklında kalma açısından farklı demografik gruplar arasında yapılan görüşmelerde, yabancı yapımlar arasında *Guguk Kuşu*, *Kuzuların Sessizliği*, *Seven*, gibi yabancı filmlerle *In Treatment*, *Dexter*⁵⁷ gibi dizilerin akıllarda kaldığı gözlemlenmiştir. Ancak

⁵⁷Bu bölümde bahsedilen filmlerle ilgili detaylı bilgi için bakınız Bölüm1. Beyaz Perdede Ruhsal Haller

belirtilen temalarda yabancı film ya da dizi hatırlamayan izleyici sayısı çoğunluktadır. Yabancı yapım izlemediğini belirten bir izleyici grubu da mevcuttur. Bu çalışmanın tarihçe bölümünde sunulan pek çok yabancı veya yerli yapım izleyicinin aklına gelmemiştir. Az sayıda izleyici tarafından 1980 darbesi sonrası psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaların daha belirgin hale geldiği filmler belirtilmiştir. İlerleyen dönem, derin psikolojik öykülerle öne çıkan *Anayurt Oteli* gibi filmlerin ortaya çıktığı bir dönemdir. Psikolojik içerikleri konu alan veya psikoterapi içermeye koşullarından uzaklaşınca *Asmalı Konak*, *Bizimkiler*, *Muhteşem Yüzyıl* gibi farklı dönemlere ait pek çok dizi adı anılmıştır. Psikolojik içerikleri konu alan veya psikoterapi başlığı altında genelde son dönemde yayınlanan *Kırmızı Oda*, *Masumlar Apartmanı*, *Camdaki Kız* ve *Bir Başkadır* gibi diziler belirtilmiştir. Bu da, 2020 sonbaharını takiben bu temalardaki dizilerde belirgin bir yoğunlaşmanın olduğu savının altını bir kere daha çizmiştir. Dikkate değer bir başka nokta *Kırmızı Oda*, *Masumlar Apartmanı*, *Camdaki Kız* ve *Bir Başkadır* gibi dizilerin özellikle eğitimli ve beyaz yakalı profesyoneller arasında güçlü bir şekilde yankı bulmuş olmasıdır.

Araştırma görüşmeleri boyunca psikolojik içerikli veya içerisinde psikiyatrist, psikolog veya danışan olan karakter bulunduran yabancı ya da yerli dizi sorulduğunda hemen hemen tüm izleyiciler *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı* cevabını vermiştir. Araştırmacı tarafından başka dizi isimleri hatırlatıldığında izleyici bu dizileri hatırlamakta ancak bu dizileri kendiliğinden psikolojik içerikli dizi olarak değerlendirmemektedirler. Bu durum izleyicilerin *Kırmızı Oda*'yı ilk psikolojik içerikli ve psikiyatrik görüşmeye bizzat yer veren yerli dizi olarak gördüğüne ve tanımsal olarak bu kategoriye aldığına işaret etmektedir.

4.7.2 Gündelik Yaşamın, Toplumsal Arka Alanın Temsili: Şükür

Dizinin temaları itibariyle şükürcü bir bakış açısının ilgi çektiği ve farklı hayatlar yaşayan insanların sonunda şükür noktasına gelmelerinin bir keşif süreci olarak görüldüğü gözlemlenmiştir. Bunlara örnek olarak, üniversite mezunu ve bir uluslararası kurum çalışanı olan bir izleyici *Kırmızı Oda*’nın ilgi çekme nedenini dizinin çok travmatik olması ve kendisine çok farklı gelen hayatları barındırması olarak özetlemiştir. Diziye duyduğu ilgiyi psikiyatrist karakterinin varlığından gelmediğini, psikiyatriste danışanların hayatlarından geldiğini özel olarak vurgulamıştır. İçerisinde olduğu durumu “bazen insan acı izlemeyi seviyor yani.” olarak nitelendirmiştir. Bu durum Festinger’in *Sosyal Karşılaştırma Kuramı* (Social Comparison) ile açıklanabilir. İnsan organizmasında, kendi görüşlerini ve yeteneklerini değerlendirme yönünde bir dürtü bulunmaktadır ve insanın görüşlerini ve yeteneklerini karşılaştırarak değerlendirme yönünde bir güdüsü vardır (Festinger, 1954, s. 117-140). Aynı kişi dizideki bir karakterin durumunun kendi ilgisini çekmesini şu şekilde ifade etmiştir ve bir anlamda Festinger’in dediği gibi kendi konunun ne olduğunu diziye izleyerek saptamıştır:

“... kadının yaşadığı bütün hikâye yani her bölümde farklı bir travma yaşıyordu. Hani bitmiyor yani. Ailesiyle bir travma yaşıyor sonra işte sevgilisiyle bir travma yaşıyor. Hani o yüzden böyle oradaki sürükleyicilik oydu benim için. Hani daha ne olabilirdi falan gibi. Ama mesela Erkan'ın⁵⁸ hikâyesinde o biraz baymıştı yani. Çünkü şey biraz fazla sündürülmüş gibi geldi sonlara doğru. Hani o karakter tuttuğu için biraz eklemeler yapılmış gibi geldi bana sahnelerden [...] Çocuk yaşıta evlilik de vardı tabii ki. Geçmişimde bu tarz şeyler gözlemlemediğim için etrafımda belli bir çevre dâhilinde büyüdüğüm için bu çok fazla bir aydınlanma sağlıyor. Şu anda yaptığımız işleri görüyoruz vs. Biraz da açıkçası neler olup bittiğine dair biraz daha bilgi verdi bana ve toplumdaki bu sorunun ne kadar yaygın ve çok fazla düzeyde olduğunu gördük”.

Kırmızı Oda Dizisinin ele aldığı konular nedeniyle toplumsal sorunların hemen hemen tümünü ele aldığı için entelektüel bir merakla izleyen ve toplumsal sorunları izlerken kendi haline şükretme eğilimde olan görüşmeciler olmuştur. Bu ikilem ilginçtir. Kimi izleyiciler diziye izleyince duydukları “halime bin şükür” düşüncesini açıkça ifade etmişlerdir. Burada kastedilen şükür hem dizide işlenen taciz, seks işçiliğine veya gazinolarda çalışmaya

⁵⁸ Erkan Petekkaya’nın canlandığı Sadi karakteri kastediliyor

sürüklenme, şiddete maruz kalma gibi olayların izlenmesi ve bunları yaşayanın kendisi olmama haliyle duyulan şükür hem de dizideki psikolojik rahatsızlıklara sahip insanları izleyince duyulan şükürdür. Ancak psikolojik rahatsızlıkları izleyince hissedilen şükür duygusu ile kastedilenin daha çok *Masumlar Apartmanı* dizisi ve oradaki Safiye ve Gülben kız kardeşler ile temsil edilen temizlik takıntısı olduğu da görülür. Ankara’da yaşayan bir izleyici bu durumu aşağıdaki belirtmiştir:⁵⁹

.. Hayatımızda ya biz ne gördük ki ne yaşıyoruz yani biz işten eve geliyoruz evden işte böyle. Birlikte vakit geçiriyoruz, gidiyoruz, iyi günümüz kötü günümüz oluyor evet ama psikolojik rahatsızlıklar bambaşka şeyler yaşanan olaylar bambaşka... neler var? Biz diyoruz, ailemize şükrediyoruz yani. En nihayetinde bağlayıcılığı bu halimize şükürler olsun diyoruz yani.

Diziyi izleyince şükür duygusu geliştiğini belirten aynı izleyiciler dizinin yok sayılanı görünür hale getirdiğini belirterek belli toplumsal konularla ilgili olarak dizinin farkındak artmasına yol açtığını belirtmişlerdir.

Onlar hayatımızda yok değil, yok sayarak hareket edemeyiz. Hani varlıklarını yadırgamadım. Onların da diziye dâhil olmalarını. Dedğim gibi hani hepimiz bunları görmüyoruz ve yaşamıyoruz. Bunların varlığını, farkındalığını bize ortaya koymuş, hani bu insanların da işte içinde mağduriyet yaşayanlar var, iyi olanı var, kötü olanı var. Yaşanan mağduriyetler daha çok farkında olmayı sağlıyor. Ben kötü düşünemiyorum yani bu konuda.

Şükür duygusunun iyileştirici gücü olduğu psikoloji ve din psikolojisi çalışmalarınca vurgulanmıştır. Robert A. Emmons, şükran duygusunun sağlık üzerindeki etkilerini hem fiziksel sağlık hem de depresyon, anksiyete, ve madde bozukluğu risklerini azalmasıyla örneklendirmiştir. Şükran konusundaki araştırmalara dayanan bilimsel bulgular geniş kitlelere yayılmış ve eğitim, sağlık ve iş dünyasındaki liderlerle kurulan stratejik ortaklıklarla şükran biliminin yenilikçi uygulamaları keşfedilmiştir (2019, s. 203). Bu bağlamda, *Kırmızı Oda* dizisini izleyen bazı izleyicilerin şükür duygusunu hissetmeleri, Emmons’un vurguladığı bu

⁵⁹ Görüşmeci diziyi izlediği sırasında çalıştığı iş nedeniyle Ankara dışı, küçük bir yerde yaşadığını belirtmiştir ancak görüşmenin yapıldığı sırada Ankara’da yaşamaktadır.

iyileştirici etkilerin medya aracılığıyla da deneyimlenebileceğini düşündürmüştür. Dizinin işlediği travmatik olaylar ve psikolojik rahatsızlıklar, izleyicilerde hem empati hem de kendi yaşamlarına yönelik bir şükretme eğilimi oluşturur. Ancak burada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır: Bu tür diziler, şükür duygusunu bilinçli bir stratejiyle mi yaymaktadır, yoksa bu durum tamamen izleyicinin bireysel alımlama sürecine mi bağlıdır? Kimi izleyiciler diziyi toplumsal farkındalık yaratıcı bir içerik olarak algımlarken, kimileri ise dizide sunulan zor hayat koşulları karşısında kendi hayatlarına dair şükretme refleksi geliştirdiklerini belirtmiştir. Bu noktada, şükür duygusunun gelişiminde izleyicinin özdeşleşimselliği, dizi izleme bağlamı ve dönemi gibi faktörlerin rol oynadığı söylenebilir. *Kırmızı Oda* örneğinde olduğu gibi, travmatik içeriklere sahip diziler, izleyicinin yaşadığı toplumsal ve bireysel koşullara bağlı olarak farklı şekillerde anlamlandırılmakta ve bireysel psikolojik süreçleri harekete geçirmektedirler.

4.7.3 Şiddet Hep Var: Şiddetin Alımlanması

Şiddetin televizyon yayınlarınca ele alınmasının etkisi farklı kuramcılar tarafından izleyici üzerindeki etkileri açısından ele alınmıştır. Deniz Yengin, televizyonda gösterilen şiddet üzerine yapılan araştırmaların sonucunda şiddetin toplum tarafından benimsenmiş ve gündelik yaşamda yadırganmayan bir olgu olarak algılandığını belirtmiştir (2009, s. 267). Gerbner ve Gross, şiddet içeren yayınların şiddeti ve şiddetin kurbanı olmayı meşrulaştırdığını belirtmiştir. Risk ve güvensizliğin yoğun olarak algılanması otoriteye boyun eğmeye ve onu kabul etmeye ve ona olan bağımlılığın artmasına yol açabilir ve bu yolla da kuvvet kullanımı meşru hale gelebilir (Gerbner & Gross 2014, s. 366-367).

Çelenk ve Timisi'nin (2000) televizyonda yayınlanan yerli dramalarda kadın imgesinin sunumuyla ilgili olarak yaptıkları araştırmada *Aynalı Tahir*, *Sıcak Saatler* dizileri araştırma kapsamına alınmıştır. Dizilerdeki şiddet eyleminin nedenleri arasında ilk sırada (%30) bir talebin yerine getirilmemesi, ikinci sırada kızgınlık ve öfke (%18) ve son olarak (%15)

kıskançlık gelmektedir. Araştırma kapsamında televizyon dizilerindeki şiddet eylemlerinin genellikle meşrulaştırıcı nedenler eşliğinde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Buna ilişkin olarak meşrulaştırıcı neden olarak sırasıyla cezalandırma (%37.4), çaresizlik (%14.3), toplumsal yaşamı koruma (%9.9), namus, kıskançlık (%8.8), savunma, karşılık verme (% 7.7), uygulayanın üzerindeki toplumsal baskı (%5.5), kişisel tarihinden kaynaklı sorunlar (% 3.3), diğer (%2.2) ve kaza (%1.1) takip etmektedir (2000, s. 55). Kişisel tarihinden kaynaklı sorunların diğer meşrulaştırıcı nedenlere göre oldukça düşük bir yüzdeyle yer aldığı görülür. Mevcut araştırma kapsamında ele alınan *Kırmızı Oda* dizisinde özellikle erkekleri geçmişte maruz kaldıkları olumsuz yaşantıların (kendilerinin de çocuklukta şiddet görmüş olmasının) kendi uyguladıkları şiddeti meşrulaştırıcı bir neden olarak gösterilip gösterilmediğinin nasıl alımlandığı merak konusudur. Bal ve Parlayandemir'e göre *Kırmızı Oda* dizisinde şiddet çevresel ve sosyal bağlamından kopuk olarak ele alınmaktadır, nedensiz uygulanan bir şiddet söz konusudur. Örneğin Selvi karakteri hem köydeki babasından hem de 15 yaşında evlendiği zaman kendisinden daha üst sınıf olan eşinden şiddet görür ve bu konuda eşiyle olan sınıf farkı vurgulandığı halde şiddet nedensiz bırakılmıştır (Bal ve Parlayandemir, 2023, s.1421).

Dizideki bölümlerde yukarıda görüleceği gibi babadan oğula şiddet, babadan/eşten kadına yönelik şiddet, aile içerisinde veya çocuğun ailesiz kalmasıyla toplumdan çocuğa yönelik şiddet veya ilgi göstermeme yoluyla oluşturulan psikolojik şiddet gibi farklı şiddet türleri ve bağlamsallıkları vardır. Ana temasını psikiyatrist odasındaki görüşmelerin oluşturduğu *Kırmızı Oda* dizisinde şiddetin bu şekilde ana tema gibi yer alması dizideki şiddetin bağlamsallığının nasıl algılandığını da merak ettirerek bunun araştırmanın sorularından birisi haline gelmesine yol açmıştır. Psikiyatrik görüşmenin dizilerdeki ana tema olduğu diğer ülkelerde görüşmelerde şiddet temasının sıklıkla yer alıp almadığı, şiddet uygulayanın veya şiddet görenin psikoterapiye başvuranların çoğunluğunu oluşturup oluşturmadığı başka araştırmaların konusu olabilir. Bu çalışmada ele alınan *Kırmızı Oda* dizisinde, şiddetin hem uygulayan hem de mağdur

olan kişiler açısından çocuklukta öğrenilen bir süreç olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, yetişkinlikte şiddet gören veya şiddet uygulayan bir kişinin psikolojik bozukluklar yaşaması durumunda psikiyatrik danışmanlığa başvurmasının, kişinin bu sorunun kendi çocukluğu ile ilişkisini fark etmesine yol açacağı mesajı verilmektedir. Çalışma, bu mesajın izleyiciler tarafından nasıl alımlandığını incelemektedir. *Kırmızı Oda* dizisi şiddeti bu şekilde çocuklukta öğrenilen bir süreç olarak ele alırken, şiddetin bağlamsal boyutlarını tam anlamıyla irdeleyip irdelemediği bir soru işaretidir. Örneğin, dizide kadınların şiddete daha fazla maruz kalması, toplumsal ve kültürel yapıların kadına yönelik şiddetin oluşmasındaki rolü, şiddet deneyimini biçimlendiren sosyal, ekonomik ve politik koşulların izleyicilerce nasıl alımlandığı – alımlanıp alımlanmadığı- araştırmanın soruları arasındadır.

Bu bağlamda, *Kırmızı Oda*'nın bireysel hikâyeler üzerinden toplumsal yapıları sorgulamaya olanak tanıyıp tanımadığı ve şiddeti bağlamından koparmadan anlatıp anlatmadığı önemli bir araştırma sorusu olarak öne çıkar. Şiddetin yalnızca bireysel bir sorun değil, aynı zamanda sistemik ve toplumsal bir problem olduğu dikkate alındığında, *Kırmızı Oda* dizisi hem birey hem de toplum düzeyinde daha kapsamlı bir farkındalık yaratma potansiyeli taşır. Bu potansiyelin ne ölçüde kullanıldığının görülmesi için de izleyici alımlaması yapılması gereği doğar. Bu noktada, dizinin toplumsal cinsiyet, sınıf, kimlik ve diğer yapısal faktörleri ele almadaki eksikliklerini sorgulamak, daha geniş bir bakış açısı geliştirmek için elzemdir.

4.7.3.1 Şiddetin Mağduru Olarak Kadın

Dizide kadın ve kadına yönelik şiddet temaları sıklıkla yer almıştır. Kadınlar çocukluklarında yaşanan bir takım olumsuz durumlar sonucunda çeşitli psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Dizide psikiyatrist doktorla görüşmek için başvuran kadın ve erkekler ve merkeze yönlendirilen çocuklar olmuştur. Dizi boyunca toplamda 44 karakterin Manolya psikiyatri merkezine ana karakter olarak başvurduğu görülmüştür. Bu 44 karakterin 29'u kadın

karakterlerdir ⁶⁰. Dizide yapımcı şirketin yürüttüğü diğer dizilerde de yer alan bir takım çapraz karakterler bulunmaktadır. Psikiyatrist doktor karakterinin kendisi de bir çapraz karakterdir. Manolya danışma merkezine başvuran 4 çapraz karakterden 3'ü kadındır. Ana karakter ve çapraz karakter toplamında 48 karakterin Manolya Psikiyatri Merkezi'ne başvurduğu ve bunların 32'sinin kadın, 12'sinin erkek olduğu görülmüştür.

Dizide eşine şiddet uygulayan Mehmet (Salih Bademci) uzman/psikiyatriste başvurur çünkü eşi kendisinden boşanmak ister. Mehmet, Nesrin'in (Hande Doğandemir) boşanmaktan vazgeçmesini ister. Dizide hem Mehmet hem Nesrin karakterlerinin ayrı ayrı uzman/psikiyatrist ile görüştükleri görülür. Ayrı görüştükleri zaman Mehmet karakteri uzman/psikiyatriste kendisini kimsenin sevmeyişi belirtir. "Ben nereden, kimden öğreneceğim?" diye sorar. "Abimi severlerdi, görürdüm onu sevdiklerini, demek ki sevmeyi biliyormuşsunuz. Beni niye sevmediniz?" O sırada uzman/psikiyatristin iç sesini duyarız: "Neden bu kadar yok saydılar acaba bu çocuğu?" Mehmet karakteri ailede ağabeyinin daha çok sevildiğini anlatarak devam eder ve ailesinden şiddet gördüğünü söyler. Uzman/Psikiyatrist, Mehmet'e onun teslim olmadan, hayatla mücadele ettiğini ifade eder. Mehmet karakteri sevilmemenin kendisinin normal haline geldiği üzerinde durur. Mehmet karakterinin hikâyesiyle eşine şiddet uygulayan bir erkeğin geçmişine inilir, uzman/doktorun onunla empati kurduğuna şahit olunur. İzleyicinin de Mehmet ile empati kurması çok olasıdır. Mehmet'in hikâyesi geri dönüşlerle anlatılır ve farklı yaşlarında yaşadığı çeşitli mağduriyetlerle şu anda eşine şiddet uygulayan, sevgisiz bir erkek haline nasıl geldiği anlaşılır.

Kadın ve şiddet ilişkisinin *Kırmızı Oda* dizisi boyunca danışanların psikiyatriste başvurma sebepleri ve süreçleri içerisinde sıklıkla işlenmesi izleyicilerin bu temsili nasıl alımladıkları, izleyicinin yaş, cinsiyet, eğitim ve iş durumuna göre bu alımlamanın değişip değişmediğini görmek açısından araştırma soruları içerisine dâhil edilmiştir.

⁶⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Oda_karakterleri_listesi

Nükhet Sirman (2020) *Kırmızı Oda* ve beraberinde yayınlanan dizileri kastederek televizyonda kadına yönelik şiddetin işlenen bir konu haline geldiğini ancak bir yandan da kadına yönelik şiddetin feministlerin düşündüğü gibi siyasi bir sorun olmaktan çıkarıldığını ifade eder. Dizide esas anlatılan şiddet gösteren birisinin geçmişte de şiddet görmüş olduğudur. Sirman'ın cümleleriyle: “Şiddetten başka bir şey bilmediği için şiddet uygulamaktadır. Fiziki şiddet kadar psikolojik şiddet de zararlıdır ve en büyük psikolojik şiddet sevgisizlik, değersizleştirilme.” Ancak Sirman'a göre dizilerde kullanılan psikolojik unsurlar sorunların toplumsallaşması yerine bireyselleşmesine yol açar. Sirman'ın ifadesiyle:

Kadına yönelik şiddeti patriyarkanın değil, kötü bir aile geçmişinin belli kişiler üzerindeki izi olarak okumaya davet ediyoruz. Yani kadına yönelik şiddet feministlerin söylediği gibi politik değil, bireyseldir demiş oluyor bu diziler. Yani kadına şiddet gösterenler hasta olmuş oluyor. Bu çok ilginç bir tercüme işlevi görüyor: Kadınların sömürülmek yerine değersizleştirildiklerinden söz etme, ezilmeleri yerine sevgisiz bırakıldıklarını ileri sürme eşitsiz bir toplumsallığın sonuçları olmaktan çıkıp, kişisel problemlerin sonucu olarak tanımlanmasına yol açıyor (Sirman, 2020).

Böylece, Sirman'a göre psikolojik yaklaşımlar kötülüğü bir karakter kimliği olmaktan çıkarıp nedenleri açıklanabilecek hastalık haline getirmiş ve bu da hastalıkların tedavi edilmesinin mümkün olduğunu vurgulamıştır (2020). Zehra Çelenk de sırf terapi sürecini kabul ettiği için bile erkek karakterlerin aslında iyi niyetli olarak sunulduğunu ve bu erkek karakterler ve fedakâr kadın karakterlerle izleyicinin özdeşleşmeye yatkın olduğunu söyler (Çelenk, 2020). Sirman bu yaklaşımın umut vadeden bir yönü olduğuna dikkat çekse de kötülüğü kişilerin bireysel olarak yaşadıkları ve kimlik üzerinden tanımlayarak sistemin sonucu olabilecek kötülüklerin göz ardı edilmiş olabileceğini vurgular. Sirman'a göre şiddetin daha geniş bir sistemin parçası olması, kadın-erkek eşitsizliğinin bir parçası olması ve bu eşitsiz sistemin yarattığı sorunların tedavi edilebilir hastalık olarak sunulması yanlış bir ilişkilendirme yaratabilir. Öte yandan, Sirman (2020), ailenin sorunlar barındırabilecek bir oluşum olarak ilk defa temsil edilmiş olduğunu, ailenin sorgulanabilirliğinin gündeme getirildiğini de vurgular. Bu toplum için bu gündeme getirme durumunun da kolay bir iş olmadığını vurgularken bir yandan da aileye yönelik yapılan bu sorgulamanın aile içindeki sorunların yine hastalık teması

ile bağlantılandırılmasıyla yine ailenin korunur olduğu bir konuma getirildiğini söyler. Sirman’a göre (2020), aile hem sorun hem çözüm olarak sunulur. Candan Koçak da Esslin’den aktararak izleyici şiddete alıştıkça Azalan Verim Kanunu’nun devreye girdiğini ve şiddetin dozunun artırıldığını söyler (Koçak, 2021. s. 32). Hayriyem Zeynep Altan da Dr. Gülseren Budayıcıoğlu’nun, bugüne dek kadın cinayetlerini önlemeye yönelik kamuoyu oluşturabilecek bir söylemde bulunmadığına dikkat çekerek kadın cinayetlerinin seyirlik bir malzeme olarak ele alındığını belirtir (2021, s.974). Böylece kadına yönelik şiddet sorununun aslında gündeme getirildiği ve bu konuda oluşacak bir farkındalığın böylece önünün açıldığı ancak şiddeti uygulayanla de empati kurulmasıyla şiddetin bireysel bir soruna indirgenme riski taşıdığı düşünülebilir.

Diziyle ilgili olarak yapılan görüşmelerde kadına yönelik şiddet ve çocuk istismarının sıklıkla yer aldığı hatırlatıldığında bir izleyici aşağıdaki görüşü dile getirir:

Evet bunları güzel dile getirdiler. Yani hepimizin her gün gördüğümüz, duyduğumuz, yakınımızda, uzağımızda, bildiğimiz şeyleri...Belki de farkındalık oluşturuldu, iletildi, yani belki de yani. Kamu spotu gibi de oldu bazıları için yani işte dediğim gibi o diziye hangi ruhla, hangi bedenle seyretmene bağlı, yani ne almak istediğine bağlı. Bir de insanların içerisine bazı hani dile getiremediklerini şeyleri...ya tabi şöyle bir şey oldu. Mesela bu COVID döneminde hani insanlar bir araya gelip eşler birbirini tanımaya çalıştı, çocuk, anne baba bir nevi ister temiz, aynı ortamda başka. Bir de bu dizileri izlerken de bir bilinç oluştu. Mesela aile terapisine gitme bilinci oluştu bazılarında.⁶¹

Bir kamu kurumunda sekreter olarak çalışmakta olan bir kadın izleyici *Kırmızı Oda*’nın temaları arasında bulunan kadına yönelik şiddetten ve kadın cinayetlerinin varlığından duyduğu huzursuzluğu ve bulunduğumuz toplumsal koşulların kadının güvenliği açısından tekinsiz olduğunu aşağıdaki sözleriyle vurgular. Bu izleyiciye göre şiddetin ekranlarda sıklıkla yer alması şiddeti normalleştirir ve şiddetin kanıksanmasına yol açar:

Esasında kişisel olarak öyle filmler, diziler rahatsız ediyor beni. Genelde komedi tarzı ben ya da hiç televizyon izlememeyi belgesel yabancı bir kanal açıp tiyatro falan gibi. Hani öyle sadece o çalışsın gibi herhalde şeyi hani bir de normalleştiriyorlar. Bu da hoşuma gitmiyor artık benim her şeyi normal gibi görmeye başlıyor insanlarımız. Hani o ekranın

⁶¹ K2

bize kattıkları gibi geliyor yani ben 6 ay, bir yıl haber bile izlemedim, izlemek istemedim, kendime yasakladım bunu olarak.⁶²

Araştırmacı olarak bu yapımları izledikçe kendisini kötü hissettiği için mi izlemediği sorulduğunda aşağıdaki cevabı verir:

Kötü geldiği için hani duymak, yani onları duymak normalleştirmek istemediğim içindir belki de yani kadın cinayetleri artık günümüzde normalleşti biliyorsunuz. İnsanların psikolojisi çok bozuk, daha da bozulmaya başladı. Geçim sıkıntısından hani öyle bilmiyorum. Ben bireysel yaşıyorum, evli değilim, çocuklarım yok. Hani kendimi öyle işte Türkçe bir yıldır Türkçe müzik bile dinlemiyorum. Hani kelimeleri aklıma takılmasın kafamı onlara yormayın diye bilmiyorum. Benin de bir psikolojik sorunum mu vardır nedir (gülür)?

Görüşme sırasında şiddetin dizilerde yer almasının şiddeti tekrar ürettiği izleyici tarafından dile getirilse de, izleyici *Kırmızı Oda* dizisinin önemli bir işlevi olduğunu da düşünür.

Dizide kadına yönelik şiddetin sıklıkla yer aldığı ve bu nedenle diziyi izledikçe bu konularla ilgili olarak düşüncelerde bir değişiklik olup olmadığı sorulduğunda kadına yönelik şiddetin nedenleriyle ilgili olarak erkek bir izleyici aşağıdakileri söyler:

Birincisi aslında birincisi şey. Erkeklerin yetersizlikleri diyeceğim ya da sapkınlıkları. İkincisi de şey.. Ekonomik durumlar var. Yani hatta ekonomi şu yüzden biraz daha fazla orada işte aslında şey de var işte köyden birini seviyor gibi davranıyor, evleniyor. Sonra onu İstanbul'a götürüyor ve pazarlamaya başlıyor vb [...]Yani şöyle kadın beyni erkek beyni, yani eril ve dişil olarak düşünürsek, hani kötü kadın karakteri o Alya'nın babaannesindeydi sanırım öyle bir karakter vardı. Biraz daha böyle oğullarını işte yöneten mesela o da mesela hani kadın ama hani daha çok aslında erkek gibi davranan yöneten.⁶³

Burada, izleyicinin kadın karakterin aslında eril bir zihniyeti temsil ettiğinin ve bu durumun da anne ve çocuk ilişkilerine etkisinin farkında olduğu görülmektedir. Konuşmasının ilerleyen bölümlerinde izleyici *Masumlar Apartmanı* dizisinde de eril anne karakteri olduğunu ve bu ilişkilene biçiminin kendi annesiyle olan ilişkisini kendisine anımsattığını belirtir.

Görüşülen izleyicilerden birisi *Kırmızı Oda*'da kadına yönelik şiddetin sıklıkla yer almasının aslında şiddete güzelleme yapılarak yer aldığını düşündüğünü belirtir. İzleyici ne kastettiğini açıklamak için öncelikle *Aşk-ı Memnu* dizisini örnek verir. İzleyici *Aşk-ı Memnu*

⁶² K10

⁶³ E1

dizisinin aslında toplum içerisinde gün yüzüne çıkmamış aile içi ilişkilerinin ortaya çıkarılmasıyla samimi bir sonuca yol açtığını düşünür. Günümüzde şiddet gören bir karakterin kendisine şiddet uygulayanı affetmesinin gösterildiğini vurgular.

Empati kurdurtuyor ve sanki biz kötüyü bile iyi görmeye başlıyoruz. Onu yapmaması lazım. Diğer karakter, şiddet gören karakterin onu affetmemesi lazım. Kemal'im yapmaz değil, Kemal'im yapar ve ben onu affetmiyorum demesi lazım. Ayrılık yaşaması lazım. O karakter pişman olmalı okey ama geriye dönüp baktığında şey hissetmeli ya ben bunu bunu yaptım. Tanıştığım insan onu yapmamalı. Geride kalan geride kalmıştır, orada bitmesi gerekiyor. Toksik olan orada kalmalı. Bu şekilde vermediğimiz için samimiyetini yitiriyor benim açımdan⁶⁴.

Oksijen Gazetesi Eki olan O2'de 5-11 Nisan 2024 tarihinde *Kırmızı Oda*'nın yapımcısı OGM pictures'un kurucusu Onur Güvenatam ile bu konuyla ilgili olarak Elçin Yahşi'nin yaptığı söyleşide Onur Güvenatam'a bu soru doğrudan sorulur: “Yalnız gösterilen her şeyin güzellemesinin yapıldığını düşünen bir izleyici kitlesi de var.”

Onur Güvenatam'ın verdiği cevaba aşağıda yer verilmiştir:

“Yaptığına inanıyor ve güveniyorsan geri adım atmayacaksın. Çıkıp her yerde, her zaman bu yaptığının arkasındayım diyebiliyorsan geri adım atmayacaksın. İzleyici öyle diyebilir ama yok mu bunlar hayatta? Önemli olan bunları gösterip farkındalığı yaratabilmek. Ekran büyük bir güç, herkesin salonuna giriyorsun. Kendimi büyük sorumluluk sahibi hissediyorum. Allah bana böyle bir imkan nasip etmiş, bunu doğru kullanmam, yastığa başımı huzurla koymam gerek. Geceyi göstermeden gündüzü gösteremezsin ki. Bir baba ya da anne izledikleri vasıtasıyla çocuğuyla ilişkisini geliştirebiliyorsa, tamamdır. Kamu spotu gibi veremeyiz ki” (Güvenatam, 2024).

Aktarılan bölümden anlaşılabacağı üzere yapımcı firmanın kurucusu olan Onur Güvenatam yapımlarda sıklıkla yer alan şiddet temasının toplumda bir farkındalık oluşturacağı yönünde beklenti taşır ve gösterilenlerin şiddetin güzellemesi olduğunu düşünmez. Anne ve babanın çocukla ilişkisi üzerinden verdiği örnekle dizide gösterilenlerin nasıl “anne- baba olmayın” anlamında bir mesaj verdiğini, bunun da kamu spotu gibi vermek yerine diziye yedirilerek yapılmasını uygun bulduğunu ifade eder.

Görüşme yapılan Sosyal Hizmet alanındaki uzman/profesör de *Kırmızı Oda* ve aynı dönemdeki dizilerde mutluluğun evlilikle eşdeğer kılındığını düşünmektedir.

Hem *Kırmızı Oda* hem *Masumlar Apartmanı* yani bir insanın mutluluğu mutlak ve mutlak sanki

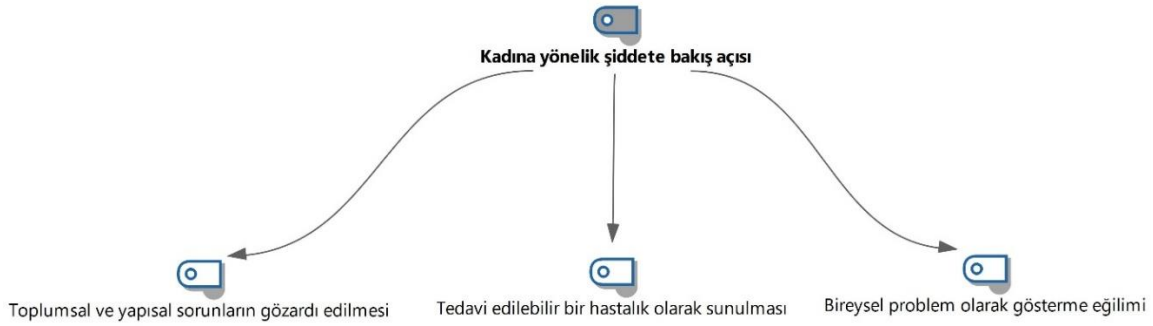
⁶⁴ K13

bir karşı cinsle güzel öyle bir paylaşım, onu da evlilikle taçlandıracağın bir şey ve sanki değil mi? Orada sıkıntılı yani buralar hep. Tam da tersine ihtiyacımız var aslında yani. Kadınlar açısından özellikle. Ben çünkü şey diye düşünüyorum, bu kadar kadın cinayeti falan da artmış durumda yani. Ben kadınların evliliği ve çocuk doğurmayı boykot etmesi gerektiğini düşünenlerdenim şu anda. Çünkü çocuk doğuruyorsun bakım hizmeti alamıyorsun. İnanılmaz ekonomik olarak pek çok zorluk yaşıyor.⁶⁵

Aynı uzman dizide “hasta” olarak sunulmanın daha çok kadınlar olduğunu da düşünür.

Kadınlar dizide kırılğan olarak sunulmaktadır.

Gülseren Budayıcıoğlu’nun danışmanlığı yaptığı hemen hemen tüm dizileri izlemiş olan bir izleyici dizilerin çoğunda çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmenin yer aldığı hatırlatıldığında bu durumun farkında olduğunu ama dizilerin bu durumu eleştirel bir bakış açısıyla ele almanın ötesinde bu durumu güzelleştirdiğini vurgulamıştır.

Şekil 5. Kadına yönelik şiddete bakış açısı

Görüşülen psikiyatristlerden birisi genel olarak şiddetin dizide sıklıkla yer almasıyla ilgili olarak ikincil travmatizasyon riskinin altını çizer. Bu konuda oluşan riskin dizinin gerçek hikâyelerden yola çıkarak yaratılmış olmasıyla katmerlenmiş olduğunu özellikle vurgular. Bu yönde düşününce, gerçek hikâyelerden yola çıkan ve karakteri ve büyük ölçüde öyküleriyle de uzman ve izleyiciler tarafından gerçekçi bulunan dizi tam da gerçekçi olması sebebiyle dikkat çekici bir riski barındırır:

İkincil travmatizasyon anlamında etkilemiş olabilir. Örnek veriyorum, orada işte çocuğa yönelik şiddeti gören bir ebeveyn dizide bunu izlediğinde ertesi gün çocuğunu okula gönderirken ya da

⁶⁵ K13

yalnız bırakırken ister istemez aklına tık diye gelmiştir. Yani hani bir şey olur mu çocuğa?...Bu yönde bir ikinci travmatizasyon yaratmıştır. Çünkü örnek veriyorum işte başka bir dizi izlediğinde işte fox dizisi olabilir. Başka kanalın dizisi olabilir. Bu dizileri izlediğinde bunun bir kurgu olduğunu, hayal ürünü olduğunu net biliyor. Mesela şey izleyici ama şimdi *Kırmızı Oda* gerçek öykülerden esinlenerek yazılmıştır, hazırlanmıştır dediğinde... Daha gerçekçi algılıyorsun, yani onun günlük hayatta onun başına gelme olasılığına arttırdığı varsayılabilir ya da böyle düşünebiliyor kişi.
Bu şekilde bir etkisi olabilir bence.⁶⁶

Özetlenirse, Türkiye’deki psikolojik içerikleri konu alan veya psikoterapi içeren televizyon dizileri üzerine yapılan çalışma kapsamında, incelenen psikolojik içerikli tema yoğunlaşması çerçevesinde özellikle kadına yönelik şiddet temasının izleyiciler tarafından nasıl alımlandığı önem taşımaktadır. Nükhet Sirman’ın ve diğer akademisyenlerin görüşleri üzerinden değerlendirildiğinde, *Kırmızı Oda* dâhil olmak üzere bu dizilerin kadına yönelik şiddeti bireysel problemler olarak gösterme eğiliminde olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddetin izleyiciler tarafından alımlanması konusunda, dizi izleyicileriyle yapılan görüşmelerde, kadına yönelik şiddet ve benzeri konuların diziler aracılığıyla toplumsal farkındalık yaratma potansiyeli olduğu bazı izleyiciler tarafından vurgulanmıştır. Ancak, şiddetin tekrarlanan gösterimiyle birlikte, izleyiciler arasında şiddetin normalleştirilmesi ve duyarsızlaşma riskinin arttığını belirtenler de olmuştur. Görüşülen bir uzman/psikiyatrist ise izleyiciler üzerinde dizilerin ikincil travmatizasyon riski oluşturabileceğini belirtmiştir.

4.7.3.2 Şiddetin Mağduru Olarak Çocuk

Dizinin en belirgin temalarından biri çocukluk ve bu dönemde yaşanan istismardır. Çocukluk teması, genellikle karakterlerin yetişkinlikteki psikolojik durumlarını etkileyen bir arka plan olarak sunulmaktadır. Dizi boyunca çocukluk yaşantılarımızın yetişkin halimize olan etkisi ve bu ikisi arasında bir neden-sonuç ilişkisi olduğu vurgulanmıştır. Şiddet uygulayan kişi için de şiddet gören kişi için de bu şiddetin sebebi genelde çocuklu yaşantılarındaki

⁶⁶ U1

öğrenmişlikler ve travmalardır. Dizi boyunca Manolya Danışma Merkezi'ne başvuran danışanların hikâyelerini anlatma sürecinde *flashback* tekniğiyle geçmişe dönerek çocuklukları veya geçmişteki yaşam olaylarını psikiyatrist doktora anlattıklarına tanık olunmuştur. Bu esnada Manolya Danışma Merkezi'ne başvuran danışanların çocukluklarından hikâye parçalarının dizide sergilendiği görülmüştür. Dizide yer alan çocuklar savunmasız, güçsüz, istismara açık ve çaresizdir. Zeynep Ekin Bal ve Gizem Parlayandemir'in belirttiği üzere aile bir travma fabrikası gibi dizideki tüm danışanların hikâyelerinde çocukların yaşamlarının ileriki bölümünü etkileyen aktörler olarak yer almaktadır (Bal & Parlayandemir, 2023). Çocuklarında geçirdikleri yaşantıları sağaltan genelde yetişkin oldukları zaman doktor/psikiyatrist Manolya ile geçirdikleri zamanlardır.

Dizide kendisi danışan olan bazı çocuk karakterler de vardır. Çocuk danışanlar doktor/psikiyatrist Manolya ile değil, merkezde çalışan diğer doktor/psikiyatristler ile görüşmüşlerdir. Dolayısıyla 30. Bölümden sonra bu karakterlerin olmaması nedeniyle çocuk danışan karakterleri de dizide yer almamaya başlamışlardır.

4.7.4 "Ülkemizin Gerçeği" Olan Diğer Konular

Diziden bahsederken dizinin temaları arasında sıklıkla yer alan toplumsal cinsiyete yönelik şiddet, çocuk ve erken yaşta evlendirilme, çocuğa yönelik şiddet, çocuğun suça ve sokağa itilmesi gibi konularla ilgili izleyicinin ne düşündüğü sorulduğunda genel olarak bahsedilen temaların ülkenin gerçekliği olduğu konusunda hemen hemen tüm izleyiciler hemfikirler. Ancak belirtilen sorunların buralara ait bir sorun olmadığı daha çok taşra ve doğuya ait sorunlar olduğu da görüşmeler sırasında belirtilmiştir. Dizide yer alan şiddet, zorla evlendirme gibi olumsuzluklarla ilgili olarak izleyicinin ne düşündüğü sorulduğunda kendisi Gaziantep'li olan bir izleyici aşağıdaki cevabı verir:

Hala var. Hep vardı. Geçmişte de vardı. Aynen öyle yani. O hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor bana. Toplumun eğitilmesi gerekiyor bu konuda. Büyük şehirlerde de vardır ama Doğu'da o sistem hala

yürüyor. Zaten hiçbir şey değişmedi ki. O sistem hala yürüyor. Ben 27 yaşında evlendim, 26 yaşında nişanlandım. Evde kalmışsın, bilmem ne moduna girmişti benim memleketimde insanlar. Kuzenim şu anda oğlunu evlendiriyor. Aramızdaki fark, benim en büyüğüm 13 yaşına daha yeni girdi. Aradaki fark bu. Bizim orada hala bu yaşanıyor. Umarım biter mi? Temennimiz.⁶⁷

Başka bir izleyici de dizideki temaların yabancıları olmadığını konular olduğunu, bu konuların ülkemizin gerçeği olduğunu ama bir yandan da taşraya özgü olduğunu belirtmiştir. Çocuğuyla ilgilenmemek, şiddet, zorla evlendirme gibi konular bu izleyiciye göre taşraya aittir. İzleyici oyunculukla ilgili olarak sorulan soruya şu cevabı verir:

Yaşanmışlıklar da bizi, hepimizi etkiliyor. Ama yani sonuçta biz ders çıkartacağımız bölümde biraz daha şey oluyor. Dediğim gibi yine de taşra kısımlarındaki insanların bu şeylere ders çıkartması. Biz zaten ilgili bir aileyiz, ilgili bir baba-anneyiz. Bunları elimizden geldiği kadar yapıyoruz. Ama ilgili olmayan ailelerin zaten ya da o çocukların bu şeylerden bir şey alması gerekiyor”.⁶⁸

Görüldüğü gibi, izleyici oyunculuk ile ilgili soru sorulduğunda bile kendilerinin ilgili anne-baba ve kentte yaşayan bir aile olarak dizinin ele aldığı konulara uzak olduğunu vurgulamıştır. Ama bu sorunların varlığını bir gerçeklik temsili olarak kabul etmektedirler.

4.8 *Kırmızı Oda*’daki Karakterlere İlişkin Görüşler

Kırmızı Oda’daki karakterlerle ilgili olarak sorulan sorular içerisinde psikolog/psikiyatrist, danışan ya da psikolojik içerik olaran film ya da dizi sorulduğunda verilen cevaplara benzer şekilde *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı* dizilerinin ikisini birden anarak cevaplamışlardır. Özellikle uzman psikiyatristler ile yapılan görüşmelerde *Kırmızı Oda*, *Masumlar Apartmanı* dizileri bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Araştırmacı olarak yöneltilen sorularda ve görüşmenin giriş kısmında yapılan açıklamalar ile örneklemin *Kırmızı Oda* olduğu belirtilmesine rağmen verilen karakter örnekleri yer yer *Masumlar Apartmanı* dizisinin karakterleri olmuştur. Hatta bu 2 dizinin dışına çıkılarak, bu 2 dizide oynayan karakterleri

⁶⁷ K1

⁶⁸ E4

canlandıran oyuncuların oynadığı diğer dizilerden de örnekler verilmiştir. Ancak psikolojik içerikleri konu alan, psikolojik rahatsızlığı olan karakterleri, psikolog ve psikiyatristin kendisine ve psikolojik/psikiyatrik görüşme sürecine yer veren diziler olarak *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı*'na bir yoğunlaşma olduğu görülmüştür. Bu anlamıyla, uzmanlar gözünde de bir dönem dizisi kavramsallaştırmasının olduğundan bahsetmek mümkündür. Böylece karakterlerin diziler arası geçişkenliğinin *Kırmızı Oda* ve *Masumlar Apartmanı* dizilerinin bir “psikolojik içerikli diziler” akımı gibi algılanmasını kolaylaştırdığı izleyici ve uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda söylenebilir.

Karakter olarak akılda kalanlar *Kırmızı Oda* dizisinde Meliha, Sadi, Alya, Boncuk karakterleridir. Bu karakterlerin akılda kalma sebepleri sorulduğunda genellikle karakterlerin yaşadıkları zor yaşam koşulları, bu zorlukların üzerinden gelme becerileri vurgulanır. Merve Alçayır, Alya karakteri aracılığıyla normatif olmayan davranışlar göstermenin kişiler için yarattığı zorlukların belirtildiğini, bu sayede normallik idealinin yinelendiğini ve böylece normalleşmek için terapi sürecinin gerekliliğinin vurgulandığını belirtir (2024, s.240). Alçayır'ın bu savından hareketle, akılda kalan karakterin normalleşme yolunda en fazla yol katedenlerden birisi olduğu anlaşılır. Meliha karakteri dizide psikoterapi öyküsü başarı ile sonuçlanmayan tek karakterdir. Ancak Meliha karakterinin akılda kalıcılığının dizinin 1 ve 7. Bölümleri arasında daha doğrusu başlarında yer almasına da bağlı olabilir. Akılda kalan karakterlerden birisi olarak Sadi karakterinin dizinin yayınlandığı dönem içerisinde 2 kez diziye dâhil olduğu görülmüştür. Sadi karakteri dizide “Delikanlı Sadi” olarak anılmaktadır ve çocuk yaşta annesinin kaybıyla düştüğü sokak yaşamından mafyalaşarak çıkan ama dizide iyi yürekli bir kişi olarak sunulan bir karakterdir. Bazı durumlarda ise karakterin akılda kalması sebebi olarak oyunculuğa da atıfta bulunulur. Örneğin Sadi karakterini oynayan Erkan Petekkaya'nın, Alya karakterini oynayan Melisa Sözen'in oyunculuklarından söz edilir. Oyunculuğun izleyici gözündeki önemiyle ilgili ayrıntılar aşağıda yer almaktadır.

4.9. Oyuncular ve Oyunculunun Önemi: Sonsuz Güven ve Yakınlık

Araştırma kapsamında oyunculuklarla ilgili izleyici görüşlerinin ne olduğu diziye izleme nedenleri konuşulurken oluşmaya başlamıştır. Buna göre, önceden oyuncuyu bilmenin dizinin izlenme nedeninde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Bir görüşmeci diziye izlemeye başlama durumunu şu ifadelerle belirtmiştir:

Survivor falan vardı. Onun arasında böyle işte başlıyor reklamlarını gördüm. Bir de yani Binnur Kaya gibi çok sevdiğim için kadın vardı. Dedim izleyim. Binnur Kaya, evet, çok iyi oyuncu. Bir de farklı bir karakteri oynuyor, hani komedi dizilerinde görüyorsun çünkü kadını.

Bir diğer görüşülen kişi, diziye izleme nedenleri arasında Binnur Kaya'nın oyuncu olarak yer almasını ve Gülseren Budayıcıoğlu'nun sürece dâhil olduğunu bilmesini vurgulamıştır. Ancak görüşülen kişilerin Gülseren Budayıcıoğlu'na yaptıkları atıflar, onun senaryo danışmanı olduğu şeklinde değil, Binnur Kaya'nın canlandığı karakter üzerinden ifade edilmektedir.

Bir izleyici *Kırmızı Oda*'dan aklında kalan sahne ya da karakter sorulduğunda oyuncunun gerçek hayattaki adıyla yanıt vererek “Binnur Kaya” diye cevaplamıştır. Diziye izleme sebebi olarak Binnur Kaya'nın genelde komedilerde oynamasına atıfta bulunmuş ve “Nasıl güldürmeden duracak dedim, ama iyi oynamış,” diye cevap vermiştir.

Bir başka izleyici, diziye olan ilgisini dizide işlenen konuların yanı sıra oyuncuların etkisiyle anlatmıştır:

“Valla galiba konular ilgimi çekti yani. Hem oyuncular çok iyiydi. Hep böyle ünlü ve tanınmış birileri oynuyordu. Her bölümde farklı hikâyenin olması”.

Akılda kalan karakterler sorulduğunda genelde o karakteri oynayan oyuncunun gerçek hayattaki adıyla durum anlatılmıştır. Genelde bu soruya verilen cevaba ilgili oyuncuyu beğenip beğenmeme haliyle ilgili görüşler de eşlik etmiştir. Zaman zaman bazı görüşülen kişiler oyuncunun oyuncululuğuyla ilgili olarak da görüş bildirmişlerdir. Örneğin böyle bir durumda kendisi de oyunculuk eğitimi almış birisinin görüşleri yoğun olarak oyunculara ve oyunculığa yönelmiştir:

-Ha Evrim Alasya, Erkan Petekkaya söyleyeyim demin söylediklerimiz. Melisa Sözen'in karakteri çok ilginçti. Onu unutmuşum bak. Ondan sonra o çok iyi oyunculuklar çekti bir kere yani. Melisa Sözen'in karakteri de çok iyi bir oyunculuktu. Hikâye de ilginçti ondan sonra. Ha psikolog kadın dediğim Tülin Özen".⁶⁹

Hem karakterin hem karakteri oynayan oyuncunun gerçek hayattaki ismi akla gelmediğinde oyuncunun daha önce oynadığı yapımlarla ne kastedildiği anlatılmaya çalışılmıştır. Örneğin, "Hani vardı ya *Avrupa Yakası* 'nda da oynuyordu" ya da "*Ufak Tefek Cinayetler*'de oynuyordu"⁷⁰.

Bir izleyici de bir diziyi izletme sebebi olarak oyunculuğun ve oyuncuyu biliyor olmanın önemine şu şekilde değinmiştir:

"Oyuncu kalitesi gerçekten iyi olan diziler bizim ilgimizi çekiyor. Biz hepimiz öyleyiz zaten. Bir insan tam o dizinin rolüne girebiliyorsa o bir tutuyor yani o diziyi. Ondan dolayı da izlenebiliyor".⁷¹

Candan Koçak tarafından yapılmış bir alımlama çalışmasında da benzer ifadeler yer almıştır. *Kırmızı Oda* dizisindeki psikiyatrist karakterinin gerçekçi olduğuna, gerçekçiliği hissettirenin iyi oyunculuk olduğuna dair izleyici görüşlerinden alıntılar vardır. Ayrıca psikiyatrist karakterini canlandıran Binnur Kaya'ya atıfta bulunarak "Aslında çok komik biri ama burada nasıl rol yapmış anlamadım" diyerek izleyici oyuncunun daha önce yer aldığı yapımlara atıfta bulunur. Yukarıda belirtildiği şekilde bu araştırma kapsamında da oyuncunun daha önceki yapımlarda komedi unsurlarının yer aldığı yapımlarda kendi oyunculuğunda da komedi unsurlarını öne çıkararak yer aldığı vurgulanmıştır (Koçak, 2021).

Oyunculuğun, bir televizyon dizisinin izleyici çekme gücünde kritik bir faktör olduğu bir kere daha doğrulanmıştır. Araştırma boyunca elde edilen bulgular, dizilerin izleyici üzerindeki etkisinde oyuncuların rolünün büyük olduğunu göstermiştir. Yapılan görüşmelerle pek çok izleyicinin bir diziyi izlemeye başlama nedenlerinden birinin belirli bir oyuncunun varlığı veya

⁶⁹ K5

⁷⁰ E2

⁷¹ E4

performansı olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, Binnur Kaya gibi tanınmış ve sevilen bir oyuncunun, izleyiciyi bir diziye çeken önemli bir etken olduğu birçok izleyici tarafından vurgulanmıştır. İzleyiciler, genellikle akıllarında kalan karakterleri veya sahneleri hatırlatırken, bu karakterleri oynayan oyuncunun gerçek hayattaki adını kullanmışlardır. Bu durum, oyuncuların izleyici üzerindeki tanınabilirliği ve etkisinin ne kadar büyük olduğunu göstermiştir.

Özetlenirse, oyuncuların seçimi ve performansı, dizinin izleyici üzerindeki etkisini de arttırmıştır. Farklı oyuncuların performansı, izleyicilerde karakterin gerçekçiliğini hissettirerek diziye olan bağlılıklarını artırmıştır. Dizilerin oyuncular üzerinden izleyiciyle duygusal bir bağ kurma kapasitesinin olduğu büyük ölçüde söylenebilir.

4.10 *Kırmızı Oda*’daki Gerçek Hayat Hikâyeleri ve Dizinin Gerçekçiliği

Kırmızı Oda dizisinin önceki bölümlerde belirtildiği gibi hem medyada yankı bulması hem izleyici gözünde izlenir olmasının sebepleri arasında gerçek hikâyelere dayanmasının önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmiştir. Medyaya yansyan haliyle bu bazen olumsuz bir özellik ve etik bir sorun olarak ele alınsa da dizinin hakkında konuşulurluğu ve izleyici gözünde dikkat çekiciliği açısından bu faktörün olumlu etkiler yarattığı açıktır. Candan Koçak, “Tele-klinik Dizilerde “Gerçekliğin’ Manipülasyonu: *Kırmızı Oda*” yazısında dizide hangi kodlar aracılığıyla “gerçeklik” algısının yaratıldığına ve oyuncu seçimi, doğallık ve psikolojik vurgu gibi destekleyici unsurlar aracılığıyla da gerçekliğin manipüle edildiğini araştırma bulgusu olarak belirtmiştir. Bir önceki bölümde oyunculuğun dizinin seçilmesi, izlenmesi ve gerçekliğin algılanması bölümünde belirtildiği gibi, örneğin psikiyatrist karakterinin “iyi insan ve alanında uzman” olarak nitelendirilmesi gerçekliğin manipülasyonunda oyunculuğun önemli bir faktör olarak değerlendirildiğini göstermiştir. Koçak’ın araştırması bu bağlamda hikâyeler izleyicinin yaşamındaki hikâyelere benzemese de katılımcıların karakterlerle özdeşim kurduğunu, gerçek

yaşam öykülerine dayandırılarak gerçekliğin manipüle edildiğini söylemektedir (Koçak, 2021, s. 39). İzleyicilerin, büyük oranda, gerçek yaşam hikâyelerinden yola çıkması nedeniyle ilgi duyduğu dizinin önemli bir oranda izleyici tarafından sonuna kadar izlenmeden bırakılmasında gerçekçiliğin bir payı olup olmadığı bu araştırma kapsamında irdelenecektir. Koçak'ın araştırmasında öne çıkan haliyle gerçekliğin mizansen yoluyla manipüle edilmiş olmasının dizinin gerçekçiliği ve dizideki karakterlerle özdeşim kurmayı ne derece sağlayabildiği soru işaretidir.

4.10.1. Gündelik Yaşamın ve Toplumsal Art Alanın Gerçekçiliği

Televizyon ekranının gerçekle ilişkisi her zaman tartışılan ve televizyon ekranının izleyici ile ilişkisi ve izleyiciye olan etkisi gibi aynı eksen de yer alan tartışmaları da beraberinde getiren bir tartışma olmuştur. Postman, Roland Barthes'ın yorumundan yararlanarak televizyonun mit statüsüne yükseltildiğini belirtir. Postman'a göre (1994, s. 91) televizyon cihazını artık özel odalarla sınırlayamayız. Televizyon artık kültürümüz haline gelir ve konuşmalarımız televizyonun kendisinden çok, televizyonda görülenler yani onun içeriğinden oluşur. Burada araştırmaya konu olan dizinin ve hatta 2020'li yıllar ve takip eden yıllara damga vuran psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin gerçek hikâyelerden yola çıktığının belirtilmesiyle televizyon ve gerçeklik tartışmasına bir katman daha eklenmiştir. Erol Mutlu'nun belirttiği gibi televizyon dramalarının gerçek olay ve kişileri yansıttığı iddia edilse de televizyonda kurmaca bir dünya yaratılmaktadır ve gerçek dünyaya kurgusal bir örüntü katılmaktadır (Mutlu, 1991, s. 77). Ürün Yıldırım Önk, televizyonun gerçeklikten seçilen bileşenlerle üretilmiş ama gerçekten her zaman bir adım uzakta olan bir dünya yarattığını belirtir. Yani her televizyon içeriği hem gerçek dünyadan hem de kurmaca dünyadan unsurları barındırır (Yıldırım Önk, 2024, s. 82). *Kırmızı Oda* dizisi ve gerçekçilik üzerine verilen izleyici görüşlerinde de dizinin izlenmesine karar verilmesinde gerçek hikâyelerden yola çıkılmasının kilit unsurlardan birisi olarak değerlendirildiği ve böylelikle dizinin izlenmeye başlandığı

görülmektedir. Bu çıkış noktasından hareketle, izleyicinin dizinin gerçekçiliği konusunda genel olarak şüphe duymadığı, psikiyatristten danışmanlık alan karakterleri gerçekçi bulduğu, ancak psikiyatrist karakteri ve psikiyatrik görüşmelerin yapılış şekline dair bazı şüphelerinin olduğu görülmektedir. Bu durumun, hatta bazı etik kaygılara yol açtığı da dikkat çekmiştir. Az sayıda izleyici de bir dizinin gerçekçi olma gibi bir zorunluluğu olmadığını düşünmektedir. Önk'e göre gerçek hayatın zorluğundan ve sıkıcılığından bunalan izleyici kendi gerçekliğinin dışında bir gerçek görmek için ekrana bakar. İzleyicinin gerçek dünyasıyla izlediği dünya arasındaki ayrım bulanıklaşır, ikisiyle ilgili algısı birbirine karışır (2024, s. 83). Önk'ün bu duruma örnek olarak verdiği örnek, *Aşk-ı Memnu* dizisinde Bihter karakterinin sahte mezarının başında anma töreni düzenlenmesi gibi durumlardır. *Kırmızı Oda* örneğinde bu tarz bir gerçek hayattan kaçış niyetiyle dizinin izlenmesi söz konusu olmadığı gibi dizinin senaryo danışmanlığını yapan Gülseren Budayıcıoğlu'nun çoğu izleyici farkındadır. Dizide izlenen karakterler ve sahnelerden akılda kalan kısımlar sorulduğunda, bazı karakterler ve bölümler öne çıksa da, gerçek ile televizyonda sunulan arasındaki ayrım bulanıklaşmadan izleyici izlediğinin gerçek hayatta yaşandığını düşünmektedir. Dizideki olay örgüsü ve karakterlerin, izleyicilerin kendi yaşamlarıyla ya da toplumsal gerçekliklerle ne derece örtüştüğü üzerinden bir "gerçekçilik" algısı oluşur.

Gerçekçilikle ilgili olarak Sirman, izleyicinin televizyonda gördüğü resimle kendi duygulanım alanı arasındaki ilişkiyi kendi yaşadığı hayatın içinden kurduğunu söylemiştir (Akınerdem ve Sirman, 2018). Bir anlamda, izleyicinin gördüğü dünya diziyi nasıl bir ruh haliyle izleyeceğini de belirlemektedir. Akınerdem de özellikle dizilere ilişkin olarak yapılan entelektüel tartışmalarda dizilerde siyasi mesaj var mı diye bakıldığını belirtmiştir. Ancak Akınerdem'e göre dizilerle gerçek hayat arasındaki ilişki izleyenin yaşamı ele alış biçiminde aranmalıdır. Akınerdem'e göre yaşamı melodram olarak gören ya da oyun olarak görenler dizileri farklı şekillerde okumaktadırlar. Örneğin dizilerde iyiler mi kazanacak kötüler mi

kazanacak gibi bir sorunun sorulması bile melodramatik bir dünya görüşü içinden sorulmaktadır (Akınerdem ve Sirman, 2018). Bu bakış açısıyla bakarsak dizinin gerçekçiliğiyle ilişkin değerlendirmelerin, izleyicilerin kendilerinin içerisinde bulunduğu dünyalardan yapılması beklenir. Burada araştırma kapsamında yanıt aranan sorulardan birisi de dizinin gerçekçi bulunup bulunmama durumunun dizinin takip edilmesiyle bağlantısının olup olmadığıdır. Buna; izleyicilerin dizinin gerçek hikâyelerden yola çıkmasının izlenmesine etki ettiği yönünde cevaplar gelmiştir.

Bir izleyici dizinin gerçekçiliğini dizideki karakterler üzerinden aşağıdaki gibi değerlendirir:

...ailesinden kaçmak için yangını bahane edip, yangında öldüğü görüntüsünü yaratmaya çalışan bir şey var. Mesela o kız çocuğu ya biriyle takılıyor, sosyalleşiyor, aile baskısı var, makyaj yapmasından annesi çok şikâyet ediyor. Evlerinde bir gün yangın çıkıyor ama kızın erkek arkadaşıyla takıldığı bir gece yangın çıkıyor. Kız ölmüyor aslında ama yangın olduğunu görünce uzaktan yani herkes uyurken apar topar evden çıktığı için neyse ki hani şey oldu hani ölmüşüm görüntüsü yaratayım, bir daha da hiç hayatlarına girmeyeyim ailemin diyen bir kız. Ya o kadar çok benzer kızlar, kız çocukları var ki. Şaşırtmıyor mesela beni. Kurgu olmayabilir bu. Yani tabii içinde kurgu var film, dizi olduğu için. Ama çok gerçek bunlar. Mesela o kız çocuğunun otellerde seks işçiliği yapmaya başlaması. Yani ben hayatım boyunca bu figürlerle çalıştım. Çok var⁷².

Bir başka izleyici:

Gerçekçiydi yani. Türkiye'de olan şeyler. Hani tamam uç örnekler ama gerçek dışı demeyeceğim, yaşanmış olabileceğini düşündüğüm zaten yaşanmış olduğu da biliniyor hani hikâyelerin. Ama hani yine de şaşırtan vay be dedirten hani böyle de bir şey var mıymış dedirten karakterlerden biri Uğur Yücel'di, şimdi hatırladım. Ondan sonra bir de Pınar'dı kızın adı herhalde o aklımda kaldı ama kocasıyla ilgili hikâyesini anlatıyordu. Nasıldı? Kocası daha şey. Aralarında kültür farkı vardı kocasıyla da⁷³.

İzleyicilerin bir diğer eğilimi de gerçekçilik ile ilgili bir soru sorulduğunda dönem dizilerini topluca değerlendirmeleridir. Psikolojik rahatsızlıklar üzerinden soru değerlendirildiğinde, *Masumlar Apartmanı*'na atıfta bulunarak temizlik takıntısı olan Safiye karakteri üzerinden psikolojik bozukluklara örnek verilir. Bir izleyici diziyi izlerken başlarda karakteri abartı bulduğunu ama sonrasında iş yerinde, arkadaşlarla diziler üzerinde konuşurken

⁷² E2

⁷³ K5

Safiye ile temsil edilen durumun gerçekte bu gibi rahatsızlıklarda görülen semptomlara göre hafif bile kaldığını öğrendiğini belirtir.

Görüşülen bir psikiyatri uzmanı *Kırmızı Oda* dizisindeki karakterleri gerçekçi bulduğuna değinir:

Bence gerçekçi karakterlerdi. Yani hakikaten günlük hayattan zaten dizilerin bence en güçlü tarafı o bu kadar tutulmalarının nedeni de o toplumda herkes bir parça buldu kendinden evet, yani gerek kendilerine ait gerek tanıdıkları birine ait bir sürü şeyi, bir de bunlar sorulamayan sorular, yani temizlik hastalığı ile ilgili mesela, yani obsesif kompulsif bozuklukla ilgili ya da travmalarla ilgili yaşayan kişi ya da buna tanık olan kişi kolay kolay bir uzmana bunları soramıyor. Ya da soracak uzman bulamıyor. Bu sorulara cevap arama anlamında da bence şey oldu izlenme oranlarını etkiledi. Bu sorulara cevap arama motivasyonu diyebilirim. Karakterler de gerçekçiydi. Gerçek öykülerden uyarlanarak yapılmıştı. Öyküler tam anlamıyla gerçekçi diyemem ama karakterler gerçekçiydi diyebilirim.

Dizide danışan rolünde olan karakterler ve onların hikâyelerini yeterince gerçekçi bulmayan bir izleyici sosyal hizmet alanından bir akademisyen/uzmandır. Bu sosyal hizmet uzmanına göre dizinin temaları ve karakterleriyle ilgili bağlamda tam bir yerine oturmuşluk söz konusu değildir. Uzman, psikiyatrist kavramını topluma tanıtmak ve psikiyatriste ilişkin erişilmez doktor algısının yıkılması anlamında önemli işlevleri olduğunu düşünse de hem gerçekçilik hem diğer konularda diziyeye getirdiği eleştiriler vardır. Karakter ve temaların gerçekçiliğiyle ilgili olarak şunları söylemiştir:

Bağlam, tam yerli yerine oturmamış vaziyetteydi. Hani böyle biz gerçek dünyada öyle insanlarla karşılaşır mıyız acaba diye. Ya ama hani sonuçta o bir dizi ya. Tabii ki gerçeğin dışına da çıkma olanağı her zaman vardır orada.⁷⁴

Bu ifadesi ile izleyici diziyi gerçekçi bulmadığını ama bir diziden gerçekçi olmasını beklemenin de çok şart olmadığını vurgulamıştır. Bu yönüyle sosyal hizmet uzmanı olan izleyici dizilerle ilgili olarak gerçekçilik tartışması yapılmasının kendisini sorgulamaya açmıştır.

Görüldüğü gibi, *Kırmızı Oda* dizisine ilişkin olarak yapılan görüşmelerde üzerinde en çok fikir birliğine varılan konu dizide işlenen konu ve karakterlerin gerçekçiliğidir. Görüşülen kişilerin neredeyse tamamı dizinin toplumsal art alana ilişkin temaları ve karakterlerinin

⁷⁴ K13

gerçekçi olduğunu belirtmişlerdir. Burada karakterden kastedilen dizide psikiyatrist karakterini ziyaret eden karakterler ve onların yaşam hikâyelerinin içerdiği temalardır. Bu konuda izleyici ve uzmanların verdiği görüşlerde de bir fikir birliği vardır. Dizideki karakter ve olayları kendi hayatına göre farklı ve uç bulan, bu nedenle şükür duygusu içerisinde olan izleyicilerin bile karakteri “farklı ve uç ama gerçekçi” diye tanımladığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye’de yaşayan hemen herkesin dizinin temalarını oluşturan konular hakkında bir farkındalığa sahip olduğunu, Türkiye algılarının bu temaları içerdiğini ancak bu temaların ele aldığı olay ve kişilerin kendi bireysel hayatlarından oldukça uzak olduğunu düşündüklerini gösterir. Diziye olan ilgisinde temaları ve karakterleri kendisinin yakından bildiği dünyalar olarak değerlendiren izleyici ise dizinin gerçekçi olduğunu yine söylemektedir. Hatta bu izleyicilerden birisi dizinin kendi hayatına çok yaklaştığı bir temada tam da çok benzer bir motifi işlemesinden dolayı sıkıcılaştığını belirtmiştir. Bu görüşlerin ifade ettiği nokta, mizansen unsurlarının etkileyciliğinin etkisi olmasın ya da olmasın belli temaların izleyici için gerçekçi geldiği bu ve gerçekçiliğin bu halinin “bizim evden uzak” bir görüntüsü olsa da “ülkemizin gerçeği” olarak kodlandığıdır. Bu gerçeklik dizinin izlenmesini başlatmakta ve kamuoyu tartışmalarının gelişmesinde etkili olmuş ancak gelinen son aşamada hem derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular hem de dizinin gösterimde olma süresi düşünüldüğünde sezonlar boyu sürecek bir sürekliliğe sahip olmasında etkili olamamıştır.

4.10.2. Psikolojik Olguların, Mesleklerin, Hastalıkların Temsili

Bir üst bölümde belirtildiği gibi dizinin toplumsal art alan ve sorunların gerçekçiliği ile ilgili kuşkusu yoktur. Ancak gerçekçilikle ilgili olarak istisna oluşturan bir durumun psikiyatristle görüşme sahnelerinin ve psikiyatrist karakterinin kendisi olduğu anlaşılmıştır:

Yani oradaki *Kırmızı Oda* üzerinde konuşuyorum. En gerçekçi olmayan karakter bence psikiyatristti. Çünkü şey olduğunu düşünmüyorum yani. İşte tecavüze uğramış bilmem ne ya da çocukluğunda sokağa atılmış birine. Böyle iki sarılarak vesaire geçecek bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Daha köklü bir şey ve yani hani Binnur Kaya’yı çok severim komedi oyuncusu olarak ama yani *Kırmızı Oda*’da çok fazla etkilenemedim kendisinden yani ama hikâyeler daha

etkileyiciydi bana göre ve karşısında hasta olarak danışan olarak gelen kişilerin oyunculuklarını daha iyi buldum.

Benzer şekilde başka bir izleyici:

Kadının terapi anlamında orada çok bir olayını göremedim açıkçası. Yani nasıl bir terapi uyguladı ve bu insanlar iyileştğine dair sadece insanların hikâyelerini anlattığı kısmı gördük ve işte destek oluyordu onlara. Deşarj oluyorlardı gibi biraz anlıyorum” diyerek görüşme sürecinin kendisini gerçekçi bulmadığını belirtmiştir.

Başka bir görüşülen kişi de dizide yansıtılan görüşme sürecini gerçekçi bulmadığını belirtirken kendisinin yaşadığı uzmana danışma süreçlerine göre farklı bir uzman profili gösterildiğini belirtir:

Yani çok daha poker face⁷⁵ oluyor yani hani şeyler çok uzmanlar. Yani öyle hani mimikleri o ya da hani işte kaşını bile çatmaz, mutsuzsa göstermez yani. Sen ne anlattırsan anlat. Böyle dümdüz bir surat olur hani ben psikoloğa değil de psikiyatriste gitmişim hani orada öyleydi. Çok benzer değil bence. Evet. [...] Sarılıyor evet. Öyle bir empati kurduğunu yani karşımdakinin kursa da sinirim bozulur zaten daha profesyonel biri diye gidiyorum ne bileyim gerçekten daha matematik matematik gibi çözsün isterim benim sorunumu⁷⁶

İzleyicinin tarif ediş şekli, önceki bölümlerde Gabbard ve Gabbard’ın (2001, s. 47) Amerikan sineması psikiyatri tarihini anlatırken belirttiği nötr psikiyatrist profesyonelliği tavrını hatırlatır. Ancak Gabbard ve Gabbard’ın Amerikan sinema tarihinin belli bir dönemine ilişkin olarak attettiği düz ve değişmeyen psikiyatrist tavrı alımlama çalışmasında görüşülen izleyici için gerçek hayatta danışmanlığı için başvurduğu psikiyatrist tavrına denk gelirken, *Kırmızı Oda*’da gördüğü ise bundan farklı olarak sarılan, empati kurduğunu mimikleriyle belli eden bir psikiyatristtir. Candan Koçak’ın araştırmasında ise dizinin başrolü dışındaki diğer psikiyatristin “yapmacık, suni” olarak değerlendirildiği belirtilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta olarak Koçak’ın görüşmesinde başroldeki psikiyatrist doktor için belirtilen “yargılamadan dinliyor, kişiyi eleştirmeyip onun yanında hissettiriyor, güven verici hissettiriyor, empati duygusu gelişmiş...” (Koçak, 2021, s. 34). gibi yorumlarla aynı anlama gelecek yorumların mevcut araştırma kapsamında da verilmiş olması ancak mevcut araştırmada

⁷⁵ İç dünyayı yansıtmayacak şekilde takınılan yüz ifadesi kastediliyor.

⁷⁶ K11

bu yorumların psikiyatrik görüşme sürecinin kendi gerçekçiliğine gölge düşüren yorumlar olarak sunulmasıdır. Bir anlamıyla karakterle kurulan özdeşim, karakteri “sevme” hali gerçek hayatta yine izleyicinin sözleriyle aktarılacak olursa bir psikiyatristten beklenen “sorunumu matematik matematik çözsün” beklentisiyle uyuşmamaktadır. Bu durumun gerçek hayatta bir psikiyatrist danışmanlığı almış izleyiciler tarafından verildiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Aynı uzman/psikiyatrist görüşme sürecinin içeriğini gerçekçi bulmadığını aşağıdaki cümlelerle dile getirir:

Yani, evet, çok gerçekçi değil. Yani ev ziyareti hiç yapılmaz değil, yapılır. Yani bizim aldığımız eğitim çerçevesinde bir olan var bir olması gereken var. Hani olması gerekene çok uymayan noktaları var. Dediğim gibi tüm bölümleri tüm ayrıntılarıyla izlemedim ama. Biraz aileden biri gibi olduğu noktalar vardı. Öyle hatırlıyorum, çok detaylı hatırlamasam da hastaya sarıldığı bir sahne hatırlıyorum. Hani ben işte 10 yıldır uzmanım bir hasta punduna getirip bir kez sarıldı. Hiç sarılmadım diyemem (gülür) hocam ben sizin çok faydasını gördüm deyip şöyle böyle içeriden girip yumuşak sarılıverdi. Hani çok gönül rızamla olmadı ama o çok sık olan bir şey değil.⁷⁷

Aynı psikiyatrist/uzman dizideki terapi sürecini gerçeğe uygun bulmama halini görüşmenin yapıldığı dönemde yayınlanan başka bir diziden de bahsederek vurgular. Dizilerin gerçeğe yakın psikoterapi ve psikolojik görüşme süreçleri içerseler topluma daha doğru bir mesaj mı vereceklerinin düşünülüp düşünülmediği sorulduğunda sadece psikiyatri değil tıpla ilgili çarpıtmalar yapıldığını belirterek cevaplar:

Tabi yani o tıpla ilgili her şey için geçerli. Hani şimdi şey var Bahar diye bir dizi var, orada da öyle saçma şeyler var ki yani kaç kuruş acaba bir doktora sorsalar onu da uyarlamışlar ondan mı bilmiyorum da birçok şey de psikiyatriye özgü bir şey değil. Hani gerçeği yansıtmayan çok saçma sapan şeyler oluyor. Senaryonun cazipliğini artırmak için. Hani nasıl olsa bunu doktor kaç tane 200.000 doktor var, kaç izleyecek diye mi yapıyorlar? Şeyde de aynı şekilde psikiyatride de aynı şekilde daha cazip hale getirmek için gerçeğe uygun yapmıyorlar. O bir şekilde şefkati sokup ne bileyim, bir anne çocuk ilişkisine döndürüp psikiyatrist hasta ilişkisini o sınır bizi her zaman korur. Hastanın iyiliği için aslında hani biz o kadar üzülsek o kadar sevinsek hem kendi işimizi yapamayız hem de hastaya faydamız olmaz. O kadar yoğun duygusal bağ kurduğu zaman orada yansıtılan o oluyor. Hani bir kardeşi abisi, ablası gibi hatırladığım bu

⁷⁸

⁷⁷ U2

⁷⁸ U2

Zehra Çelenk de yukarıda belirtilen psikiyatrist ve izleyici görüşlerine paralel şekilde psikiyatrist karakterinin sunumundan dolayı doğan riski tanımlamıştır. “*Kırmızı Oda*’da olan ne, olmayan ne?” adlı yazısında (Çelenk, 2020) izleyicilerden bazılarının belirttiği ile paralel şekilde dizideki psikiyatrist karakterinin hastaya dokunma, sarılma, azarlama haliyle bir psikiyatristten çok “ana” figürü gibi olduğunu vurgulamıştır. Çelenk’e göre psikiyatrist figürü böyle olduğunda gerçek hayatta insanları kendi içlerindeki boşluğun sevecen otorite figürleriyle doldurulması riski doğmuştur. Zaten bu nedenle psikiyatrinin ve seansların evrensel boyutları olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen sosyal hizmet uzmanı/izleyici dizideki psikiyatristin iç sesinin yansıtıldığı bölümlerin de gerçekte bir psikiyatristin düşünme şeklinden uzak olduğunu düşünmektedir. Bir yandan dizinin toplumun psikiyatristle tanışmasının önünü açması gibi bir olumlu yönünün olduğunu vurgulamıştır:

İşte karşıdaki bir şey söylüyor, o içinden düşünüyor ama yani düşündüğü şey çok komik falan. Yani hani böyle bir bilim insanı sonuçta psikiyatrist dediğin de. Bir araya getirecek onu analiz edecek yani oralar gerçekten ama bir yandan hani Türkiye'nin eğitim ortalamasını düşüsek 6 yıl yani 6 yıl mı 7 yıl mı bir şey o açıdan da yani yine de hani o psikiyatristle tanışıklık sağlaması iyi oldu olumlu oldu diye düşünüyorum.

Dünyada, içerisinde psikiyatrik görüşme sürecinin olduğu dizilerle ilgili çalışmalar yapan diğer yayınlara baktığımızda, örneğin Columbia Social Work Review adlı yazıda da televizyondaki terapistlerin danışanlarla uygun profesyonel ilişkileri sürdürmekte başarısız oldukları vurgulanmıştır. Aynı zamanda dizilerdeki iyileşme sürecinin de dramatize edildiği değerlendirilmiştir. İlgili yazıda , *Crazy Ex-Girlfriend* adlı dizinin pilot bölümü ve *Black Mirror*’ın *Bandersnatch* adlı interaktif bölümü buna örnek olarak gösterilmiştir (Review, 2020). Bu anlamda uluslar arası yayınlarda vurgulanan bu durumla *Kırmızı Oda* dizisine dair belirtilen uzman ve bazı izleyici görüşleri arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Araştırmanın 2. Bölümünde vurgulandığı gibi *Sopranos* dizisini bu konuda daha “gerçekçi” bir istisna olarak değerlendiren kuramcılar olmuştur. Ancak geneli itibarıyla Batı özelindeki diziler ve *Kırmızı Oda*’daki psikiyatrik sürecin alımlanmasında bir benzerlik olduğu anlaşılmaktadır.

4.11. Eleştirel Saptamalar, Tartışmalar

Diziye ilişkin etik tartışmaların iki ana eksen üzerinden hareket ettiği görülmektedir. Bunların ilki kamuoyunda da sıklıkla tartışıldığı gibi dizinin kurgulanmış gerçek psikoterapi öyküleri üzerinden hareket etmesidir. Bu konuda yapılan görüşmelerin değerlendirmesi kamuoyu düzeyinde verilen bazı görüşler eşliğinde yapılmıştır. İkinci ana eksen ise etik tartışmalar psikiyatrist karakterinin ve psikiyatrik görüşme sahnelerinin gerçekçiliği ve bunun psikolojik görüşme süreçlerine ilişkin olarak kişilerde yaratabileceği beklenti ve bunlardan kaynaklanan risk üzerinedir. Bunlara ilişkin değerlendirmeler aşağıda bölümde yapılmıştır.

4.11.1. *Kırmızı Oda*: Gerçek Hayat Hikâyelerine Dayanması ile İlgili Etik Tartışmalar

Dizinin gerçek psikoterapi hikâyelerinden yola çıkmış olmasıyla ilgili olarak hem görüşülen izleyici hem de uzmanların çok farklı alımlamalar yaptığı görülmektedir.

Diziyi gerçek olaylardan yola çıktığı için izlediğini belirten bir izleyici dizinin gerçek olaylardan yola çıkmasının etik sorun yaratmadığını düşünmektedir. İzleyicinin bu durumda etik sorun olmadığını düşünmesi dizinin senaryo danışmanının profesör olması ve izleyicinin profesörün “zekâsına” olan güvenidir. Bu izleyici *Kırmızı Oda* dışında Gülseren Budayıcıoğlu’nun senaryo danışmanlığını yaptığı diğer dizileri de izlemiştir. Konuşması sırasında 2 aile odağında öyküsü devam eden *Yalıçapkını* dizisinden de örnek verir ve dizide çok zengin olan sunulan Gaziantep’li ailenin gerçekte o kadar da zengin olmayabileceğini vurgulamıştır.

Bir profesörün birisinin⁷⁹ hayatını deşifre edip dizi konusu yapabileceğini sanmıyorum, çok değiştirmiştir. İstedikleri kadar kendilerini parolasınlar, kimse bulamaz kim olduğunu. Ben yaptığı dizileri de çok beğeniyorum. Hani sürekli yorum yapıyorlardı. Aslında o hayat şunun hayatıydı. Aslında o hayat...Saçma geliyor bana. Hiç kimsenin bilebileceği bir şey değil. Yalı

⁷⁹ Gerçekte burada izleyici kendi adını kullanmıştır.

Çapkını'ndan örnek vereyim. O kadar zengin bir aile değildir emin olun yani. Sıradan bir Antepli ailedir... Kadıncağz o kadar zeki bir kadın ki. Emin olun onu böyle allayıp pullamıştır. Kimse anlayamaz kimin ne olduğunu. O yüzden de çok o tarz eleştirilere dikkat etmedim ben.⁸⁰

Dizinin gerçek terapi hikâyelerinden yola çıkmış olmasıyla ilgili olarak bir uzman psikiyatrist, eğer görüşülen kişiden izin alınmışsa ve terapide görüşülen kişinin bilgileri o kişiyi işaret edecek şekilde ele alınmıyorsa durumun etik dışı olarak değerlendirilmeyeceğini belirtmiştir:

Açıkçası danışandan izin alınmışsa orada öyküsü geçen insanlardan izin alınmışsa ve kimlik bilgileri, demografik bilgiler gerçekten o kişiyi tanıyan insanların anlayamayacağı şekilde değiştirilmişse etik bir ihlal olduğunu düşünmüyorum. Ama bu değiştirilmemişse yani hani o kişiyi tanıyanlar da diziye izledikten sonra bak bu sana ne kadar benziyor diyorlarsa o zaman ciddi bir sıkıntı var.⁸¹

Bu görüşü veren uzman *Masumlar Apartmanı* dizisindeki temizlik takıntıları olan 2 kız kardeş örneğinden yola çıkarak bu ve benzeri hikâyelere toplumda rastlanma sıklığının yoğun olmasından dolayı hikâyelerin parmakla işaret edilir olmaktan uzaklaştığını belirtmiştir. Özellikle belirtilen örnekteki gibi aile içerisinde birden fazla üyede rastlanan rahatsızlıkların aile üyelerinin birbirini ister istemez etkilemesiyle gelişmiş olması gibi örneklerle Türkiye içerisinde binlerce örnekle rastlanabileceğini söylemiştir. Görüşülen uzmana göre bu yaygınlık, bir anlamda dizide gerçek öykülerden yola çıkarak sergilendiği belirtilen durumların mahremiyetini korur ve etik dışı bir durumun oluşmasını da engeller.

Aynı mesleğe sahip ve bir kamu kurumunda çalışan bir psikiyatrist ise yukarıda bahsedilen meslektaşının tersine durumun etik bir ihlal olduğunu düşünmektedir.

Kırmızı Oda da cep telefonundan videolara baktım. Hani ilgimi çekti? Orda da psikiyatrist. Nasıl duruyor? Çünkü aslında hastanın mahremi olan bir konu. Gerçek hikâyeden alındığı söyleniyor ya ona biraz ben tepkisel olarak izledim. Hani ben hasta olsam kendi öykümü televizyonda izlesem, ayrı insanların yorumlarını izlesem ayrı. Hani tenkit edildiğini düşün ya da ne bileyim eleştirildiğini düşün. Ne kadar kötü hissetmek istiyorum ben o açıdan bakıp izlemiştim. Çok da doğru bulmuyorum. Gerçi şeyleri değiştiriyoruz diyorlar ama resimleri mesela. Camdaki kızdaki temel öğeler aynı aslında işte ne bileyim, orada şoförü değil de başka bir şeydir. O olaylar silsilesi benim başımdan geçse ben benden bahsedildiğini bilirim ya da eşin dostun da bilir. Hani o

⁸⁰ K1

⁸¹ U1

merakla ilk şey yaptım, videoları izledim. Çok psikiyatristin yapmayacağı şeyleri de yaptığını gördüm⁸²

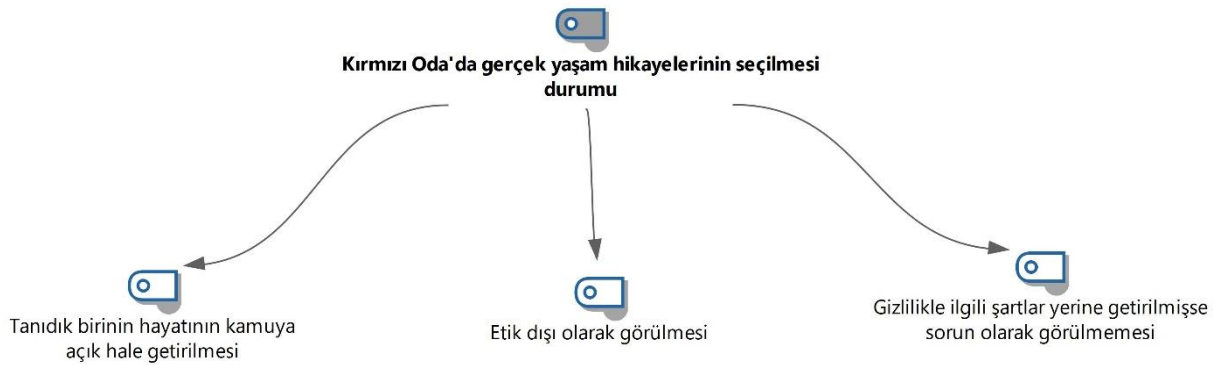
Dizinin gerçek hikâyelerden yola çıkması ve bu hikâyelerin kazanca dönüştürülmesiyle ilgili eleştirisi almasına yönelik olarak bir izleyici aslında hiçbir şeyin düzgün gitmediği bir ortamda bunun etik dışı sayılmayacağına ilişkin düşüncelerini aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir:

Şu an geldiğimiz noktada işte konuştuğumuz şeylere bakalım işte futbolcular milyon dolarlarını 2 katına çıkarmak için gidip yani bir taraftan işte devlet yönetiminde sahip söz sahibi olan mafyalarla ilişkileri işte patlatılan influencerlar, onların kazandıkları hani bunlar çok etikmiş ve hepimiz bunlara tepki veriyormuşuz da ona niye vermiyormuşuz gibi bir noktada olsaydık, evet, bence de o tepkiyi versinler ama insanların bu kadar böyle iki yüzlü olmaları ya da hani... Bazılarına korkak, bazılarına fazlaca sorgulu olmaları, o da çok dürüst gelmiyor açıkçası. O yüzden çok önemsemiyorum.⁸³

Bir izleyici ise dizideki psikiyatristin kendi hasta öykülerinden yola çıkmasını etik bulmadığını aşağıdaki şekilde anlatmıştır:

Ben başta şeydim. Bir destekliyordum çünkü o dönem şeyden çok sıkılmıştım. Klişe klişe yaz dizilerinden sıkılmıştım ve bir şeyin farklı olması psikolojik temelli bir şey benim için yeni bir ışık yaktı. Yeni bir anlayış, yeni bir fikir. O yüzden bence iyiydi. Hani başta başlarken ama psikologluğun felsefesine aykırı bir durum. Etik kurallara aykırı. O yüzden hani çok doğru bulmadığım bir noktaya doğru evrildi. Artık samimiyetten ziyade çıkar ilişkisine döndü. Ki o olmaması gereken bir şey.

Aşağıda yer verilmiş olan Şekil 6'de dizide gerçek hikâyelerden yola çıkılmasına ilişkin bulguların analiz sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 6. *Kırmızı Oda*'da gerçek yaşam hikâyelerinin seçilmesi durumu

⁸² U2

⁸³ E1

Toparlanacak olursa, izleyici görüşlerine bakıldığında, kişilerin demografik durumlarına ve kişisel deneyimlerine göre dizilerin alımlanmasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, görüşülen iki ayrı psikiyatristin de konuya dair farklı değerlendirmeler yaptığı görülmüştür. Örneğin, bir psikiyatrist *Kırmızı Oda* dizisinde gerçek hikâyelerden yola çıkılmasını eğer gizlilikle ilgili bazı şartlar yerine getirilmişse etik olarak sorunlu olarak değerlendirmezken, diğer uzman/psikiyatrist söz konusu durumu etik dışı olarak değerlendirmiştir. Diziyi genel olarak etik-dışı bulmayan uzman/psikiyatrist gerçek hikâyelerin izinsiz kullanılması veya tanıdık birinin hayatının kamuya açık hale getirilmesinin ciddi etik sorunlar doğurabileceğini özellikle belirtmiştir. Bu psikiyatriste göre, izleyicilerin gerçek hikâyelerle dizi arasında paralellik kurabilmesi, bir diğer deyişle dizinin gerçek bir kişi ya da aileyi parmakla göstermesi mahremiyet ihlali potansiyeli yaratmıştır. Dizinin gerçek hikâyelerden esinlenmesi, bazı izleyiciler tarafından diziye olan ilgiyi artıran bir unsur olarak görülmektedir. Örneğin bir izleyici, dizinin gerçek yaşam öykülerini temel almasının etik bir sorun teşkil etmediğini savunmaktadır. Ona göre, senaryo danışmanının akademik bir figür olması ve bu akademisyene duyduğu güven, bu izleyicinin diziye olan bakışını şekillendirmektedir.

4. 11.2. Psikolojik Danışma Süreci ile İlgili Risk Yaratan Durumlar

Dizide psikiyatrik görüşmelerdeki insan hikâyelerinin dizide tema olarak ele alınmasını etik dışı olarak değerlendiren izleyicilerin bir kısmı önemli bir konuda risk öngörüsü yapmışlardır. Aynı risk öngörüsü uzmanlar tarafından da belirtilmiştir. Buna göre bazı izleyiciler, dizideki psikiyatrist karakteri ve dizinin psikiyatrik görüşme sürecini ele alış şekli üzerinden psikolojik görüşme süreçleriyle ilgili olarak yanlış beklentilerin oluşacağını düşünmektedirler. Bu kişiler psikolojik görüşme sürecine ilişkin beklentilerin dizideki psikiyatrist karakterinin aynısını beklemek yönünde olacağı ve gerçekteki durum bu

olmadığında yaşanabilecek hayal kırıklığını vurgulamışlardır. Bu konudaki görüşler dile getirilirken Gülseren Budayıcıoğlu'na atıfta bulunulmuştur:

Yani insanların psikoterapiye başlama şekli birinin yanına gideyim, mahrem sırlarımı kimseye anlatmasın ama aynı zamanda ihtiyacım olduğunda ağladığımda bana sarılsın olabilir. Çünkü insanların böyle bir desteği yok. Ama bununla karşılaşmayacaklar. Dolayısıyla bu bence beklentiyi yanlış yönetmek. Yani bu dizi sadece dizi değil. Bu dizi bilimsel bir pratikle alakalı bir dizi. Dolayısıyla buna dikkat etmesini beklerdim ben. Çünkü danışmanlığını yapıyor dizinin. Kendi hikâyelerini veriyor ve en azından böyle bir şey öngörülebilirdi. E şimdi bu yok. Dolayısıyla bu tehlikeli. Yani ben tehlikeli buldum. Dediğim gibi çok kritikler falan başlamadan ilk bölümü izlediğimde oha lan dedim. Kadın sarılıyor. Başını okşuyor falan. Yok artık yani. Daha neler yani?⁸⁴

Araştırma kapsamında görüşme yapılan bir uzmana danışma sürecini ele alan dizilerin gerçeği yansıtmaya gibi bir misyonu olup olmadığı sorulduğunda uzman şu cevabı vermiştir:

Şimdi şöyle bir misyonu yok ama Türkiye olunca Türk toplumu olunca yani Türkiye toplumu dizide ne olursa gerçekte de aynısı olur zanneden televizyonda gördüğünün aynısını gerçekte zanneden bir toplum yani. Yüzde kaç toplumun böyledir bilmiyorum ama... Zamanında işte Yeşilçam döneminde İstanbul'da uyuşturucu operasyonları ile ilgili film çektiğinde Tarık Akan, insanlar İstanbul'da bir sürü uyuşturucu şebekesi var zannedip çocuklarını okumaya bile göndermeyen bir toplum aslında yani düşündüğümüzde... Bugün de bu kırılmış değil gerçekten hani gerçek zannettikleri oluyor hani tabii ki bu araştırma konusunun dışında olabilir ama. Bana sorsanız tabii ki gerçek olması gerekmiyor ama bu toplumda gerçek zanneden kişi sayısının da az olduğunu düşünmüyorum.⁸⁵

Görüşülenlerden bir izleyici kendi çevresinde gözlemlediği bir durumu şu sözlerle aktarmıştır:

Bir sürü -hatta psikolog- bazı arkadaşlarım var on, on beş yıldır bu işi yapıyorlar. Dediler ya arttı. Başvuru sayısı bana arttı. Bir sürü meslektaşına da arttı. Fakat insanların bizden beklentileri sınır aşımına takılıyor.⁸⁶

Bu görüşle kastedilen psikologlara olan ziyaret sayısının artmış olduğudur. Ancak psikoloğu ziyaret edenlerin görüşmelerin içeriğiyle ilgili beklentileri de değişmiştir. İzleyici, kendi çevresinden tanıdığı psikologların bu durumdan şikâyet ettiğini vurgulamaktadır.

⁸⁴ E2

⁸⁵ U1

⁸⁶ E2

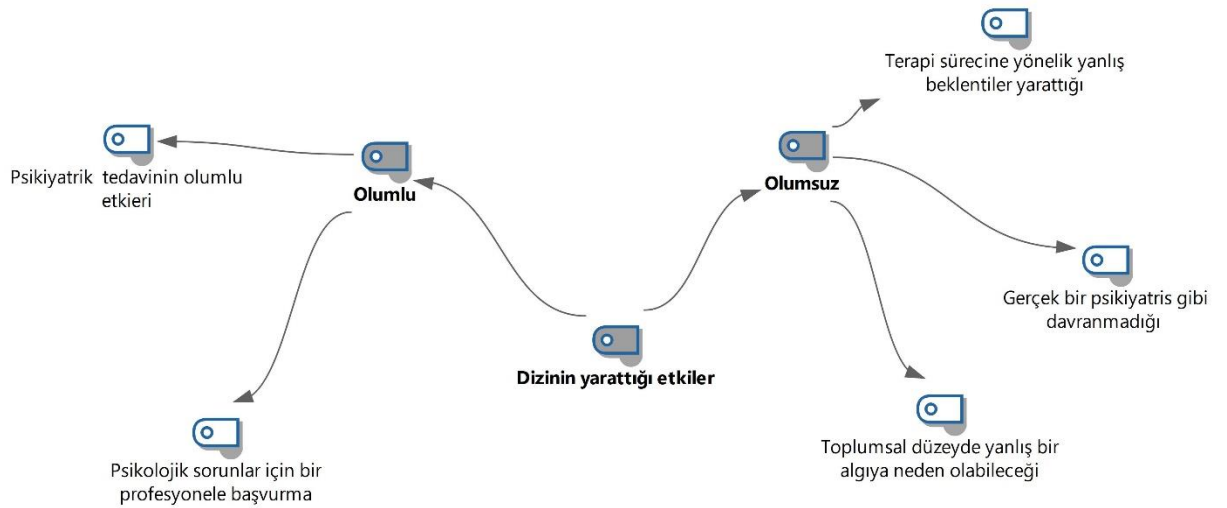
Görüşme yapılan bir psikiyatrist yukarıda betimlenen izleyici görüşmelerinden birisinde belirtilen psikolojik görüşme süreçleriyle ilgili olarak yanlış beklentilerin oluşacağı riskinin gerçekleştiğini kendi çerçevesinden belirtmiştir:

Yani hani bunun biraz hastalık olduğu nasıl bir hastalık olduğu, bu buna dair farkındalığı arttırdı diyebilirim. Tabii olumsuz tarafları da var. Yani dizide bir seansta oturuyorlar, sohbet ediyorlar, panik atak duruyor geçiyor... gerçekte öyle olmuyor, o da bir dezavantajı oldu yani hani... Evet, insanlar tedavi için gelmeye başladı ama mucizeli yöntemler beklemeye başladılar. Yani panik atağın 30-40 dakikalık işte sohbetle ya da hadi anlat bakalım ne geçti başından sorusuna cevap vererek geçeceğini düşünenler oldu. O da bir dezavantaj diyebilirim⁸⁷.

Bir kamu hastanesinde çalışmakta olan bir psikiyatrist de dizinin görüşme süreci ve süresiyle ilgili gerçekçi olmayan bir beklentiyi tetiklediğini belirtmiştir:

Yani süreyi daha uzun bekliyorlar. Hani tabi devlet hastanesiyle uyuşmayan kısmı. Daha normalize olmuş kısmı... demek ki böyle uzun uzun konuşuluyor kısmı o süredeki beklenti Devlet Hastanesinde kısmını söyleyebilirim. Zaten muayenehanecilik olsa bir 50 dakika göreceksin. O daha gerçeğe yakın da burada süre beklentisini biraz gerçek dışı boyutlara taşıdığını söyleyebilirim

Aşağıda yer verilmiş olan Şekil 7’de dizinin yarattığı etkilere ilişkin bulguların analiz sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 7. Dizin yarattığı etkiler

⁸⁷ U1

Bu bölüm sonunda elde edile bulgulara göre, psikolog ve/veya psikiyatristlerle yapılan görüşmelerle ilgili olarak toplumsal düzeyde yanlış bir algıya neden olabileceği endişeleri gündeme getirilmiştir. Ancak tam da bu görüşü savunan kişilerin psikiyatrik tedavi, psikolojik sorunlar için bir profesyonele başvurma gibi konularda dizinin yarattığı farkındalıktan hoşnut olduğu görülmektedir. Bu iki görüşe sahip kişiler genelde bir psikolog veya psikiyatriste kendisi de daha önce başvurmuş olan, psikolojik sıkıntılar yaşayan kişilerin bir uzmana başvurması gerektiği ve toplumda bu konuda bir farkındalık oluşmasının olumlu bir durum olduğunu savunan kişilerdir. Bu izleyicilerin gördüğü risk psikolojik/psikiyatrik görüşmelerle ilgili olarak farkındalık arttırılırken bir yandan da farkındalığı artmış kişilerin bir uzman/psikolog/psikiyatrist ile görüştüğünde dizide gördüğü ortamı ve kısa sürede ulaşılan sağaltım halini bulamayacak oluşudur. Bu görüşlerin esas mesleği psikolog/psikiyatrist olmayan izleyici tarafından belirtildiği düşünülürse konunun uzmanı olan kişilerin de bu konuda görüşünün alınması gerekli olmuştur. Ancak uzman/psikiyatristler ile görüşüldüğünde de benzer görüşler alınmıştır. Hatta görüşülen uzman/psikiyatristlerin birisi Türkiye toplumunun gerçek/kurmaca ilişkisini bulanıklaştırarak dizide ya da filmde gördükleriyle çocuğunu okula göndermemeye kadar varan tutumlar sergilediğini söyleyerek günümüzde bile Türkiye toplumunun televizyonda gördüğünü gerçek sanan bir toplum yapısına sahip olduğu için buna göre yapımlar yapılması gerektiğini ima eder. Görüşülen diğer psikiyatrist de sağlık ve psikolojik sağlığın yanlış resmedilmesini riskli bir durum olarak tanımlar. Dizinin içerdiği konunun insan sağlığıyla ilgili bir konu olması açısından hem izleyicilerin hem uzman/psikiyatristlerin psikiyatrik görüşmelere dair toplumda yanlış bir algı oluşabileceği ile ilgili risk potansiyeli sezmesi dikkate değer bir uyarı olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, dizi yapımcılarının ve senaristlerin psikolojik sağlık içeriğini ele alırken daha duyarlı olmaları, psikiyatrik süreçlerin gerçekçi ve etik çerçeveler içinde sunulmasına özen göstermelerinin talep edildiği görülmektedir. Yapılan görüşmeler sırasında bu konuyla ilgili olarak yapılan uyarının

sadece psikolojik sağlık açısından değil genel olarak sağlık konusunu ele alan diziler için de yapıldığı görülmüştür. Ayrıca, bir takım izleyicinin de medya içeriğine olan eleştirel yaklaşımlarını sürdürmeleri ve etik olmayan uygulamaları gözlemleyip bu konuda duyarlılık geliştirmeleri dikkati çekmektedir. Bu eleştirilere göre, dizilerin izleyiciyi geliştirmek gibi bir fonksiyonu vardır. Bazı izleyiciler *Kırmızı Oda* gibi dizilerin, izleyiciyi düşündürmeye teşvik ettiği için atılmış önemli bir adım olduğunu düşünmektedir. Bu görüşe sahip izleyicilerin televizyonun toplumu eğitme amacı da olduğuna dair köklü bir inancı bulunmaktadır.

4. 11.3. *Kırmızı Oda*’nın Tanıtım ve Pazarlama Stratejisine Yönelik Eleştiriler

Kırmızı Oda dizisinin yayınlanmasıının ardından, diziyle ilgili birçok tanıtım ve yazının yayımlandığı ve bu dönemde dizi hakkında yoğun bir şekilde konuşulduğu daha önce belirtilmiştir. Bu bağlamda, dizinin geniş çapta tartışılması, izleyicinin dikkatini çekmiş olabilir.

Bu noktada, izleyiciler tarafından senaryo danışmanlığını yapan Gülseren Budayıcıoğlu’nun dizinin tanıtımıyla ilgili olarak dizinin gösterimiyle eş zamanlı olarak yer aldığı program ve yapımlara değinilmiştir:

Evet. Acun Ilıcalı’yla bir röportaj yapmış. YouTube’da bir yerde var. Evine gitmiş yok menemen mi yapmış, Acun’a bir şey yapmış bilmem ne. Acun da onu övüyor da övüyor, övüyor da övüyor, bilmem ne işte beni değiştirdi bilmem ne yaptı falan. Ve dizi yayınlanırken oluyor bu röportaj. Bunun bir PR alışması olmadığını düşünmek ve toplumsal fayda yaratmaktansa kişisel fayda yaratmak olmadığını söylemek ve en basit ifadeyle naifliktir. Yok yle bir şey.⁸⁸

Benzer bir görüşü dile getiren bir izleyici görüşme boyunca birçok kere *Kırmızı Oda*’nın aslında bir “PR” olduğunu belirtmiştir:

Mesela kadın öncesinde karşı tarafı iyileştirmek için bir şeyler yaparken, terapi yaparken sonrasında bunu prime döküyorsun. Sonuçta bunu filme çeviriyorsun, şey yapıyorsun, kitaplar çıkarıyorsun artık belli bir noktadan sonra en iyi benim psikolojisine giriyorsun. Yani herkes o kadının adını biliyor. şey, sanki en iyi kişi oymuş gibi ama bu meslek bence şey değil. Yani reklam PR’dan zıyade kenarda adı duyulmamış psikologların bile bence çok daha iyi olduğunu düşünüyorum yani. PR kısmı artık şey psikolojiyle i içe girmiş bir şey ve yapmak zorundalar.

⁸⁸ E2

Ama reklamla performans aynı şey değil şimdi bir yanılsama, bir algı operasyonu gibi bir şey geliyor bana. O yüzden çok şey bulmuyorum ben.⁸⁹

Bu görüşünü dile getirdikten sonra, kendisine bazı izleyicilerin özellikle Gülseren Budayıcıoğlu'nun açtığı merkeze gitmeye karar vermiş olabileceği sorulduğunda şu şekilde yanıt vermiştir:

Tabii ki de aynen öyle. Hani bu şey etkileniyorsun? Asmalı Konak mesela artık bir turizm merkezi haline geldi. Hani bir filmde bir yer görüyorsun, oraya gitmek istiyorsun, Kaş' ta diziler çekiliyor, herkes Kaş'a akın ediyor gibi. Bu da öyle bir şey insanlar ya benim de şu travmam var, ben de çok kötü zaman geçirdim falan diye bir anda kendine acımaya başlıyor.⁹⁰

Yukarıda belirtilen izleyici görüşlerine paralel şekilde, Hayriyem Zeynep Altan tarafından aşağıdaki şekilde (Altan, 2021, s. 971) bir görüş ilgili makalesinde yer almaktadır:

Dr. Gülseren Budayıcıoğlu'nun çok satan eserlerinin eşzamanlı olarak televizyon dizisine uyarlanmasıyla ortaya çıkan psikolojik fenomenlere odaklı öyküler akımı "Gerçek hikâye" kavramını bir pazarlama öğesi olarak kullanmaktadır. Budayıcıoğlu'nun çok satan kitapları, o kitapların kısmi özetlerini sunan sesli videolar, doktorla yapılmış sayısız röportaj, diziyi başlamadan bildiren, merak edilmesini kışkırtan tanıtım videoları Youtube'taki yerini alır. *Kırmızı Oda*'nın ilk tanıtım videosu "Acunn.com" ibaresiyle, 15 Temmuz 2020'de Youtube'ta yayınlanır. Kırmızı bir fonun üzerinde dizinin adının harfleri yavaşça belirirken, hastalar sırayla konuşmaya başlar. Dayak yiyen bir kadın, eşini kaybetmenin acısını yaşayan bir adam, yalnız kaldığı için uzaydan haber bekleyen bir kadın, annesinin sevmediği bir kız çocuğu olarak bir kadın, temizlik takıntısını durduramayan yine bir kadın.

Altan'ın, makalesinde belirttiği öğeler yukarıda belirtilen izleyici görüşlerinde de aslında "PR" yapıyor olduğu cümleleriyle benzer şekilde ifade edilmiştir.

Kırmızı Oda dizisinde doktor/psikiyatrist Manolya hanımın Gülseren Budayıcıoğlu'nun bir temsili olduğunun farkında olduğunu ifade eden izleyiciler vardır. Dizide doktor/psikiyatrist Manolya dışında başka psikiyatristlerin de olduğu söylendiğinde bir izleyici esas etkin olanın Manolya olduğunu ve senaryo gereği olarak diğerlerinin daha az etkin gösterildiğini ve belli bir bölüm sayısından sonra da diziden çıkarıldıklarını aşağıdaki cümlelerle özetlemiştir:

Şöyleydi, bence orada bir erkek vardı, bir bayan vardı öne çıkan sonra bir de Junior bir psikolog gelmişti galiba zaten o Junior psikolog çok etkili olmadı ama o erkek olan zaten çocuk psikoloğuydu galiba ya da psikiyatristti bilmiyorum mesela. Onun da hani bir çocuğu çözmesi falan hoşuma gitti ama dizi daha çok böyle Binnur'un üzerinden yani hani daha çok eğer o rolü oynayan Gülseren Budayıcıoğlu olsa yani sanki daha çok onun üzerinden ilerlerdi mesela. O

⁸⁹ K14

⁹⁰ K14

kadını da severim, oyunculuğunu da severim⁹¹. Ona da çok fazla öyle ekstra etkileyici hikâyeler gelmedi....Sadece tek kişi üzerinden ve ilerliyor dönmesin diye sanki böyle aralara 1-2 görev serpiştirilmiş gibiydi. Ben onun için etkilendiğimi düşünmüyorum....Ya hani ben senaryoda daha çok Binnur Kaya' nın öne çıkarıldığını ve hani Gülseren Budayıcıoğlu'nu canlandığı için senaryonun büyük oranda % 90 olarak onun üzerine kurulduğunu düşünüyorum onun için.⁹²

İzleyiciler tarafından dizinin tanıtım ve pazarlama stratejilerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre, bazı izleyiciler, Gülseren Budayıcıoğlu'nun yer aldığı diğer programlar ve yapımların, *Kırmızı Oda* ve diğer Gülseren Budayıcıoğlu dizilerinin pazarlama stratejilerine dönüştüğünü düşünmektedir.

4. 11.4. *Kırmızı Oda*'ya ve Genel Olarak Dizilere ilişkin Yorumlar

Yapılan tez çalışması kapsamında örneklem *Kırmızı Oda* dizisi olsa da görüşmelerde konular sıklıkla o dönemde yayımlanan dizilerin geneline hatta genel olarak Türkiye'de yayımlanan dizilere kaymaktadır. Bu kaymanın daha çok eleştirel bir bakış açısıyla verilen cevaplar söz konusu olduğunda gerçekleştiği görülmüştür. Bu nedenle, yapılan görüşmelerin analizi sırasında eleştirel söylem teması altında öncelikle örneklem olarak ele alınan dizinin ötesinde genel dizi sektörüne yönelik düşüncelere yer verilmesi tercih edilmiştir.

Genel olarak dizilerle ilgili olarak yöneltilen eleştirel söylemlerden birisi dizilerin çok uzun olduğuna ve karşısındaki izleyiciyi bir nevi aptal yerine koyduğuna değinir. Bu görüşe göre diziler aşırı uzundur ve izleyiciyi geliştirmeyi hedeflemez. Bu izleyici görüşüne göre diziler hedef grup bunu istiyor diyerek yapılmak yerine izleyiciyi geliştirmeyi amaçlamalıdır. Bu görüşte olan izleyici *Kırmızı Oda*'nın izleyicinin gelişmesi yönünde bir adım atmış olduğunu düşünmektedir:

Zannediyorlar ki işte hepimiz aynıyız. Hayır sen seviyeyi yükseltirsen o anlamak için uğraşır anlatabiliyor muyum? Yani yetismeye çalışır... Hani uyutulan toplum, vasatı veriyor ki sen de vasat ol, hani biraz uyanık olursan sorgulamaya başlarsın ne oluyor ne bitiyor falan diye. O yüzden çok alt seviye olduğunu düşünüyorum. Yani dikkat ederseniz hep şeyler de aynı, mutlaka bir zengin var, bir fakir var. Fakiri susturmanın yolu o zengin hayatı göstererek işte böyle de

⁹¹ Tülin Özen'in oyunculuğu kastediliyor.

⁹² K6

yaşıyorlar, ediyorlar falan ama ondan sonra o seyreden kişilerde içe dönecek öfkeyi hiç düşünmüyorlar.... O yüzden dedim. *Kırmızı Oda* en azından şeyi biraz içeriye tuttu, içeride neler oluyor? Bakın villalarla, onlarla bunlarla falan kıyafetlerle uğraşacağımıza bir nereden geldin. Çocukluğunda neler oldu, neleri taşıyorsun yetişkin hayatına? Yetişkin olabildin mi, sen misin, benliğini nasıl inşa ettin, neyle inşa ettin, orada görüyorsunuz işte benliğini inşa edemeyen insanların çektiği sıkıntıları.⁹³

Yukarıda belirtilen görüşte olan izleyici eleştirilerinin hedefine İletişim Fakültelerini almıştır:

Yani senaristler yönetmenler farklı bir şey yapmayı neden düşünmüyorlar? Yani halk işte halka hitap ediyoruz ya halkı bilinçlendirin mesela ebeyi çağırın diye bir dizi vardı. BBC de *Call Wife* mı ne öyle bir şey. 1900'lerin başında geçiyor. Orada bile o kullanılan cümleler mesela bunu yazanlar da senarist. Ha diyorsun ki işte bunun için arada 100 sene fark var diyorum ki bu radyo-televizyon iletişimde ne okutuluyor? Yani bu insanlar neden Türkçeyi güzel kullanamıyor? Neden kendi ana dilinde farklılık yapmaya çalışmıyor? Tabii diyecekler ki sen kim oluyorsun da bunlar ay yani korkunç şeyler de ama hissettiğim bu değil mi? Halk bunu ister...Bu ülkede mesela bunu değiştirebilecek birisi çıksa, hani yıllar boyu ismi unutulmayacak, niye halkın seviyesini yükseltmeye çalışmıyorsunuz?⁹⁴

İzleyicinin bu görüşü *Kırmızı Oda* yapımcı firması olan OGM Pictures'un kurucusu Onur Güvenatam'ın dizilerin toplumu eğitme gibi bir görüşü olmasıyla paraleldir. Onur Güvenatam'a Elçin Yahşi, "Dizilerin toplumu eğitme görevi olmalı mı?" diye sorduğunda, Onur Güvenatam aşağıdaki cevabı vermiştir:

Ben bunu çok önemli buluyorum. Bizim yaptığımız dizilerde ebeveynler çocuklarına nasıl davranmamaları gerektiğini ya da öyle davrandıklarında ne gibi sonuçlarla karşılaşabileceklerini gösterebilirler. Şiddeti gösteriyorsun ama karşı tarafta açtığı hasarı da gösteriyorsun, çünkü göstermeden nasıl anlatacaksın? Mesele bunları olumlamamak, destek olmamak ve hayatın adaletinin nasıl tecelli ettiğini göstermek (Güvenatam, 2024).

Verdiği ifadeden de anlaşılacağı üzere Onur Güvenatam dizilerde gösterilen olumsuz davranışın aslında olumsuz davranışın sonucunu görülür yaptığını düşünmekte ve bu anlamda dizilerin topluma farkındalık kazandırma gibi bir misyonu olduğuna inanmaktadır. Ayrıca diziler hayatın adaletine güven duyulmasını sağlamayı da amaçlar.

Nükhet Sirman da izleyicinin diziye belli bir mesafeye baktığını, dizinin gerçeği söylediğini ya da anlatılanlara inandığını söylemenin zor olduğunu düşülmektedir. Bir anlamda

⁹³ K7

⁹⁴ K7

Nükhet Sirman’a göre izleyici aktiftir. Nükhet Sirman televizyonun bir eğitim amacı olduğuna inanan kişilerin aynı zamanda dizilerin gerçekleri söylemekle yükümlü olduğunu düşündüklerini, izleyicilerin dizide gördüklerine inandıklarını ve hatta bu kişilerin dizileri küçümsediklerini söylemektedir (Sirman, 2020). Dizinin yapımcısı olan kişinin de dizilerin farkındalık yaratma amacı olduğuna ve gerçekleri – bunlar olumsuz gerçekler de olsa- göstermesi gerektiğine inanması bu noktada dikkat çekicidir.

Diziye ilişkin eleştirel görüşlerden birisi zor yaşantılar geçirmiş karakterlerin gösterilme şekli ile ilgilidir. Görüşülen kişilerden birisi dizide sunulan karakterlerin güçsüz yönleriyle sık sık gösterildiğini ancak güçlenme bölümüne yeterince yer verilmediğini vurgulamıştır:

Mesela beş bölüm nedir? Orada bir kız vardır. Uzun saçlı, kendinin öz bakımı yerinde olmayan. Şeyin oynadığı Melisa Sözen'in oynadığı. Alya. Mesela ne insanlar varmış. Vah vah vah. Yani içimizi acıtacak. Hı. Arabesk oluşturulmasa da görüntü itibariyle bize bıraktığı, bizde bıraktığı itibar üzümlük ve ağlama hissi. Ama o kişilerin nasıl güçlendiğine dair o seyri görsek de bölümler arasında. Bence insanların ağızda kalan tat o değil. Bu benim kritiğim olabilir. Yani böyle bir çabaları var mı bilmiyorum. Ama işin biraz daha mağduriyet ve arabesk boyutuyla dikkatleri çekmeye çalıştığı kanaatindeyim. Halbuki ben mesela yani benim bütün çalışmalarında o arabesklikten çıkmak işte o güçlülük olgusu mesela. Ve güçlenmesine vurgu yapmak. Bu bence çok kritik bir şey. Alya gibi bir karakter orada bakımına dikkat etmeye başlıyor son bölümde. Ya da son iki bölümde duygularının farkına varmaya başlıyor, korkularının farkına varmaya başlıyor ve bununla baş edebileceği yeni alternatif gündelik pratikler edinmeye başlıyor mesela. İşte saçına özen gösteriyor, kıyafetine özen gösteriyor vesaire. Ve bu iyi geliyor kendisine Mesela buna odaklanılmıyor bence. Odaklanılmadı yani. O diziyle ilgili çevremdeki insanların yaptığı kritikler de bunlar değildi.⁹⁵

Dizinin senaryo danışmanı olan Gülseren Budayıcıoğlu, Ayşe Arman’ın kendisiyle yaptığı bir röportajda Ayşe Arman’ın dizinin kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz, cinsel istismar gibi konularda bir misyonu olduğunu düşündüğünü belirtmesinden sonra aşağıdaki cevabı vermiştir:

Yoo, o kadar güzel anlattın ki Ayşe! Tam da bu yüzden yapıyor. Biz psikiyatristler, en çok acıyı dinliyoruz. Bizim işimiz, acıyı dinlemek ve paylaşmak. Öyle olunca, acının kaynağı olan şiddeti de çok iyi tanıyoruz. Ben şunu biliyorum: Toplum, bu meseleye el atmadıkça, bunu durdurmak üzere harekete geçmedikçe, bu iş çözülemez! O nedenle toplum, omuz versin, bu işe sahip çıksın istiyoruz. Ama önce fiziksel ve psikolojik şiddetin ne olduğunu anlasın! Hayatları, aileleri nasıl mahvettiğin görsün... (2020).

⁹⁵ E2

Dizinin senaryo danışmanı Gülseren Budayıcıoğlu, dizinin toplumsal bir meseleyi ele alma misyonu olduğunu açıkça belirtse de, bir yandan bu çabayı takdir ederken diğer yandan bu çabaya eleştirel yaklaşan izleyicilerin de olduğu görülmüştür. Görüşülen bir kişiye dizinin toplumsal bir fayda yaratıp yaratmadığı sorulduğunda iletişim tartışmalarının da odağında yer alan izleyicinin aktifliği ve eleştireliliğinin ne kadar önemli olduğuna dair de bir vurgu yaparak görüşünü dile getirmiştir. Aşağıdaki ifadeyi belirten kişi dizinin tamamına yakını eş zamanlı olarak izlediğini, kaçırdığı bölümleri sonradan mutlaka izlediğini belirtir:

Dizinin derdi sansasyonel karakterleri pose et, reyting al bu kadar. Yani bir toplumsal duyarlılık yaratayım, bir farkındalık yaratayım desem yok. Alya'yı koy oraya. Alya'nın nasıl güçlendiğine dair örüntüleri yerleştireyim serpiştireyim oraya. Ama bütün vurgu o değil. Asıl vurgu Alya gibi sansasyonel, ilginç bir karakterin oraya mandalina, armut, elma gibi konmuş olması. Yani surveillance yani. Şey surveillance değil de nasıl diyeyim? Nesne olarak bizim onu izliyor olmamız Alya'yı. Ben öyle olduğu kanaatindeyim. Ya izletti, izletiyor mu? Beni de izletiyor. Başkasını da izletiyor. Ama ben başka bir yerden izliyorum. Şimdiye kadar yaptığım öyle, çoğunluk öyle izlemiyor.⁹⁶

Dizinin ele aldığı konular itibarıyla toplumsal sorunların neredeyse tamamına değindiği halde bunlara dair iletilmesi gerekenin iletilmediği ve gerçek anlamda toplumsal bazı olumsuzluklara ilişkin eleştirel bakış açısının sunulamadığı yönünde görüş bildiren izleyiciler vardır. Bu bakış açıları genelde dizide danışan karakterlerinin terapi odasına taşınmış olduğu bireysel yaşantılardan hareket ederek dizinin içeriğinde işlenen konuların bağlamsızlığını vurgulamıştır. Bunlar Sevilay Çelenk'in (2010, s. 26) popüler yerli dizilerin dramatik dilleri, görsel kompozisyonları, kurguları ve güçlenmiş karakterlerine rağmen bir bağlamsızlık içerisinde olduklarına ilişkin tespitiyle uyumlu görüşlerdir. Bu bağlamsızlık paradoksal biçimde izleyicinin en ilgi gösterdiği şey olan masalsılığın kaynağını oluşturmaktadır (Çelenk, 2010, s. 26). Gerçek, yaşanmış hikâyelerden yola çıktığı belirtilen insan hikâyelerinin, danışan-psikiyatrist/danışman görüşmeleri formatında dizileştirilmiş hâlinin, bazı izleyiciler tarafından hikâyelerin tüm gerçekçiliğine rağmen dizinin bir tür masalsılık içerdiği düşünülmektedir. Bu durum, izleyicinin çocukluğunda sokakta büyüyen bir mafya karakterinin “iyi insan” olma

⁹⁶ E2

hâlini hoş bulmasıyla ilişkilendirilirken, aynı zamanda hikâyenin giderek "sanallaşmaya" başladığı hissiyle yabancılaşma yaşandığı aşağıdaki cümlelerde ifade edilmektedir:

Sadi'nin de aslında çocukluğunu izlediğimde evet, çok çekmiş çok. Mesela o tarz çocuklara da çok üzüldüyorum. Sadi'nin sadece oyunculuğunda bir şeyleri abartmaya başlaması bana artık o duygunun böyle sanallaştığını verdiği için yoksa Sadi'nin yaşadıkları hikâye olarak hani hikâye olarak aslında Sadi'nin de yaşadıkları gerçekten zor ha sonrasında mesela böyle o kadar yaşadığın şeye rağmen gaddar bir insan olmayıp, olması gereken kadar gaddar ama genel olarak yumuşak ve hani kendi gibi büyüyen çocuklara sahip çıkmaya çalışması. Evinde karısı ve 3 kızı vardı. Yanlış hatırlamıyorsam onlara mesela hani onları bu hayattan uzak tutmaya çalışıp onlara bambaşka güzel bir hayat vermeye çabalaması Sadi'nin yaşadıklarından dolayı... bence Sadi'yi iyi bir noktaya getirmiş ama birazcık artık Sadi de uzadığı için mi bilmiyorum ya orayı tam hatırlayamıyorum öyle hali tavrı öyle doktorla konuşmaları bana birazcık sanallaşmaya başladı gibi gelmişti. Hikâyesini sevmiştim. Mesela Sadi'nin psikolojik olarak hani yaşadıklarının zorluğu o zorluğa rağmen kötü bir adam olmaması hoşuma gitmişti.⁹⁷

Kırmızı Oda dizisine ilişkin izleyici yorumları dizinin toplumsal bir dönüşüm yaratıp yaratmadığı konusunda farklı görüşlerin varlığını ortaya koymaktadır. Bu farklı bakış açıları, dizinin hem eleştirel hem de destekleyici bir söylem içinde tartışıldığını ve izleyicilerin bu tür yapımlara dair beklentilerinin çeşitlendiğini göstermektedir.

4.12. İzleyicilerde Öne Çıkan Davranış, Düşünce ve Duygular

Kültürel çalışmalar geleneği her zaman, kültürel "anlam haritalarına" müdahale ederken zevk ve duygusal tepkilerle hesaplaşmak zorunda kalmıştır (Staiger, 2005, s.88). Dizinin izlenmesi sırasında izleyicide hangi duyguları uyandırdığını gözlemlemek dizinin sonuna kadar izlenip izlenmemesinde bu duyguların ne kadar yeri olup olmadığını gözlemlemek açısından önemlidir. Bu açıdan izleyici duyguları derinlemesine görüşmeler sırasında ele alınmıştır.

4. 12.1. Çağrışımlar: İyi/Kötü Duygular, Bir Dert Ortağı Olarak Dizi

Kırmızı Oda dizisini ve aynı dönemdeki diğer dizileri ilgiyle izleyen bazı izleyiciler devamlı psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temalara değinen ve belli bir dönemde yoğun olarak ekrana gelen bu dizilerin bir doygunluk yarattığını ifade etmişlerdir. Bir

⁹⁷ K6

izleyici gerçek olaylardan yola çıkan karakterlerin ilgisini çektiğini ama devamlı üzücü, yorucu biçimde benzer temalar etrafında dönen diziler devam ederse bir süre sonra kendi ilgisinin yitirileceğinden bahsetmiştir.

Çok fazla tekrara düşmesi, tekrara dediğim hani Gülseren hanımın her şeyi hikâyeleştirmiş olmasından çok gerekli değil yani bu şey gibi oluyor. Artık ticarete dönmek gibi bir şey oluyor. Onu düşünüyorsunuz bir süre sonra artık hani yeni yeniden bir şey çıktığında yok ya yeterli, hani çok da önemli değil izlemesem ne olur diyorsunuz ama Madalyon'u mesela bu diziler filan başlamadan önce ne kadar etkin bir merkez olduğunu ben çalıştığım kurumun içerisinde biliyordum. Çok fazla giden var. Budayıcıoğlu'nun işte hakkında çok yorumlar da duymuştum. İzlemem de tabi o da etkili oldu hikâyesinde dedim ama yine de... Daha çok işte gerçek hayatın kurguları olmasından dolayı dedim⁹⁸

Görüşülen izleyicilerin çoğu—diziye düzenli takip edenler, yarım bırakanlar, dizinin önemli bir yenilik ve katkı sunduğunu düşünenler ya da eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşanlar—genel olarak dizinin kendilerini iyi hissettirmedeğini vurgulamaktadır. Bir başka izleyici de diziden öğrendiklerinin çok olduğunu vurgular:

Bu başka bir şeydi. Çünkü bu bizim beynimizi şaşırttı ama burada bilinmeyen bir o kadar çok bilinmeyen öğrendim ki. Yani öğrendim derken aslında. Ne denir? İşte öyle, ben bir şeyler öğrendim. Yani mesela bakış açım değişti.

Ancak özellikle dizinin önemli olduğu, kritik bir yenilik getirdiğini düşünen izleyiciler bu iyi hissetmeme haliyle mücadele etmek için bir yandan başka bir uğraş sırasında diziyi izleyerek, diziyi belli bir noktada izlememeye başlayarak, arada sırada kanal değiştirerek diziyi izlemeye devam etmişlerdir. Akılda kalan sahne, karakterlerle ilgili soruya verilen cevaplarda belli karakter ve sahnelere yoğunlaşma olduğu görülmüştür ancak özellikle dizinin son 20 bölümüne ilişkin olarak yoğunlaşmanın daha az olması dizinin bir süre sonra izlenmesinin bırakıldığını doğrular gibidir. Dizinin 2. Sezonu devam ederken 61. Bölümü ile sezon ortasında, şubat ayında sonlanması da izleyicilerin görüşlerini pekiştirmiştir.

İzleyiciler kendini iyi hissetmeme halini şu şekilde dile getirmiştir:

Karakterlerin ya ne bileyim çok çok da değil, kendimi eziyet ediyormuşum gibi geliyordu bana niye ben bu kadar dolduruyorum ki bunları demeye başladım. Hani biraz biraz seyrediyorum onun için zaten diyorum ya yakalyorsun şeyleri. Yani şimdi dizilere ne algıladığına bağlı ne

⁹⁸ K8

yüklediğine bağlı. Evet, hani ben size derken buradan biraz da şöyle şey yaptım, ben hani ne öğrenebilirim diye de baktım yani tamam zaplayıp kaçıyordum ama ya bir dakika dedim. Ben bunu hani biraz ruhum hani sakinleşmişken ben diyordum ki şey hakikaten bazen kendimi kötü hissettim. Ben bunu niye izliyorum, kendime niye bu eziyeti yapıyorum diyordum yani...herkes kendisi de ulan bir yönüyle erkeği kadını izlemiştir de. Evet öyle ama işte tabi. Her konuya her temaya hani sorun... Toplumsal sorunların hepsine değindiler. Yani dediğim gibi ⁹⁹

Görüşülen uzmanlara kendilerine danışan olarak başvuranlar arasında diziden kaynaklandığı belirgin olan duygu, düşünce, davranış değişikliği gözlemleyip gözlemlemedikleri sorulduğunda bir uzman aşağıdaki cevabı vermiştir:

Yani birebir var diyemem, yani dedi ve böyle değişti gibi. Diziyi izledim ve böyle dönüştüm gibi. Diziyi izledikten sonra şöyle arayışlar oldu “ya benim de çocukluğumda benzer şiddet öyküm vardı. Bu bende nasıl bir iz bırakmış olabilir?” Bunun peşine düşen, bunu arayan bir sürü insan oldu.

Bir izleyici diziyi izlemesiyle empati yeteneğinin geliştiğini söylemiştir. Dizideki duygu geçişlerinin kendisini etkilediğini, diziyi izlerken zaman zaman kendisini üzgün ve ağlamaklı hissettiğini ama özellikle kendisini çok kötü hissetmesi gibi bir durumun söz konusu olmadığını iletmiştir. Bu izleyici aynı zamanda diziyi izlerken empati yapma becerisinin geliştiğini de söylemiştir.

Yani hep çocukluktaki sevgi yoksunluğu, kabul edilmeme. Yani bir aile ortamında anne baba sevgisiyle büyüymeme veya şiddet görme, baskı görme, aşağılanma hem bunların gerçekten şey yaptığı ileriki yaşlarda şiddet eğilimini artırdığı bir şekilde o çocuğun isyanına yol açtığı gibi farkındalıklar oluştu. Yani onların aslında rehabilite edilmesi gerektiği hani sevilmesi anlaşılması gerektiği yönünde şey oluşturdu. Yani daha bir.. ne denir empati yapmak evet empati yapma şeyi oluşturdu. ¹⁰⁰

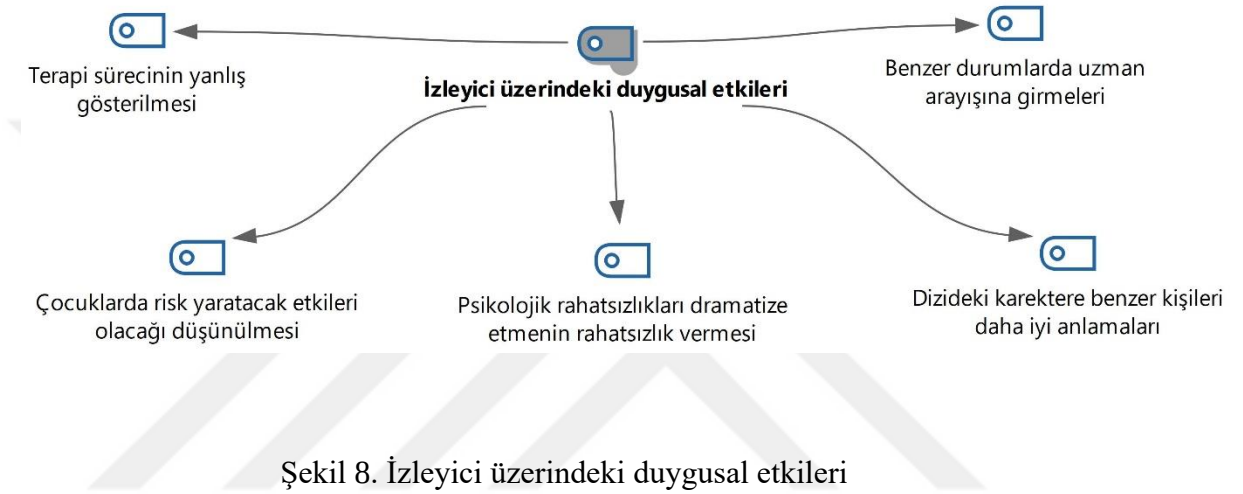
Ankara ilinde yaşayıp, üniversite mezunu, kurumsal yapılarda orta düzey seviyede çalışan ve benzer yaş grubu sahibi kişilerin birbirinden çok farklılaşmış görüşleri bu noktada dikkat çekmektedir. Üniversite mezunu ve bir kamu kurumunda uzman olarak çalışan bir izleyici diziyi başlarda izlediğini ancak genel olarak diziyi acının problemlerin sansürsüz gösterilmesi anlamında pornografik bulduğunu ve izlerken kendisini de iyi hissetmediği gerekçeleriyle diziyi izlemeyi bıraktığını söylemiştir. Yine bir başka izleyici dizinin zaman zaman kendisini

⁹⁹ K2

¹⁰⁰ K3

iyi hissettirmediğini ama dizi sayesinde yakın çevresindeki bazı kişileri daha iyi anlamaya başladığını belirtmiştir. Çevresinde gördüğü kişilerde bir tuhaflık sezdiğini ama durumu tam adlandıramadığını belirten izleyici daha sonra aslında bu kişilerin belirgin bir problem yaşadığını fark ettiğini ifade etmiştir.

Aşağıda yer verilmiş olan Şekil 8’de İzleyicinin duygusal yaşantılarındaki etkilerine ilişkin bulguların analiz sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 8. İzleyici üzerindeki duygusal etkileri

Dizinin, psikolog ve psikiyatlara danışma eğilimini artırma potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. İzleyiciler, karakterlerin yaşadığı ruhsal sorunlara dayanarak, benzer durumlarla karşılaştıklarında uzman yardımı arayışına girmişlerdir. Bir başka durumda ise özellikle dizideki bazı karakterlere benzer özelliklerde kişi gördüklerinde artık o kişileri daha iyi anladığını söyleyen izleyiciler olmuştur. Bu durumda, dizinin toplumsal olarak ruh sağlığı konusunda daha açık ve destekleyici bir ortam oluşturma yolunda katkı sağladığı söylenebilir. Ancak, *Kırmızı Oda*’nın bazı izleyiciler üzerinde olumsuz duygusal etkiler yarattığı da söylenebilir. Dizi, bazı psikolojik rahatsızlıkları dramatize etme biçimiyle, izleyicilerde endişe ve rahatsızlık yaratmıştır. Bu noktada izleyicilerin mücadele yöntemleri daha çok diziyi izlemeyi bırakmak ya da diziyi izlemeye devam etmekle birlikte bir yandan başka bir işle uğraşmak (örgü örmek gibi) ya da belli zamanlarda kanal değiştirmek olmuştur.

Bu tez çalışmasında, temel olarak *Kırmızı Oda* dizisi odağa alınmış olmakla birlikte, katılımcıların görüşmeleri sırasında zaman zaman diğer yerli dizilere de atıfta bulunarak açıklamalarda bulundukları gözlemlenmiştir. Özellikle, katılımcıların Türkiye'deki dizi sektörüne dair genel eleştirileri ve değerlendirmeleri, analiz sürecinde dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, görüşmelerin incelenmesinde yalnızca örneklem olarak seçilen diziye değil, katılımcıların genel dizi sektörüne yönelik düşüncelerine de yer verilmiştir.

4.12.2. Gerçeklikten Geriye Kalan Farkındalık: Psikolojik Bozukluk ve Danışma İhtiyacı

Kırmızı Oda'nın izleyiciler tarafından alımlanması sırasında psikolojik bozukluklarla ilgili farkındalık yaratıp yaratmadığı izleyicilerle yapılan derinlemesine görüşmelerde ele alınmıştır.

Bir izleyici, *Kırmızı Oda* dizisinin psikolojik hastalıklar ya da o hastalıklara sahip olan kişilerle ilgili farkındalık geliştirip geliştirmediği sorulduğunda dizinin bu konuda herhangi bir farkındalık yaratmadığını belirtmiştir:

Hani şu anda kırk beş yaşıyayım neredeyse. Hani zaten hani çevremde de oldu hani. Böyle rahatsızlıklar yaşayan insanlar vardı. O yüzden öyle çok garipsemedim açıkçası hani...Ama tabii şu olmuş olabilir. Belki bunu niye bunu böyle yapıyor dediğin bir insanın aslında yani neden yaptığını bir kere daha sormama belki sebep olmuş olabilir.¹⁰¹

Bu ifadenin sahibi olan izleyici *Masumlar Apartmanı* dizisinin tamamını izlediğini ve bu farkındalık oluşturma açısından o diziye daha önemli gördüğünü belirtmiştir.

Dizinin gerçekçi bulunup bulunmadığı tartışması çerçevesinde dizinin toplumda ruh sağlığı ve ruh sağlığının tehlide girdiği durumda edinilecek başa çıkma yöntemleriyle ilgili olarak izleyici ve uzmanların algı ve düşünceleri sorulmuştur. *Kırmızı Oda* ve ona yakın zamanlarda ortaya çıkmış dizilerin ruh sağlığı farkındalığı yaratmasıyla ilgili olarak kişiler

¹⁰¹ K11

dizinin ya kendileri ya başkaları üzerinde farkındalık artımına neden olduğunu düşünmektedirler. Örneğin bir izleyici dizide ele alınanların kendi psikoterapi süreci açısından da faydalı olduğunu ifade etmiştir. Bu kişi kendisinin şematerapi yöntemiyle psikoterapi aldığını ve dizideki bazı hikâyelerdeki şemalar ve modlara dair kendine notlar aldığını belirtmiştir. Dolayısıyla kendi hayat hikâyesine benzemese de dizide anlatılanlar üzerinden duygu durumu itibarıyla şemalar ve modlara dair aldığı notları kendi terapistine de taşıdığını söylemiştir. Aynı izleyici meslek olarak belli bazı süpervizyon, çalışana destek gibi süreçlerin içerisinde yer aldığı için bu süreçlere aşina olduğunu ancak dizideki görüşmelerin alışık olmadığı bir ortam olmadığını vurgulamıştır. Bu durumda diziyi izlemek kendi terapi süreci açısından faydalı olmuştur:

Her ne kadar böyle psikolojik danışmanlık konusunda çalışıyor olsak da süpervizyon desteği sağlasak da¹⁰², bilmem ne, bilmem ne. Hani kendinle ilgili bir şey olmadığı için rahatsın ama kendinle ilgili olan bir terapi sürecinde buluşmakta zorlanıyorsun, direnç gösteriyorsun vesaire. Bu dizi şey oldu, katalizör oldu, konuşma fırsatı verdi bana açıkçası.

Bir başka izleyici de *Kırmızı Oda*'nın gösterime girmesiyle psikolog/psikiyatriste danışma eğiliminin artacağı düşüncesiyle umutlandığını dile getirmiştir. Bu görüşü savunan izleyici Türkiye'nin hala çocuk toplum oluşunu, aile kavramının gereğinden fazla öne çıktığını ve birey olunamadığını ileri sürmüştür. Ancak *Kırmızı Oda* bu izleyici için önemli bir konuya değinmektedir:

Ya dedim bu yani bu düşüncemi çok ama çok net hatırlıyorum beynimde nihayet dedim. Ülkeye yardım edecek bir dizi ilk defa bakalım insanlar psikoloğa gitmenin terapiye gitmenin ne demek olduğunu artık öğrenecekler. Görecekler, korkacak bir şey yok falan gibi o anki mutluluğumu size anlatamam. Yarın evet bu ülkede bir şeyler değişecek artık yani o halının altına süpürülen her şey ortaya çıkacak. Ama şimdi bir insana diyorsunuz ki ya bak git danışanı bir danışmana git, bir terapistle git ama bilmiyor ki şimdi bilmediği şey kafasında canlandıramıyor dolayısıyla. Bence hani *Kırmızı Oda* gerçekten çok büyük bir devrim yaptı. *İstanbul Gelin* birazcık orada. Orada başlattı. Oradaki şey de çok güzeldi. Figür de çok güzeldi. Terapist rolünü oynayan kadın ve çok uyumu gerçekten adını hatırlayamıyorum ama orada işte o zaman kimmiş falan derken Gülseren Budayıcıoğlu Madalyon'u bilirim gitmişliğim vardır. Dolayısıyla bunu da görünce *Kırmızı Oda*'yı da tamam dedim izleyim ve ondan sonra izlerken bakın şöyle bir şey olduğu beynimin kıvrımlarında orada izlediğim insanları etrafımda tanıdığım o kadar çok kişide gördüm. Ha benzer

¹⁰² Görüşülen kişi kendi mesleğine atıfta bulunmaktadır. Kastettiği durum kendisinin psikolog/psikiyatrist olması değil ama belli yakın süreçlerin içerisinde yer almasıdır.

hayatları yaşayan çevremde o kadar çok insan var diye bu uzak çevrede değil, yakın çevre ve dedim ki, yani gayet bu ülkede bence bir devrimdir.

Bu görüşü savunan ve dizinin getirdiği katkılar olduğuna inanan izleyicilerin bile daha sonra diziyle ilgili olarak olumsuzla dönüşen düşüncelerinin olduğu görülmektedir. Yukarıda görüşmesinden alıntı yapılan izleyici de diziyi özellikle akşam saatlerinde seyrettiğinde dizinin kendisini olumsuz etkilediğini söylemiştir. Ancak izleyici *Kırmızı Oda*'yı izlemesi üzerine annesinin terapistle gitmeye karar verdiğini belirtmiştir: “Hani bir çağ kapandı, bir başka çağ açıldı ve terapiye, terapistle gitti”.¹⁰³

Diziyi izlediği süreç içerisinde yakın çevresinde sorunu olduğunu düşündüğü insanları daha doğru yönlendirmeye başladığını, onları ilgili uzmana gitmeye teşvik ettiğini söyleyen izleyiciler olmuştur. Bu gruptaki kişiler *Masumlar Apartmanı*'ndaki Safiye karakterinden hareket ederek örneğin sık el yıkama davranışı olan bir yakınlarına doğrudan o alanda uzman olan bir doktor araştırmasını tavsiye ettiğini söylemişlerdir. Bu görüşteki izleyiciler dizideki karakterlerin uzman doktora giderek bir sağaltım geçirmiş olmalarından ve iyileşme uğruna mücadele etmelerinden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Aşağıdaki alıntıda görüldüğü gibi izleyiciler bu dizileri izledikten sonra yakın çevresini doğru psikolog/psikiyatri uzmanına yönlendirme konusunda proaktif bir tutum içine girmiş gibi görünmektedirler. İzleyici görüşmenin bir bölümünde dizinin üzücü olduğunu ve ancak sık sık kanal değiştirerek diziyi izleyebilmiş olduğunu ama dizinin kendisi için olumlu yönlerinin de olduğunu belirtmiştir:

Bunu da bu dizilerden sonra söylemeye başladım ya diyorum, bunu da diyorum. Bu da bir kimyasal yani bu da beynimizdeki bir kimyasalla ilgili demeye başladım. Yani bunun yerine konulduğu zaman çocuklarıyla ilgili çok sağlıklı ilişkiler yaşayabileceğini, eşiyle, karısıyla, kocasıyla her neyse, yani sonra ailesi ile arkadaşı, iş çevresiyle daha çok barışık olabileceğini söylemeye başladım... Şeyi bile söylemeye başladım. Hani doktorların hem sayfaları oluyor ya branşlarına git mesela kendin... Hani atıyorum... Diyelim ki el yıkamayla ilgilisin, Safiye'ninki gibi. Bununla ilgili bak bakalım hocaların diyorum çalışma alanlarına. Bir de böyle yönlendirmeye başladım. Hangi branş var? Bazı hastanelerde biliyorsun, bazı uzmanlık alanları branş istiyor ya bu branşta çalışmaları var mı? Daha öteye giderek daha ileriye giderek arkadaşım akademik yazılarına bir bak, hani doğru doktora doğru yere gitmesi adına da böyle bunların hepsi

¹⁰³ K7

yani çok hep de kötü şeyler kalmadı, aklımda kötü derken hani? Zapladığım şeylerin dışında bu da gelişti bende.

Kırmızı Oda'nın kendi farkındalığını arttırdığını, diziden yeni bilgiler öğrendiğini söyleyen bir izleyici diziyle birlikte psikolog ve psikiyatristlerin kendilerinin de psikolojik danışma sürecine ihtiyacı olduğunu daha iyi anladığını söylemiştir. Bu izleyici *Kırmızı Oda*'daki Manolya merkezinde çalışan ve dizinin ana karakteri olan Manolya hanımla danışan olarak görüşen psikologların varlığına atıfta bulunmaktadır.

Görüşülen uzman psikiyatristlerin birisi *Kırmızı Oda* özelinde psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren temaların bulunduğu dizilerin çocukluk döneminde yaşananın erişkinliği etkileyebildiğine dair temel bir farkındalık yarattığını ve gelen danışmanların, “Benim hastalığım Ali Kaptan’ınki gibi”¹⁰⁴ diyerek kendi rahatsızlıklarını dile getirdiğini belirtmiştir. Uzman, psikolojik rahatsızlıklara karşı anlayış ve bir nevi acıma duygusuyla gelen farkındalığın yanı sıra bir nevi öfkenin de tetiklenmiş olabileceğini ifade etmiştir:

Ya da aksi de olabiliyor ah ah, vah vah’tan öte böyle bir öfke de oluyor. Mesela obsesif kompulsif bozukluğa dair bir öfke de gelişmiş olabilir toplumda. Örneğin mesela hani Safiye¹⁰⁵ karakterinden sonra özellikle Safiye'nin işte Gülben üzerinde ve diğerleri üzerindeki dominansından sonra insanlar korkmaya da başlamış olabilir ya da ne bileyim, hani öfkelenmiş de olabilir yani hani titizlik böyle nahoş karşılanacak bir boyuta dönüşmüş de olabilir yani bazı kişilerde.

Görüşülen sosyal hizmet uzmanı dizinin toplumun psikiyatrist ile tanışmasını sağlayarak önemli bir misyonu yerine getirmiş olduğunu şu cümlelerle özetlemiştir:

Bu anlamda böyle bir aslında hani hacıya, hocaya da daha çok itibar eden bir toplum. Başka bir şeye dönüşmüş bir yanıyla. O benim için böyle olumlu bir değişimdi. O şeyin de dizinin de öyle bir etkisi olduğunu düşündüm doğrusu. Daha önce de başlayan bir dönüşüm ama o diziyle de birlikte daha farklı da bir ele alış. Şey tabi çok problemliydi yani hani bir terapi seansının kendisinin mucizevi sonuçlar yaratacağına ilişkin öyle bir hayal dünyası da sunuyor. Onlar biraz sıkıntılıydı yani.... Yani psikiyatrist dediğin de sonuçta işte böyle biri, bir yandan da hani o da fena değildi çünkü Hekimliğin kendisi zaten bence değişti toplumda. Daha böyle başka hiyerarşide üstte bir yerdeydi. Psikiyatrist zaten, deli doktoru deyip çok da bilmediğimiz, tanımadığımız, ne yaptığını anlamadığımız, sadece konuşarak mucizeler yaratan bir şey, bir profesyonel. O algıyı da biraz

¹⁰⁴ 2010-2013 yılları arasında yayımlanan *Öyle Bir Geçer Zaman ki* dizisinde Erkan Petekkaya tarafından canlandırılan karakter kastediliyor. Erkan Petekkaya'nın *Kırmızı Oda* dizisindeki Sadi karakterini canlandığı düşünülürse görüşülen uzmana Erkan Petekkaya'nın çağrışımla *Kırmızı Oda*'yı hatırlattığı düşünülmektedir.

¹⁰⁵ *Masumlar Apartmanı* dizisindeki Safiye karakteri kastediliyor.

değiştirdi sanki bir yandan da. Evet, bir terapi seansı görüşmeye dayalı. Ama bir yandan da başka bilgilere de dayalı. Hani biraz onları da soruyordu. Çünkü daha öncesinde böyle bir dizi yoktu sanki hani hatırladığım kadarıyla. Bütün buralarda bir dönüşüm yarattı diye düşünüyorum.

Araştırma kapsamında görüşülen psikiyatristlerden birisi de dizinin psikolojik süreçler için bir uzmana danışma kavramının topluma tanıtılmasında olumlu bir etki yaptığını düşünmektedir:

Etik kısmını sıyıırırsak, hani bir farkındalığı arttırmış ve psikiyatrinin sadece akıl hastaları ya da halkın söylemiyle delilerin gittiği bir yer olmadığıyla ilgili katkı sağlamıştır yani sonuçta görsel medya, reytingler de ortada. İster istemez biraz daha normalize etme konusunda bir desteği olmuştur diye düşünüyorum.

Dizinin ruh sağlığıyla ilgili farkındalık yaratmasının yanı sıra erişkin yaşamın çocukluk yaşamıyla olan bağlantısının söz konusu dönemin dizileriyle etkili bir şekilde aktarıldığını alanda çalışan psikiyatrist/uzmanlar belirtmişlerdir. Görüşülen psikiyatristler herkesin çocuklukta bir travması olduğunu, çocukluk yaşantılarının erişkin ruh sağlığının zeminini oluşturduğu ile ilgili bir farkındalık oluşmasına dizilerin aracılık etmiş olabileceğini söylemişlerdir. Görüşülen psikiyatristlerin birisi bunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

Yani şöyle dizilerin tabii ki olumlu ve olumsuz etkileri yönleri vesaire olmuştur. Ama bu olumlu yönlerinden bir tanesi bence, yani en azından insanlar hakikaten şunu görebiliyor, yani hangi amaçla izlemiş olursa olsun genelde magazin el amaçlarla izleniyor olsa da bu diziler. Burada oluyormuş, şu da oluyormuş gibi olsa da gerçekten çocukluk döneminde yaşanan şeylerin erişkinliği en azından etkiliyor olabileceğine dair bir algıyı güçlendirdi toplumda diye düşünüyorum.

Görüşme gerçekleştirilen sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist ve psikologlardan farklı olarak, çocukluk yaşamı ve erişkin yaşam ilişkisi arasında bağın hem gündelik yaşamda hem de dizilerde gereğinden fazla vurgulandığını düşünür. Bu şekilde kurulan bağların çocuğu fazla koruduğuna, çocuğun ve insanın hassaslığına vurgu yaptığını düşünür ve bir anlamda insanın güçlü bir varlık olma özelliğinin böylece yetersiz vurgulandığını ifade eder. Bu bakış açışı farklı bir disiplinden bir uzmanın konuya getirdiği farklı yaklaşımın görülmesini sağladığı için önemlidir.

İzleyiciler *Kırmızı Oda* ve benzeri dizilerin psikolojik terapi süreçlerine dair olumlu etkiler yarattığını düşünmektedirler. İzleyiciler, dizi sayesinde psikoterapi süreçlerine daha pozitif bir bakış açısıyla yaklaşabildiklerini düşünmektedir. Bu süreçlerin kendi hayatlarına nasıl katkı sağlayabileceğini keşfetmişlerdir. Ancak bu görüşte olan izleyicilerin psikolojik sağlık ile ilgili olarak diziyi izlemeden önce de belirli bir farkındalığa sahip olduğu görülmektedir. Bir yakınının diziyi izledikten sonra psikiyatrik danışma almaya başladığını söyleyen, diziyi izlediği sırada özellikle Covid-19 pandemisinin yarattığı depresif etki nedeniyle diziye özel bir ilgi gösterdiğini söyleyen ya da kendisinin diziden aldığı notları kendi terapi sürecine yansıttığını söyleyen izleyicilerin var olduğu da görülmüştür.

4.13. Alımlamadaki Farklılıklar

İletişim çalışmalarındaki kültürel çalışmalar geleneği, ekonomik, kültürel ve sosyal konumlandırma yoluyla toplumsal olarak inşa edilen bireylerin farklılıklarına odaklanmıştır. Kültürel çalışmalar toplumsal düzenlemelerin mikro düzeye yansımaları ve kültürel ürünlerin bireylerin yaşamlarındaki rollerini vurgulamıştır. Staiger, eleştirel kültürel çalışmalar yaklaşımının temelini önemli bir güce sahip olmayanların bireysel veya grup faaliyetini anlamak olduğunu belirtmiştir. Bu gelenek kültürel mirasını Raymond Williams, E. P. Thompson, Richard Hoggart dâhil olmak üzere Marksist kuramcılardan ve Althusser ve Gramsci'den almıştır. Geleneğin kurumsal kalesi Stuart Hall tarafından yönetilen Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'dir (Staiger, 2005, s.77) Stuart Hall izleyicinin aktif olduğunu belirtmiş ve medya ürününün algılanması sırasında kodlama ve kodaçımı süreçlerinin etkili olduğu karmaşık bir ağ olduğunu söyleyerek bu süreci açıklamıştır (Hall, 1980, s.128-129).

İletişim araştırmalarındaki Kültürel Çalışmalar geleneğinin büyük bir kısmında okuyucuların veya izleyicilerin yorumlayıcı etkinliklerini kavramsal olarak merkeze almakla birlikte esas olarak bu etkinliğin sonucuyla ilgilendikleri ancak medya ile karşılaşma sürecinde

bireyin belirli bir medya metnini nasıl çözdüğüne veya yorumladığına dair öznel süreçler hakkında Kültürel Çalışmalar’ın sessiz kaldığı belirtilmiştir. (Frey & Krämer, 2020, s. 4). Felix Frey ve Benjamin Krämer, Schweiger’in trans-medya kullanım stilleri kavramının bireyler arasındaki medya kullanım farklılıklarına odaklandığını vurgulamıştır. Bu yaklaşıma göre, bireylerin farklı medya türlerini kullanım biçimlerinde ortak örüntüler bulunabilir. Bir kişinin belirli bir medya seçimi ve alımlama modeli, o bireyin medya sosyalleşme süreci boyunca edindiği birçok medya kullanım deneyiminin soyutlanmış bir sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir. Trans-medya kullanım stilleri, hem medya seçimini hem de medya alımlama sürecini kapsar ve belirli bir içerik türüne veya medya biçimine özgü olmayan tüm izleyici etkinliği boyutları kullanılarak tanımlanabilir. Örneğin, televizyon ve radyo kullanımında kanal değiştirme sıklığı gibi davranışlar, kişinin genel medya kullanım tarzının bir parçası olarak görülebilir. Schweiger medya seçimi ve alımlama süreçlerinin bireyin medya sosyalleşmesiyle şekillendiğini belirtmiştir ve medya kullanımının alışkanlık düzeyi, seçim sıklığı, medya seçeneklerini değerlendirme biçimi ve birden fazla medya türünü aynı anda kullanma eğilimi gibi çeşitli boyutlar üzerinden incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Frey & Krämer, 2020, s. 11).

Bu noktada, *Kırmızı Oda* dizisinin izlenme motivasyonlarını ve izleyici pratiklerindeki farklılıkları görmek önem kazanmaktadır. İzleyicilerin dizi izleme sıklıkları, odaklanma biçimleri ve platform tercihleri gibi unsurlar kültürel çalışmalar geleneğinin belirttiği gibi sadece medya metnlerinin farklı izleyicilerin farklı yorumlamalarına açık olduğu ve kimlik, kültürel sermaye gibi süreçler tarafından şekillenmesiyle değil Schweiger’in trans-medya kullanımında belirttiği gibi medya sosyalleşmesi süreçleriyle şekillenmektedir. Alımlama çeşitliliklerinin *Kırmızı Oda* dizisine özelleşmiş yönleri bu kısma gelene kadar olan bölümlerde incelenmiştir. “İş çıkışı kafa dağıtmak için dizi izlerim¹⁰⁶” “iş ve aile sorumluluklarımdan vakit

¹⁰⁶ K8

buldukça izlerim”¹⁰⁷ ya da “aslında dizi izlemem ama psikolojik içerikli olanlar ilgimi çekti”¹⁰⁸, “gerçek hikâyelerden yola çıkan diziler ilgimi çekti”¹⁰⁹, “Pandemi dönemi olması kritikti”¹¹⁰ ya da “Pandemi dönemi olmasının *Kırmızı Oda* izlemekle hiçbir alakası yoktu”¹¹¹, “Sadece ulusal kanalları ve yerli dizileri izlerim”, “Dijital platformları da izlerim”¹¹², “Bir diziyi izliyorsam pür dikkat sadece onu izlerim”¹¹³ ya da “Bir yandan başka bir işle meşgulken dizi izlerim”¹¹⁴ gibi ifadelerden de anlaşıldığı üzere, farklı dizi izleme pratiklerinin temel olarak aynı eğitim durumu, yaş ve sınıfa ait kişiler tarafından bile farklılaştığı görülmektedir. Araştırmanın bulguları, izleyici gruplarının çeşitliliğini ve bu grupların diziyi nasıl algıladığını da göstermiştir. İzleyiciler arasında eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey ve kentsel köken gibi faktörlere bağlı olarak farklı dizi izleme pratikleri ve tercihleri bulunmaktadır. Örneğin, yabancı dizi izlemeyi tercih edenlerle sadece belirli yerli dizileri takip edenler arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. Dizinin izleyici kitlesi arasında bu tür içeriklerin nasıl karşılandığı ve hangi izleme pratiklerinin tercih edildiği konusunda çeşitlilik gözlenmiştir. Benjamin Kramer, medya kullanım stratejileriyle ilgili olarak alımlamanın bireylerin günlük yaşamları, yaşam süreçleri ve toplumsal konumlarıyla ilişkilendirilmesinin esas olduğunu söylemiştir. Kramer’e göre medya kullanım stratejileri bireylerin emeğinin değerini, yaşamsal enerjisini, kültürel sermaye hacmini, tipik duygusal yapısını ve kimliğini yeriden arttırmalarına ve üretmelerine katkıda bulunmaları bakımından stratejiktir. Bu stratejiler aracılığıyla izleyicilere

¹⁰⁷ E14

¹⁰⁸ E1

¹⁰⁹ K8

¹¹⁰ K1

¹¹¹ K6

¹¹² K10

¹¹³ K1

¹¹⁴ K2

farklı tutumlar benimseme fırsatı ve kendi benliklerinin farklı yönlerine odaklanmasını sağlayarak somut hazlar da sunmaktadır (Krämer, 2020, s. 66).

Dizi izleme pratiklerinin bireylerin günlük yaşamları, toplumsal konumları ve kültürel sermayeleriyle nasıl ilişkilendiği üzerine yapılan bu tartışmalar, izleyicilerin farklı stratejiler geliştirerek medyayla nasıl etkileşim kurduğunu göstermektedir. Kişilerin durdukları konum sadece televizyonu nasıl izledikleri ve alımladıklarını belirlememekte, Benjamin Kramer'in de belirttiği gibi, medya kullanım stratejileri bireylerin kimliklerini, duygusal yapılarının gelişimini ve toplumsal konumlarını şekillendiren dinamik bir süreç haline gelmektedir. Bu süreçte bireyler, yalnızca dizilerin içeriklerine değil, aynı zamanda izleme bağlamına, medyayı kullanırken oluşan sosyalleşme durumuna, izleme sırasında hissettiklerine ve dizilerin sunduğu anlam dünyalarına göre tercihlerini belirtmektedirler.

Buradan çıkan sonuca göre, belirli bir izleyici grubunun tercihleri, bireysel alışkanlıklar ve toplumsal normlar çerçevesinde şekillenmekte ve bu faktörler çift yönlü olarak hem bireyin televizyon izleme sürecini etkilemekte hem televizyon izleme ediminin kendisi bireyi etkilemektedir. Nitekim bazı izleyiciler için bir dizinin aile ortamında rahatça izlenebilir olması, dizideki içerikten bağımsız olarak belirleyici bir kriter haline gelebilmektedir. Bu durum, yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda toplumsal yapının ve kültürel normların medya alımlamasına nasıl yön verdiğiyle de ilgilidir. Belirli bir izleyici örneği üzerinden bu dinamiklerin nasıl şekillendiğini daha ayrıntılı olarak ele alalım.

Bir kamu kurumunda temizlik görevlisi olarak çalışan 40'lı yaşlarındaki bir kadın izleyici, izlediği dizi seçimleri açısından diğer izleyicilere göre farklılık göstermiştir. Bu izleyici *Kırmızı Oda* dizisini başlarda izlediğini ancak sonra diziden sıkıldığını belirtmiştir. İzleyici, ailecek

rahatça izleyebildikleri tek dizinin TRT-1’de yayınlanan *Gönül Dağı*¹¹⁵ dizisi olduğunu söylemiştir¹¹⁶. Bu izleyici için aile olarak aynı anda, çocuklar da ortamdayken bir dizinin izlenebilir olması çok önemlidir. Burada izlenebilirlik ölçütünün cinselliğe vurgu yapan, öpüşme gibi eylemlerin, sahne ve görüntülerin olmaması, çiftlerin birbirini aldattığı ya da uygunsuz kişilerle sevgili olunan olay örgülerinin bulunmaması olduğu anlaşılmaktadır. İzleyiciye “açık saçık” olarak nitelenen dizilere örnek olarak aklına gelen diziler sorulduğunda *Aşk-ı Memnu* dizisini örnek olarak vermektedir.

Özgür Arun’un gerçekleştirdiği araştırmasının sonucuna göre düşük gelirli, temel gıda ihtiyacını karşılayamayan, kültürel tüketimleri basitçe televizyonla sınırlı, sosyal yönden kısıtlı, kültürel sermayesi düşük ve büyük oranı kadın olan bireylerin oluşturduğu sınıfsal bir pozisyonun en altında, sadece ihtiyacın beğenisine (taste of necessity) sahip olanlar barınmaktadır. Türkiye’de televizyonun alt sınıfların yegâne kültürel tüketim aktivitesi olduğuna dikkat çekmiştir. Arun; bazı araştırmalara göre kadınların görsel sanatlar, müze ziyareti, klasik müzik konseri, bale gösterisi gibi yüksek kültüre ait kimi aktivitelere erkeklerden daha fazla katıldıklarını hatırlatmıştır. Ancak yine de kadınlar birçok nedenden ötürü yekpare ve türdeş eğilimlere sahip değillerdir. Arun, özellikle orta ve alt sınıfa mensup kadınların kültürel tüketimlerinin daha çok televizyonla sınırlı kaldığını ve televizyonda da daha çok sıradan ve popüler ürünlere yöneldiklerini vurgulamıştır (Arun, 2014). Araştırma kapsamında görüşülen kadınlar için de yekpare bir dizi izleme pratiğinden bahsetmek mümkün

¹¹⁵ TRT-1’de cumartesi akşamları yayınlanan, yapımcılığını Ferhat Eşsiz’in yaptığı bir dizidir. 17 Ekim 2020’de gösterimi yapılan dizi Mayıs 2024 itibarıyla halen gösterimdedir. Dizinin yönetmeni Yahya Samancı’dır. Oyuncu olarak Berk Atan, Gülsim Ali, Cihat Süvarioğlu, Semih Ertürk gibi isimler bulunmaktadır. Dizinin çekimleri Eskişehir’in Sivrihisar ilçesinde gerçekleşmektedir.

¹¹⁶ İzleyiciyle yalıtılmış bir ortamda görüşme yapılamamıştır, izleyiciyle görüşme yapılan ortamda başka temizlik görevlileri de vardır. Bunlardan iki tanesi ara ara görüşme sırasında sorulan soruları duyarak kendi cevaplarını iletmış ve görüşmeye katılmışlardır. Bir anlamda görüşmenin bir nevi odak grup görüşmesine dönüşmesine yol açmışlardır. Görüşülen izleyicinin en rahat şekilde takip ettikleri ve sürekli olarak takip ettikleri dizinin TRT-1’de yayınlanan *Gönül Dağı* dizisi olmasını söylemesiyle görüşmeye kendiliğinden katılan diğer izleyiciler bu konuda hemfikir olduklarını belirtmişlerdir. “Sadece *Gönül Dağı*’nı izliyoruz” anlamında birinci çoğul şahıs kullanılarak durum görüşme yapılan izleyiciler tarafından ifade edilmiştir.

değildir. Ancak geneli itibariyle eğitimli ve çalışan bir kadın izleyici profili ile görüşülmüş ve kadınların dizi izlemeyi genellikle başka bir pratikle birleştirme (sebze ayıklamak gibi) ya da ilgilenmediği yerde diziyi izlemeyi bırakma, başka kanala geçme ya da tamamen izlemeyi bırakma gibi eğilimlerde oldukları görülmüştür.

Görüşülen grup içerisinde diziyi alımlama biçimi aslında seyretme biçimiyle iç içedir. Diziyi içselleştirmeden izlemeyi tercih edenler genelde birçok diziden haberdardır ve sonuna kadar olmasa da dizilerin bir kısmından haberdardır. İzlediklerine ayrı bir önem atfedenler ve çok özel olarak belli bir diziyi izlemeyi amaç edinenler ise televizyon gösterimiyle eş zamanlı izlemeyi şart koymamıştır. Ancak bu grupta da dizinin kendilerine ağır ve üzücü geldiğini düşünenlerin ya diziyi yarıda bırakarak ya da izlerken başka uğraşları da aynı anda yürüterek bu “etkilenme” meselesine çare buldukları görülmüştür.

Bir grup izleyicinin *Kırmızı Oda* dizisinde işlenenlerle kendi hayatında ya da çevresindeki hayatta paralellik kurduğu önceki paragraflarda belirtilmiştir. Bu izleyiciler dizide işlenen konuları Türkiye gerçeklikleri olarak görmekte ya da Covid-19 pandemisi sırasındaki kendi depresif ruh halleriyle dizinin eş zamanlılığı yüzünden diziyi ilgi göstermekte ya da genel olarak Gülseren Budayıcıoğlu dizisi olması ve gerçek hikâyelerden yola çıkıldığının belirtilmesi nedeniyle diziyi ilgilenmektedirler. Örneğin bir izleyici *Kırmızı Oda* özelinde, kadına yönelik şiddet, zorla evlendirme gibi temaların sıklıkla yer almasının annesinin geçmişinde de bunları yaşamış olmasından dolayı diziyi izlerken kendisinin çok gerildiğini belirtmiştir. Bir grup izleyici tarafından da dizide ele alınan konuların kendi dünyalarına oldukça uzak olduğu özellikle belirtilmiştir. Dizinin işlediği konular, izleyicilerde bir tür merak ve toplumsal farkındalık yaratırken, aynı zamanda "meğer neler varmış" düşüncesini tetiklemiştir. Bu izleyiciler, diziyi izleyerek kendi yaşamlarına şükretme duygusunu yoğun bir şekilde ifade etmişlerdir.

Bu şükür duygusu, hem dizide işlenen travmatik olayları izleme ve bunları yaşamama durumuyla ilgilidir, hem de dizideki psikolojik rahatsızlıkları gözlemleyerek hissedilen bir şükürdür. *Kırmızı Oda* dizisinden bahsederken mutlaka adı geçen başka bir dizi olan *Masumlar Apartmanı* dizisinden bahsederken de benzer bir şükür duygusu hakimdir. Bu dizideki Safiye (Ezgi Mola) ve Gülben (Merve Dizdar) kız kardeşlerinin temsil ettiği temizlik takıntısı gibi öğelerle ilişkilendirilen bu duygu, izleyicilerin kendilerini dizideki karakterlerle karşılaştırmalarını ve kendi hayatlarını değerlendirmelerini sağlamak ve bu değerlendirme sonucunda yoğun bir şükür duygusu hissedilmektedir.

Bu araştırma, *Kırmızı Oda* dizisinin izleyici pratiklerinin nasıl farklılaştığını, bu farklılıkların bireysel medya sosyalleşmesi süreçleriyle nasıl şekillendiğini ve kültürel çalışmalar perspektifiyle nasıl ele alınabileceğini ortaya koymaktadır. İzleyicilerin diziyi izleme biçimleri, medya kullanım alışkanlıkları, izleme bağlamları ve içerikle kurdukları duygusal bağlar, bireysel ve toplumsal dinamiklerin kesişiminde şekillenmektedir. Araştırma bulguları, izleyicilerin medya tüketim stratejilerinin yalnızca toplumsal sınıf, kültürel sermaye ve kimlik gibi faktörlerle belirlenmediğini, aynı zamanda Schweiger'in trans-medya kullanım stillerinde vurguladığı gibi bireylerin geçmiş medya deneyimleri ve medya sosyalleşmesi süreçleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Kimi izleyiciler diziyi doğrudan kişisel deneyimleriyle ilişkilendirirken, kimileri onu toplumsal farkındalık kazanma aracı olarak görmüş, bazıları ise izleme sürecinde duygusal mesafeyi koruyarak farklı stratejiler geliştirmiştir. Özellikle dizide işlenen konulara karşı geliştirilen “şükretme” tutumu, izleyicinin medya içeriğini yalnızca bir eğlence unsuru olarak değil, aynı zamanda kendi yaşamını anlamlandırma aracı olarak da kullandığını göstermektedir. Tüm bu farklı pratikler, bireylerin medya ile olan etkileşimlerinin çok boyutlu bir süreç olduğunu ve medya kullanım stratejilerinin hem bireysel hem de toplumsal faktörler tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu araştırmada, *Kırmızı Oda* dizisi özelinde 2020 sonrası Türk televizyonunda giderek yaygınlaşan ve belirgin bir akım haline gelen psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren diziler incelenmiştir. Bu dizilerin izleyici tarafından nasıl alımlandığı, hangi unsurların onları psikolojik içerikli dizi olarak tanımlattığı ve psikoterapi temsillerinin toplumsal algı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. İzleyiciler ve uzmanlarla yapılan derinlemesine görüşmeler, bu tür dizilerin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl anlamlandırıldığını anlamaya yönelik önemli veriler sunmuştur.

Araştırma sürecinde, bu akımın belirgin bir etkiye sahip olduğu görülmekle birlikte, 2023-2024 yıllarında psikolojik temalı dizilerin ana akım olmaktan çıkarak farklı temalarla harmanlandığı gözlemlenmiştir. Örneğin, *Kızıl Goncalar* dizisinde bir psikiyatristin merkezi karakter olarak seçilmesi veya *Bahar* dizisinde bir doktor figürünün yer alması, psikolojik içerikli dizilerin doğrudan devam etmese de etkilerinin sürdüğünü göstermektedir. Bu durum, ekranlarda bir uzman veya otorite figürüne yönelik ihtiyacın devam ettiğine işaret etmektedir.

Araştırmanın başında, psikolojik içerikli dizileri tanımlamanın zorluğu dikkat çekmiştir. İzleyici görüşmeleri ile, bir dizinin psikolojik içerikli kabul edilebilmesi için belirli kriterler oluşturulmuştur: dizinin temasının tamamen psikolojik bozukluklara odaklanması, psikiyatrik görüşmelerin temel bir unsur olarak yer alması, senaryo danışmanlığını bir psikiyatristin yapmış olması gibi (Dr. Gülseren Budayıcıoğlu örneği).

Bununla birlikte, bu diziler psikolojik konulara ışık tutarak toplumsal farkındalık yaratma potansiyeli taşıırken, aynı zamanda etik tartışmalara da neden olmuştur. Gerçek danışan hikâyelerinden esinlenilmesi, mahremiyet ve etik sorularını gündeme getirirken, terapi sahnelerinin dramatize edilmesi ve gerçeğe tam olarak uygun olmaması izleyiciler arasında gerçek dışı beklentiler yaratma riskini doğurmuştur. Özellikle, psikiyatrik tedavi süreçlerinin

özel klinik ortamlarında sunulması, psikoterapiye erişimin yüksek maliyetleriyle ilgili eleştirileri beraberinde getirmiştir.

Bu diziler, bireylerin kendi psikolojik süreçlerine dair farkındalıklarını arttırmış ve psikoterapiye yönelik olumlu bir algı oluşturmuştur. İzleyicilerin bir kısmı, dizilerde ele alınan hikâyelerle kendi deneyimleri arasında paralellikler kurarak yalnız olmadıkları hissine kapıldıklarını belirtmiştir. Ancak, aynı zamanda bu dizilerin toplumsal sorunları bireysel hikâyelere indirgeyerek yapısal nedenleri arka planda bırakması eleştirilmektedir. Örneğin, *Kırmızı Oda*'da yer alan kadına yönelik şiddet sahneleri, bu sorunun toplumsal ve politik boyutlarını göz ardı eden bir anlatı üzerinden sunulmuştur.

Özellikle, psikolojik içerikleri tema olarak kullanan dizilerin artmasıyla ruhsal bozukluğa sahip olan “öteki”ler hakkında farkındalığın arttığı da gözlemlenmiştir. Ancak, diğer “ötekiler” ile ilgili çaprazlama bağlantılar açıkça belirlenmemiştir. Örneğin Türkiye'nin on küsur yıldan daha fazladır gündemini oluşturan mülteciler, sürekli şekilde görünmez olan engelliler ve LGBTİ+ bireyler gibi diğer “ötekiler” temsil edilmemiş ve izleyiciler tarafından da bu konulara dair bir anımsamanın olmadığı görülmüştür.

Psikolojik içerikli dizilerin yükselişinin pandeminin tetiklediği bir medya tüketim eğilimiyle bağlantılı olduğu da söylenebilir. Dünya medyasında psikoloji ve sağlık temalarının yükselişte olduğu bir dönemde, Türkiye televizyonlarında da benzer bir akımın ortaya çıkması tesadüfî değildir. Bununla birlikte, 2023-2024 itibarıyla psikolojik içerikli dizileri takip eden yeni bir tematik yoğunlaşma dikkat çekmektedir: muhafazakârlık ile laiklik arasındaki kültürel gerilimler. Bu, psikolojik içerikli dizilerin bireysel farkındalık ve içsel hesaplaşmaya vurgu yapmasının ardından, toplumsal kimlik çatışmalarını merkezine alan bir anlatı akımına geçişi işaret etmektedir.

Dizilerdeki psikolojik unsurların cinsiyet temsilleri açısından da belirli kalıpları yeniden ürettiği görülmektedir. Ruhsal bozuklukları olan karakterlerin çoğunlukla kadın olması, istismara uğrayan, terk edilen ya da zorla evlendirilen kadınların anlatının merkezinde yer alması, toplumsal cinsiyet rollerinin medya aracılığıyla nasıl ele alındığını göstermektedir. Bu temalar, melodram geleneğinin bir devamı niteliğinde olup, dizilerde kullanılan müzik, ağır çekim sahneler ve dramatik anlatı teknikleriyle daha da pekiştirilmektedir.

Kırmızı Oda, bireyin çocukluk yaşantılarıyla yüzleşmesini ve bunların yetişkinlik üzerindeki etkilerini görünür kılması açısından önemli bir farkındalık yaratmıştır. Türkiye toplumunda psikoterapiye gitme pratiğinin Batı'daki kadar yaygın olmaması göz önüne alındığında, bu dizi bir tür 'kolektif terapi' işlevi görmüş ve bireylerin kendini keşfetme ve çocuk kimliklerinden bağımsızlaşma süreçlerine katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda, *Kırmızı Oda*'daki psikoterapi seansları, bireysel ve toplumsal düzeyde "büyüme" ve hesaplaşma sürecine dair bir metafor olarak da okunabilir.

Sonuç olarak, bu araştırma, psikolojik içerikleri konu alan ve psikoterapi içeren dizilerin Türkiye'de toplumsal algı ve bireysel farkındalık üzerindeki etkilerini gözler önüne sermiştir. Bu tür diziler, bireysel psikolojik süreçlere dair farkındalık yaratmanın yanı sıra, toplumsal sorunları bireysel hikâyeler üzerinden ele alma biçimleriyle de tartışmalar yaratmaktadır. Önümüzdeki dönemde, bu tür dizilerin uzun vadeli etkileri, izleyici algısındaki dönüşümler ve yeni medya akımlarıyla olan ilişkisi üzerine daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Özellikle, muhafazakârlık-laiklik çatışmasını konu alan dizilerin psikolojik içerikli diziler sonrası nasıl şekillendiği, güçlü kadın karakterlerin yer aldığı yeni yapımlarla (*Annem Ankara*, *Bahar* gibi) nasıl bir sinerji oluşturduğu gelecekte ele alınabilecek önemli konular arasındadır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. (2008). *Kadına Melodram Yakışır: Türk Melodram Sinemasında Kadın İmgeleri*, Bağlam Yayınları.
- Akınerdem, F. ve Sirman, N. (2018). Türkiye'nin Atmosferi ve Yerli Diziler Üzerine Diyalog. Erişim Adresi: academia.edu
- Aksel, S. C. (2011). Yerli Dizi Serüveninde 37. sezon. S. C. Aksel (Ed.), *Beyaz Camın Yerlileri* (s. 13-52). Umuttepe Yayınları.
- Akyol, O. (2012). *Gelişen Televizyon Yayın Teknolojileri ve Etkileşimli Yayıncılık Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alçayır, M. (2024). Çağdaş Televizyon Anlatılarında Deliliğin Sunumu: Kırmızı Oda Dizisi Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(1), 227-251.
- Altan, H. Z. (2021). Televizyondan Topluma Bir Öyküsel Terapi Girişimi: *Kırmızı Oda* Dizisi. *Nişantaşı Üniversitesi Dergisi*, 43(16), 969-981.
- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed., text rev.)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Arun, Ö. (2014). İnce Zevkler-Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları. *Cogito*, 76, 167-191.
- Aydemir, M. (2023). Spin-Off Uyarlama Dizilerde Kişilik Bozukluğu ve Gotik Karakter İnşası: Wednesday Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (63), 228-243.
- Bainbridge, C. (2012). Psychotherapy on the Couch: Exploring The Fantasies of In Treatment. *Psychoanalysis, Culture and Society*. <https://doi.org/10.1057/pcs.2012.23>
- Bal, Z. ve Parlayandemir, G. (2023). Bir Terapi Odası Simülasyonu Olarak Gülseren Budayıcıoğlu Evreni Dramaları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 43(16), 1407-1428. <https://doi.org/10.12981/mahder.1336882>
- Barthes, R. (1997). *Mythologies*. The Noonday Press.
- Bergstrom, J. (1990). Psychological Explanation in the Films of Lang And Pabst. E. A. Kaplan (Ed.), *Psychoanalysis and cinema* (pp. 163-180). AFI Film Readers.
- Bilsel, Ö. Ç. (2023). *Televizyon Dramaları: Sosyal Medya ve Katılımcı Kültür*. Doruk Yayıncılık.
- Birch, M. J. (2002). *Representations of Mental Health/Distress and Madness in Media And Culture: A Cross-Generic And Contextual Study*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). Liverpool Üniversitesi, Birleşik Krallık.

- Bourdieu, P. (2006). On Television. M. G. Durham & M. Kellner (Ed.), *Media And Cultural Studies* (s. 328-337). Blackwell Publishing.
- Bourdieu, P. (2019). *Televizyon Üzerine* (A. Bakım, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Bourse, M. ve Yücel, H. (2012). *İletişim Bilimlerinin Serüveni*. Ayrıntı Yayınları.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard university press.
- Brooks, T., & Marsh, E. F. (2009). *The Complete Directory to Prime Time Network and Cable TV Shows, 1946-present*. Ballantine Books.
- Budayıcıoğlu, G. (2003). *Madalyonun İçi*. Remzi Kitabevi.
- Budayıcıoğlu, G. (2020). Huzurlarınızda Fenomen Psikiyatr Gülseren Budayıcıoğlu. *Blog*. Erişim Adresi: <https://www.armanayse.com/turkiye-onun-kitaplarindan-senaryolastiran-bu-iki-diziyi-konusuyor-kirmizi-oda-masumlar-apartmani/>
- Büker, S. (2000). *Kim Korkar Hain Hitchcock'tan*. Öteki Yayınevi
- Cook, P. (1985). *The CinemaBbook*. British Film Institute.
- Çaplı, B. (2001). *Televizyon ve Siyasal Sistem*. İmge Yayınları.
- Çelenk, S. (2005) *Televizyon, Temsil, Kültür 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri*. Ütopya Yayınevi.
- Çelenk, S. (2010). Aşk-I Memnu'dan Aşkı Memnu'ya Yerli Dizi Serüvenimiz. *Birikim Dergisi*, 256(257), 18-27.
- Çelenk, S. ve Timisi, N. (2000). Yerli Dramlarda Kadın Temsili Ve Şiddet. N. B. Çelenk (Ed.), *Televizyon, kadın ve şiddet* (s. 23-65). Dünya Kitle İletişimi Araştırma Vakfı.
- Çelenk, Z. (2020). *Kırmızı Oda'da Olan Ne, Olmayan Ne?* Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/kirmizi-odada-olan-ne-olmayan-ne-makale-1500419>
- Çiçekoğlu, F. (2010). Televizyon dizilerinde kadının varolma mücadelesi. *Birikim*, 256 (257), 48-58.
- Damjanović, A., Vuković, O., Jovanović, A., & Jašović-Gašić, M. (2009). Psychiatry and Movies. *Psychiatria Danubina*, 21(2), 230-235.
- Diker, C. (2019). Az Daha Fazladır: Dijital Seyir Platformlarının Tüketim Kültürü Açısından İzleyicilerin Seyir Alışkanlıklarına Olan Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(3), 1013-1033.
- Dursun, O. (2022). Pan'lar Birleşti, İktidarlar Güçlendi: Panoptikonla Yönetilen Pandemi Ve Mahremiyet Arasına Sıkışan İnsanlık. M. Binark ve S. Ünal (Ed.), *Pandemi günlerinde medyanın serencamı* (s. 323-357). UMAG Vakfı Yayınları.

- Elliot, A., & Maier, M. (2012). Color Psychology: Effects of Perceiving Color on Psychological Functioning in Humans. *Annual Review of Psychology*, 63, 95-120. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100401>
- Emmons, R. A. (2019). From The Science of Gratitude to A Global Gratitude Movement. *Journal of Psychology and Christianity*, 38(3), 198-205.
- Erdoğan, İ. K. (2009). *Türk Sinemasında Melodram ve 1990 Sonrası Dönüşüm*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Esslin, M. (2001). Televizyon Çağı (Murat Çiftkaya Çev.). Pınar Yayınları.
- Festinger, L. (1954). A Theory of Social Comparison Processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Gabbard, G. O., & Gabbard, K. (2001). *Psikiyatri ve Sinema* (H. S. Yusuf Eradam, Çev.). Okuyan Us Yayın.
- Geçer, E., Akgül, Ö., Göktaş, S. Ş. ve Bal, F. (2023). This is not the Therapy I Saw on Tv: Media Representations, Psychology and the Change in Therapy Practices in Türkiye. *TRT Akademi*, 8(19), 962-981.
- Gençoğlu, C. (2019). Türk Sinemasında Psikolojik Danışma/Psikoterapi Algısı. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(5), 2203-2224. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.37369>
- Gerbner, G., Gross, L. (2014). Televizyonla Yaşamak. Morgan (der.) *Medyaya karşı içinde*. (Güneş Ayats & Veysel Batmaz & İsmail Kovacı, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. & Signorielli, N. (2014). Televizyon ile Büyümek: Kültivasyon Perspektifi. Morgan (der.) *Medyaya karşı içinde*. (Güneş Ayats & Veysel Batmaz & İsmail Kovacı, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gilman, S. L. (1988). *Disease and Representation: Images of Illness from Madness to AIDS*. Cornell University Press.
- Göle, N. (1991). *Modern Mahrem*. Metis Yayınları.
- Grey, F. (2020). How *Rain Man* Ruined Autism's Image. *Pfleiderer Humanities Showcase*, 15-16.
- Griffin, M. (1992). Looking at TV News: Strategies For Research. *Communication*, 13(2), 121-141.
- Güvenatam, O. (2024). Bu Oscar'ı Türkiye'ye Getireceğim, Allah'ın İzniyle. (E. Yahşi, Röportaj Yapan). <https://gazeteoksijen.com/yazarlar/elcin-yahsi/onur-guvenatam-oscari-bu-ulkeye-getirecegim-allahin-izniyle-207555>

- Hall, S. (1980) Encoding/Decoding. Hall, S. Hobson, D. Lowe, A. Willis, P. (der.) Culture, Media, Language içinde. Londra: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203381182>.
- Harper, S. (2005). Media, Madness and Misrepresentation: Critical Reflections on Anti-stigma Discourse. *European Journal of Communication*, 20(4), 460-483.
<https://doi.org/10.1177/0267323105058252>
- Hoş, Ö. K. (2022). *Türk Televizyon Dizilerinde Romandan Uyarlamalar: Kırmızı Oda Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İpşiroğlu, Z. (2020). Bir Başkadır: Anlamsızlığın Sihirli Gücü. Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bir-baskadir-anlamsizligin-sihirli-gucu-1801087>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
- Jung, C. G. (1964). *Man and his Symbols*. Doubleday.
- Kabadayı, L. (2009). Türkiye'de Televizyon Dizileri ve Sinema Filmlerinde Estetik Anlayışın Yapılanması. B. Küçükerdoğan (Ed.), *Televizyon ve...* (s. 131-151). Ütopya Yayınevi.
- Kara, E. (2020). Covid-19 Pandemisi: İşgücü Üzerindeki Etkileri ve İstihdam Tedbirleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5, 269-282.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1128141>
- Karadoğan, A. ve Öztürk, S. (2022). *Türkiye'de Sinema Sansürünün Tarihi 1932-1988*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Kaur, S. (2021). The Comfort Watch: Psychology And Media Theory Perspectives On Nostalgia And Film. https://scholarship.claremont.edu/scripps_theses/1700
- Kaya, N. ve Epps, H. (2004). Relationship Between Color And Emotion: A Study Of College Students. *College Student Journal*, 38(3), 396-405.
- Koçak, C. (2021). Tele-Klinik Dizilerde 'Gerçekliğin' Manipülasyonu: *Kırmızı Oda*. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi Sürekli Elektronik Dergi*, 56, 16-42.
- Kolesh, D., & Knoblauch, H. (2020). İzleyici Duyguları. J. Slaby ve C. von Scheve (Ed.), *Duygulanım Toplamları: Anahtar Kavramlar* (A. Bora, Çev.) içinde. İletişim Yayınları.
- Krämer, B. (2020). Strategies of Media Use: Linking Television Use And Life, Social Structure And Practice. *How We Use the Media: Strategies, Modes and Styles*, 43-70.

- Krämer, B., & Frey, F. (Eds.). (2020). *How We Use the Media: Strategies, Modes And Styles*. Springer Nature.
- Markowitz, M. (2013). Madness Method: *Homeland*. *The Nation*. Erişim Adresi: <https://www.thenation.com/article/archive/madness-method-homeland/>
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu Anlamak*. Gündoğan Yayınları.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, Ppopüler Kültür ve Medya*. Ütopya Yayınevi.
- Nizam, F. (2021). The Evaluation of The Perception of Psychological Counseling, Popular With Television Series, in The Context of Meta Fetishism: Sample of *Kırmızı Oda*. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(2), 87-93.
- Okur, Y. (2021). 2020-2021 Türkiye TV Dizi Sezonu Genel Değerlendirme. Yaratıcı Yapımcılık: Yamaç Okur'dan Sinema ve Tv Dünyasına Dair Her Şey. Erişim Adresi: <https://yamacokur.wordpress.com/2021/08/14/2020-2021-turkiye-tv-dizi-sezonu-genel-degerlendirme/>
- Ormanlı, O. (2010). Son Dönem Türk Dizilerinde Psikolojik Öğeler: Ezel Dizisi Örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (14), 189-206.
- Ögel, K. (1990). Medya ve Toplum. Erişim Adresi: www.ogelk.net/Dosyadepo/sinemada_psikiyatri_kultegin_ogel.pdf
- Önk, Ü. Y. (2024). Televizyon Okuryazarlığı: Televizyon Okuryazarlığında Stratejiler: Televizyon Okuryazarı İçin Bir Yol Haritası. İ. Erdoğan (Ed.), *Medya okuryazarlığı: Türler, izleyici ve çözümleme* (s. 67-103). Kalkedon.
- Özarslan, Z. ve Başoğlu, A. B. Z. (2022). Sinemada Salgınlar: 2000'li Yılların Filmleri ve Dizileri. M. Binark ve S. Ünal (Ed.), *Medyanın serencamı* (s. 179-215). UMAG Vakfı Yayınları.
- Özbulduk Kılıç, I. Ö. (2022). Türkiye'de Dizi Temaları ve Dizi İçeriklerinin Belirlenmesi: 2010-2020 dönemi. P. D. Sarıtaş (Ed.), *Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri 2010-2020* (s. 145-167). İstanbul Ticaret Odası.
- Özbulduk Kılıç, Ö, I. (2024). Son Dönem Türk Dizi Anlatılarında Duygusal Empati Geliştirme Yöntemlerine Yönelik Bir İnceleme. *TRT Akademi*, 9(22), 606-637.
- Özdemir, Ö. (2020). Kırmızı Oda: Psikologlar Diziyi Neden Eleştiriyor? BBC. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54544967>
- Özkent, Y. (2017). Küresel ve Yerel Kültür İlişkisi Bağlamında Televizyon Dizileri. *International Journal of Social Science*, 64, 471-496. <https://doi.org/10.9761/JASSS7456>

- Özkent, Y. (2019). *İnternet Dizilerinde Modern Bireyin Yeni Görünümleri: Fi Dizisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özsoy, A. (2011). *Televizyon ve İzleyici: Türkiye'de Dönüşen Televizyon Kültürü ve İzleyici*. Ütopya Yayınevi.
- Özsoy, A. (2015). Yerli Televizyon Dizilerinde Farklılaşan Toplumsal Cinsiyet Temsilleri Üzerine Bir Tartışma. Ş. Yavuz (Ed.), *Toplumsal cinsiyet ve medya temsilleri* (s. 226-245). Heyamola Yayınları.
- Özsoy, A. (2022). Pandemi Döneminde Türk Dizi Sektörünün Genel Görünümü. İ. Sarıtaş (Ed.), *Kültürel değişim ve endüstrileşme sürecinde Türk dizileri 2010-2020* (s. 239-245). İstanbul Ticaret Odası.
- Öztürk, P. D. (1997). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Hekimler Yayın Birliği.
- Öztürk, S. R. (2000). *Sinemada Kadın Olmak: Sanat Filmlerinde Kadın İmgeleri*. Alan Yayınları.
- Pahl, J. (2012). Melancholia. *Journal of Religion & Film*, 16(1), 10.
- Pamukçu, G. C., Kurt, H. ve Sever, M. (2022). Kırmızı Oda Dizisi İzleyicilerinin Psikolojik Yardım Alma Tutumunun ve Sosyal Damgalanma Algılarının İncelenmesi. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 131-147.
- Pekşen, D. (2023). 2000 Öncesi Türk Sinemasının Kültürel Dışavurumu: Kimliksizlik. *Turkish Journal of Communication Studies*, 18(1), 371-399.
- Postman, N. (1994). *Öldüren Eğlence* (O. Akinhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Review, C. S. (2020). Mental Health Practice Representation in Television. Columbia social work review. Erişim Adresi: <https://journals.library.columbia.edu/index.php/cswr/announcement/view/328>
- Sağlık Bakanlığı, T. (2020). Sosyal Hayatımızı Kontrol Altına Alırsak Güzel Günler Göreceğiz. *T.C. Sağlık Bakanlığı*. Erişim Adresi: <https://www.saglik.gov.tr/TR,65592/sosyal-hayatimizi-kontrol-altina-alirsak-guzel-gunler-gorecegiz.html>
- Sarı, Ü. ve Türker, H. (2021). Dijital Platform Kullanıcılarının İzleme Alışkanlıklarına Yönelik Bir Araştırma: Netflix Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 59-80.
- Seaman, W. R. (2005). Etkin İzleyici Kuramı: Anlamsız Popülizm. D. Ş. Yavuz (Ed.), *Medya ve İzleyici: Bitmeyen Tartışma* (s. 245-260). Vadi Yayınları.
- Sertalp, E. (2015). *1990'lar Hollywood Sinemasında Tüketim Toplumu, Erkeklik Krizi ve Şiddet Eleştirisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sevinç, A. B. (2023). *Media Portrayal of The Self in In Treatment And Kırmızı Oda Within the Context of Therapeutic Culture* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sirman, N. (2020). Prof. Nükhet Sirman: Psikolojik Diziler Kadına Şiddeti Politik Olmaktan Çıkardı. (Ö. Sevgi, Röportaj Yapan). <https://artigercek.com/guncel/prof-nukhet-sirman-psikolojik-diziler-kadina-siddeti-politik-olmaktan-cikardi-146586h>
- Staiger, J. (2005). *Media Reception Studies*. New York University Press.
- Şenyüz, B. (2022). Türkiye'de Dizi Sektörü ve Dijital Dönüşüm: Üretim, Dağıtım, İçerik ve İzleme Pratiklerinde Dijitalleşme. P. D. İ. Sarıtaş (Ed.), *Kültürel Değişim ve Endüstrileşme Sürecinde Türk Dizileri 2010-2020* (Cilt 16, s. 43-55). İstanbul Ticaret Odası.
- Şişman, M. (2020). *Kırmızı Oda Dizisi Neyi Başardı?* Milliyet. Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/molatik/ekran/kirmizi-oda-dizisi-neyi-basardi-86964>
- Tett, J. (2006) The Snake Pit and Social Awareness and Treatment of Mental Illness, *ESSAI*, 4(37),136-141.
- Tunç, A. (2010). Her Türk'ün Kullandığı Tek Yerli Malı: Diziler. *Birikim* 256-257, 38-48.
- Williams, R. (1990). *Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim*. Dost Kitabevi.
- Wolfers, L., Lüpken, L., Schimmel, M., Utz, S., Nabi, R., & Gaiser, F. (2021). Coping With The COVID-19 Pandemic by Using Media: Extending the Coping Goodness-Of-Fit Hypothesis To Media Use. *Communication Studies*.
- Yalom, I., & Leszcz, M. (1970). *The Theory And Practice of Group Psychotherapy*. New Basic Books.
- Yaylalı, H. (2010). Sayısal Çağda Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT'nin Güncel Stratejileri. *İletişim Araştırmaları*, 8(2), 47-81.
- Yengin, D. (2009). Televizyon ve Şiddet. B. Küçükerdoğan (Ed.), *Televizyon ve...* (s. 256-283). Ütopya Yayınevi.
- Yüksel, E. (2013). *2000'ler Türkiye Sinemasında Erkeklik Krizi ve Erkek Kimliğinin İnşası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zillich, A. F. (2020). Socially Shared Television Viewing: Preconditions, Processes and Effects of Co-viewing and Social TV. *How We Use the Media: Strategies, Modes and Styles*, 133-156. Palgrave.

ÖZET

Bu tez, *Kırmızı Oda* dizisi özelinde, psikolojik temaları konu alan televizyon yapımlarının izleyici tarafından nasıl alımlandığını incelemektedir. Çalışma, televizyon ve psikoloji ilişkisini tarihsel ve sosyolojik bir bağlamda ele alarak, psikoterapinin dizi içeriklerindeki temsiline ve izleyicinin psikolojik içerikleri nasıl alımlandığına odaklanmaktadır.

Çalışmada, öncelikle sinemada ve televizyonda psikolojik temaların tarihsel gelişimi incelenmiş, Batı sinemasındaki örnekler ve bunların toplumsal bağlamla ilişkisi ortaya konulmuştur. Daha sonra, Türk televizyon tarihinde psikolojik içerikli dizilerin artışı ve bu trendin pandeminin etkisiyle nasıl hızlandığı analiz edilmiştir. *Kırmızı Oda* dizisi, bu bağlamda özellikle psikolojik danışma ve psikoterapi süreçlerini merkeze alan bir yapım olarak incelenmiştir.

Araştırmada, izleyici deneyimlerini anlamak için derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmış ve farklı izleyici profillerinden 19 kişiyle görüşülmüştür. Bunun yanı sıra, uzman görüşleri de ele alınarak, psikiyatrist ve psikologların diziye bakış açıları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, izleyicilerin diziye genellikle gerçek hikâyeden yola çıkması sebebiyle ve dizinin içerdiği temaların gerçekçi olduğunu düşünerek izlediklerini göstermiştir. Bununla birlikte, etik tartışmalar da öne çıkmış ve diziye dair eleştiriler getiren izleyicilerin, psikoterapi pratiğinin gerçek hayattaki işleyişi konusunda yanıltıcı mesajlar alınabileceği üzerine görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada psikolojik temalı dizilere olan ilginin artmasının pandemi dönemi ile bir ilişkisini olup olmadığı da araştırılmıştır. *Kırmızı Oda*'nın, izleyicilerin psikolojik rahatsızlıklar konusunda farkındalık kazanmasını sağladığı saptanmıştır. *Kırmızı Oda* dizisinin

izleyici alımlamasındaki çeşitlilikler ve bu çeşitlenmelere neden olabilecek unsurlar kuramsal literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kırmızı Oda, psikolojik içerikli diziler, televizyon ve psikoloji, psikoterapi temsili, izleyici alımlaması, pandemi ve televizyon, yerli televizyon dizileri.

ABSTRACT

(The Psychological Mood of *Kırmızı Oda* and an Audience Reception Study)

This thesis examines how television productions with psychological themes are perceived by the audience, with a specific focus on the TV series *Kırmızı Oda*. The study addresses the relationship between television and psychology within a historical and sociological context, focusing on the representation of psychotherapy in TV content and how the audience perceives psychological content. The research first explores the historical development of psychological themes in cinema and television, highlighting examples from Western cinema and their relationship with social context. It then analyzes the rise of psychological-themed TV series in Turkish television history and how this trend accelerated with the impact of the pandemic. *Kırmızı Oda*, in this context, is examined as a production that particularly centers on psychological counseling and psychotherapy processes.

In the research, in-depth interviews were conducted to understand audience experiences, with 19 participants from various audience profiles. Additionally, expert opinions were incorporated to evaluate how psychiatrists and psychologists view the series. The findings show that viewers generally watched the series because they believed it was based on a true story and thought the themes it contained were realistic. Furthermore, ethical debates emerged, with some viewers criticizing the series for potentially conveying misleading messages about the functioning of psychotherapy in real life. The study also explored whether there is a connection between the increased interest in psychological-themed series and the pandemic period. It was found that *Kırmızı Oda* raised awareness among viewers about psychological disorders. The diversity in

the audience's reception of *Kırmızı Oda* and the factors that might contribute to this diversity are discussed in light of theoretical literature.

Keywords: *Kırmızı Oda*, psychological-themed TV series, television and psychology, representation of psychotherapy, audience reception, pandemic and television, Turkish TV series.

